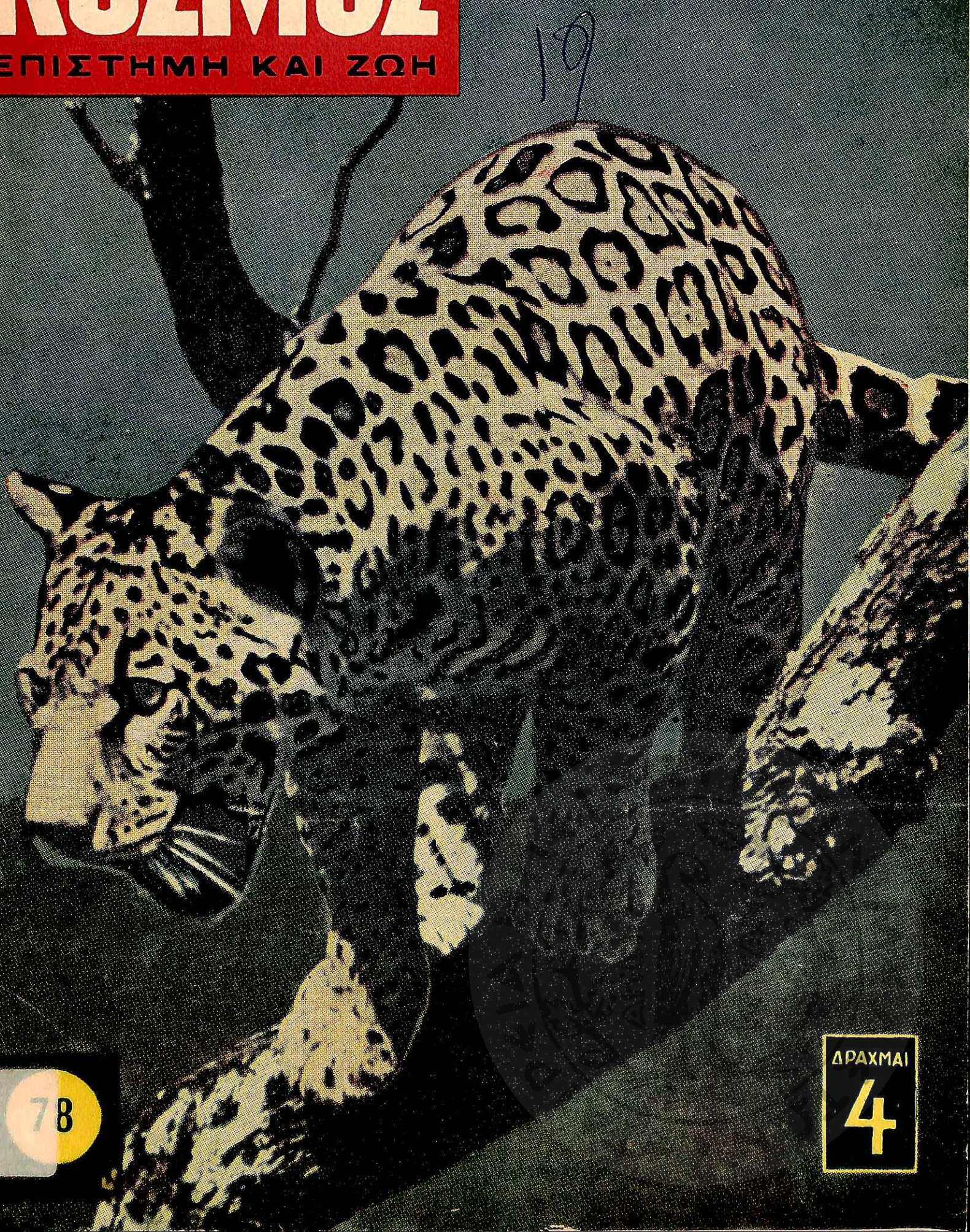

ΚΟΣΜΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

78

ΔΡΑΧΜΑΙ

4

Μέ το Φερίελο

Η ΑΥΤΟΘΥΣΙΑ

ΥΠΑΡΧΟΥΝ άνθρωποι που μετρούν τις ώρες της ζωής τους στιγμή προς στιγμή, που καταμερίζουν το χρόνο τους, να μην πάει χαμένο ούτε ένα δευτερόλεπτο. Υπάρχουν άνθρωποι που σέβονται το χρόνο, όπως οι πιστοί σέβονται μιά έκκληση. Σαν να είναι κάτι που δεν είναι δικό τους. Σαν να είναι κάτι που τους δόθηκε να το διαχειρισθούν για λογαριασμό της ανθρωπότητας. Η καλή, ή δημιουργική διαχείριση του χρόνου για λογαριασμό του άλλου, είναι έργο της υψηλής συνειδήσεως, της τελειωμένης, που γνωρίζει πως η χαρά της δημιουργίας αποτελεί τη μεγαλύτερη χαρά σε τούτη τη Γη. Και δημιουργία είναι κάθε τι που βλέπουμε γύρω μας. Κάθε τι που αποτελεί προϊόν μόχθου και διαβιβάζεται από τον έναν άνθρωπο στον άλλο, από τη μιά γενιά στην άλλη.

Δεν είναι απλώς συγκινητική ή παρακάτω είδηση που διαβάσαμε εδώ και λίγες μέρες στις εφημερίδες: «Ο Οράτιος Καρέρε, καθηγητής της Ανατομίας και της Παθολογικής Ιστολογίας στο Πανεπιστήμιο του Μιλάνου, πέθανε. Ανεκάλυψε ένα νέο φάρμακο και πειραματίστηκε στον εαυτό του. Ήταν ένα πείραμα που έγινε ενδοφρενικά, και του στοίχισε τη ζωή. Δεν ήταν η πρώτη φορά που ο εθυσιαστής, διακεκριμένος Ιταλός επιστήμων έκανε πειράματα στον εαυτό του. Είχε πετύχει αρκετούς μικρούς θριάμβους αυτοδοκιμαζόμενος. Τη φορά αυτή όμως, έπεσε θύμα του επιστημονικού του ζήλου, ολοκαύτως στον ωραίο πόλεμο που κάνουν ώριμοι άνθρωποι, εναντίον του πόνου, εναντίον του γήρατος, εναντίον του θανάτου, εναντίον των προαιώνιων αυτών δεινών του ανθρώπινου γένους.

Και ο Οράτιος Καρέρε, ήταν ένας νέος άνθρωπος. Σε μιά εποχή που ο μέσος όρος της ζωής άρχισε να ξεπερνάει τα 65, αυτός πέθανε μόλις 47 ετών. Και δεν ήταν μόνο νέος. Είχε και μιά γυναίκα που την αγαπούσε, και δυο ανήλικα παιδιά που τα λάτρευε. Δεν αποκλείεται να είχε κι ένα πολυώροφο σπίτι μέσα σ' έναν όμορφο κήπο με δέντρα και με λουλούδια. Δεν αποκλείεται να τα είχε όλα εκείνα που, σύμφωνα με την κοινή ανθρώπινη αντίληψη, συνιστούν την ανθρώπινη ευτυχία. Σ' αυτή την ευτυχία συνήθως επιδιώκουν να φτάσουν

οι άνθρωποι. Να τάχουν όλα και να τα χαίρονται απαλλαγμένοι από τις ενοχλητικές έγνοιες. Υπάρχουν όμως κι άλλες περιπτώσεις ανθρώπων. Είναι οι άνθρωποι του είδους του Καρέρε. Είναι αυτοί που τάχουν όλα, έχουν δηλαδή αυτό το είδος την ευτυχία, αλλά δεν νοιώθουν τον μεγάλο σκοπό της ζωής τους να έχει εκπληρωθεί. Είναι εκείνοι που τότε ακριβώς δίνουν τη μεγάλη, την αποφασιστική τους μάχη που συνίσταται στα εξής:

Να μην υποδουλωθούν στην ευτυχία αυτή. Να μην αποστρατευθούν μέσα στη χλιδή ή μέσα στην αυτάρκεια. Να μη θεωρήσουν περαιωμένο τον σκοπό των χειρών τους, τον σκοπό της καρδιάς τους, τον σκοπό του μετώπου τους, τον σκοπό της ψυχής και του σώματός τους. Να προχωρήσουν προς την κατεύθυνση που ο ανθρώπινος πόνος τους καλεί σε βοήθεια. Μ' έναν καλό λόγο, μ' ένα θεραπευτικό φάρμακο, με μιά πρακτική ανακάλυψη, με μιά οποιοδήποτε παυσίπονο, με μιά οποιαδήποτε ελπίδα που γλυκαίνει το σώμα ή την ψυχή. Και συμβαίνει πολλές φορές να μη χρησιμοποιούν μόνον εξωτερικά μέσα ή καλύτερα να μην τους είναι αρκετά τα εξωτερικά μέσα. Να παίζουν «κρόνια - γράμματα» την ίδια τους τη ζωή στο χάρο της καθημερινής τους ευτυχίας. Ανάμεσα στο σπίτι τους, στον κήπο τους, στη γυναίκα τους και στα παιδιά τους που τους χαμογελούν, να αυτοκινδυνεύουν προκειμένου να επιτύχουν κάτι πέρα από τη δική τους ευτυχία που είναι όπως οπιοδήποτε προσωρινό, όπως οπιοδήποτε εύκολο, όπως οπιοδήποτε επιφανειακό, όχι μόνο στους ανθρώπους που σκέπτονται, αλλά και στους ανθρώπους που δεν σκέπτονται, όχι μόνο στους ανθρώπους που έχουν καρδιά, αλλά και στους ανθρώπους που δεν έχουν.

Η περίπτωση του Οράτιου Καρέρε, δεν είναι η πρώτη σχετική περίπτωση των τελευταίων ετών. Κάθε τόσο ο ασύρματος μάς φέρνει κι από μιά τέτοια είδηση, από ένα τέτοιο άγγελμα που σημαίνει: «Ο άνθρωπος που ο εθυσιαστής πέθανε. Υπάρχει ανάμεσα στους σοφούς κι ανάμεσα στους άπλους. Υπάρχει και χωρεί προς το μέλλον. Η νίκη είναι δική του.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

— Πέστε μου ελλογικά την γνώμη σας γι' αυτό το μυθιστόρημα.
— Δεν αξίζει τίποτα.
— Τό ξέρω ότι η γνώμη σας δεν αξίζει τίποτα. Πάντως θά ήθελα να την ακούσω...

— Μάλιστα, αγαπητέ μου. Ήμουν παιδί ακόμα και μ' εδιάβαν εξατοντάδες άνθρωποι!
— Και τί έγραφε;
— Τον κατάλογο των φαγητών σ' ένα εστιατόριο!..

— Πρόσεξα ότι κλαίγατε την ώρα που η κόρη μου τραγουδούσε εκείνο το παλιό ισπανικό τραγούδι. Μήπως είσθε Ισπανός;
— Όχι. Είμαι καθηγητής του τραγουδιού!..

Δύο φίλοι συναντώνται στο τραίνο.
— Μπα! κάνει ο πρώτος. Έσθ' χωστάς τα μαλλοκέφαλά σου κι' όμως τα ξιδεύεις στην πρώτη θέση...
— Τι θέλεις να κάνω; Στην τρίτη θέση βρίσκονται όλοι οι δανειστές μου! Απαντά ο άλλος.

— Μόλις αρχίσουμε την καινή, η γυναίκα μου γίνεται ιστορική.
— Τσερική, θέλεις να πεις...
— Όχι, ιστορική. Ανατρέχει στα... περασμένα!

Ο Μπέρναρ Σω έλαβε κάποια μέρα την παρακάτω πρόκληση από μιά κυρία της αριστοκρατίας.
«Η Λαίδη Χ. θα βρίσκεται στο σπίτι της, την Τετάρτη 4 — 6».
Ο περίφημος συγγραφέας επέστρεψε την κάρτα, σημειώνοντας από κάτω: «Και ο Μπέρναρ Σω στο δικό του».

— Είναι τρομερό! Έλεγε κάποιος σ' έναν φίλο του. Πέντε χρόνια τώρα που είμαι παντρεμένος, δεν κατάφερα να πείσω τη γυναίκα μου να κοιμάται πριν από τις τρεις το πρωί!
— Τρελός είσαι; Έκανε ο άλλος. Τι διάολο κάνει ως αυτήν τη ώρα;
— Με περιμένει στην πόρτα με τη σκούπα να γυρίσω...

Ένας τερατολόγος διηγόταν τα κυνηγετικά του κατορθώματα στη ζούγκλα.
— Μιά μέρα, λέει, ενώ καθόμουν κάτω από ένα δέντρο κι' έτρωγα, μ' έκανε από πίσω ένα λιοντάρι τόσο στο δέλεο μου. Ξέρετε, λοιπόν, τι έκανα;
Κι' ένας από τους ακροατές που είχαν απαντήσει:
— Θα σήκωσες, ασφαλώς, τον γιακά σου!...

Κάποια νεόπλουτη κυρία καταφθάνει αργοπορημένη στη συναυλία.
— Τι παίζουνε τώρα; ρώτησε τον θυρωρό.
— Την 9η Συμφωνία...
— Τι κρίμα! Έκανε η κυρία. Έχασα τις άλλες... όκτώ!

ΕΤΟΣ Β' ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 78

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΗ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Έκδοτης — Διευθυντής
ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Διευθυντής Συντάξεως
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΚΡΗΣ

Επιμελητής Υλης
ΝΙΚΟΣ Α. ΓΚΟΥΜΑΣ

Γραφεία — Τυπογραφεία
Πατησίων 63β τηλ. 813.180
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΧ. 4
ΑΘΗΝΑΙ

21-28 Νοεμβρίου 1960

Ο ΨΥΧΡΟΣ πόλεμος που είχε, τον τελευταίο καιρό, παγώσει κυριολεκτικά μιά περίπτωση — που παραδέρνει στη φτώχεια και την άγνοια, σκουπίδι μέσα στον τυφάνα της δημιουργίας και του φανατισμού — αρχίζει, με τη νίκη των Δημοκρατικών στις Ήν. Πολιτείες, να υποχωρεί. Βέβαια, δεν παρέχθηκε ακόμη τη θέση του στην πίστη για την αδελφική διαδίσωση όλων των λαών της Γης. Το αυτόνοτο, αλλά τόσο δύσκολο στην πραγματοποίησή του όνειρο, είναι ακόμη μακριά. Πολλά εμπόδια πρέπει να απομακρυνθούν και το κυριότερο η κατάρρευση των εξοπλισμών, η απόφαση των ισχυρών του κόσμου να επιλύουν τις διαφορές τους με βάση τον διεθνή νόμο, κι' όχι όπως οι ληστές που μπηγουν το μαχαίρι στο τραπέζι της Διασκέψεως. Αν δεν φαίνεται όμως η ειρήνη, το βέβαιο είναι ότι και ο ψυχρός πόλεμος σιγά - σιγά απομακρύνεται, ώσπου εκλείψει οριστικά από τη θέληση των ανθρώπων να υπερφαλαγγίσουν το αιματηρό παρελθόν τους.

ΓΙΑ την άμοιδη μιάς χειρουργικής επεμβάσεως και τη νοσοκομειακή περίθαλψη ενός παιδιού, έχει καταβληθεί από ένα δυστυχισμένο αγρότη — του οποίου εξήσαμε την περίπτωση — ποσό που αντιστοιχεί περίπου στο ετήσιό του εισόδημα! Δεν είχε ο άνθρωπος τη δυνατότητα ούτε πιστοποιητικό απορίας να εξασφαλίσει, ούτε και

Ο ΚΑΘΕ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ ΝΑ ΦΕΡΕΙ ΣΤΟΝ «ΚΟΣΜΟ» ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ

Ο «ΚΟΣΜΟΣ» για ν' ανταποκριθεί στη γενικότερη πολιτιστική του αποστολή και να βελτιώσει ακόμη περισσότερο το επίπεδο της εκδόσεώς του, καλεί το σύνολο του αναγνωστικού του κοινού σε μιά συντονισμένη σταυροφορία για την αύξηση της κυκλοφορίας και την επέκταση της επιδράσεώς του.

Από σās εξαρτάται ο διπλασιασμός της κυκλοφορίας του «ΚΟΣΜΟΥ»

να εκπορθήσει με ισχυρά μέσα νοσοκομειακή αντιμετώπιση μιάς σχετικά σοβαρής παθήσεως του παιδιού του. Κι' έτσι ο θαυμάσιος πατέρας υποχρεώθηκε να πληρώσει το γιατρό και την κλινική, αφού πούλησε τις σταφίδες του, για ν' ακολουθήσει στο φωταχικό του ένας ολόκληρος χρόνος στερήσεων και αγωνίας. Και να φαντασθεί κανείς ότι η περίπτωση αυτή κάθε άλλο, παρά μοναδική είναι. Ευτυχώς αναγγέλλεται η επέκταση των κοινωνικών ασφαλίσεων και στους αγρότες, αλλά για το 1962. Δεν μπορούσε, άραγε, να συντομευθεί η προεργασία και να επιταχυνθεί ο χρόνος της εφαρμογής τους;

Ε ΠΙΚΕΙΜΕΝΗ νέα αύξηση της τιμής του δημοσιογραφικού χάρτου είχε ως αποτέλεσμα ν' ανασταλεί η φόρτωση των παραγγελιών χάρτου, καλής ποιότητας, που χρησιμοποιεί για την έκδοσή του ο «ΚΟΣΜΟΣ». Κατόπιν τούτου, είτε έπρεπε να καταφύγουμε σε ευτελούς ποιότητας δημοσιογραφικό χάρτη, με προφανή ζημία στην εμφάνιση του περιοδικού, είτε προσωρινά να μειώσουμε ανεπαίσθητα τις σελίδες μας, ακριβώς για να διατηρηθεί το γνωστό, εξαιρετικό επίπεδο της εν γένει εμφανίσεως του «ΚΟΣΜΟΥ». Ελπίζουμε να μη σημειωθεί κάτι νέο, αίσθητη αύξηση της τιμής του χάρτου, που διογκώνει, παράλληλα με άλλα έξοδα, το κόστος της εκδόσεώς μας. Γιατί ανεπαίσθητη απόφασή μας είναι να κρατηθεί όπως οπιοδήποτε η τιμή του περιοδικού στις 4 δρχ. και να μη παρακολουθήσει την αύξηση, που έχουν ήδη εγκαινιάσει τα λαϊκά εβδομαδιαία έντυπα.

ΤΟ ΒΕΩΦΥΛΛΟ ΜΑΣ

Μιά εξαιρετική φωτογραφία του Ιαγονάρου (Ζαγκουρά ή Αμερικανικής τίγρης) του φοβερού αλιουράδου, που, στη ζούγκλα του Αμαζονίου, ενώ ετοιμάζεται ν' αρπάξει το θήραμά του...

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΕΣ

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ: Η αυτοθυσία Σελ. 2
ΕΙΔΙΚΟΥ: Το ήφαιστοιο Άλ-
γερία » 4

Επιστήμη και Τεχνική

ΑΙΜΕ ΜΙΣΕΛ: Ο δορυφόρος -
φαντομάς της Αφροδίτης και
ο Πλούτων » 10
★ Υπόταση, ή πάθηση που
προτιμά τους νέους » 20
★ Πρέπει ν' αφαιρούνται οι α-
μυγδαλές; » 21
ΑΙΜΕ ΜΙΣΕΛ: Το λυκόφως των
ανθρώπων » 22
Ε. ΦΟΝ ΜΙΣΑ: Η βιολογία
έτοιμη να παραγάγει υπε-
ράνθρωπο » 26
★ Ο Έρμης μπροστά στον
Ήλιο » 29
★ Οι γαστρονομικές συνήθειες
των ζώων » 30

Ιστορία και Τέχνη

★ Σαίν - Τζων Πέρς » 7
★ Ο θησαυρός της Πλάτα
Φλότα » 12
ΝΙΚ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ: Η Έκτη
Πανελλήνιος Καλλιτεχνική
Έκθεση » 15
★ Καίνεμαρκ » 17
ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΥ: Ο ζωγράφος
του ονείρου: Μάρκ Σαγκάλλ » 35

Μυθιστόρημα και Διήγημα

ΙΣΙΣΙΑΚ ΑΣΙΜΩΦ: Εγώ το
Ρομπότ (τέλος) » 27
ΠΙΕΡ ΛΑ ΜΥΡ: Μουλν Ρούζ » 33
ΑΓΑΘΑ ΚΡΙΣΤΙ: Η πόλη της
Βαγδάτης (διήγημα) » 37

Β. ΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ Φρ. Τζιόβα

ΗΜΕΡΟΜ. 4-6-92

ΑΡΙΘ. 455 F3

ΟΙ ΑΠΕΙΛΕΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

‘Η Νοτιανατολική ‘Ασία, ή Λατινική ‘Αμερική και ή ‘Αφρική—οι τρεις ύποανάπτυκτες περιοχές του κόσμου — είναι τὰ τρία ήφαιστεια που άπειλούν την ειρήνη. Οι έπαναστάσεις στο Λάος και στο Νότιο Βιετνάμ, καθώς και ή μόνιμη σχεδόν αναταραχή στην ‘Ιαπωνία και στη Νότιο Κορέα, ή διένεξη ανάμεσα στην Κούβα και στις ‘Ηνωμ. Πολιτείες και τὰ έπαναστασιακά γεγονότα στη Νικαράγουα και τη Γουατεμάλα, καθώς και ή έργατική αναταραχή στη Βραζιλία, την ‘Αργεντινή και τη Βενεζουέλα και, τέλος, ή διεθνής κρίση του Κογκά και ή άπειλητική εξέλιξη του προβλήματος της ‘Αλγερίας, είναι έπικίνδυνες έκδηλώσεις που προκαλούν γενικώτερες άνησυχίες. ‘Η μεγαλύτερη άπειλή έμφανίζεται αυτήν τη στιγμή στην ‘Αλγερία. Γιατί:

Τò ήφαιίστειο ‘Αλγερία

Η ΑΠΟΙΚΙΑ ΠΟΥ ΠΡΟΚΑΛΕΙ ΔΙΕΘΝΗ ΚΡΙΣΗ

‘Ανάλυση του ΕΙΔΙΚΟΥ

ΤΗΝ 1η Νοεμβρίου ο άναρτοπόλεμος στην ‘Αλγερία μπήκε στον έβδομο χρόνο του. ‘Από την 1η Νοεμβρίου 1954 ως τώρα ο πόλεμος αυτός στοίχισε τη ζωή σε έκαστονάδες χιλιάδες ‘Αλγερινούς και Γάλλους, προκάλεσε τρομακτική οικονομική αίμορραγία στη Γαλλία, διήρесе τὸ γαλλικό λαό και επέφερε την κατάλυση της Τετάρτης Δημοκρατίας, έφερε αντίμετωση τη Γαλλία με τις άραβικές και τις άφρικανικές χώρες, δυσχέρανε τις σχέσεις της με τους Συμμάχους της και τη θέση της στα ‘Ηνωμένα Έθνη και, στην ‘Αλγερία, που ήταν πηγή πλούτου για τη Γαλλία, δημιούργησε συνθήκες τόσο φοβερές, που την έχουν μεταβάλει κυριολεκτικά σε κόλαση. Τὸ πείσμα μιάς κλίμακας Γάλλων — γιατί για μιά κλίμα πρόκειται — να διατηρήσουν τὰ συμφέροντά τους στην ‘Αλγερία, άπειλεί να οδηγήσει τη Γαλλία σε έμφύλιο πόλεμο και να προκαλέσει μιά διεθνή κρίση εξαιρετικά έπικίνδυνη για την ειρήνη. Αυτή τη στιγμή παίζεται ίσως ή τύχη της Γαλλίας. Πώς, όμως, έφθασαν τὰ πράγματα σ’ αυτό τὸ σημείο;

‘Ας έπιχειρήσουμε μιά σύντομη ανασκόπηση.

Οι Γάλλοι άποικοι

ΠΙΝ από έξι χρόνια, την 1η Νοεμβρίου 1954, άναβε στην ‘Αλγερία ο άναρτοπόλεμος. Τὸ αντίαποικιοκρατικό ρεύμα σάρωνε παντού τὰ άποικιοκρατικά καθεστώτα. ‘Η Γαλλία είχε ήττηθεί στην ‘Ινδοκίνα όπου ή έπαναστάση του Βιέτ Μιν είχε άποδείξει ότι ένας λαός μπορεί να κατακτήσει την έλευθερία του με τὰ όπλα. Οι

‘Αλγερινοί ήταν φυσικό να έπηρεασθούν από την ‘Ινδοκίνα. ‘Ως τότε ο άγώνας τους ήταν ειρηνικός, μετριοπαθής — χωρίς κανένα άποτέλεσμα. Οι Γάλλοι άποικοι — τουλάχιστον ένα έκαστομύριο — θεωρούσαν την ‘Αλγερία φεουδό τους και έμεταλλεύονταν άνελέητα 10.000.000 ‘Αλγερινούς. Αυτοί κρατούσαν στα χέρια τους τὰ πάντα: τη διοίκηση, τὸ έμπόριο, τις φυτείες, τη βιομηχανία, την εκπαίδευση, την κοινωνική πρόνοια, τη δικαιοσύνη, τὸν Τύπο, τὰ έλεύθερα επαγγέλματα — κάθε τὸμέα της πολιτικής και οικονομικής ζωής. Και δὲν έννοούσαν να έγκαταλείψουν κανένα προνόμιό τους. ‘Ήσαν οι κύριοι της ‘Αλγερίας και δὲν δέχονταν να κάνουν καμμιά παραχώρηση. Και ήσαν τόσο ισχυροί, ώστε έπηρεάζαν άποφασιστικά σημαντικούς πολιτικούς, στρατιωτικούς, κρατικούς και οικονομικούς παράγοντες στη Γαλλία.

‘Ετσι ή έλπίδα για ειρηνική, φιλική επίλυση του άλγερινού προβλήματος ήταν μάταιη. Δεκάδες άποικίες είχαν άποκτήσει την ανεξαρτησία τους, άλλ’ ή ‘Αλγερία εξακολουθούσε να μένει «άναπόσπαστο» έδαφος της Γαλλίας. ‘Ο μόνος δρόμος ήταν ο ένοπλος άγώνας. Και άρχισε την 1η Νοεμβρίου 1954, όταν οι ‘Αλγερινοί πατριώτες έκαναν μιά σειρά από ένοπλες επιθέσεις σε διάφορα σημεία της ‘Αλγερίας. Οι πρώτοι Γάλλοι νεκροί ύπήρξαν τὰ πρώτα θύματα ένος άναρτοπόλεμου που συνεχίζεται έξι χρόνια, χωρίς μιάς μέρας άνάπαυλα.

Τὸ 1955 ή ένοπλη άναρσία άπλώνεται από τὸ όρεινὸ συγκρότημα του ‘Ορρς σε άλλες περιοχές της ‘Αλγερίας παρά τις προσπάθειες του γαλλι-

κού στρατού να την έντοπίσει. ‘Ο πληθυσμός, διστακτικός στην άρχή, ένβαρύνεται από τις έπιτυχίες των άναρτών και τὸς βοηθεί. Οι νέοι κατατάσσονται στις άναρτικές ομάδες. Στην άρχή δὲν έχουν όπλα, άλλα ληλατούν άπομονωμένα γαλλικά φυλάκια, έπειτα άστυνομικούς σταθμούς, στήνουν ένέδρες και άφοπλίζουν μικρά γαλλικά στρατιωτικά άποσπάσματα και σιγά σιγά όπλίζονται και όργανώνονται. Τὸ «Έθνικὸ ‘Απελευθερωτικὸ Μέτωπο» συντονίζει και διευθύνει τὸν άγώνα. ‘Αλγερινοί που έχουν σπουδάσει στη Γαλλία και έχουν ύπηρετήσει στο γαλλικό στρατό, άνδρες με πολιτική και στρατιωτική πείρα, είναι τώρα επί κεφαλής του άναρτοπολέμου. ‘Ολόκληρη ή ‘Αλγερία συγκλονίζεται από την έθνική εξέγερση κατά του γαλλικού ζυγού.

Τὰ χρόνια του πολέμου

ΤΟ 1956, την άνοιξη, οι άναρτες είναι κύριοι όλόκληρης της όρεινής ‘Αλγερίας, έλέγχουν μεγάλες περιοχές, κάνουν έπιδρομές και σ’ αυτές άκόμα τις μεγάλες πόλεις. ‘Η Γαλλία άνησυχεί — άλλ’ άρνείται να άναγνωρίσει στὸν άλγερινὸ λαό τὸ δικαίωμα της ανεξαρτησίας. ‘Η γαλλική Βουλή ψηφίζει στρατιωτικά μέτρα και πρό πάντων την άποστολή ισχυρών στρατιωτικών δυνάμεων στην ‘Αλγερία. Τὸν ‘Ιούλιο του 1956 ο γαλλικός στρατός, που έχει δύναμη 400.000 ανδρών, άρχίζει έπιχειρήσεις σε μεγάλη κλίμακα. ‘Ο άναρτοπόλεμος γίνεται πραγματικός πόλεμος. Οι ‘Αλγερινοί δὲν έχουν τη δύναμη να νικήσουν τὸ γαλλικό στρατό. Ούτε αυτός, όμως, μπορεί να συντρίψει τὸς άναρτες.

Τὸ 1957 ο πόλεμος συνεχίζεται και ή Τυνησία και τὸ Μαρόκο άρχίζουν να βοηθούν άπρὸ κάλυπτα τὸς άναρτες. Τὰ άραβικά κράτη προσφέρουν σ’ αυτούς την ήθική και διπλωματική συμπαράστασή τους και προσφεύγουν στα ‘Ηνωμένα Έθνη. Τὸ άλγερινὸ διεθνο-

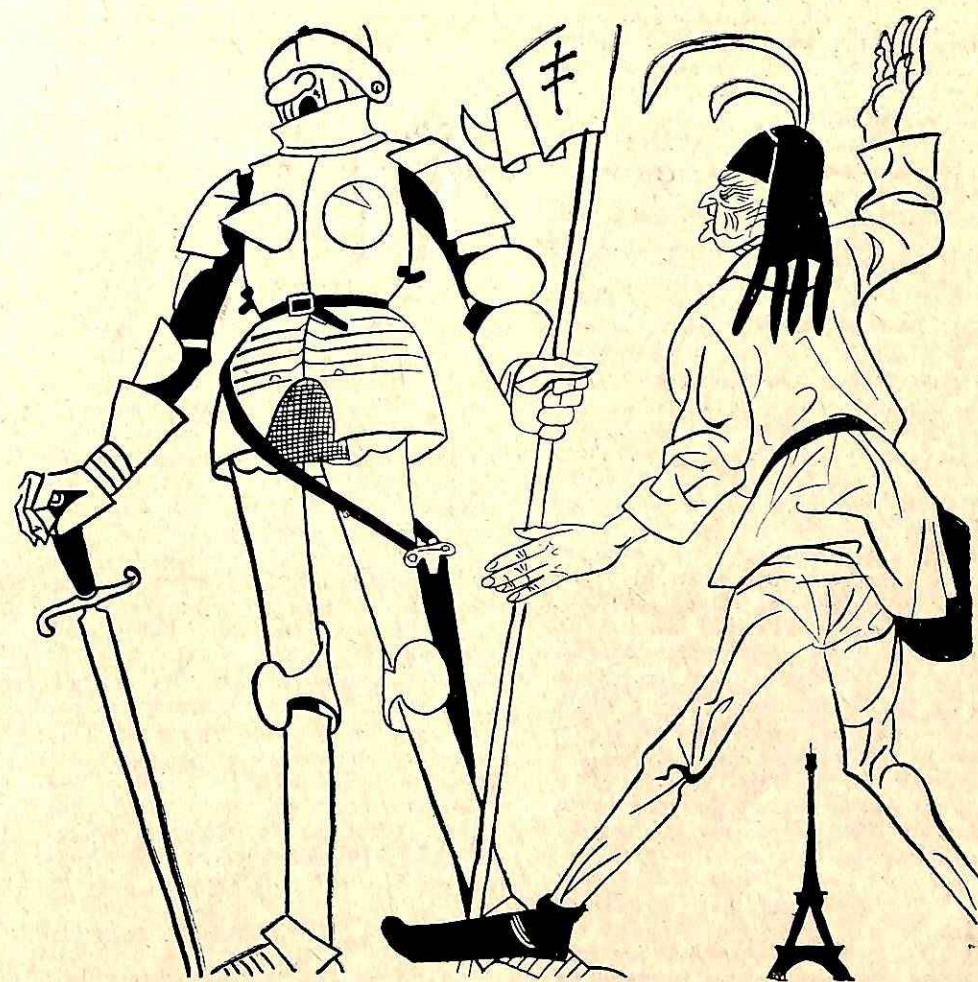
ποιείται, όσο κι’ αν ή Γαλλία διαμαρτύρεται ότι πρόκειται για «έσωτερικό ζήτημα». ‘Ετσι ή άλγερινή άναρσία μπαίνει σε νέα φάση. Στη Γαλλία ή κυβερνητική άσάθθεια άποκαλύπτει ότι τὸ άλγερινὸ έχει ύπονομεύσει την πολιτική σταθερότητα της χώρας. ‘Η κοινή γνώμη διχάζεται και οι άδιάλλακτοι — οι Γάλλοι άποικοι της ‘Αλγερίας, ή άποικιακή διοίκηση, ο στρατός (δηλαδή οι άξιωματικοί που άποδίδουν σε ραγδαίες προαγωγές και σε άλλα όφέλη), τὰ όργανωμένα συμφέροντα και ή σωβινιστική Δεξιά επιμένουν ότι ή μόνη λύση του άλγερινού είναι ή στρατιωτική συντριβή της άναρσίας. ‘Η πλειοψηφία, όμως, του γαλλικού λαού, που τὰ παιδιά της σκοτώνονται στην ‘Αλγερία και που πιέζεται άπ’ τὰ όβρη των δαπανών του πολέμου — 6.000.000 δολάρια την ήμέρα! — άρχίζει να κουράζεται και λαχταρά μιάν ειρηνική λύση.

‘Η πολιτική του Ντέ Γκώλ

ΤΟ 1958 είναι τὸ έτος που συνταράσσει τη Γαλλία. ‘Η Βουλή είναι έτοιμη να προχωρήσει σε μιάν ειρηνική λύση, άλλα οι άδιάλλακτοι έπαναστατούν στην ‘Αλγερία (13 Μαΐου) και με την άπειλή του έμφυλίου πολέμου πανικοβάλλουν τὰ γαλλικά πολιτικά κόμματα και επιβάλλουν τις άποψεις τους. Τότε έμφανίζεται ο Ντέ Γκώλ σαν άπό μηχανής θεός: είναι ο άνθρωπος που ένώνει τὸς Γάλλους, ύποτρέπει τὸν έμφύλιο πόλεμο, καταλύει την Τετάρτη Δημοκρατία, έγκαινιάζει την Πέμπτη και προσπαθεί να έπαναφέρει την ήρεμία. ‘Ο σκοπός του, όταν ανέλαβε την έξουσία, ήταν να προχωρήσει σε ριζική λύση του άλγερινού. ‘Αλλά έπρεπε πρώτα να έξουδετερώσει τὸς άδιάλλακτους. Κι’ αυτό δὲν ήταν εύκολο, γιατί οι άδιάλλακτοι είχαν στα χέρια τους την κρατική μηχανή, τὸ στρατό και την άστυνομία.

‘Ο Ντέ Γκώλ δὲν διάσθηκε. ‘Εκείνο που τὸν ένδιέφερε ήταν να προσεταιρισθεί τὸ στρατό, ώστε να μπορεί να στηριχθεί σ’ αυτόν. Με φρόνηση, με περίσκεψη, με προσοχή άρχισε μιάν «εκκαθάριση». ‘Αλλ’ ή άντικατάσταση τὸν στρατηγού Μασσύ, του διαδόχου βασανιστή των ‘Αλγερινών, προκάλεσε την άναρσία των Γάλλων άποίκων της ‘Αλγερίας στις 24 ‘Ιανουαρίου 1960. Τὰ γεγονότα είναι πρόσφατα. ‘Ο Ντέ Γκώλ βγήκε νικητής από αυτή τη δοκιμασία, άλλα είδε ότι ή αντίδραση στην άλγερινή πολιτική του ήταν πολύ ισχυρή. ‘Αναγκάστηκε τότε να ένεργήσει με περισσότερη άποφασιστικότητα και τόλμη και να άπομακρύνει άκόμα και στενούς συνεργάτες του, να άντικαταστήσει έκαστονάδες άνώτατους και άνώτερους άξιωματικούς και, έπειτα, να άποκαλύψει καθαρά την άλγερινή πολιτική του προφέροντας τη λέξη «αυτοδιάθεση».

‘Η κοινή γνώμη ήταν στο πλευρό του. Οι άδιάλλακτοι, όμως, που έβλεπαν να διακυβεύονται τὰ όργανωμένα συμφέροντά τους, δὲν κατέθεταν τὰ όπλα. Τούναντιον, έγιναν προκλητικότεροι και πιο βίαιοι, άπειλώντας ένοπλη εξέγερση κατά του Ντέ Γκώλ. Οι τε-

‘Ο Ντέ Γκώλ ίππότης και ο ‘Αντενέ-ομερ... δουλοπάροικος. (Γελοιογραφία γερμανικού περιοδικού).

λευταίοι μήνες ήσαν γεμάτοι από φήμες για συνωμοσίες και πραξικοπήματα. ‘Ο Ντέ Γκώλ, όμως, ήξερε τώρα — από την έπαφή του με τις λαϊκές μάζες σε συγχές περιόσεις του στις γαλλικές έπαρχίες — ότι είχε μαζί του τὸ λαό. Πραγματικά τὸν τελευταίο καιρό, οι λαϊκές έκδηλώσεις εναντίον του πολέμου στην ‘Αλγερία είναι άφθονες και έπιβλητικές. Διανοούμενοι — όπως μαρτυρεί τὸ πολύκροτο Μανιφέστο των 121 — ή ‘Εθνική ‘Ομοσπονδία φοιτητών, οι έργατικές όργανώσεις, τὰ περισσότερα πολιτικά κόμματα (έκτός από τη Δεξιά), οι θρησκευτικές όργανώσεις κηρύχθηκαν εναντίον του πολέμου. Και ο Ντέ Γκώλ είπε τελικά ότι οι ‘Αλγερινοί είναι έλεύθεροι να άποφασίσουν για τὸ μέλλον τους.

‘Η διεθνής μορφή του ‘Αλγερινού

ΟΙ μέρες αυτές είναι κρίσιμες για τη Γαλλία, γιατί είναι βέβαιο ότι οι άδιάλλακτοι θα προσπαθήσουν ν’ αντίδρουν έντονότερα στην άλγερινή πολιτική του Ντέ Γκώλ και φαινούνται άποφασισμένοι να φθάσουν άκόμα και σ’ ένοπλη αντίδραση. ‘Η σκιά τὸν έμφύλιο πόλεμο πλανιέται πάνω από τη Γαλλία και κάθε μέρα μπορεί να παρουσιάσει άπρόοπτα.

Οι μέρες αυτές, όμως, είναι κρίσιμες και για την παγκόσμια ειρήνη. Γιατί τὸ άλγερινὸ έχει γίνει διεθνές πρόβλημα που μπορεί να προκαλέσει έπικίνδυνες περιπλοκές.

‘Η άλγερινή προσωρινή έπαναστατική κυβέρνηση που έδρευε στην Τύνιδα και εκπροσωπεί τὸ Έθνικὸ ‘Απελευθερωτικὸ Μέτωπο — δηλαδή τὸν ένοπλο άγώνα του άλγερινού λαού — δὲν δέχεται άλλη λύση έκτός από την ανεξαρτησία. ‘Ο Ντέ Γκώλ, προτείνει την αυτοδιάθεση, άλλα με τέτοιους όρους, ώστε ή πραγματοποίησή της να καθυστερήσει πολύ. Και στο μεταξύ ο πόλεμος συνεχίζεται διαρκώς σκληρότερος κι’ αίματηρότερος — ύπάρχει δὲ πάντοτε για τὸς ‘Αλγερινούς ο κίνδυνος ν’ άνατραπεί ο Ντέ Γκώλ από τὸς άδιάλλακτους και να εξαφανισθεί έτσι και ή θεωρητική άκόμα ύπόσχεση για την αυτοδιάθεση.

‘Ετσι ή άλγερινή προσωρινή έπαναστατική κυβέρνηση είναι ύποχρεωμένη να έντείνει τὸν άγώνα και να έξασφαλίσει ήθική και υλική βοήθεια. ‘Η βοήθεια από τις άραβικές και άφρικανικές χώρες είναι ήθική και διπλωματική — πρό πάντων στα ‘Ηνωμένα Έθνη. Δὲν είναι υλική, έκτός από μικρές ποσότητες πολεμικού υλικού. Την υλική βοήθεια που χρειάζεται έπιτακτικά, ή άλγερινή προσωρινή έπαναστα-

τική κυβέρνηση τη ζήτησε από την Κίνα και τη Σ. Ένωση. Ο πρόεδρος κι' ο αντιπρόεδρος της, οι κ.κ. Φερχάτ Άμπας και Κρίμ Μπελκασέμ, πήγαν στο Πεκίνο και τη Μόσχα και φαίνεται ότι εξασφάλισαν αυτή τη βοήθεια — πράγμα που σημαίνει ότι ο ψυχρός πόλεμος θα μεταφερθεί στην Άλγερία, δηλαδή σε περιοχή με ζωτική στρατηγική σημασία για τη Δύση. Κι' εδώ βρίσκεται η άπειλη για την ειρήνη από τη διεθνή αυτή περιπλοκή του αλγερινού.

Οι 'Ηνωμένες Πολιτείες κι' η Άγγλία πιέζουν τη Γαλλία να επιλύσει το γρηγορότερο το αλγερινό για ν' αποτραπεί η κινεζοσοβιετική παρουσία στην Άλγερία. Ο Ντέ Γκώλ, όμως, δεν τολμά να κινηθεί πιο γρήγορα, γιατί φοβάται μήπως προκαλέσει δυναμική αντίδραση των αδιαικτάτων πρην προλάβει να τους εξουδετερώσει. Έτσι οι σχέσεις της Γαλλίας με τους συμμάχους της περνούν δοκιμασία και ο Ντέ Γκώλ δεν κρύβει τη δυσανεμία του, όπως μαρτυρούν οι πρόσφατες δηλώσεις του και η στάση του απέναντι στο ΝΑΤΟ. Η μεγάλη διπλωματική μάχη θα δοθεί σε λίγο — στις αρχές Δεκεμβρίου — στα 'Ηνωμένα Έθνη, όταν θα συζητηθεί το αλγερινό. Εκεί η Γαλλία δεν περιμένει καμιά βοήθεια και άπειλει ν' αποχωρήσει από τα 'Ηνωμένα Έθνη αν πάρουν απόφαση — όπως θα πάρουν — εναντίον της.

Σοβαρώτατοι κίνδυνοι

ΠΟΙΑ, όμως, θα είναι η στάση των 'Ην. Πολιτειών, αν εμφανισθούν στην Άλγερία Κινέζοι έθελοντες και σοβιετικά όπλα; Τότε η 'Αμερική θα ξεχάσει την αντιαποικιοκρατική πολιτική της και θα κτυπήσει — όπως προειδοποιεί — μαζί με τους Γάλλους τους 'Αλγερινούς αντάρτες, έστω κι' αν πρόκειται να δισαρεστήσει τις άραβικές και αφρικανικές χώρες: δεν μπορεί να επιτρέψει να γίνει η Άλγερία σοβιετοκινεζικό όχηρο στη Βόρεια Αφρική, στο πίο επίκαιρο σημείο του δυτικού άμυντικού συστήματος. Είναι εύκολο να καταλάβει κανένας ποιοι κίνδυνοι θα δημιουργηθούν για την παγκόσμια ειρήνη σ' αυτή την περίπτωση. Μετά την Κούβα, μετά το Κογκό, η Άλγερία θα γίνει ένα τρίτο ήφαστσιο έτοιμο να έκραγει οποιαδήποτε στιγμή.

Αυτή είναι σήμερα η κατάσταση — μια κατάσταση έκρηκτη. Είναι πολύ δύσκολο να προβλεφθεί η εξέλιξη. "Αν ο Ντέ Γκώλ επιβληθεί τελικά — αλλά, πότε; — αν εξουδετερώσει όριστικά τους αδιαικτάτους και προχωρήσει στη ρύθμιση του αλγερινού σύμφωνα με την υπόσχεσή του για «αλγερινή Άλγερία», δηλαδή για μίαν Άλγερία που θ' αποφορτίσει ή ίδια για την τύχη της, υπάρχει θετική ελπίδα να τελειώσει επί τέλους ο πόλεμος αυτός που ζημιώνει τόσο πολύ τη Γαλλία και ήθικά και υλικά. Τότε οι διεθνείς περιπλοκές του αλγερινού θα έκλειψουν αυτόματα.

"Αν όμως ο Ντέ Γκώλ αναγκασθεί να καιροσκοπήσει πολύ άκόμα ή αν — το χειρότερο — ανατραπεί από τους αδιαικτάτους, τότε η διεθνής περιπλο-

κή του αλγερινού θα γίνει πραγματικά επικίνδυνη. Οι Κινέζοι και οι Ρώσοι θα βοηθήσουν ένεργώς τους Άλγερινούς, οι 'Αμερικανοί θ' αντιδράσουν επίσης ένεργώς και κανένας δεν μπορεί να είναι βέβαιος ότι ή άναμέτρηση αυτή θα περιορισθεί σε ειρηνικά μέσα. Το αλγερινό ήφαστσιο μπορεί τότε να γίνει παγκόσμιο.

Υπάρχει, ωστόσο, ένας παράγοντας που επιτρέπει αισιοδοξία: ο γαλλικός λαός. "Επειτα από μίαν έξαψη σωδινισμού στα πρώτα χρόνια του αλγερινού πολέμου, ο γαλλικός λαός έχει τώρα προσγειωθεί στην πραγματικότητα. "Εχει καταλάβει ποιοι και για ποιους ιδιοτελείς σκοπούς θέλουν να συνεχισθεί ο αλγερινός πόλεμος. "Εχει κουρασθεί από την αλγερινή περιπέτεια κι' έχει πεισθεί ότι ή ένοπλη άνταρσία των Άλγερινών δεν είναι δυνατό να συντριβεί στρατιωτικά. Και — το σπουδαιότερο — έχει αρχίσει ν' αναγνωρίζει ότι ο αλγερινός λαός έχει το δικαίωμα να ζήσει ανεξάρτητα. Η άναγνώριση αυτή είναι μιά άποφασιστική εξέλιξη, γιατί αφαιρεί από τον αλγερινό πόλεμο κάθε περιεχόμενο. Οι Γάλλοι δεν αισθάνονται πλέον ότι είναι έχθροι των Άλγερινών. Τις τελευταίες εβδομάδες, μάλιστα, οι έκδηλώσεις στη Γαλλία υπέρ της αλγερινής ανεξαρτησίας έχουν πάρει τόση έκταση, ώστε να έκφράζουν άδιαφιλονίκητα τη θέληση της μεγάλης πλειοψηφίας του γαλλικού λαού.

Η τελευταία μάχη

Οι έκδηλώσεις αυτές είναι ή μεγαλύτερη δύναμη του Ντέ Γκώλ, που από τη στιγμή που άνέθηκε στην έξουσία — τον Ιούνιο του 1958 — πίστευε ότι ή Άλγερία έπρεπε να άποκτήσει την ανεξαρτησία της. Δεν μπόρεσε, όμως, να πραγματοποιήσει τα σχέδια του γρήγορα, γιατί φοβόταν τον έμφύλιο πόλεμο στη Γαλλία. Άκόμα και σήμερα ο φόβος αυτός υπάρχει — με τη διαφορά, όμως, ότι σήμερα οι αδιαικτάτοι θα αντιμετώπισουν την όργη του γαλλικού λαού, ενός λαού που ξέρει να αγωνίζεται για ής έλευθερίας του, όπως μαρτυρεί ή ιστορία του: το 1789, το 1830, το 1848. Έμφύλιος πόλεμος στη Γαλλία, έξ άλλου, θα ήταν μιά λαμπρή εύκαιρία για τους Άλγερινούς να έντεινουν άποφασιστικά τον ένοπλο άγώνα τους και να νικήσουν. Δεν το υπολογίζουν αυτό οι αδιαικτάτοι που συνωμοτούν;

Η παγκόσμια προσοχή στρέφεται στην Άλγερία, όπου ένας περήφανος και μαρτυρικός λαός αγωνίζεται έξη ολόκληρα χρόνια για την έλευθερία και την έθνική του ύπόσταση. Η νίκη του — δυναμική ή ειρηνική — θα είναι ή — σημαντικό βολή κατά της αποικιοκρατίας. Το μεγάλο κίνημα που άρχισε άμέσως μετά τον πόλεμο στις άποικίες και σάρωσε παντού το άποικιοκρατικό καθεστώς, δίνει τώρα την τελευταία μάχη του στην Άλγερία. Δεν μπορεί παρά να νικήσει.

ΕΙΔΙΚΟΣ

ΜΑΘΕΤΕ ΟΤΙ..

Κατά τη γνώμη του κοινωνιολόγου καθηγητού Ντέιβιν Ρίσιαν, το σοβαρότερο κοινωνικό πρόβλημα που θ' αντιμετωπίσει ή άνθρωπότητα μετά δέκα χρόνια, θα είναι το πρόβλημα της χρησιμοποίησης των έλευθέρων ώρων, δηλαδή το πρόβλημα της ψυχαγωγίας. Γύρω στο 1970, χάρη στην πρόοδο της αυτοματοποίησης στη βιομηχανία οι ώρες εργασίας θα περιορισθούν τόσο, ώστε οι εργαζόμενοι δε θα ξέρουν πώς να χρησιμοποιήσουν τις έλευθères ώρες τους... Δεν ξέρουμε αν ή χουσή αυτή έποχή θα φτάσει ποτέ για μς, αλλά φαίνεται ότι στην 'Αμερική πλησιάζει. Η εργάσιμη εβδομάδα του 'Αμερικανού σε λίγο πρόκειται να περιορισθεί σε 37 ώρες και άργότερα σε 30. "Ηδη, παρατηρεί ο 'Αμερικανός κοινωνιολόγος, οι 'Αμερικανοί δεν ξέρουν πώς να χρησιμοποιήσουν αυτές τις έλευθères ώρες και πολλοί διατηρούν ένα δευτερεύον επαγγελματικό μόνο και μόνο για να καταπνίγουν την ανία τους. "Αν οι έλευθères ώρες αύξηθούν θα πρέπει ν' αναμενουμε και άνάλογη αύξηση του αλκοολισμού και της διαφθοράς... Η ψυχαγωγία χρειάζεται ν' αυτή προγραμματισμό, όπως κάθε άλλη κοινωνική έκδήλωση. "Ακριβώς σ' αυτό το σκοπό άποδίδει το «Κέντρο Μελετών επί της Ψυχαγωγίας» που ιδρύθηκε πρόσφατα στο πανεπιστήμιο του Σικάγου υπό τη διεύθυνση του καθηγητού Ρίσιαν. "Ισως λίγο άργότερα γίνει άπαραίτητη και ή όργάνωση ενός ειδικού «υπουργείου Ψυχαγωγίας».

★

"Όταν μετακινούνται σ' ενοϊκό περιβάλλον, χωρίς να συναντούν έμποδια, οι βάκιλλοι, τηρουμένων των αναλογιών, είναι πρωταθλητές του δρόμου ταχύτητας και άντοχής. Η ωριαία ταχύτητα κινήσεως των βάκιλλων είναι τρία εκατοστά. Σε ανθρώπινες αναλογίες, αυτό σημαίνει ταχύτητα είκοσι χιλιομέτρων την ώρα. Οι βάκιλλοι ζουν στο ύγρο στοιχείο και το μήκος τους δεν υπερβαίνει τα 23 δεκάκις χιλιοστά του χιλιοστού. Σ' ένα λεπτό διανύουν άπόσταση 200 φορές μεγαλύτερη από το μήκος του σώματός τους.

★

Μερικά... ευχάριστα νέα για τον υπερπληθυσμό: "Αν ο πληθυσμός της Γης έξακολουθήσει ν' αύξάνεται με το σημερινό ρυθμό, σε 1100 χρόνια κάθε άνθρωπος θα διαθέτει μονάχα ένα μέτρο ζωτικού χώρου, σε 5.000 χρόνια το βάρος της ανθρωπότητας θα είναι μεγαλύτερο από το βάρος της Γης και σε 11000 χρόνια ή συνολική μάζα της ανθρωπότητας θα είναι μεγαλύτερη από την όρατή μάζα όλων των άστρων που βλέπουμε με το πίο ίσχυρό τηλεσκόπιο!

ΤΟ ΒΡΑΒΕΙΟ ΝΟΜΠΕΛ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Από το χρόνο που ιδρύθηκε, στην αρχή του αιώνα μας το βραβείο Νόμπελ της λογοτεχνίας τίμησε μερικά από τα μεγαλύτερα όνόματα στη σύγχρονη ιστορία των Γραμμάτων. Είναι ή υπέρτατη τιμή για ένα συγγραφέα: ποιητή, μυθιστοριογράφο, δραματουργό, φιλόσοφο. Οι βραβευμένοι με το βραβείο Νόμπελ, συχνά άγνωστοι στο πλατύ κοινό, άποκτούν άμέσως παγκόσμια φήμη, τόσο είναι μεγάλο το κύρος του βραβείου. "Ετσι έχει γίνει τώρα γνωστός ως τα πέρατα του κόσμου ένας ποιητής που το όνομά του το ήξεραν λίγοι και το έργο του το είχαν διαβάσει έλάχιστοι: ο Σαίν - Τζών Πέρς. Η βράβευσή του με το Νόμπελ υπήρξε έκπληξη για τον περισσότερο κόσμο. Και όμως ήταν δίκαιη. Γιατί ο Σαίν - Τζών Πέρς είναι, για όσους έχουν γνωρίσει το έργο του, άξιος της υπέρτατης αυτής τιμής.

ΣΑΙΝ - ΤΖΩΝ ΠΕΡΣ

Ο ποιητής που έγινε γνωστός με το βραβείο Νόμπελ

ΜΙΑ ΠΟΛΥΠΛΕΥΡΗ ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑ

ΕΙΝΑΙ θαλερώτατος παρά τα 73 χρόνια του. Ένα τεράστιο μέτωπο — σαν το μέτωπο του Μπαντελαίρ — επάνω από άδύνατο, στενό πρόσωπο κι' από προεξέχοντα μύλα, είναι το πίο χτυπητό χαρακτηριστικό του. Κομψός, ευγενικότατος, άσπληρος κι' εγκάρδιος μαζί, ο έφετεινός νικητής του βραβείου Νόμπελ της λογοτεχνίας, είναι μιά διπλή προσωπικότητα: με το ψευδώνυμο Σαίν - Τζών Πέρς είναι ο πίο άγέρας, ο πίο ύψηλός, ο πίο κλειστός ποιητής του καιρού μας και με το πραγματικό του όνομα, Άλέξης Λεζέ υπήρξε ένας από τους διπλωμάτες που έπαιξαν άποφασιστικό ρόλο στη διεθνή κατάσταση πριν από τον πόλεμο.

Ο Άλέξης Λεζέ γεννήθηκε στις 31 Μαΐου 1887 στη Γουαδουλούπη, το έξωτικό νησί των Άντιλλών, όπου είχε μεταναστεύσει πριν από 200 χρόνια — το 1682 — ένας πρόγονός του, ο άξιωματικός του πολεμικού ναυτικού Σαίν - Λεζέ Λεζέ. Ο πατέρας του ήταν δικηγόρος κι' ή μητέρα του μιά γοητευτική γυναίκα. Τα νιάτα του ο Άλέξης Λεζέ τα πέρασε στο μαγευτικό περιβάλλον της έξωτικής νησιού, όπου οι γονείς του ήσαν πλούσιοι και είχαν δύο βίλλες: Η μιά, ένα σπίτι με πολλούς έξώστες έλαφρδ σαν εύλινη δαντέλλα, στο βάθος, στο λιμανάκι όπου είχε προσεγγίσει ο Κολόμβος όταν άνεκάλυψε την 'Αμερική, άνομαζόταν «Όρθιο Δάσος». Η άλλη, πίο άσπληρη, στους πρόποδες του ήφαστειού Σουφριέρ και στα κράσπεδα του τελευταίου παρθένου δάσους των Άντιλλών, άνομαζόταν «Η κατοικία της 'Ιωσηφίνας», σ' άνάμνηση της 'Ιωσηφίνας Τασέ ντε λα Πασέρ, που είχε γεν-

νηθεί στις Άντιλλες και έγινε γυναίκα του Ναπολέοντα — άφου υπήρξε πρώτα σύζυγος του υποκόμητα ντε Μπωαρναί — και άυτεκράτειρα των Γάλλων.

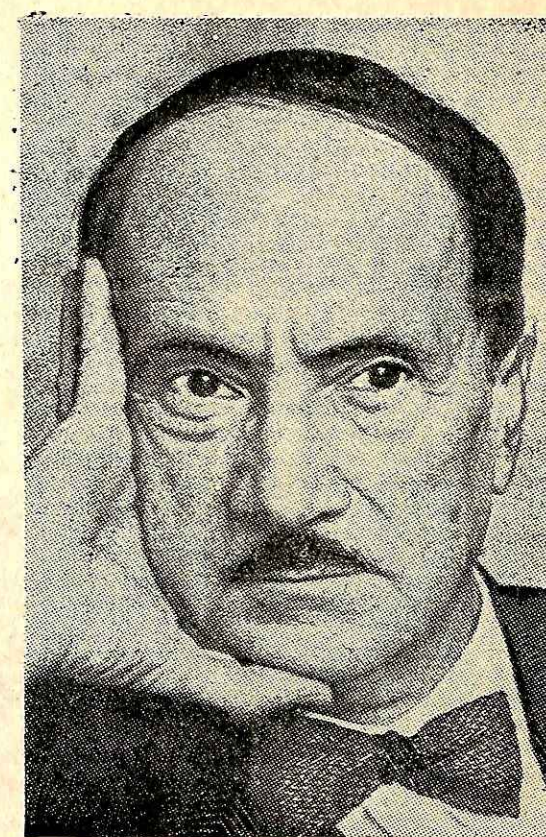
Τα πρώτα ποιήματα

ΕΚΕΙ, στις δύο αυτές βίλλες και στην πρωτεύουσα του νησιού, στην Πουάντ - ά - Πίτρ, ο μικρός Άλέξης άνεκάλυψε όλους τους θησαυρούς των τροπικών, τα θαυμάσια έξωτικά στοιχεία και πίο μόνο τα όνόματά τους έξάπτουν τη φαντασία. Εκεί, καθάλας ρηδες θείας του θα του μάθουν ήπασία, άνώ ο πατέρας του θα του γνωρίσει τις προκυμαίες της Πουάντ - ά - Πίτρ, όπου ήσαν πλευρισμένα καράβια λογής - λογής και θα τον μύσει στα μυστικά της θάλασσας. Μυστικά που ο κατοπινός ποιητής δεν θα τα ξεχάσει ποτέ. Μυστικά που θα του έμπνευσουν άργότερα μερικές από τις ωραιότερες στροφές του.

Και κατόπιν, ξαφνικά, έρχονται οι άτυχίες. Ο πατέρας πεθαίνει. Γίνονται σεισμοί. Τα παλιά σδυμένα ήφαστσια ξυπνούν. Οι φυτείες καταστρέφονται. Ο έξωτικός παράδεισος των Τροπικών γίνεται κόλαση.

"Ετσι, ένα μελαγχολικό βράδυ του 1898 φθάνει με τον σιδηρόδρομο στο Παρίσι μιά φτωχή σκόγυνεια, από μιά μητέρα, τρία κορίτσια και τον Άλέξη — το μικρότερο παιδί — μιά οικογένεια με έτερόκλητες άποσκευές, σαν αυτές που βλέπει κανείς μόνο στα ταξίδια των Τροπικών.

Η βροχερή αυτή έξορία έμελλε, ώστόσο, να δώσει καινούργιες χαρές στον Άλέξη. Μετά τη θάλασσα, που την είχε

Ο Σαίν - Τζών Πέρς (Άλέξης Λεζέ) σε τελευταία φωτογραφία του.

πρωτογνωρίσει στις Άντιλλες, ο Άλέξης άνακαλύπτει το δουνό. Οργώνει πεζή, μ' ένα σακίδιο στον ώμο, τα Πυρηνάια, Συνδέεται, μάλιστα, μ' ένα φανατικό όρειβάτη, ένα έρασιτέχνη της μοναξιάς, τον Άνρϋ Ρυσέλ, που είχε βάλει να του σάψουν, στις πλαγιές του Βινιεμόλ τρεις σπηλιές για προσωπική χρήση του.

Ο Ρυσέλ έμπιστεύεται στον Άλέξη — άνεκτίμητο σημάδι έμπιστοσύνης και φιλίας — τα κλειδιά των σπηλιών του. Μιά νύχτα που μαινόταν ή θύελλα, ο Άλέξης κατέφυγε σε μίαν από τις σπηλιές και θρήκε εκεί, κατόπληκτος, ένα πιάνο, περσικά χαλιά και το όλοσωμο πορτραίτο μίας μυστηριώδους γυναίκας. Μίαν άλλη φορά, πάντοτε στα Πυρηνάια, ο Άλέξης συναντά ένα φοιτητή. Κάθονται στα δρόγια ενός χειμάρρου και κουβεντιάζουν. Ο φοιτητής θέλει κι' αυτός να γράφει και λογαριάζει να υπογράψει τα μυθιστορήματά του με το ψευδώνυμο Άλαιν Φουρνιέ. Σε λίγα χρόνια, το άριστούργημά του «Ο μεγάλος Μώλν» θα τον κάνει γνωστό σ' όλο τον κόσμο.

Μα τί συμβαίνει; Τί έκανε ο Άλέξης; Στην πόλη Πά τον άναζητά ένας κύριος. Έχει ψάξει παντού. Χάρη σε μιά καλή σύμπτωση, μαθαίνει τέλος τη διεύθυνση αυτού που θέλει να ιδεί με κάθε θυσία.

Φτάνει στο σπίτι του Άλέξη και φωνάζει από το δρόμο. Μιά από τις άδελφές του Άλέξη θγαίνει στο παράθυρο. Ο κύριος αυτός είχε διαβάσει σ' ένα περιοδικό τους πρώτους στίχους του άδελφού της και θέλει να γνωρίσει

αμέσως ένα ποιητή τόσο πολύ προικισμένο.

Διπλωματία και ταξίδια

Ο ΑΛΕΞΗΣ, που έχει γυρίσει από τα Πυρηνάια κοντά στην οικογένειά του, ακούει το διάλογο του άγνωστου κυρίου με την αδελφή του και δεν μπορεί να συγκρατήσει τη χαρά του. Γιατί, αν για τους κατοίκους του Πω δ' ανυπόμονος και θορυβώδης αυτός κύριος ήταν ακόμα ένας άγνωστος, για τον 'Αλέξη ήταν ο συγγραφέας του «Μπαρναμπουθ», ο Βαλερύ Λαρμπά, ο φίλος του εκδότη Γκαστόν Γκαλλιμάρ, του 'Αντρέ Ζίντ, του Ζακ Κοπώ και η ψυχή της ομάδας που είχε ιδρύσει τη λογοτεχνική «Νέα Γαλλική 'Επιθεώρηση». Και η συνάντησή υπήρξε, πραγματικά ευτυχής. 'Ο Λαρμπά παρουσίασε τον 'Αλέξη σε Παρισινούς φίλους στους οποίους είχε μεταδώσει τον ένθουσιασμό του. Και το 1910, με την υπογραφή Σαιν - Λεζέ Λεζέ, κυκλοφορούσαν τα «'Εγκώμια», άποχαιρετισμός στην παιδική ηλικία και στους προσφιλείς Τροπικούς.

Το 1910 όμως — όπως και σήμερα — η ποίηση δεν ήταν βιοπορισμός. Κι' ο 'Αλέξης Λεζέ έπρεπε να ζήσει. 'Οχι μόνον έπρεπε να ζήσει, αλλά έπρεπε και να συντηρεί τη μητέρα του και τις τρεις αδελφές του. 'Ωστόσο διστάζει. Είναι 23 χρόνων. 'Ενας θεός του θέλεε να τον κάνει γιατρό. 'Ο ίδιος νοιώθει κλίση για τη διπλωματία. Βρίσκει μια λύση: θα προετοιμάσει και τις δύο σταδιοδρομίες. 'Ετσι, τον ίδιο χρόνο αποφοιτά γιατρός από το πανεπιστήμιο και έρχεται πρώτος στο μεγάλο διαγωνισμό για το ύπουργείο των 'Εξωτερικών.

Η διπλωματία νικά την ιατρική. 'Ο 'Αλέξης Λεζέ μπαίνει στο διπλωματικό στάδιο και υπηρετεί κάτω από τις διαταγές του Φιλίππου Μπερτελό, που ήταν τότε παντοδύναμος στο Καί ντ' 'Ορσαί και που η έπιρροή του στη διεθνή διπλωματία ήταν τεράστια. Και άλλοι σπουδαίοι Γάλλοι συγγραφείς υπηρετούσαν τότε στο ύπουργείο 'Εξωτερικών: ο Κλωντέλ, ο Ζιρωντού, ο Μοράν. Οί δυο τελευταίοι εργάζονταν μαζί με τον Λεζέ. Το περιβάλλον ήταν έξοχο. 'Ο 'Αλέξης, όμως, νοιώθει ότι χρειάζεται περισσότερο όρίζοντα. Χρειάζεται άκεανούς, έρήμους, κορυφές. 'Ετσι κατορθώνει να διορισθεί τρίτος γραμματέας στη γαλλική πρεσβεία του Πεκίνου.

Στην καινούργια θέση του δεν αποτελματώνεται. Το μακρινό Πεκίνο είναι απλώς ένα πρόσχημα για άλλα ταξίδια: στην Κορέα, στην 'Ιαπωνία, στη Μογγολία, ως τα κράσπεδα της άνεξερεύνητης έρήμου Γκομπί.

Το 1921 επιστρέφει στη Γαλλία, κάνοντας όμως ένα μεγάλο γύρο. 'Από τα Νησιά του Σολομώντα, στον Ειρηνικό, πηγαίνει μ' ένα κότερο, που το κυβερνά ο 'ίδιος, στα Νησιά Τόνγκα. 'Εκεί ίθαγενή κοριτσάκια δίνουν μπροστά του μια παράσταση της «'Εσθήρ» του Ρακίνα. Δεν καταλαβαίνουν λέξη από τους στίχους του Ρακίνα που έχουν αποστηθίσει. Και όμως, η ποίηση αυτή που την

φέλιζαν άθωα χείλη παίρνει, στα μάτια του 'Αλέξη Λεζέ, άνταύγειες άνησυχρητικής όμορφιάς.

Ένα άριστούργημα: 'Η «'Ανάβαση»

ΚΑΤΟΠΙΝ το ταξίδι του τον φέρνει στην Ταϊτή, στα νησιά Τουαμοτού, στις Μαρκίζες. Στη Φούτα - Χίβα, στο νησί που πέθανε ο Γκωγκέν, ζητά να ιδεί τον τάφο του μεγάλου ζωγράφου. Του δείχνουν μια ζούγκλα από άκασίες. Μόλις γυρίζει στο Παρίσι φροντίζει να δοθεί στον Γκωγκέν ένας εύπρεπής τάφος.

Δώδεκα ολόκληρα χρόνια, δηλαδή αφ' ότου είχαν έκδοθεί τα «'Εγκώμια», ο 'Αλέξης Λεζέ δεν είχε δημοσιεύσει τίποτε. 'Οχι όμως γιατί είχε πάψει να γράφει. 'Από την 'Ασία και την 'Ωκεανία είχε φέρει ένα κιβώτιο γεμάτο χειρόγραφα. 'Αλλά δεν ήθελε να τα δείξει σε κανένα.

Γλυκαμένοι από τους πρώτους στίχους του — τα «'Εγκώμια» — και άπορώντας με το πείσμα του να μη δημοσιεύσει τίποτε από το έργο του, οί φίλοι του τον πίεζαν να τους διαβάσει τα άνέκδοτα ποιήματά του. Ένα βράδυ, στο σχεδόν φτωχικό διαμέρισμα όπου έμενε ο 'Αλέξης Λεζέ στο Παρίσι, ο Ζακ Ριδιέρ, γαμπρός του 'Αλαιν Φουρνιέ και διευθυντής της «Νέας Γαλλικής 'Επιθεωρήσεως», φάνηκε τόσο πιεστικός, ώστε ο ποιητής, άποκαμωμένος, του παρέδωσε ένα τετράδιο. 'Ηταν η «'Ανάβαση», το μοναδικό αυτό άριστούργημα, που ο Λεζέ το είχε γράψει όταν γύρισε από το ταξίδι του στην έρημο Γκομπί.

Μερικοί θέλησαν να ιδούν στην «'Ανάβαση» μιάν άπλη άφήγηση, σε μορφή ποιήματος, στρατιωτικής έκστρατείας στην καρδιά της 'Ασίας. Στην πραγματικότητα, η «'Ανάβαση» είναι έντελώς άλλο πράγμα. Είναι ένα έπικό τραγούδι τοποθετημένο έξω από το χρόνο και το χώρο, που ο ήρωάς του είναι ταυτόχρονα ένας μεγάλος στρατηλάτης, όπως ο 'Αλέξανδρος ή ο Τζένγκις Χάν, ένας προφήτης όπως ο 'Ησαΐας ή ο Μωϋσής, ένας στοχαστής, ένας μυστικιστής, ένας δαιμονόπληκτος και ο 'ίδιος ο άφηγητής των έθλων του.

Δεν υπάρχει τοπικό χρώμα. 'Η έρημος Γκομπί έχει γίνει: «'Ενας τόπος από πέτρες. 'Ούτε ένας καθαρός κόκκος στα γένηα του άνέμου. Και το φώς σα λάδι...». 'Η ακόμα: «Μια μεγάλη χώρα πίο άγνή από το θάνατο».

'Ενθουσιασμένοι ο Ζακ Ριδιέρ, ο Βαλερύ Λαρμπά, ο Λεών - Πώλ Φάργκ, ο 'Αντρέ Ζίντ, ο Πώλ Βαλερύ — ό,τι έκ-

λεκτό είχαν τα γαλλικά Γράμματα — αποφάσισαν να έκδώσουν την άπόφαση του ποιητή. Έκαναν μια φιλική συνάμοση. Έστειλαν την «'Ανάβαση» στο τυπογραφείο της «Νέας Γαλλικής 'Επιθεωρήσεως». Δεν έμενε παρά να δώσει ο Ζακ Ριδιέρ εξηγήσεις στον άπρόθυμο ποιητή. Δεν ήταν εύκολο. 'Ωστόσο ο Ζακ Ριδιέρ τα κατάφερε: απέσπασε τη συγκατάθεση του 'Αλέξη Λεζέ, αλλά με τον όρο να μην έμφανισθεί τ' όνομά του στο βιβλίο.

Το παράξενο ψευδώνυμο

ΕΠΡΕΠΕ, λοιπόν, να βρεθεί το γρηγορώτερο ένα ψευδώνυμο. 'Ο Λεζέ πρότεινε το Σαιν - Τζών Πέρς. Οί τρεις αυτές συλλαβές του ήρθαν έτσι αύθόρμητα, χωρίς σκέψη. 'Η «'Ανάβαση» έκανε πάταγο στον κόσμο των Γραμμάτων — άγνοήθηκε όμως από το πλατύ κοινό.

'Ωστόσο, μετά την «'Ανάβαση» ο Σαιν - Τζών Πέρς — όπως είναι πλέον γνωστός — θα σιωπούσε άλλα 17 χρόνια. Γιατί αυτή η σιωπή; Γιατί για τον Σαιν - Τζών Πέρς το να γράφει στίχους δεν ήταν διασκέδαση, αλλά ένα πλήρες και ολοκληρωτικό δόσιμο που δεν έπιδεχόταν καμιά άλλη άπασχόληση. 'Ο 'Αλέξης Λεζέ, όμως, ήταν διπλωμάτης και η έλλειψη παρουσίας τον υποχρέωνε να μείνει διπλωμάτης για να ζει. Έίχε αποφασίσει, λοιπόν, ότι όσο θα κατείχε δημόσια θέση δεν θα δημοσίευε τίποτε. Και η διπλωματική δραστηριότητά του τον άπασχολούσε όλοένα περισσότερο. Στη δίσταση της Ούάσιγκτον είχε συναντήσει τον Μπριάν. 'Αμέσως οί δυο άνδρες ένοιωσαν ότι είχαν πολλά κοινά σημεία. 'Ο 'Αλέξης έγινε διευθυντής του γραφείου του Μπριάν. 'Επειτα διευθυντής των πολιτικών υποθέσεων στον ύπουργείο 'Εξωτερικών, το 1929, και μετά ένα χρόνο, το 1930, γενικός γραμματέας. Στην άνώτατη αυτή θέση — άμέσως μετά τον ύπουργό — έμεινε ως το 1940. Στο διάστημα αυτό υπήρξε ένας από τους αρχιτέκτονες της εύρωπαϊκής διπλωματίας. Στις διασκέψεις του Μοντρέ, της Στρέζας, του Λοκάρνο έπαιξε πρωτεύοντα ρόλο. 'Η ειρήνη ήταν το ιδανικό του και άγωνίσθηκε γ' αυτή μ' όλες τις δυνάμεις του στο πλευρό του 'Αριστέιδη Μπριάν.

Η φασιστική και η χιτλερική πλημμυρίδα παρέσυραν το έργο του. 'Η όρδη των ξανθών θαρβάρων γκρέμισε τα όραία όνειρά του. 'Ο 'Αλέξης Λεζέ έμεινε στη δυστυχία αυτή που ήταν όταν βρισκόταν στην κορυφή της έξουσίας και διήυθνε ούσιαστικά τη γαλλική διπλω-

ματία: ένας άκέραιος και εύθης άνθρωπος. Λίγο πριν από την κατάρρευση της Γαλλίας, παύθηκε από τη γερμανόφιλη κλίκα που ετοίμαζε το καθεστώς του Βισύ και αύτοεξορίστηκε. 'Η Γαλλία έχανε τον κορυφαίο διπλωμάτη της, αλλά ξανάβρισκε ένα ποιητή.

Το έργο στην έξορία

ΣΤΗ Νέα 'Υόρκη, όπου κατέφυγε, έζησε φτωχικά, σχεδόν πεινάσας. Το Βισύ του είχε δημεύσει την παρουσία του, τον είχε στερήσει από τη γαλλική ίθαγένεια. Οί Γερμανοί είχαν κλέψει από το σπίτι του ένα κιβώτιο γεμάτο χειρόγραφα — το έργο μιας ολόκληρης ζωής. Κάθε πρωί ο 'Αλέξης Λεζέ έτρεμε για τη μητέρα του και για τις αδελφές του που είχαν μείνει στο Παρίσι. Τούλάχιστον, όμως, ο Σαιν - Τζών Πέρς, στην αίχημηρότητα της δυστυχίας αυτής, άνέκλυπτε την εύγλωττία εκείνη της ψυχής χωρίς την όποια δεν μπορεί να έκφρασθεί ο ποιητής.

Το 1942, σε μιάν έπιθεώρηση του Σικάγου δημοσίευσε το τρίτο μεγάλο ποίημά του «'Εξορία». Είναι ένα περήφανο έργο που δεν κατεβαίνει ποτέ ως το προσωπικό έπεισόδιο. Είναι πλατύ και γενικό και έκφράζει μιάν από τις μεγάλες δοκιμασίες της έποχής μας.

Παρά τη θεομηνία του πολέμου, η «'Εξορία» και, κατόπιν, οί «'Ανεμοί» έκαναν μεγάλη εντύπωση. 'Ο Σαιν - Τζών Πέρς πήρε χιλιάδες γράμματα. Νεαροί φιλόσοφοι του έγραφαν για να του έκφράσουν την ταραχή τους. Δεν πίστευαν πια στη λογική που λοικεύεται, δεν είχαν πλέον έλπίδα παρά στο παραλήρημα της ποιήσεως. 'Ο 'ίδιος ο Χάιντεγκερ, ο μεγαλύτερος φιλόσοφος της έποχής μας, διεκήρυξε την άποτυχία κάθε λογικής και κάθε διαλεκτικής: η μεταφυσική άναζήτηση δεν μπορούσε να είναι παρά μόνο ποιητική άναζήτηση.

'Ο Σαιν - Τζών Πέρς, όμως, ήταν να γνωρίσει μιάν ακόμα μεγαλύτερη χαρά. Στην Ούάσιγκτον, όπου έμενε τώρα, κατοικούσε σε μιή κοινή μοντέρνα πολυκατοικία που την περιέβαλλαν ένας ζωολογικός κήπος, ένας καθεδρικός ναός υπό κατασκευή και ένα μετεωρολογικό παρατηρητήριο. 'Ο μόνος τόπος για φυγή ήταν ο ούρανός, ένας ούρανός που τον διέσχιζαν όλο το χρόνο γύπες και έρωδιοί — το χειμώνα άγρια πουλιά και το καλοκαίρι πουλιά των Τροπικών που θύμιζαν τη Γουαδαλούπη.

Ένα βράδυ ο 'Αϊνστάιν χτύπησε την πόρτα του. 'Ηθελε να κουβεντιάσουν. 'Η κουβέντα κράτησε ως τα ξημερώματα, όταν όμως ο 'Αϊνστάιν έφυγε, είχε πεισθεί. 'Η άργη ύποσυνείδητη εργασία που τον είχε οδηγήσει ν' άρνηθεί τις παρσδεγμένες αντίληψεις και να οικειοποιησει την έπαναστατική του θεωρία της σχετικότητας, συγγένευε πολύ με την ποιητική άνακάλυψη. 'Ανάμεσα σ' αυτόν, τον 'Αϊνστάιν, μαθηματικό που είχε τη διαίσθηση των εξισώσεών του και σ' εκείνον, τον Σαιν - Τζών Πέρς, ποιητή

που φανταζόταν καινοφανείς στίχους, δεν υπήρχε καμιά διαφορά.

«Χρονικό» και «'Αποκάλυψη»

ΤΩΡΑ ο 'Αλέξης Λεζέ έχει ξαναγυρίσει στη Γαλλία και το τελευταίο του έργο «Χρονικό» που δημοσιεύθηκε πριν από δυό μήνες, είναι εκείνο που του έδωσε το βραβείο Νόμπελ. Είναι ένα ποίημα άφιερωμένο στα γεράματα, ένα ποίημα άγέρωχο, γεμάτο ύψηλά νοήματα, θαυμαστές εικόνες, θαβείς στοχασμούς, ένα ποίημα γραμμένο όχι σε στίχους, αλλά σαν έδάφια της Γραφής, ένα ποίημα που θυμίζει με το

μνημείο αυτό που θα δοθεί με μπρούντζο και που οί σελίδες του θα γυρίζουν ηλεκτρονικά, θα στοιχίσει 6.000.000 δραχμές.

Γοητευμένος από το καταπληκτικό αυτό σχέδιο, από την όμορφη των εικονογραφήσεων που του έδειχναν, ο Σαιν - Τζών Πέρς ήταν έτοιμος να δεχθεί, ως ότου του είπαν ποιο ήταν το θέμα του έργου: η 'Αποκάλυψη.

— 'Οχι, δεν μπορώ να γράψω για την 'Αποκάλυψη. Δεν πιστεύω στην 'Αποκάλυψη.

Και πρόσθεσε:

— 'Ο φίλος μου Βαλερύ γελάσθηκε

Οί Γάλλοι που πήραν το βραβείο Νόμπελ της λογοτεχνίας πριν από τον Σαιν - Τζών Πέρς. 'Από τ' άριστερά προς τα δεξιά. 'Επάνω: Σουλλύ Πρυντάν (1901) Φρειδερίκος Μιστράλ (1904). Ρομαίν Ρολλάν (1915). Στη μέση: 'Ανατόλ Φράνς (1921). 'Ανρύ Μπεργκσον (1918) Ροζέ Μαρτέν ντυ Γκάρ (1937). Κάτω: 'Αντρέ Ζίντ (1947). Φρανσουά Μωριάκ (1952). 'Αλμπέρ Καμύ (1957).

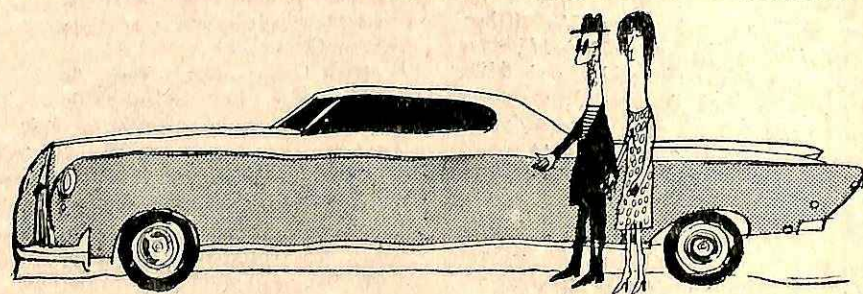
μεγαλείο του τους προφήτες. Είναι ίσως το άριστούργημά του — και ένα από τα ποιητικά άριστουργήματα του καιρού μας. Έργο δύσκολο, πυκνό, αλλά που άποζημιώνει πλούσια τον άναγνώστη για τον κόπο του να έμβασθύνει.

Πριν από λίγες ήμέρες ένας εκδότης, ο Ζαν Φορέ, ζήτησε από τον Σαιν - Τζών Πέρς να γράφει το κείμενο για ένα παράξενο βιβλίο, ένα βιβλίο που άποτελείται από εικονογραφήσεις του Πικασό, του Νταλι και του Σαγκάλλ. Το

μόνο μιή φορά. 'Όταν έγραφε: «Ξέρω τώρα ότι οί πολιτισμοί είναι θνητοί».

Γιατί ο ποιητής αυτός, που έχει χάσει την πίστη της παιδικής του ηλικίας και δεν την άνέκτησε ποτέ παρά τις προσπάθειες του Κλωντέλ, πιστεύει σ' ένα κόσμο που κατοικείται από πνεύμα και προχωρεί μεγαλόπρεπος και άπαθής στη λεωφόρο του χρόνου.

Αυτή την πίστη έκφράζουν τα έργα του.

— 'Ελα, να σου κάνω μιή βόλτα... γύρω από το αυτοκίνητο!

Ο άνθρωπος έχει κατορθώσει να καθορίσει με βεβαιότητα πολλά χιλιόμετρα συμβαίνουν στα άπωτερα βάθη του Σύμπαντος. Ωστόσο, υπάρχουν μερικά άλλα φαινόμενα, μέσα στο διαπλανητικό χώρο, που δεν ξέρει πώς να τα εξηγήσει. Στο ακόλουθο άρθρο εξιστορούνται οι κωμικοτραγικές περιπέτειες του ανθρώπινου λογικού γύρω από δυο ανάλογα φαινόμενα.

Ο ΔΟΥΡΥΦΟΡΟΣ - ΦΑΝΤΑΣΜΑ ΤΗΣ ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ ΚΙ' ΕΝΑ ΑΙΝΙΓΜΑ: Ο ΠΛΟΥΤΩΝ

Δύο όπτικά μυστήρια του διαπλανητικού μας χώρου, που οι αστρονόμοι αδυνατούν να εξιχνιάσουν.

Το βράδυ της 3ης Μαΐου του 1761 ο Γάλλος αστρονόμος Μονταίνιος έστρεψε το τηλεσκόπιό του προς την Αφροδίτη κι' αυτό που είδε του προκάλεσε κατάπληξη. Ο πλανήτης εμφανιζόταν εκείνη την ώρα λευκός, όπως η Σελήνη, γιατί έχει κι' αυτός, παρόμοια με το δορυφόρο της Γης, διάφορες φάσεις. Από κάτω, όμως, υπήρχε κι' ένα άλλο λευκό σχήμα άστρου, που η διάμετρος του ήταν ίση προς το ένα τέταρτο του πλανήτη. Ο Μονταίνιος απομάκρυνε ελαφρά τον όπτικό κύκλο του τηλεσκοπίου, ώστε να βγει απ' αυτόν η Αφροδίτη. Ο πλανήτης εξαφανίστηκε έτσι. Αλλά το άγνωστο, λευκό άστρο εξακολούθησε να είναι εκεί.

Την επομένη νύχτα, ο Μονταίνιος είδε πάλι το πρωτόφαντο εκείνο οδράνιο σώμα. Τώρα, όμως, είχε μετατοπιστεί προς τα δεξιά και βρισκόταν λίγο πιο πάνω από τον θόρο πόλο της Αφροδίτης. Στις 5 και τις 6 Μαΐου, ο καιρός δεν ήταν ευνοϊκός για παρατήρηση. Στις 7, το παράξενο άστρο έκανε πάλι την εμφάνισή του. Απ' αυτή τη φορά, όμως, βρισκόταν στο δεξιό πλευρό της Αφροδίτης και πάντα στην ίδια φάση. Αντιλαμβανόταν κανείς ότι ακολουθούσε ένα ελλειπτικό δρόμο γύρω από τον πλανήτη. Ως τις 11 του μηνός, ο καιρός ήταν πάλι κακός. Τότε, ακολούθησε μια όμορφη και διαυγής νύχτα. Ο «δορυφόρος» ήταν και τώρα ορατός, έχοντας πραγματοποιήσει μια μετατόπιση προς τ' αριστερά, δηλαδή προς τα νοτιοδυτικά του πλανήτη. Τό φως που εξέπεμπε, ήταν αρκετά αδύνατο.

Τι ήταν αυτό το αινιγματικό αντικείμενο, που είχε παρατηρήσει ο Μονταίνιος; Ένα φεγγάρι της Αφροδίτης; Ασφαλώς όχι. Ας θυμηθούμε τις φαινομενικά πελώριες διαστάσεις του, ότι δηλαδή αντιστοιχούσε προς το ένα τέταρτο της διαμέτρου του πλανήτη, πράγμα που, από εκείνη την απόσταση, αντιστοιχούσε ούτε λίγο ούτε πολύ στις διαστάσεις της δικής μας Σελήνης. Ένα τέτοιο άστρο θα έπρεπε να είναι ορατό με γυμνό μάτι και τα σύγχρονα τηλεσκόπια θα μπορούσαν να το παρατηρήσουν άνετα. Λοιπόν; Μήπως επρόκειτο για μια αντανάκλαση της Αφροδίτης στο όπτικό πεδίο του όργανου; Αλλά, τότε γιατί αυτή η αντανάκλαση θα διέγραφε μια ελλειπτική τροχιά; Και γιατί δεν θα ξαναφαινόταν από το ίδιο τηλεσκόπιο; Αλλωστε, 21 χρόνια πριν, ο Άγγλος Τζάιμς Σόρτ είχε κι' αυτός παρατηρήσει στο όπτικό περιβάλλον της Αφροδίτης ένα είδος μικρού δορυφόρου με λευκό σχήμα. Κι' ο Σόρτ, που ήταν άριστος όπτικός, είχε υποψιαστεί την πιθανότητα αντανάκλασης. Αλλάξε τρεις φορές φακούς κι' έστιες. Ωστόσο, δεν ξαπσε να βλέπει το μυστηριώδες αστέριδιο. Παίρνει κι' από τον Σόρτ, το είχε παρατηρήσει κι' ο μέγας Κασσίνι.

Η Αφροδίτη δεν έχει φεγγάρι. Είναι μια επιστημονική δεκαετής. Κι' όμως κάτι παρατηρήθηκε, όχι κοντά στην Αφροδίτη όπως είχε νομίσει ο Μονταίνιος, αλλά προς τη διεύθυνση της Αφροδίτης. Τι ήταν αυτό; Ως τώρα, κανείς δεν το ξέρει. Το μόνο βέβαιο, είναι

Ο φεγγίτικος δορυφόρος της Αφροδίτης (έξωτερικά μισοφέγγαρο) όπως παρατηρήθηκε στις 3, 4, 7 και 11 Μαΐου του 1761.

ότι δεν επρόκειτο απλώς για οδράνιο σώμα που βρισκόταν ή βρίσκεται ακόμα στον διαπλανητικό μας χώρο.

Δεν είναι ή μοναδική περίπτωση. Οι αστρονόμοι, κατά καιρούς, έχουν δει ή νόμισαν ότι είδαν, ανάμεσα στους πλανήτες, ώριμα μικρότερα οδράνια σώματα, που ύστερα χάθηκαν. Το μυστήριο αυτών των δορυφόρων — φαντομάδων παραμένει ως τώρα ανεξιχνύτο.

Το σκάνδαλο του Πλούτωνα

ΑΛΛΑ το μεγαλύτερο σκάνδαλο στην ιστορία αυτή των μυστηριωδών εμφανίσεων μέσα στο πλανητικό μας σύστημα, αφορά τον Πλούτωνα, τον άπωτο απ' όλους τους πλανήτες.

Το 1919, ο Άμερικανός Πίκερινγκ, του άστεροσκοπίου του Χάρβαρντ, ύστερα από ώριμους υπολογισμούς, «επιτήγγειλε» την παρουσία ενός νέου πλανήτη, που έπρεπε να γυροφέρνει κοντά στον άστερισμό των Διδύμων. Τό άστεροσκοπείο του όρους Ουίλσον, που τότε διέθετε εξαιρετικά ισχυρά τηλεσκόπια, τον αναζήτησε, αλλά δεν τον βρήκε. Την ίδια εποχή, στο άστεροσκοπείο που είχε ιδρύσει ο ίδιος στην Αριζόνα και που έκτοτε φέρει το όνομά του, ο Λόουελ ξαναεπιχείρησε τους υπολογισμούς του Πίκερινγκ, βασιζόμενος στις ανεξιχνύτες διαστασεις που παρουσίαζε η τροχιά του πλανήτη Ουρανού. Τό αποτέλεσμα των υπολογισμών του υποδείκνυε δυο πιθανές θέσεις του αθέατου πλανήτη, που ή μια τους συνέπιπτε σχεδόν με εκείνη που είχε υποδείξει ο Πίκερινγκ. Απ' αυτή τη φορά το ψάξιμο έγινε με πολύ τελειότερα μέσα. Ο Λόουελ είχε πεθάνει στο μεταξύ και τη σχετική έρευνα την ανέλαβε ο Κλάουντ Τόμπω το 1929. Πάρθηκαν εκατοντάδες διπλές φωτογραφίες της οδράνιας εκείνης περιοχής. Οι φωτογραφίες του κάθε ζεύγους απείχαν ή μια από την άλλη αρκετές ημέρες. Κατόπιν, τις παρέλαβε ο Τόμπω και τις

εξέτασε μ' ένα ειδικό όργανο. Αυτές οι φωτογραφίες, που πάνω τους ήταν καταχωρισμένα όλα τα φωτεινά σημεία του ούρανού ως τις 15 μοίρες ύψους, παρουσίαζαν μυριάδες άστρων. Αν ένα απ' αυτά τα φωτεινά σημεία ήταν πλανήτης, τί θα έβλεπε ο παρατηρητής; Μια άπειροελάχιστη σχεδόν μετατόπιση, που θα απειλούνταν στο χρονικό διάστημα ανάμεσα στις δυο φωτογραφίες κάθε ζεύγους και τίποτε άλλο.

Δεν μπορεί κανείς παρά να θαυμάσει την ιλιγγιώδη ύπομνη και τη φινέτσα δράσεως του Κλάουντ Τόμπω. Επί ένα έτος, τα ζεύγη των φωτογραφιών παρήλυναν κάτω από τα μάτια του στη συσκευή. Και, τέλος... ή βελόνα βρέθηκε μέσα στ' άχυρα. Στις 13 Μαρτίου του 1930, ημέρα των γενεθλίων του μακαρίτη Λόουελ, ο Κλάουντ Τόμπω ανήγγειλε στον κόσμο την ανακάλυψη του Πλούτωνα, τελευταίου πλανήτη του ήλιακού μας συστήματος, στην περιοχή που είχε προσημάνει ο Λόουελ. Ο καινούργιος αυτός πλανήτης στρεφόταν σε απόσταση 6 δισεκατομμυρίων χιλιομέτρων γύρω από τον Ήλιο, δηλαδή πάνω από 1 δισεκατομμύριο χιλιόμετρα πέρα από τον Ποσειδών.

Έψαξαν τότε τα φωτογραφικά αρχεία αυτής της περιοχής και διαπίστωσαν ότι ο Πλούτων είχε ήδη φωτογραφηθεί από το άστεροσκοπείο του όρους Ουίλσον το 1919. Γιατί, λοιπόν, είχε ξεφύγει την εξυδέρκεια των αστρονόμων; Απολύτως, εξ αιτίας της μικρότητος του φωτογραφικού ίχνους.

Πολύ μικρός ή πολύ βαρύς

Οι αστρονόμοι σάστησαν μετά την ανακάλυψη αυτή. Αν ο Πλούτων ήταν τόσο μικρός όσο φαινόταν, ή μάζα του θα έπρεπε να έχει έλκυστική δύναμη.

Αλλά αν είχε τόσο λίγη δύναμη, δεν θα μπορούσε κατά κανένα τρόπο να προκαλεί στις τροχιές του Ουρανού και του Ποσειδών τις διαταραχές που ακριβώς είχαν δηγήσει τον Λόουελ και τον Τόμπω στην ανακάλυψή του. Αν, δεύτερη υπόθεση, ήταν πολύ μικρός, ώστε να εξηγούνται οι φωτογραφίες, και πολύ βαρύς ώστε να εξηγούνται οι διαταραχές των τροχιών, τότε θα έπρεπε ή πυκνότης της μάζας του να ξεπερνά κατά πολύ την πυκνότητα όλων των γνωστών σωμάτων της Φυσικής. Αν, τέλος, ο Πλούτων ήταν αρκετά ογκώδης ώστε να δικαιολογούνται οι μηχανικές του ιδιότητες και πολύ λίγο φωτεινός ώστε να εξηγούνται οι φωτογραφίες, ή ελάχιστη αντανάκλαστική του δύναμη παρέμενε ανεξιχνύτη. Επρόκειτο, με άλλα λόγια, για σωστό φαύλο κύκλο υποθέσεων κι' εκδοχών.

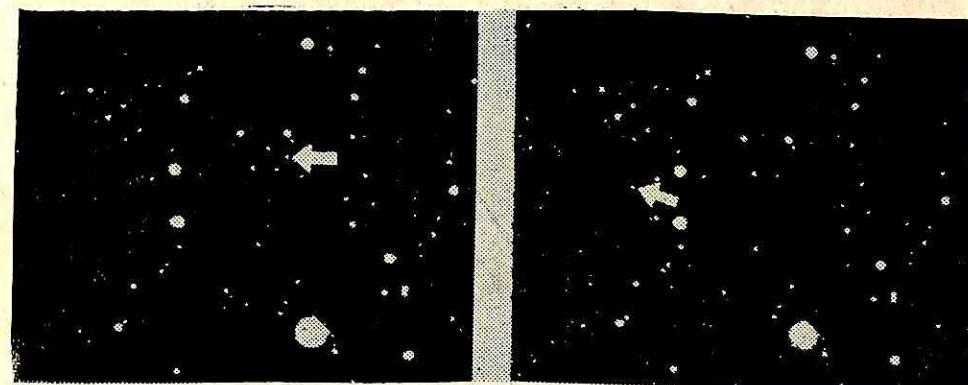
Η συζήτηση που άνοιξε για τον Πλούτωνα από το 1930, δεν προώθησε το πρόβλημα προς τη λύση ούτε κατά ένα δέμα. Απεναντίας, κατέστησε το μυστήριο πιο βαθύ.

Ο Κουγκανόφ, διευθυντής του άστεροσκοπίου της Αίλλης, θύμισε στους συναδέλφους του, ότι οι υπολογισμοί του Πίκερινγκ και του Λόουελ είχαν βασιστεί σε παρατηρήσεις του πλανήτη Ουρανού, που είχαν γίνει τον 18ο αιώνα κι' ήταν αρκετά σωστές για να προσδώσουν τον Πλούτωνα μια ακριβή τροχιά κι' αρκετά λανθασμένες ώστε να δι-

καιολογούν τις πλάνες ως προς την μάζα του. Μήπως ήταν ή πολυπόθητη εξήγηση; Για να το μάθουν, τρεις Άμερικανοί, ο Έκκερτ, ο Μπρόουερ κι' ο Κλέμενς, επιχείρησαν, μ' ένα ηλεκτρικό εγκέφαλο, να ξαναβρουν τις θέσεις απ' όπου είχαν περάσει ο Ουρανός κι' ο Ποσειδών ως το 1653. Κατέληξαν, λοιπόν, στο πόρισμα, με βάση αυτόν τον υπολογισμό, ότι ή μάζα του Πλούτωνα ήταν λίγο κατώτερη από τη

Τό πρόβλημα, λοιπόν, που τέθηκε για τον Πλούτωνα, φαίνεται όσο περνά ο καιρός ακόμα πιο δυσεπίλυτο, γιατί προσκρούει σε δυο δεδομένα έντελως άσυμβίβαστα.

Από το ένα μέρος, πράγματι, ο Πλούτων ανακαλύφθηκε χάρη στους υπολογισμούς κι' αυτοί οι υπολογισμοί του προσδίδουν μάζα όμοια με κείνη της Γης. Απορρίπτουμε απ' τη μάζα; Πρέπει

Ένα σχεδόν αδιόρατο, μικρό φωτεινό σημείο ανάμεσα σε άπειράριθμα άλλα: είναι ο Πλούτων. Για την ανακάλυψη του πλανήτη αυτού, ο Άμερικανός αστρονόμος Κλάουντ Τόμπω συνέκρινε εκατοντάδες ζεύγη φωτογραφιών. Οι φωτογραφίες κάθε ζεύγους είχαν παρθεί με τη μεσολάβηση αρκετών ημερών ανάμεσα στη μια και στην άλλη. Τα βέλη δείχνουν τη θέση του Πλούτωνος, όπως καθορίστηκε από τις μετατοπίσεις του.

μάζα της Γης. Πράγμα, φυσικά, απαράδεκτο.

Δυόμιση φορές πυκνότερος από την πλατίνα!

ΜΗΠΩΣ, λοιπόν, ήταν ή λάμψη του πλανήτη, που είχε καταμετρηθεί; Το 1950, ο Κούπερ κι' ο Χιουμαί-ησον θέλησαν να ήσυχάσουν απ' αυτή την ύποψια. Έστρεψαν προς τον Πλούτωνα το γιγαντιαίο τηλεσκόπιο του όρους Παλομά, ύστερα από ειδική άδεια (αυτό το όπτικό μεγαθήριο χρησιμοποιείται αποκλειστικά για πολύ μακρινές παρατηρήσεις). Η διάμετρος του πλανήτη αποκαλύφθηκε ότι ήταν 23'' της μόρας, δηλαδή, στην πραγματικότητα, μικρότερη από τη μισή της Γης!

Κάποιος δικηγόρος, επιστρέφοντας απ' το ταξίδι του, ρωτά την δικηγόρο του αν κατά το διάστημα της απουσίας του, συνέβη τίποτε έκτακτο.

— Μάλιστα, κύριε, απαντά εκείνη. Ήλθε ένας πελάτης!

Ο συγγραφέας που είναι φημισμένος φαγάς, ρωτά κάποιον φίλο του:

— Τα μαλλιά μου είναι μαύρα ακόμη, ενώ τα γένια μου έχουν άσπρισει. Πώς το εξηγείς αυτό;

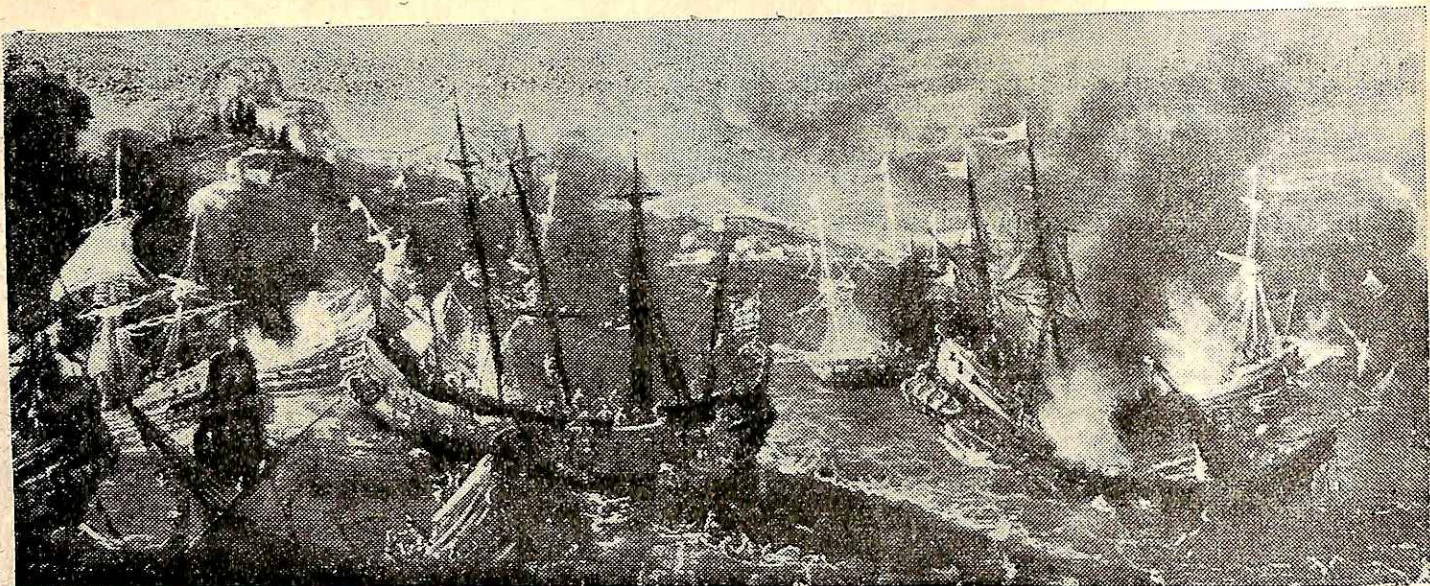
— Απολύτως, αγαπητέ μου. Οι μασέλες σου έχουν δουλέψει περισσότερο από το μυαλό σου...

τότε να εξηγήσουμε γιατί ο Λόουελ έκανε τόσο εδωτοχή υπόδειξη της περιοχής, όπου έπρεπε να ψάξουν τα τηλεσκόπια. Ο Μπρόουερ υποστηρίζει ότι πρόκειται για μια σπάνια σύμπτωση. Αλλά με τέτοιες τραδηγμένες από τα μαλλιά υποθέσεις δεν λύνονται τα επιστημονικά αινίγματα.

Είναι, λοιπόν, δύσκολο ν' αποδώσουμε στον Πλούτωνα μια μάζα λιγότερο δυνατή. Αλλά εδώ προσκρούουμε στις μετρήσεις του Κούπερ και του Χιουμαί-ησον, που κανείς δεν πρόκειται ν' αμφισβητήσει. Αυτός ο πλανήτης έχει διάμετρο λίγο μικρότερη από τη μισή της Γης, πράγμα που σημαίνει ότι ή πυκνότης της μάζας του είναι δέκα φορές ανώτερη από εκείνη του πλανήτη μας και δυόμιση φορές από εκείνη της πλατίνας!

Τι ακριβώς είναι, λοιπόν, αυτός ο μυστηριώδης Πλούτων; Η μόνη εξήγηση που βρέθηκε ως τώρα μοιραία στα άσυμβίβαστα δεδομένα, που μάς παρέχει ή παρατήρησή του, αφήνει κατά πολύ πίσω της ακόμα και τα πιο τολμηρά φαντασιοκοπήματα των συγγραφέων επιστημονικών μυθιστορημάτων. Είναι ή εξήγηση που δίνει ο Ντίνσμορ Άλτερ, του άστεροσκοπίου Γκρόφφιντ της Καλιφόρνιας: όλα θα μπορούσαν να εξηγηθούν, αν υποθέταμε ότι ο Πλούτων είναι μια πελώρια μπάλα από μέταλλο γυαλιστερό σαν καθρέφτη. Σ' αυτήν την περίπτωση, ή διάμετρος που μέτρησαν ο Κούπερ και ο Χιουμαί-ησον, δεν είναι εκείνη του πλανήτη, αλλά της εικόνας του Ήλιου, που αντανάκλαται από τη σφαιρική επιφάνεια του Πλούτωνα.

Την όριστική, λοιπόν, απάντηση στο αίνιγμα του Πλούτωνα θα τη δώσει το μέλλον.

Ένας παλιός πίνακας απεικονίζει την καταστρεπτική για τον ισπανικό στόλο ναυμαχία του κόλπου του Βίγκο.

Ο ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΤΗΣ ΠΛΑΤΑ ΦΛΟΤΑ

**200 δισεκατομμύρια χρυσά φράγκα
στο βυθό του κόλπου του Βίγκο**

Από την εποχή που έγινε ο κόσμος, ή θάλασσα έχει καταπιεί αναρίθμητους θησαυρούς. Οι περισσότεροι μπορούν να θεωρηθούν όριστικά χαμένοι. Και όμως ο θησαυρός του Βίγκο δεν είναι μυθικός, δεν είναι γέννημα της απληστίας των ανθρώπων, όπως τόσες ανάλογες ιστορίες που έχουμε ακούσει. Και ίσως δεν είναι αδύνατο ν' ανασυρθεί από τον ύγρο του τάφο.

★

ΣΤΟ βάθος ενός κόλπου της Ισπανίας κείνται ακόμα καταποντισμένοι, ανάμεσα στα συντρίμματα των ναυαγίων και την άμμο του βυθού, χιλιάδες τόννοι χρυσού και αργύρου και αμέτρητα κιβώτια γεμάτα σμαράγδια και αμέθυστους, μαργαριτάρια και πολύτιμο μαύρο κεχριμπάρι. Οι αιώνες, οι καταιγίδες και τα ρεύματα της θάλασσας έχουν θάψει αυτά τα πλούτη κάτω από στρώματα λάσπης και άμμου. Τώρα ο πυθμένας της θάλασσας είναι επίπεδος, χωρίς την ελάχιστη προεξοχή που θα μπορούσε να οδηγήσει τους έρευνητές στην ανακάλυψη του κολοσσίου αυτού θησαυρού.

Και όμως ο θησαυρός του Βίγκο δεν είναι μυθικός, δεν είναι γέννημα της απληστίας των ανθρώπων, δ-

πως τόσες άλλες ανάλογες ιστορίες που έχουμε ακούσει.

Η θέση του στον κόλπο του Βίγκο είναι γνωστή κατά προσέγγιση ενός μιλίου. Αλλά αυτό σε τίποτα δεν ωφελεί, αν λογαριάσουμε ότι ο θησαυρός είναι καταποντισμένος σε βάθος τριάντα ως πενήντα μέτρων κάτω από την επιφάνεια του νερού.

Και όμως, επί τρεις αιώνες οι άνθρωποι ονειρεύονται να κατακτήσουν αυτόν τον θησαυρό. Μερικοί κατάφεραν ν' ανασύρουν από την άμμο γαλέρες άδειες από το πολύτιμο φορτίο τους, άλλοι αμείφθηκαν για τους κόπους τους με λίγα κιβώτια ασημένιων νομισμάτων και άλλοι εξακολουθούν ακόμα στις ημέρες μας να ψάχνουν ακούραστα, ωπλισμένοι με όλα τα σύγχρονα τεχνικά μέσα.

Αλλά η θάλασσα κρύβει ακόμα ζηλότυπα τον κύριο όγκο του θησαυρού που η αξία του υπολογίζεται σε 200 δισεκατομμύρια χρυσά φράγκα. Ο αριθμός είναι χωρίς άλλο υπερβολικός, γιατί με την πάροδο των αιώνων, ο θρύλος συσσωρεύει όλο και περισσότερο χρυσάφι και πολύτιμα πετράδια στον κόλπο του Βίγκο. Ωστόσο, κανείς δεν αμφισβητεί την ιστορικότητα του θησαυρού...

★

Ο ΚΟΛΠΟΣ του Βίγκο, στο σωτήριο έτος 1702, υπήρξε το θέατρο ενός από τα δραματικότερα επεισόδια του αγγλοισπανικού πολέμου. Έκαστο πεινήτα καράβι των Αγγλων και των Ολλανδών ξεχύθηκαν σαν πεινασμένα αγρίμια πάνω στην ισπανική Πλάτα Φλότα (νηοπομπή) που μετέφερε στην Ισπανία όλους τους θησαυρούς των αποικιών του Νέου Κόσμου.

Κανονικά, τα εισοδήματα των αποικιών μεταφέρονται στη Σεβίλλη με φο-

κιών μεταφέρονται στη Σεβίλλη με φορτά το χρόνο με μικρές νηοπομπές. Αλλά εδώ και τέσσερα χρόνια οι Αγγλοι και οι Ολλανδοί ελέγχουν τη θάλασσα. Ο βασιλιάς της Ισπανίας φοβάται να φέρει το χρυσάφι του από τις αποικίες. Έτσι, τεσσάρων ετών εισόδημα σε χρυσάφι, ασημί και πολύτιμα πετράδια έχει συσσωρευθεί στα θησαυροφυλάκια του Νέου Κόσμου, περιμένοντας την κατάλληλη στιγμή για τη μεταφορά του.

Η κατάλληλη στιγμή δεν έφτασε ποτέ, γιατί ο πόλεμος δεν πάει καλά για τους Ισπανούς. Έφτασε όμως η στιγμή που το βασιλικό θησαυροφυλάκιο της Μαδρίτης έμεινε άδειο. Για ν' αντιμετωπισθούν οι δαπάνες του πολέμου, πρέπει να μεταφερθεί το εισόδημα των αποικιών στη μητρόπολη. Ο βασιλιάς της Ισπανίας ξέρε πώς η επιχείρηση έχει φοβερούς κινδύνους, αλλά τι να γίνει, πρέπει να διακινδυνεύσει. Έτσι δίνει τη διαταγή να μεταφερθεί μια Πλάτα Φλότα για τη μεταφορά όλόκληρου του θησαυρού. Απόφαση άνοητη κι επιπόλαια, χωρίς άλλο, γιατί θα μπορούσε κάλλιστα να μην είχε διακινδυνεύσει παρά μόνο τη μεταφορά ενός μέρους του θησαυρού. Αλλά φαίνεται πως η συμμοχία του με τη Γαλλία του είχε δώσει ένα αίσθημα άπατηλης σιγουριάς, που σε λίγο θα το πληρώσει πολύ ακριβά.

Στις 2 Ιουνίου 1702, δεκαεννιά πλωρία γαλιόνια (φορτηγά πλοία) σαλπάρουν από το λιμάνι της Αβάνας κατάφορτα με όλους τους θησαυρούς των αποικιών. Κατευθύνονται προς την ισπανική πατρίδα που κοιτεύει να λυγίσει υπό το δυσβάστακτο βάρος ενός μακροχρόνιου πολέμου κατά των Αγγλων.

Οι Γάλλοι βρίσκονται κι αυτοί σε πόλεμο κατά των πατροπαράδοτων εχθρών, των Αγγλων. Ο Φίλιππος Ε', βασιλιάς της Ισπανίας, είναι εγγονός του Λουδοβίκου ΙΔ' και ο πανίσχυρος βασιλιάς της Γαλλίας έχει προσφέρει 23 φρεγάτες για να συνοδεύσουν την Πλάτα Φλότα. Αυτός ο στόλος συνο-

δείας βρίσκεται υπό τις διαταγές του μαρκήσιου Σατωρνέ, ενός από τους καλύτερους Γάλλους ναυάρχους της εποχής. Η Πλάτα Φλότα διοικείται από τον Ισπανό δόν Μανουέλ Βελάσκο.

Εχθρός έν' οψει

ΤΑ γαλιόνια πέρασαν τον Ατλαντικό χωρίς κακά συναπαντήματα. Έφτασαν στις Αζόρες και πρόκειται τώρα να επιχειρήσουν το τελευταίο και πιο επικίνδυνο μέρος του ταξιδιού, από τις Αζόρες στη Σεβίλλη. Αλλά στις Αζόρες τους περιμένει ένας αγγελιαφόρος του βασιλιά για να τους αναγγείλει πως ένας ισχυρός αγγλοολλανδικός στόλος παραπλέει τις άκτες της Ανδαλουσίας.

Ένα πολεμικό συμβούλιο συγκαλείται άμέσως στη ναυαρχίδα του δόν Μανουέλ Βελάσκο.

— Πόσα είναι τα εχθρικά πλοία; ρωτάει ο Σατωρνέ.

— Έκατο πενήντα! τον πληροφορεί ο βασιλικός αγγελιαφόρος.

— Ο αγώνας είναι άνισος. Προτείνω να σαλπάρουμε αυτή τη νύχτα προς τα βόρεια για να βρούμε καταφύγιο σ' ένα όχυρο γαλλικό λιμάνι, τη Λαροσέλ ή τη Βρέστη...

Αλλά ο δόν Μανουέλ κάνει τον κουφό. Δεν πρόκειται να βάλει το λύκο να φυλάει τα πρόβατα! Οι Γάλλοι, βέβαια, είναι σύμμαχοι, αλλά είναι καλύτερα να μη μπουν σε πειρασμό!

— Θα προσπαθήσουμε να διασπάσουμε τον κλοιό! λέει ο δόν Μανουέλ.

— Είναι παραφροσύνη! φωνάζει ο Σατωρνέ. Δεν είναι μία μοίρα στόλου αυτό που έχουμε ν' αντιμετωπίσουμε. Είναι σχεδόν ολόκληρη η ναυτική δύναμη της Αγγλίας και της Ολλανδίας. Με μία τέτοια δύναμη γίνονται αποβάσεις! Ακόμα και η Λαροσέλ δεν είναι απόλυτως ασφαλής...

Μερικοί από τους Ισπανούς τάσσονται με το μέρος του Σατωρνέ, αλλά η γνώμη της πλειοψηφίας υπερισχύει. Τελικά, ο δόν Μανουέλ αποφασίζει να καταφύγει με την Πλάτα Φλότα του στον κόλπο του Βίγκο, στην Ισπανία.

Η απόφαση δεν φαίνεται έντελως παράλογη. Ο κόλπος του Βίγκο έχει μήκος είκοσι χιλιόμετρων, πλάτος τριών ή τεσσάρων και σε ώριμο σημείο του στενεύει σε πλάτος μονάχα 700 μέτρων. Το σημείο αυτό προστατεύεται από παράκτιες πυροβολαρχίες.

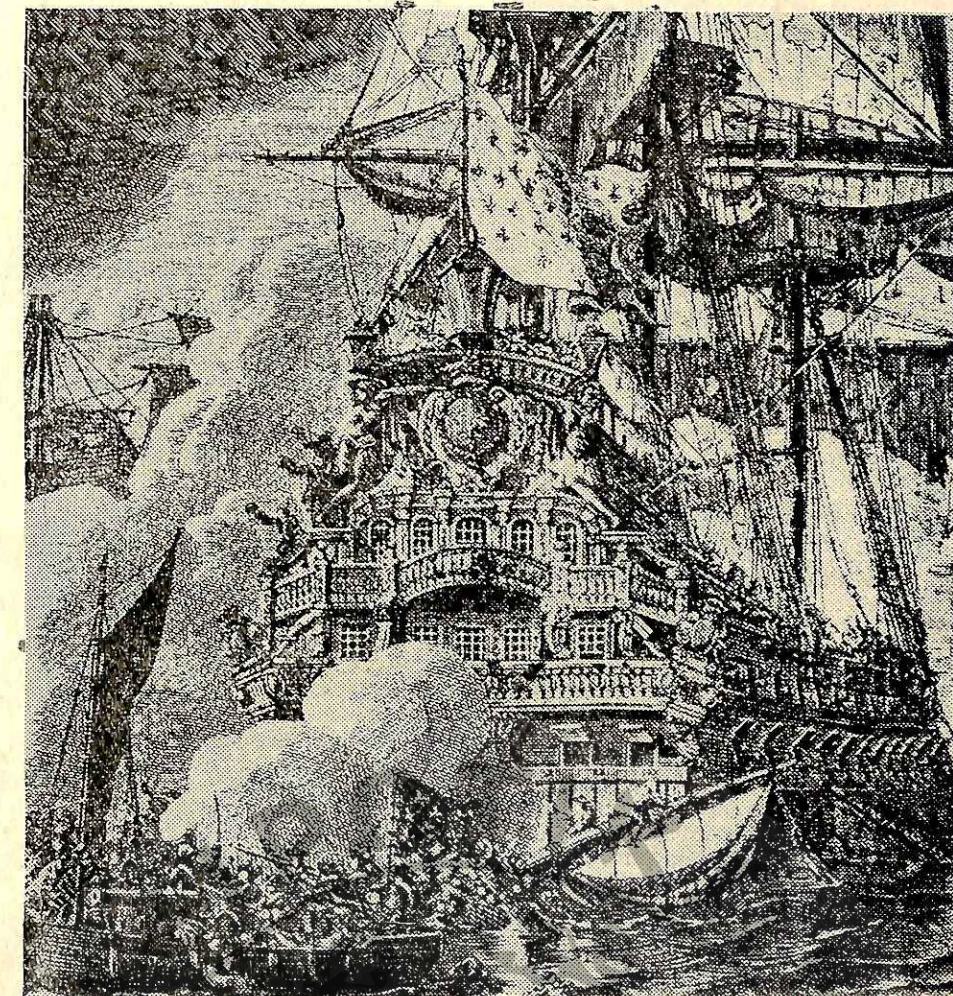
Έτσι, στις 22 Σεπτεμβρίου, τα δεκαεννιά ισπανικά γαλιόνια και οι είκοσι τρεις γαλλικές φρεγάτες μπαίνουν στον κόλπο του Βίγκο. Ο Σατωρνέ εξέταλε ευσυνείδητα την αποστολή του και ο ναύαρχος Βελάσκο μπορεί να θεωρήσει την Πλάτα Φλότα έκτος κινδύνου. Για περισσότερη ασφάλεια, ωστόσο, οι παράκτιες πυροβολαρχίες διπλοσιάζονται, ή φρουρά ενισχύεται και στο στενότερο σημείο του κόλπου κατασκευάζεται ένα πρόχειρο φράγμα με πάσσαλους και αλυσίδες. Έπειτα από όλα αυτά, οι Ισπανοί αισθάνονται τόσο σιγουριά, ώστε πέντε από τα γαλλικά πλοία συνοδεύει σαλπάρουν για τη Γαλλία...

Οι Ισπανοί είναι γενναίος λαός, αλλά έχουν ένα σοβαρό κληρονομικό ελάττωμα: είναι άνθρωποι της ρουτίνας και της γραφειοκρατίας. Και η γραφειοκρατία, όπως ξέρουμε, προτιμάει την τεθλασμένη παρά την ευθεία, μ' όλο που συχνά η τεθλασμένη οδηγεί στην καταστροφή...

Το απλούστερο των πραγμάτων θα ήταν το ξεφόρτωμα του θησαυρού στον κόλπο του Βίγκο και η μεταφορά του

στη Μαδρίτη. Το βασιλικό μερίδιο περιλαμβάνει αρκετά κιβώτια χρυσών νομισμάτων και ράβδων χρυσού.

Ο κύριος όγκος του θησαυρού της Πλάτα Φλότα μένει ανέπαφος στον κόλπο του Βίγκο περιμένοντας μοιρολατρικά να βαρεθούν οι Αγγλοι και οι Ολλανδοί και να λύσουν τον άποκλεισμό. Τότε τα γαλιόνια θα μπορέσουν ανενόχλητα να προχωρήσουν προς το λιμάνι της Σεβίλλης, ή τουλάχιστον στο

Μία ισπανική γαλέρα του 17ου αιώνα.

στη Μαδρίτη δια ξηράς. Έτσι, η ιστορία θα τελειωνε εδώ και θα ζούσαν οι Ισπανοί καλά και μεις καλύτερα. Αλλά η απλότητα δεν έχει θέση στα πολύπλοκα μυαλά της γραφειοκρατίας. Στην προκειμένη περίπτωση οι κανόνες του παιχνιδιού απαιτούν να ξεφορτώνεται στην «Κάζα ντε Κοντραπαδιόν» της Σεβίλλης κάθε αγαθό που προέρχεται από τις αποικίες. Εκεί θα γίνουν οι απογραφές και οι εκτιμήσεις και οι δασμολογήσεις και οι άλλες γραφειοκρατικές διατυπώσεις. Είναι λοιπόν αδύνατο να ξεφορτωθεί ο θησαυρός στον κόλπο του Βίγκο.

Ωστόσο, κατά ρητή διαταγή της Μαρίας - Λουίζας της Σαβοΐας, που άσκει καθήκοντα αντιβασιλέως για λογαριασμό του συζύγου της που έχει εκστρατεύσει στην Ιταλία, το βασιλικό μερίδιο από τον θησαυρό, που δεν υπόκειται στον έλεγχο της Κάζα ντε Κοντραπαδιόν, ξεφορτώνεται και μεταφέρεται με αμάξια

Σαν Λουκά και το Κάδιξ. Το σχέδιο, που στο κάτω - κάτω δεν φαίνεται παράλογο, έχει μονάχα ένα αδύνατο σημείο: Όπως θα φανεί λίγο αργότερα, η άμυνα του κόλπου από ξηράς είναι τελείως ανάξια λόγου. Και όμως, σ' αυτή στηρίζουν την ασφάλειά τους οι Ισπανοί.

Τα δεκαεννιά γαλιόνια βρίσκονται λοιπόν αγκυροβολημένα στο βάθος του κόλπου, με τις φρεγάτες του Σατωρνέ σε ριπιδωτή διάταξη μπροστά στο στενότερο στόμιο. Σε κάθε γαλιόνι, τ' αμπάρια ξεχειλάνε από κιβώτια γεμάτα με όλα τα πλούτη του Περού και του Μεξικού. Εκτός από το άκοπο χρυσάφι και το ασημί και τα σμαράγδια και τα μαργαριτάρια και τους αμέθυστους, υπάρχουν και χρυσά κομμοτεχνήματα λεηλατημένα από τους περουσιανούς ναούς, αγαλματίδια και ασημένια σερβίτσια, πολύτιμα είδη καφεμικής, κεχριμπάρι γκρίζο και μαύρο, λουλάκι, που

Ο Ραμωζέ κρατάει την άγκυρα που ανέσυρε από το βυθό του κόλπου του Βίγκο.

ήταν τότε είδος πολυτελείας, πολύτιμα δέρματα, έβεννη ξυλεία, βυλσαμο του Περου και του Τολου, κακάο, κανέλλα, ζάχαρη, βανίλια, ταμπάκο και κάθε λογής αρώματα και μπαχαρικά.

Κάψτε τα καράβια!

Ο ΛΗΘΑΡΓΟΣ της Πλάτα Φλότα διαρκεί ακριβώς ένα μήνα. Στις 21 Οκτωβρίου τα 150 πλοία των Άγγλων και των Ολλανδών βαρέθηκαν να περιμένουν, αλλά δεν λύνουν τον αποκλεισμό όπως ήλπιζαν οι Ισπανοί. Αντίθετα, ο Άγγλος ναύαρχος Ρούκ αποβιβάζει 8.000 άνδρες που σαρώνουν σ' ελάχιστη ώρα τις παράκτιες φρουρές, ενώ συγχρόνως τέσσερα ή πέντε άλλανδικά πλοία έμβολίζουν το πρόχειρο φράγμα — και να πού ο κόλπος του Βίγκο και οι θησαυροί του μένουν άπροστάτευτοι!

Στη λαίλαπα που ξεσπάει τόσο άπροσδοκητα, οι φρεγάτες του Σατωρενών δεν μπορούν, φυσικά, ν' αντισταθούν. Ο έχθρος είναι όκτω φορές ισχυρότερος και οι τριάντα χιλιάδες Άγγλοολλανδοί που αποβιβάζονται σε λίγο, αισθάνονται τις δυνάμεις τους δεκαπλασιασμένες από το χρυσό όραμα του εύκολου κέρδους. Αυτό 'δεν είναι πιά τριάντα χιλιάδες στρατιώτες, είναι τριάντα χιλιάδες πειρατές, τριάντα χιλιάδες όρνια που ξεχύνονται πεινασμένα προς τόν άπροστάτευτο θησαυρό.

Επειτα από μερικές ώρες ήρωϊκής αντίστασης, οι Γαλλοϊσπανοί αναγκάζονται να υποχωρήσουν έξουθενωμένοι. Τό βράδυ ο ναύαρχος δόν Μανουέλ Βελάσκο δίνει τη διαταγή:

— Κάψτε τα καράβια!

Είναι μια λύση άπελπισίας, αλλά πάντως προτιμότερη από τὸ νὰ πέσει ο θησαυρός στα χέρια των Άγγλων. Και ή έφιαλτική μέρα τελειώνει με μια νύχτα της κολάσεως: Τα πελώρια γαλιόνια φλέγονται μέσα σε άποπνικτικές αναθυμιάσεις μπαχαρικών και με τ' άμπαρία παραφορτωμένα από μέταλλα, βυθίζονται τὸ ένα μετά τὸ άλλο.

Είναι μια τρομακτική καταστροφή. Οι

Γάλλοι έχασαν ένδεκα φρεγάτες και δέκα χιλιάδες άνδρες. Οι Ισπανοί, δεκαεννιά γαλιόνια και όλους τους θησαυρούς των άποικιών τους.

Οι νικητές Άγγλοολλανδοί προσπαθούν νὰ σβύσουν την πυρκαϊά. Καταφέρνουν νὰ σώσουν μερικά γαλιόνια και νὰ τὰ ρυμουλκήσουν, άλλ' έχουν λυσσάζει απ' τὸ κακό τους ξέροντας ότι τὸ μεγαλύτερο μέρος του θησαυρού κείτεται σὲ βάθος εἴκοσι μέτρων κάτω από την έπιφάνεια της θάλασσας. Τὸ πρωί της 24ης Οκτωβρίου, Άγγλοι δύτες βουτάνε ως τὰ ναυάγια και άνασύρουν μερικά χρυσά νομίσματα, άλλ' αναγκάζονται νὰ εγκαταλείψουν την έπιχείρηση, γιατί όσοι από τους Ισπανούς έχουν σωθεί, άνασυντάσσονται στην άκτὴ και τους πυροβολούν. Έτσι, όλόκληρος ο στόλος του Ρούκ κάνει πανιά, συναποκομίζοντας πέντε γαλιόνια όχεδόν άνέπαφα. Ένα απ' αυτά βυθίζεται προτού βγει απ' τὸν κόλπο, κοντά στα νησιά Σιές. Δεν είναι γνωστό τι περιείχαν αυτά τὰ τέσσερα γαλιόνια που σώθηκαν, άλλά, κατά την παράδοση, έμειναν στὰ βάθη της θάλασσας του Βίγκο 200 περίπου δισεκατομμύρια φράγκα.

Σύγχρονοι θησαυροθηρες

ΣΗΜΕΡΑ, όλος αυτός ο θησαυρός είναι ιδιοκτησία ενός ανθρώπου, του Γάλλου φλωράν Ραμωζέ. Τα ναυάγια της Πλάτα Φλότα και κάθε τι που περιέχουν είναι δικά του ως τὸ 1963. Έχει αγοράσει από την ισπανική κυβέρνηση τὸ αποκλειστικό δικαίωμα των έρευνων στὸν κόλπο του Βίγκο για έπτά χρόνια. Μετά τὸ 1963 τὰ ναυάγια θ' άνήκουν και πάλι στην Ισπανία.

Ο Ραμωζέ διαθέτει ένα κότερο εϊδικά έξωπλισμένο γι' αυτές τις έρευνες κι' έχει συνεταιρισθεί με μια γαλλοϊσπανική ομάδα βατραχανθρώπων. Φυσικά, ο Ραμωζέ έχει μελετήσει έπιστομένα όλα τὰ ιστορικά στοιχεία της ναυμαχίας. Με τη βοήθεια ενός γερμανικού άνιχνευτοῦ τύπου «Πέρτριξ» έχει εξερευνησει σπιθαμή προς σπιθαμή όλο τὸ βυθό του κόλπου του Βίγκο. Ο άνιχνευτής «Πέρτριξ» είναι μια συσκευή που λειτουργεί σύμφωνα με την αρχή της αλλοιώσεως του γήινου μαγνητικού πεδίου με την έπαφή του σιδήρου και του νικελίου. Όταν ο άνιχνευτής περνάει πάνω από ένα σιδηρένιο αντικείμενο, έστω κι' αν αυτό βρίσκεται σὲ βάθος όκτὼ μέτρων κάτω από την άμμο του βυθού, μια βελόνα έπισημαίνει τις πα-

Χάρτης του κόλπου του Βίγκο, όπου καταστράφηκαν τὰ ισπανικά γαλιόνια που μετέφεραν τὸς θησαυρούς των άποικιών. Στὸ στενώτερο σημείο του κόλπου φαίνεται τὸ πρόχειρο φράγμα που διέσπασαν οι άγγλοολλανδικές φρεγάτες. Τὰ γαλιόνια βυθίστηκαν ακριβώς πίσω απ' τὸ φράγμα.

ρεκκλίσεις που προκαλεί τὸ μέταλλο στίς γραμμές του γήινου μαγνητικού πεδίου.

Έτσι, ο Ραμωζέ μπόρεσε νὰ έντοπίσει και ν' άνασύρει μερικά ναυάγια. Δυστυχώς, ήταν όλα από γαλλικές φρεγάτες, όχι από ισπανικά γαλιόνια που, καθώς φαίνεται, τὰ περισσότερα, καταστράμενα από την πυρκαϊά, θά έχουν τώρα τελείως άποσυντεθεί. Πάντως, τὰ ευρήματα που άνασύρει ή ομάδα του Ραμωζέ — άγκυρες, κανόνια, όβιδες κλπ. — έχουν κάποια ιστορική αξία και ύπάρχει πάντα ή έλπίδα ότι θά βρεθεί και κανένα κιβώτιο με πολύτιμα πετράδια, που θά καλύρουν πλουσιότατο ροχα τὰ τεράστια έξοδα της έπιχειρήσεως.

Γιατί ο Ραμωζέ έχει ως έπαγγελμα την ανακάλυψη χαμένων θησαυρών και είναι άντιπρόεδρος της εταιρείας «Λέσχης Θησαυροθηρών». (Πρόεδρος είναι ο συγγραφέας αυτού του άρθρου).

Σύμφωνα με τις πληροφορίες που έχουν συγκεντρώσει οι ειδικές υπηρεσίες της Λέσχης, τὰ περισσότερα γαλιόνια του Βίγκο πρέπει νὰ είναι άδεια. Οι περισσότερες έλπίδες συγκεντρώνονται στὸ γαλιόνι που ρυμουλκήσαν οι Άγγλοι ως τὰ νησιά Σιές, όπου και βυθίστηκε. Άλλ' αυτό παρυσιάζει και τίς περισσότερες δυσκολίες, γιατί τὸ βάθος του κόλπου στὸ σημείο αυτό είναι πενήντα περίπου μέτρα.

Άλλὰ τί γίνονται τὰ υπόλοιπα δέκα όκτὼ γαλιόνια; Πρώτα, πρέπει ν' αφαιρέσουμε τὰ τέσσερα που έσωσαν οι Άγγλοι. Από τὰ υπόλοιπα δέκα τέσσερα τὰ μισά τουλάχιστον πρέπει νὰ ήταν άδεια πριν από την καταστροφή, γιατί όπως είδαμε, ή βασίλισσα Μαρία - Λουϊζα μετέφερε διὰ ξηράς τὸ «βασιλικὸ μερίδιο» (1500 ή, κατ' άλλους, 3000 βοιδάμαξα γεμάτα χρυσάφι). Ένα μέρος αυτού του φορτίου λεηλατήθηκε από τὸς ληστές στὸ δρόμο πρὸς τὴ Μαδρίτη.

Έμειναν λοιπὸν έπτά γαλιόνια γεμάτα στὸν κόλπο του Βίγκο.

ROBERT CHARROUX

Ο καλλιτεχνικός άπολογισμός ενός έτους παρουσιάζεται στις αίθουσες του Ζαπείου, προσφέροντας στὸς έπισκέπτες μιὰ συνθετική εικόνα των τάσεων και των δυνατοτήτων που παρουσιάζουν οι εικαστικές τέχνες στὸν τόπο μας. Στις όξύτερες συζητήσεις, που έγείρει ή «Πανελλήνιος Καλλιτεχνική Έκθεση» και τὴ σύγκυση που άκολούθησε, έρχεται νὰ διατυπώσει άπροσωπόληπτα και άντικειμενικά, την υπεύθυνη κρίση του, ο συνεργάτης μας κ. Νικ. Βρεττάκος με τὸ άκόλουθο άρθρο.

Η ΕΚΤΗ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

Ο άπολογισμός των εικαστικών τεχνών προκαλεί τις διχογνωμίες των κριτικών

ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Του ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ

ΜΙΑ Πανελλήνιος Έκθεση άποτελεί άπόσπασμα τὸς καλλιτεχνικού γεγονότος. Η ύποανάπτυκτη Έλλάδα, είναι γεμάτη από χρυσόφορες φλέβες στὸν τομέα του πνεύματος και της καλλιτεχνίας. Δεν είναι όμως ένα κράτος πολιτιστικά ώργαζόμενο και τὰ πραγματικά δημιουργικά άτομα δυσκολεύονται, έμποδίζονται, πάσχουν. Οι κυριότερες μορφές του, έπιβάλλονται εκ των έξω. Ο Ζάν Μωρεάς, ο Καζαντζάκης, ο Γαλάνης, ο Μητρόπουλος, γιὰ νὰ περιοριστούμε σὲ μερικά ονόματα, χωρίς τὸν άέρα, τὴν ενθάρρυνση και τὴ βοήθεια του «έξωτερικού», δεν θά υπήρχαν, πιθανόν, σὰν προσωπικότητες στὴ χώρα τους. Όταν λοιπόν, τὸ έθνος κάνει τόσο λίγα κι' έκτιμᾷ τόσο λίγο τὴν ἴδια του τὴν ψυχή, μπορούμε νὰ θεωρούμε μιὰ «Πανελλήνιο Έκθεση» σὰν ένα μεγάλο καλλιτεχνικό γεγονός.

Οι άνησυχίες μιᾶς τάξεως ανθρώπων που προέρχονται από τὰ τέσσερα σημεία της χώρας, συναντιώνται σὲ μιὰ τέτοια Έκθεση κι' εκφράζουν ότι βαθύτερο έχουν νὰ πουν με τὴ γλώσσα των γραμμών, του χρώματος, της πέτρας και των παντοειδών υλικών που τὸν τελευταίο καιρὸ έχουν εισαχθεί και δουλεύονται στὰ εργαστήρια των καλλιτεχνών μας. Αὐτοί οι καλλιτέχνες, που άνασταίνουν τὸ μικρὸ ή μεγάλο ταλέντο τους κινούνται από τὴν άνάγκη νὰ εκφράσουν τὸν έαυτὸ τους ή τὴν εποχή τους, δρὸν σήμερα κάτω από συνθήκες όχι συνηθισμένες. Η Τέχνη έχασε τὴν έξελικτική της πορεία μέσα στὸν κλυδωνισμό της μεγάλης αὐτῆς έποχής. Ζητώντας νὰ εκφράσει κάτι πιδ ουσιαστικό και πιδ μεγάλο — ανάλογα μεγάλο τουλάχιστον με τὰ γεγονότα και με τὰ αλματα της έποχής μας — ξεπέρασε τὴ γλώσσα της, φτάνοντας σὲ σημείο παραστατικής Βαβέλ. Αὐτὴ είναι ο ένας λόγος. Ο δεύτερος είναι πὼς πολλοί

έχουν παρεξηγήσει τὴν Τέχνη και νομίζουν πὼς μπορεί νὰ φτάσει κανείς σ' αὐτὴ με έξωτερικά μέσα. Τὸς διαφεύγει τὸ πιδ ουσιαστικό: πὼς αὐτὸ που κάνει τὴν Τέχνη αληθινή, που τὴν κάνει νὰ είναι Τέχνη, είναι άναντικατάστατο. Συνδέεται με τὴν ψυχή, με τὴν καρδιά, με τὸ αίμα του δημιουργοῦ της. Είναι σὲ τελευταία άνάλυση ψυχή, καρδιά, αίμα. Είναι ζωή. Τὸ χρώμα δέχεται τὴν εϊδική του απόχρωση από μέσα μας. Είναι άφαίρεση ενός τμήματος από μέσα μας. Χωρίς αὐτό, τὰ μέσα που μεταχειρίζμαστε γιὰ νὰ τὸ εκφράσουμε είναι νεκρά και ή προσπάθεια που καταβάλλουμε, χωρίς νὰ είναι μιὰ προσπάθεια γιὰ ένσυνείδητη άπάτη, είναι πάντως ματαιοπονία, είναι προσπάθεια από πριν καταδικασμένη. Η Τέχνη είναι όμιλία που ο ένας άνθρωπος άπευθύνει στὸς άλλους ανθρώπους. Όταν από τὴν Τέχνη αφαιρέσεις αὐτὸν τὸν άνθρωπο — τὸν έσωτερικό άνθρωπο — τὰ υλικά που χρησιμοποιεί μένουν βουβά. Πρόκειται γιὰ μιὰ τέχνη χωρίς λόγο, γιὰ μιὰ τέχνη άνυπαρκτή, μιὰ τέχνη που τὴς λείπουν τὰ στοιχεία της, έπιβιώσεως. Πρόκειται γιὰ μιὰ προσπάθεια του παρόντος, που δεν θά βρεθούν αὐριανοί άνθρώποι νὰ τὴν παραλάβουν.

ΚΑΝὸ αὐτὴ τὴν εἰσαγωγή γι' αὐτούς που θά πάνε στὸ Ζάππειο Μέγαρο νὰ έπισκεφθούν τὴν «Έκτη Πανελλήνιο Έκθεση» ζωγραφικής, γλυπτικής, χαρακτικής, διακοσμητικής. Θά άντιμετωπίσουν εκεί 1084 εκθέματα κι' ένα μεγάλο μέρος απ' αὐτὰ θ' άποτελέσει γι' αὐτούς έναν άγνωστο τόπο. Θά βρεθούν μπροστά σὲ μιὰ διαφορετική ζωγραφική και μιὰ διαφορετική γλυπτική. Πιθανὸν νὰ κάνουν τὴ σκέψη πὼς

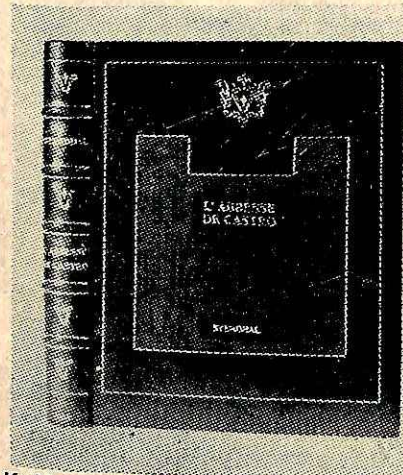

Βάσως: Σύμβαση (πέτρα)

αὐτὸ άποτελεῖ μιὰ τέχνη που δεν τὴν καταλαβαίνουν, άποδίδοντας τὸ γεγονός σὲ μιὰ δική τους έλλειψη παιδείας, ή νὰ κάνουν τὴ σκέψη πὼς δεν πρόκειται καθόλου γιὰ Τέχνη. Υπάρχουν περιπτώσεις φυσικά που ή έλλειψη παιδείας γίνεται άφορμή νὰ χάνει κανείς ώριμμένες καλλιτεχνικές απολαύσεις, ύπάρχουν όμως και περιπτώσεις που δεν ευθύνεται ή έλλειψη παιδείας, άλλὰ ή έλλειψη «καλλιτεχνικής ευθύνης» του άκροβάτη καλλιτέχνη που πειραματίζεται άναζητώντας μιὰ διέξοδο, εκεί που διέξοδος δεν υπάρχει.

Πολλοί καλλιτέχνες έχουν παρассυρθεί από τὴ μονιέρα ενός άδικαίωτου από τὴν ἴδια τὴ φύση του μοντερνισμού, που γίνεται δεκτὸς από ώρισμένους ανθρώπους ή κύκλους ανθρώπων που ή δεν ξερόυν νὰ άρνούνται τις καλλιτεχνικές αρχές της δημιουργίας, άρχές που στὴ βάση τους θά μένουν πάντοτε αναλλοίωτες μέχρι συντελείας των αιώνων. Τὸ σχέδιο, ή αρχιτεκτονική, ή σύνθεση, ή άρμονία του τελειωμένου έργου, δεν θά λείψουν ποτέ. Δεν μπορεί νὰ διαλύσει κανείς παρὰ ὡς ένα σημείο τις παραστάσεις που εκφράζουν ένα συναίσθημα, μιὰ λεπτομέρεια ή ένα μέρος από τὸν κόσμο που ζούμε. Δεν μπορούμε ν' άντικαταστήσουμε τὴ γλώσσα μας

Στὸ τεῖχος 56—57 τοῦ καλλιτεχνικοῦ περιοδικοῦ «Ζυγὸς» (Ἰούλιος — Αὐγουστος 1960) ὑπάρχει ἓνα ἀρκετὰ εὐχλωπτο ἄρθρο τῆς Βάσως Κατράκη, μὲ τὸν τίτλο «Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν Biennale». Πρόκειται γιὰ τὴν Μπιεννάλε τῆς Βενετίας τοῦ τελευταίου καλοκαιριοῦ. Ἀπὸ τὸ ἄρθρο τὴς αὐτὴς βγαίνει πὼς ἐκεῖ βρέθηκε περισσότερο μπρο-

Καλλιτεχνική διδλίοδεσία 'Ανθούλας καὶ
'Ανδρέα Γανιάρη.

στά σ' ένα παζάρι παρά σέ μία καλ-
λιτεχνική Μπιεννάλε, πού έμποροι έρ-
γων τέχνης καί κριτικοί συνεργάζονται
συναλλακσόμενοι, πού ή σύγχυση καί
ή «λελογισμένη» χειραγώγηση τής νο-
θείας άνοίγει τίς πόρτες σέ «άναξιζύ-
τητες» καί «μετριότητες» πέρα από τήν
καλή καί κακή Τέχνη. Έ'Η σύγχρονη
Τέχνη μοιάζει μ' εκείνα τά βαθεία λι-
μάνια πού χωράνε μέσα τους τά με-
γάλα καράβια, μαζί καί τίς μικρές
φελούκες. Σκύβεις άνήσυχα πάνω άπ'
ούτò τò χάος καί τή φθορά πού έχουνε
υποστεί όλες οι μέχρι τώρα παροδευμέ-
νες άξίες γιά νά πάρεις τά καινούργια
μηνύματα πού φέρνει ό καιρός μας
μέσα στην Τέχνη. Καί δέν παίρνεις
παρά τήν ήχò τής μεταποδοσίας μας
καί τής κενότητός μας. Τί πάθανε οι

καλλιτέχνες; Τὰ μάτια τους θγόλανε
ἢ γίνανε παλιάνθρωποι; Ἡ Τέχνη χά-
θηκε μέσα στὰ δουλικά της, τίς ματιέ-
ρες της, τὴν ἐξάλειψεν πρωτοτυπία της.
Σκιάχτρα γιὰ νὰ φοβίζουν τὰ πουλιά...
Ἐδῶ, λοιπόν, ἐφθασε ὁ καὶ μὲς καὶ ἡ
πανάοχαρη λαχτάρια τοῦ ἀνθρώπου νὰ
ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὴ φύση».

Καὶ πάρα κάτω: «Φωτογράφοι καὶ δημοσιογράφοι ἀποθανατίζουνε τὴν κατάσταση (....). Κουνιορτὸς στὸ Σύνταγμα καὶ στὸ μυαλό μου. Λέω μὲν τοιγητή: «Ἡ ἡσυχία μου πάει...», (....). Ἰδού καὶ ἕτερος συνάδελφος, γενάτος, πού συναδεύει μιὰ κουκουτιέρα. Τί εἶναι τοῦτο πάλι; Ἐλεγα πὼς ἦταν ἔργο πού δὲν τῶχανε ἀκόμα βάλει στὴ θέση του (....). Εἴμαισι τὸ τσίρκο ἢ σὲ ἔκθεση;...».

Κι' αὐτὰ γράφονται ἀπὸ μιὰ ἐκλεκτὴ
 χαράκτρια πού ἔχει τιμηθεῖ μὲ διεθνή
 βραβεῖα, πράγμα πού δείχνει πὼς ἔξε-
 ρει νὰ βλέπει σὰν καλλιτέχνης κι' ἔχει
 τὸ θάρρος νὰ γράφει τὴν ἀλήθεια, γιὰ-
 τὸ πολλοί — τὴν εἶναι ἡ σύγχρονη —
 φοβοῦνται νὰ μὴ θεωρηθοῦν ἀναχρονι-
 στικοί μὲ παλαιὸν συμφῶν ἀντιλήψεις.

ΕΚΑΝΑ την παρένθεση για να δώσω θάρρος σε μερικούς επισκέπτες της 'Εκθέσεως, που είναι δυνατό, σε ώρισμένες περιπτώσεις, να θεωρήσουν τον έαυτό τους — την πνευματικότητά τους, δηλαδή — κατώτερο της μοντέρνας τέχνης. Φυσικά, οι έκφραστικές άσυνεώσεις της Τέχνης δεν θα σταματήσουν ποτέ, ένα μέρος τους κοινού θα δυσκολεύεται πάντοτε σ' αυτές τις αναπροσαρμογές, αλλά ή προσπάθεια γι' αυτή την προσαρμογή δεν θ' άπαιτεί πολύ χρόνο, όπως έγινε και στο παρελθόν σε πολλές περιπτώσεις. Θά πρέπει πάντοτε να περιμένουμε άλλου είδους Σεζάν και άλλου είδους Βαν Γκόγκ, που θά είναι όμως στην ουσία τους Σεζάν και Βαν Γκόγκ.

Στην "Εκτη Πανελλήνιο Έκθεση, παρατηρεί κανείς παλιούς καλούς ζωγράφους, δοκιμασμένους ζωγράφους, να εγκαταλείπουν τις φόρμες τους, την τεχνιοτροπία που τους έπέβαλε, πορευόμενοι προς την ολοκληρωτική απάρεση. Τό πράγμα θα μπορούσε να έρμηνευθεί κατά διάφορους τρόπους. Ό κυριότερος είναι ότι συνειδητοποιήσαν τη στασιμότητα τους και θέλησαν να την ξεπεράσουν καλύπτοντας τις αδυναμίες τους δίδον έκσυγχρονιζόμενοι. Τα πράγματα θα ήταν διαφορετικά, αν υπήρχαν μεγάλα ταλέντα και χάραζαν με την έπιβολή του έργου τους κατευθύνσεις.

Ἄφῃσα τελευταίον ἕναν ἀπὸ τοὺς κύ-
ριους λόγους αὐτοῦ τοῦ φαινομένου. Ἡ
Τέχνη, ἐκτός ἀπὸ τὴν προϋπόθεσιν τοῦ
ταλέντου, εἶναι προϊόν μόχθου. Ἡ φυ-
γοποιία ποῦ διακρίνει τὴν ἐποχὴ μας,
ζητᾷ εὐκόλες λύσεις, ἀλλὰ ἡ Τέχνη
δὰ εἶναι πάντοτε προϊόν μόχθου.

Α ήταν δύσκολο νά σταθεί κανείς
 σ'ε μιὰ ἔκθεση πού περιλαμβάνει
 1084 ἐκθέματα καὶ πού πολλὰ ἀπ'

Παντελή Ξαγοράρη: Κορμός (λάδι).

αὐτὰ παρουσιάζουν ἀρκετὸ ἐνδιαφέρον. Δὲν ξέρω ὥς ποῖο σημεῖο θὰ μπορέσει νὰ σταθεῖ ἕνας τεχνοκρητικός, ἕνας ἀρμόδιος, μπροστὰ στὰ ἐκθέματα τῶν παλιῶν, πάντως ἀρκετοὶ νέοι μᾶς σταματοῦν καὶ θὰ ἀνέφερα πολλοὺς ἀπ' αὐτοὺς ἂν δὲν φοβόμουνα πῶς θὰ μοῦ διέφευγαν ἀρκετοί. Αὐτὸς ὁ λόγος μ' ἔκανε νὰ μὴν κρατήσω σημειώσεις ποὺ δὲν θὰ ἦταν πλήρεις. Πολλὰ πράγματα μοῦ μίλησαν, ὅπως ἡ μοναξιά τοῦ ἐκφράζει τὸ Σ π ί τ ι (ἀρ. 151) τοῦ 'Αντώνη Δάλκου, τὸ λιτό, φωτισμένο ἀπὸ μιὰ περιέργη λύπη 'Ε σ ω τ ε ρ ι κ ὸ (ἀρ. 417) τοῦ Μπαχαριὰν 'Ασαντούρ, ἡ Σ ύ ν θ ε σ η (ἀρ. 263) τοῦ Δημήτρη Κοκκινίδη. Τοὺς ἀναφέρω καὶ τοὺς τρεῖς σὰν ἕνα μόνο τυπικὸ παράδειγμα τῆς δημιουργικῆς προσπάθειας τῶν ἀρκετῶν ἀξιόλογων νέων, ἄλλων πρὸ προσδευτικῶν κι' ἄλλων πρὸ συντηρητικῶν ποὺ παρουσιάζει ἡ 'Εκτετ Πανελλήνιας 'Εκθεσὲς καὶ ποὺ μᾶς δίνει νὰ καταλάβουμε τὴ χρησιμότητά της, γιὰτὶ δὲν ξέρω πόσοι ἀπ' αὐτοὺς θὰ μποροῦσαν νὰ ἐμφανίσουν μιὰν ἀτομικὴ ἔκθεσι.

Σὲ πολλὰς περιπτώσεις ἡ Ἐκθεση

αὐτὴ μᾶς εἶναι καὶ ἀρρηκτικὰ χρησίμη. Διαπιστώνει κανεὶς τὴ φτώχεια μας στὴ γλυπτικὴ καὶ τὴν ἀνάγκη γιὰ μιὰ καὶ νούργια ἀνασύνταξη καὶ ἐξόρμηση τῶν νεώτερων. Διαπιστώνει μιὰ πρόοδο στὴν Ἀφίσα (Βασιλειάδης Βασίλης κλπ.) καὶ γενικώτερα στὴ διακοσμητικὴ κ' ἀκόμη ἐνημερώνεται πάνω σ' μιὰ ποικιλία νέων, κοινῶν ὑλικῶν ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ καλλιτέχνες μας, μιὰ δοκιμαστικὴ ποικιλία ἐπινοήσεων.

Παρετήρησα ὅτι ἡ βιτρίνα μὲ τὶς καλλιτεχνικὰς βιβλιοδετήσεις τῶν δυὸ ἀδελφῶν Ἀνθούλου καὶ Ἀνδρέα Γιανιάρη, σταματοῦν ἰδιαίτερα τοὺς ἐπισκέπτες. Ἡ ἐργασία αὐτὴ ποὺ ξεκινáει ἀπὸ τὴν ἀπλὴ χειροτεχνία, ἀνεβαίνει σ' ἕνα ἐπίπεδο καλλιτεχνίας ποὺ θυμίζει πολὺ παλιούς καιροὺς. Τοὺς καιροὺς ἐκείνους ποὺ ἡ Ἰδιοφυία, ἡ δεξιότησσά, ὁ μόχθος ποὺ ἡ εὐθύνη δημιουργοῦσαν ἀριστουργήματα τοῦ εἵδους. Δὲν ξέρω τί καὶ ποιούς συναγωνιστὲς θὰ μπορούσε νὰ ἔχει αὐτὴ ἡ προσπάθεια καὶ στὴν Εὐρώπῃ ἀκόμη.

Θ Α ήθελα, πρὶν «λείσω τὸ θέμα, νὰ σημειώσω τὴν ἐλαστικότητα μὲ τὴν ὁποία ἡ Ἐπιτροπὴ ἔκανε τὴν ἐπιλογὴ τῆς «Ἐκτῆς Πανελληνίου Ἐκθέσεως».

Κιὸνὰ στὶς καλὲς δημιουργικὲς προσπάθειες ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ποὺ σὲ κάνουν νὰ δυσφορεῖς γιὰ τὸν πρωτολεξιკό τους χαρακτήρη. Δὲν ἐννοῶ τὴν ἀφηρημένη τέχνη, ἀλλὰ τὴν παραδοσιακὴ ποὺ ἐλέγχεται εὐκολὰ κι' ἀπὸ τὸ πιδ κοινὸ γούστο ἀκόμῃ. Στὴν «ἀφηρημένην» θὰ μπορούσε νὰ σημειώσῃ κανεὶς ἐδῶ κι' ἐκεῖ ἐνδιαφέροντα χαρακτηριστικά, ἐνῶ πολλὰς φορὲς τὸ «μυλοφάρμακον» εἶναι τόσο φανερό ποὺ ἕνας ἐπισκέπτης ἀκουστήκε νὰ λέει τὴν ἐξῆς ἐνδιαφέρουσα φράση, πέρα ἀπὸ τὴν ὁποία παιδεῖα του: «Γιὰ νὰ φτιάξῃ κανεὶς κάτι τέτοιο, δὲν χρειάζεται οὔτε νὰ σκέφτεται, οὔτε νάχει τὰ μάτια του ἀνοιχτά».

Εἶναι ἴσως μιὰ ὑπερβολή, πού ἀνταποκρίνεται ὁμως πλήρως στήν ὑπερβολή ὀρίσμένων καλλιτεχνῶν, πού ὁ ἐλεύθερος τους ἐξαφανίζεται ἐντελὲς πίσω ἀπὸ τὰ ὑλικά πού χρησιμοποιοῦν, κάνοντας δυσδιάκριτα καὶ τὸ θέμα τους καὶ τὴν ψυχὴ πού τὸ ὑπαγόρευσε. Ἐδῶ εἶναι αἱ λήξεις πὼς μὲ ὅλα τὰ χρώματα καὶ μὲ ὅλα τὰ πράγματά τοῦ κόσμου δὲν φτιάχνει κανεὶς τίποτα πού νὰ εἶναι Τέχνη, ἂν ἡ ψυχὴ τοῦ δημιουργοῦ δὲν ἔχει βρεῖ τὸν τρόπο νὰ προβληθεῖ σὲ πρώτη πλάνο, ἂν δὲν προβάλλεται ἡλιαθὶ ἀπὸ τὰ χρώματα ἢ τὰ ὅποια ὑλικά χρησιμοποιεῖ. Ὅπως οἱ ἄνθρωποι, θ' ἀντιμετωπίζονται πρόσωπο μὲ πρόσωπο καὶ ἀπὸ τὰ πρόσωπα θὰ γνωρίζει ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, τὸ ἴδιο καὶ ἡ Τέχνη. Θὰ πρέπει νὰ ἔχει κάτι ἀπὸ τὸ συγκεκριμένον πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ συγκεκριμένον πρόσωπο τοῦ κόσμου. Κι' ἐὰν λέμε πρόσωπο, δὲν ἔξαιρούμε ἀπ' αὐτὸ καὶ τὰ βαθύτερα ἀκόμη ψυχικὰ χαρακτηριστικά. Περιλαμβάνουμε κι' ὅλες τὶς ἐσωτερικὲς ἀποχρώσεις τῆς ἀνθρώπινης ἰδιοσυστάσιας.

Ὁ Καϊνίξμορκ εἶναι ὑπαρκτὸ πρόσωπο. Δὲν προήλθε ἀπὸ τὴ φαντασία τῶν μυθιοτοριογράφων. Τὸ τρομερὸ ἐρωτικὸ δράμα, ποὺ εἶχε πρωταγωνιστὴ αὐτὸν καὶ τὴν πριγκίπισσα Σοφία - Δωροδέα, ξειυλίχθηκε ἀτὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνα, μέσα σ' ἓνα γερμανικὸ πύργο

Kaivizmapu

Τὸ τραγικὸ εἰδύλλιο τοῦ Καϊνιξμαρκ καὶ τῆς πριγκίπισσας Σοφίας - Δωροθέας.

Η ΔΟΥΚΙΣΣΑ Σοφία τοῦ Μπρούνσβικ — Ἄννοθέρον, σύζυγος τοῦ βασιλιᾶ δούκα, ἦταν μὲν δαμόνια γυναικί. Κι' ἐν αὐτοπεποιθήσῃ τῆς δὲν τῆς ἐπέ-
τρεπε νὰ ἀμφιβάλλει καθόλου γιὰ τὴν
ἐπιθυρία τοῦ σκοποῦ τῆς. Ποιὸς ἦταν αὐ-
τοῦ ὁ σκοπός; Νὰ πείσει τὸν ἀδελφὸ τοῦ
ἄντρα τῆς, τὸν δούκα τοῦ Μπρούνσβικ —
Ζέλλ, καὶ προπαντὸς τῇ γυναικί του,
νὰ παντρεύουν τὴ μοναχοκόρη τους μὲ τὸν
γιό τῆς.

Ἡ δουκισσα δὲν ἀγαποῦσε τὴν ἀνεψιά της, ποὺ ὥστόσο ἦταν μιὰ τρισαρχιτομένη κι' ἄπορη κοπέλλα. Ὅσο ἀφορὰ τὴν μητέρα της δεκαοχτάχρονης ὑποφιλικῆς νύφης, τὴν ἐκθαμβωτικὰ ὠραία Γαλλίδα Ἐλεονώρα ντ' Ὀλμπρέξ, ποὺ ἡ φιλοδοξία της κι' οἱ ἱκανότητές της τὴν εἶχαν ἀδιηγήσει σ' ἓνα μοργανατικὸ γάμο μὲ τὸν δούκα τῆς Ζέλλ, ἡ Σοφία τὴν μισοῦσε μέλλει τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς της.

Τώρα, όμως, ήταν αναγκασμένη να βά-
λει προσωρινά κατά μέρος την περιφρο-
νηση και την αντίπαρση που έτρεφε προς
την Ελεονώρα. Δεν έπρεπε με κανέναν
κόσμο να ξεφύγει από το δόσι των
Μπουρλινσκι ή τεράστια περιουσία τοί-
κουναδού της.

Ἡ μικρὴ Σοφία — Δωροθέα ἦταν σχεδὸν ἐφάρμιλλη σὲ ὁμορφίᾳ μὲ τὴ σαγηνευτικὴ μητέρα της. Πολλοὶ ὀπαυφίοι μνηστῆρες τὴν τὴνυόυζαν ἤδη. Ἡ θεία της, λοιπόν, ἔπρεπε νὰ σπεύσει. Ἦταν ἀνάγκη νὰ πείσει τὸν ἄντρα τοῦ ἀδελφοῦ της γιὰ τὰ πλεονεκτήματα ποὺ δὲ εἶχε ὁ γάμος τῶν δυὸ ἐξαδέλφων. Αὐτὸς ὁ γάμος ἦταν τὸ μοναδικὸ μέσο γιὰ νὰ ἐνοποιηθεῖ πάλι ὅλη ἡ κτηματικὴ περιουσία τῶν Μαρτυνιδῶν.

Μὲ τα χεῖλη σφιγμένα, μὲ μιὰ σκληρὴ
λαϊμψή στὴ ματιὰ, ἡ δούκισσα Σοφί-
σχεφιστὴν ἀκόμα τὴν ἐπιχειρηματολογί-
αυ ποὺ θὰ χρησιμοποιούσε, καθὼς ἡ ἑ-
ξὰ τῆς, ὕστερα ἀπὸ ἕνα ἀρκετὰ μεγάλ-
ταξίδι, περνοῦσε τὴ σιδηρὴν ἐξέωστ-
τοῦ πύργου. Τὴν ὑποδέχτηκε ἕνα σύν-
φο ἀπὸ ὕπηρετες. "Τότερα ἀπὸ Μίλο,
ὕψηλὴ ἐπισκέπτρια βρισκόταν μέσα σ'
να παγερό, μὲ βαρετὰ ἐπιπλοκή θαλόν-
δου μπήκε, χωρὶς τὸν περικείμενο π-
λὺ, ὁ κοινῶδός τῆς.

Ἀπλυσμένη μὲ τὸ πῦρ θελητικό της καὶ
μόγελο, ἡ δούκισσα Σοφία ἔσπενσε
τοῦ ἐξηγήσει τὸ σκοπὸ τῆς ἐπισκέψεως
της.

— Ἡρῶτα, τοῦ εἶπε, νὰ ζητήσω τὸ χερί
τῆς Σοφίας — Ἀωροθέας γιὰ τὸν Γεώργ-
ιον — Λουδοβίκον. Ξερίε τι προσοικτιζή ὁ-
πάχει γιὰ τὸ μέλλον τοῦ παιδιοῦ μου.
Σὰν δισέγγονος τοῦ βασιλιᾶ τῆς Ἀγγλί-
ας Ἰακώδου, ὁ Γεώργιος — Λουδοβίκος
θὰ φορέσει πιδανώτατα μιὰ μέρα τὸ ἀγ-
γλικὸ στέμμα. Πάντως, σὲ κάθε περιπτώ-
ση, ἡ ὠφέλεια ἀπὸ μιὰ ἔνωση τῶν οἰκῶν
μας εἶναι καταφάνειν. Δέξου, λοιπόν,
νὰ δοξάσεις τὴν κόρη σου, συγκατανεύ-
οντας σὸ γάμο τῆς μετὰ τὸ γιό μου.

Ἡ δούκισσα μίλησε αρκετά πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα. Τὰ ἐπιχειρήματά της ἀσφαλῶς παγίδευαν τὸν δούκα τοῦ Ζέλλυ, γιατί ἔσπευσε, εὐθὺς μόλις ἡ Σοφία ἐφυγε, ὅχι νὰ εἰσηγηθεῖ, ἀλλὰ νὰ ἀνακοινώσει στὴ γυναικὰ του διὰ τὴ κόρη τους διὰ παντρεύεσθαι τὸν ἐξάδελφό της.

Ἡ Ἑλεονώρα, μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν εὐδοκίαν, ἀντέδρασε μὲ ὅλη της τὴ δύναμιν. Ἀντιπαράταξε χίλια δυὸ ἐπιχειρήματα. Ὁ Ἀπεστόλος, δυσκίνητος στὴ σκέψιν καὶ ἀκόλαστος Γεώργιος — Λουδοβίκος θὰ ἔκανε τὸν βίο ἄβιωτο στὴν εὐαίσθητη καὶ λεπτεπίλεπτη Σοφία — Δωροθέα.

Στὰ ἐπιχειρήματα τῆς μητέρας προο-
τέθηκαν καὶ τὰ δάκρυα τῆς κόρης. Ἡ
Σοφία — Δωροθέα, ποὺ ἦταν συνεπα-
μένη μὲ τὴν ποίηση, τὴν μουσικὴ, τὲς ἐι-
ρακτικὰς τέχνες, ποὺ ἱσχυροφίει μὲ ἐπι-
δεξιότητα κι' ἔπαιζε ξαίσια στὸ πιά-
νο, ἀποτρεφόταν μὲ ὅλην τὴ δύ-
ναμιν τῆς ἐυγενικῆς της ψυχῆς τὸν χον-
τροκομμένο σὲ ὅλα τοῦ ἐξάδελφού της.

Χωρίς νὰ λογαριάσει αὐτὴ τὴ διπλή ἀντίσταση, μητέρας καὶ κόρης, ὁ δούκα τοῦ Ζέλλυ πέλας στὸν λαμπρὸ δεύτερον μὴ χρυσὴ ἀλυσίδα, ἀπ' ἵππου κρεμάει μιὰ μινιατούρα. Στὸ μενταγιὸν αὐτό, ποτὶ τοὺς παλαιῶνα διαμάντια, ἔπηχε ἡ μοσφί τοῦ Γεωργίου — Λουδοβίκου. "Ἐξ ἀλλῇ, ἡ Σοφία — Δωροθέα τράβηξε τὸ μενταγιὸν καὶ τὸ πέταξε καταγῆς. "Τότε, ὡς τὸ πάτησε μὲ λύσσα, ἐνῶ τὰ δάκρυα τῆς, πῦρ ἄφθονα τώρα, ἀλάλκωναν τὰ ὠροῖα τῆς μάγουλα.

Ἀλλοίμονο, ὅμως. Οὔτε ὁ θυμός τε
οὔτε τὸ κλάμα τῆς κατῳρθωσαν νὰ λ-
γίσουν τὸν δούκα.

Η ζήλεια τήν τριχυρίζ
 Ο ΓΑΜΟΣ έγινε στο Ζέλλ, την 21
 Νοεμβρίου του 1682. Τότερα,
 νεόνυμφος ανέβηκαν σ' ένα πολυτ

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΙΑΚΟΣ

λέστατο αμάξι και κατευθύνθηκαν στο Άνννόβερο. Η μικρούλα Σοφία — Δωροθέα ξεκίνησε για την καινούργια της μοίρα.

«Η κορμοστασιά της είναι σωστό ποίημα. Έχει κατανόξανδα μαλλιά. Το πρόσωπό της, σε σχήμα οβάλ, είναι σαν από αιδέριο βελούδο και το προσδέτει μια απαράμιλλη χάρη μια λακουδίτσα στο πηγούνι. Ο τράχηλός της είναι αρμονικώτατος. Έχει λεπτό, σπινθηροβόλο πνεύμα και μεγάλη ζωηρότητα. Γεννήθηκε προικισμένη με θαυμαστό γούστο, που το καλλιέργησε και τὸ έκανε ακόμα πιο φινό ή υπέροχη ανατροφή της».

Ποιὸς μιλά έτσι για τὴ γοητευτικὴ Σοφία — Δωροθέα, που μόλις είχε φτάσει στην αὐλή τοῦ Άννννόβερου; Ο Κοσμί- κός Έρμις, ἕνα είδος χειρόγραφης ἐφη- μερίδος που κυκλοφοροῦσε ἀνάμεσα στὴν ἀριστοκρατία και δὲν ἔκανε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ διερμηνεύει τὴ γενικὴ ἐντύπωση.

Ἀλλὰ οἱ ὥριμες καλλονὲς τῶν ὑψηλῶν κύκλων δὲν ἄργησαν νὰ ζηλέψουν τὴ νε- αρή ἀντίξηλό τους. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν φιλό- λιγνη πεθερά της, ἡ Σοφία — Δωροθέα ἔπρεπε νὰ φοβᾶται κυρίως τὴν κόρη- σσα Κλάρα φὸν Πλάτεν, τὴν ὑπ' ἀρ. 1 ἐν- νοουμένη τοῦ δούκα τοῦ Άννννόβερου. Πάν- τα ἐτοιμὴ γιὰ μηχανορραφίες, αὐτὴ ἡ φι- λδόξη και ζηλιάρα γυναίκα ἀναζητοῦσε τὸν τρόπο νὰ δυσφημήσει τὴν πριγκίπισ- σα στὴν κοινὴ γνώμη.

Ἡ πρώτη της φροντίδα στάθηκε νὰ στείρει ἀγκάθια στὶς σχέσεις τοῦ ζευγα- ριοῦ. Ἀπὸ τὸ Γεώργιο και τὴν Σοφία, εἶχαν γεννηθεῖ δυὸ παιδιά, ἕνα ἀγόρι κι' ἕνα κορίτσι. Μιὰ κι' ἔλειπε κάθε ἔχνος συζυγικῆς ἀγάτης τὰ παιδιά ἦταν ἡ μόνη παρηγοριά γιὰ τὴν ἄδεια καρδιά της πριγ- κίπισσας.

Ο διάδοχος ἦταν ἄσφατος ὥς ἐκεῖ που δὲν ἔπαιρνε. Ἡ Πλάτεν, λοιπόν, φρόν- τισε νὰ τοῦ βάλει στὸ δρόμο μιὰ εὐκολὴ καλλονή. Τὴ Μελουζίνα φὸν Σούλεμ- πουργκ, που ἐγκατεστάθηκε μεγολόπρεπα σ' ἕνα ἀπὸ τὰ πὺλ πολυτελὴ μέγαρα τῆς πόλεως. Πληγωμένη στὸν ἐγωισμό της, ἡ Σοφία — Δωροθέα ἀποσπάστηκε ἀκόμα πιο πολὺ ἀπ' αὐτὸν που εἶχε δεχτεῖ, πα- ρὰ τὴ θέλησή της, γιὰ ἄντρα της.

Ἡ νεαρὴ γυναίκα ἐνοιωσε τώρα νὰ τὴν τυλίγει μιὰ ἀκατανίκητὴ μελαγχολία. Ἡ μοναδική της φίλη ἦταν μιὰ ἀπὸ τὲς κυρίες ἐπὶ τῶν τιμῶν, ἡ ρωμαντικὴ Ἐ- λεονώρα φὸν Κνέζεμπεκ. «Ὅταν οἱ δυὸ γυναῖκες βρισκόνταν μαζί, ὁλομόναχες, ἡ Σοφία δὲν ἔκρυβε στὴν ἐμπιστὴ φίλη της πόσο μεγάλος ἦταν ὁ πόνος της.

Ἐνας Σουηδὸς στὴν Αὐλὴ τοῦ Άννννόβερου

ΤΟΤΕ ἀκριβῶς ἔκανε τὴν ἐμφάνισή του στὸν πύργο ὁ «ῥαφῆς, ἐκθαμ- βωτικὸς και γεμάτος πνεῦμα» Ἰω- ἀννης — Χριστόφορος — Φίλιππος τοῦ Καϊνίξμαρκ.

Βλαστὸς μιᾶς παλιᾶς σουηδικῆς οἰκο- γένειας, ὁ συναρπαστικὸς αὐτὸς ἄντρας εἶχε ἔρθει ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, ἐνῶ εἶχε ἤδη προτρέξει ἡ φήμη ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ τὴν πιο ἰδανικὴ ἐνσάρκωση τῆς ἀρε- νωπότητος, τῆς τόλμης και τῆς εὐφυίας.

Τὸ παρουσιαστικὸ του, τὰ λόγια του, οἱ κινήσεις του ἔκαναν βαθεῖα ἐντύπωση ὅχι μόνο στὴν πριγκίπισσα, ἀλλὰ και στὴν κόρη-σσα Κλάρα.

Κουρασμένη ἀπὸ καιρὸ με τὸν ἔρωτα τοῦ γηραιοῦ Ἐρνέστου — Αὐγούστου, ἡ ἐννοούμενη ἀποφάσισε νὰ τυλίξει στὰ δίχ-

τυα της τὸν ὑπέροχο αὐτὸν ἄντρα. Χρη- σιμοποιώντας, λοιπόν, ὅλα τὰ τεχνάσμα- τὰ της, τὸν τράβηξε στὰ σαλόνια της καί, μιὰ μέρα, τοῦ ἔφερε διακριτικὰ μέ- σα στὴν παλάμη τὰ κλειδιὰ τοῦ διαμερί- σματός της.

Ο Σουηδὸς πῆγε στὸ ραντεβού, ἀπὸ φόβο μήπως δυσαρεστοῦσε τὴν πανίσχυ- ρη κόρη-σσα. Κι' αὐτὴ, γιὰ ἀνταμοιβή, ἐνήργησε νὰ ὀνομαστῇ συνταγματάρχης τῆς σωματοφυλακῆς ἀπὸ τὸν τυφλὸ κι' ὑπάκουο δούκα τοῦ Άννννόβερου.

Ἡ Σοφία — Δωροθέα, ἀγνοώντας αὐ- τὲς τὲς μηχανορραφίες, ὑποδέχτηκε με χαρὰ τὸν Καϊνίξμαρκ, που ἄλλωστε τὸν γνώριζε ἀπὸ καιρὸ, γιὰ τὸ νεαρὸς ἄντρας εἶχε κάνει τὴν ἐκπαίδευσή του στὰ ὅπλα

Ο Ἐκλέκτορας Ἐρνέστος - Αὐγούστος.

στὴν αὐλὴ τοῦ Ζέλλ. Εὐτυχισμένη γιὰ τὴν εἶχε ξαναβρεῖ ἕνα φίλο τῶν παιδικῶν της χρόνων, τὸν προσέλαβε σὺν ἐμπιστὸ της. Αὐτὴ ἡ οἰκειότητα δὲν ἄρρεσε, φυσικά, στὴν φὸν Πλάτεν. Κι' ἀποφάσισε νὰ πλη- ροφορήσει, κατὰλληλα, τὴ νεαρή της ἀν- τίξηλο γιὰ τὲς σχέσεις που εἶχε με τὸν ξένο.

Μιὰ μεγάλὴ γιορτὴ θὰ δινόταν, ὅποτε ἀπὸ λίγο στὸν πύργο. Ἡ Σοφία — Δωρο- θέα εἶχε ἐτοιμαστῇ με κάποια μεγαλύτε- ρη προσοχή, ὥστε ἡ ἐμφάνισή της νὰ εἶναι ἐντυπωσιακή. Ὅταν φάνηκε ἀνά- μεσα στοὺς προσκεκλημένους, ντυμένη σὰν Φλωρίδα, τὴν ὑποδέχτηκε ἕνας ψι- θυρὸς γενικοῦ θανμασμοῦ.

Φωμόντας ἕνα ἀκριβὸ κοστοῖμο με ἀση- μένιες ντιαντέλλες, ὁ Ἰωάννης — Χριστό- φορος — Φίλιππος εἶχε σχεδὸν διαρκῶς τὰ μάτια του κορφωμένα πάνω της. Λί- γα λεπτὰ ἀργότερα, ἡ Σοφία — Δωροθέα,

μ' ἕνα χαμόγελο στὰ χεῖλη, χόρευε με τὸν ὠραῖο της ἱππότη.

Κατὰχλωμὴ ἀπὸ ὀργή, ἡ Κλάρα παρα- κολουθοῦσε τὸ ζευγάρι. «Ὅταν ὁ χορὸς τελείωσε, κάλεσε τὸν Καϊνίξμαρκ κοντά- της. «Τότερα, τοῦ μίλησε ἐπιδειχτικὰ, σὲ τρόπο ὥστε ἄλλοι οἱ προσκεκλημένοι νὰ κα- ταλάβουν τὲς ιδιαίτερες σχέσεις της με τὸν Σουηδὸ.

Ἡ Σοφία — Δωροθέα πόνεσε βαθεῖα. Ἐξέροντας πόσο τὴ μισοῦσε ἡ φὸν Πλά- τεν, δὲν μπορούσε ν' ἀνεχτεῖ τὴ σκέψη ὅτι ὁ φίλος της εἶχε μπλεχτεῖ στὰ ὀρόγια τῆς γυναίκας ἐκείνης.

Ὅταν, τὴν ἐπομένη, ὁ Σουηδὸς ἔκανε τὴ συνθησιμένη του ἐπισκεψὴ στὴν πριγκί- πισσα, τὴ θόρηκε με τὰ μάτια κόκκινα ἀπὸ τὸ κλάμα. Με φωνὴ που τὴ διέκο- πταν οἱ λυγμοί, ἡ νεαρὴ γυναίκα τοῦ ἔ- κανε ἐπιτιμήσεις. Ὁ Ἰωάννης — Χρι- στόφορος — Φίλιππος κατὰλαβε μονομι- ᾶς ὅτι τὴν εἶχε κάνει, ἀθέλητα, νὰ τὸν ἐρωτευτεῖ.

Θέλησε, λοιπόν, νὰ ἐπωφεληθεῖ ἀπὸ τὴν κατάσταση, χωρὶς τύψεις. Ἀλλὰ ἡ Σοφία — Δωροθέα, κλείνοντας τ' αὐτιά της στὰ γοητευτικὰ του λόγια, τὸν ἱκέτευσε νὰ ἐγκαταλείψει τὴν αὐλή.

Συγκινημένος τώρα, με τὴ σειρά του, ὁ Καϊνίξμαρκ ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ συμμορ- φωνόταν με τὴ θέλησή της. Ἀποφάσισε λοιπόν, νὰ καταταχτεῖ στὸν στρατό, ποῖ πολέμοῦσε τοὺς Τούρκους. Ἡ ἔκστρατεία ἐκείνη κατέληξε σὲ καταστροφὴ. Οἱ Γερμανοὶ ἀποδεκατίστηκαν κυριολεκτικά. Μαθαίνοντας τὴν τρομερὴ εἰδηση, ἡ νεα- ρὴ γυναίκα πέρασε μερόνυχτα ἀγωνίας. Φαντάζεται κανένας τὴ χαρὰ της, ὅταν εἶ- δε τὸν Καϊνίξμαρκ νὰ γυρίζει σῶος κι' ἀβλαβής, γεμάτος ἀνανεωμένη τρυφερό- τητα ἀπέναντί της.

Τὸ εἰδύλλιο τους, ἐκεῖνο τὸ χρόνο, ἄρ- χισε καὶ συνεχίστηκε με ἥρεμο καὶ βαθὺ τρόπο, στὸν πύργο τοῦ Άννννόβερου. Φυ- σικά, ἡ φὸν Πλάτεν δὲν ἄργησε νὰ καταλάβει γιὰ τὸ Καϊνίξμαρκ τὴν παρα- μελοῦσε. Τὸ μῖσος της ἐναντίον τῆς πριγ- κίπισσας ἀποκορυφώθηκε.

Ἐνα σατανικὸ τέχνασμα

ΑΠΟΦΑΣΙΣΜΕΝΗ νὰ τὴ χτυπήσει καίρια, κατέφυγε σ' ἕνα σατανικὸ στρατήγημα. Ἐκανε νὰ πιστέψει ὁ Καϊνίξμαρκ ὅτι ἡ Σοφία — Δωροθέα τοῦ ἔδινε ραντεβού σὲ μιὰ γωνιά τοῦ πάρκου. Φοροῦσε ἡ ἴδια μιὰ τουαλέττα τῆς πριγ- κίπισσας καὶ μιὰ μάσκα καὶ κανόνισε ἔ- ται τὰ πράγματα, νὰ συμπέσει ὁ περὶ- πατος τοῦ δούκα Ἐρνέστου — Αὐγούστου ἀνάμεσα στὲς ἄλλες με τὸν ἐρχομὸ τοῦ Σουηδοῦ στὸ ὑποτιθέμενο ραντεβού. Εἶχε, μάλιστα τὴν προνοητικότητα νὰ κλέψει ἕνα γάντι τῆς νεαρῆς γυναίκας καὶ νὰ τὸ ἀφήσει νὰ πέσει, τὴν κατάλληλὴ στιγμὴ, στὴ χλόη.

Ὁ δούκας ἀναγνώρισε εὐκόλως τὸ γάν- τι. Τὰ πρόσωπα αὐτῆς τῆς κομωδίας δὲν πρόλαβε νὰ τὰ δεῖ. Ὡστόσο, ἔκανε μιὰ τρομερὴ σκηνὴ στὴ νύφη του, κατηγο- ρώντας τὴ γιὰ ἐπιπόλαια κι' ἄσφατη.

Ἡ δύστυχη διαμαρτυρήθηκε γιὰ τὴν ἀ- θωότητά της. Ἀναγκάστηκε, ὅμως νὰ παραδεχτεῖ ὅτι ἔπρεπε ν' ἀπομακρύνει γιὰ λίγο καιρὸ τὸν Καϊνίξμαρκ.

Οἱ δυὸ ἑραστές ἐπικοινωνοῦσαν τώρα μονάχα με γράμματα. Γραμμένες μ' ἕνα ἴδι- αίτερα φλογερὸ τόνο, οἱ ἐπιστολὲς τοῦ Σου- ηδοῦ ἔφταναν στὴ Σοφία — Δωροθέα με τὴ μεσολάβηση τῆς Ἐλεονώρας φὸν Κνέ-

ζεμπεκ, που ἐκτὸς τῆς φιλίας, τὴν ἔκανε εὐτυχισμένη κι' ὁ ρωμαντικὸς χαρακτήρας τοῦ ῥόλου της. Ἡ συγκίνηση τῆς πριγ- κίπισσας ἀποκορυφωνόταν ὅταν ἔβλεπε νὰ φτάνουν οἱ πολύτιμοι ἐκεῖνοι φάκελλοι, που εἶχαν στὴ δεξιὰ γωνιά τους μιὰ μι- κρὴ καρδιά κλεισμένη σὲ μιὰ μεγαλύτερη κι' ἀπὸ πάνω τὴ φράση: «Ἐταί εἶναι ἡ καρδιά σου μέσα στὴ δική μου».

Ἀπὸ τὴ δικὴ του πλευρὰ, ὁ Ἰωάννης — Χριστόφορος — Φίλιππος ζοῦσε με τὴν ἀναμονὴ τῶν γραμμάτων τῆς Σοφί- ας — Δωροθέας. Ὡστόσο, φοβούμενος πάντα μιὰ ἀδιακρισία, τὰ ἔστελνε κατό- πιν στὴν ἀδελφὴ του Αἰλὴ, που τῆς εἶ- χε μεγάλὴ ἐμπιστοσύνη. Κι' αὐτὴ τὰ φύ- λαγε προσεκτικὰ στὸν πύργο της τοῦ Ἀγκάτεμπτουργκ, λίγνο τῆς οἰκογένειας Καϊνίξμαρκ.

Τὸ ἐπόμενο φθινόπωρο, ὁ Σουηδὸς ἀ- νακλήθηκε στὸ Ἀννννόβερο ἀπὸ τὸν γηραιὸ δούκα. Ἡ ἀγάπη τῶν δυὸ νεαρῶν ὁπάρ- κων εἶχε φτάσει τότε σὲ ἀβάσταχτο βαθμὸ ἐξάρσεως. Ἡ δούκισσα τοῦ Ζέλλ μάντευε τὸ μυστικὸ τῆς Σοφίας — Δω- ροθέας. Κι' ἀνήσυχη γιὰ τὸν κίνδυνο που διέτρεχε ἡ κόρη της, ἔκανε τὴν ἐ- πέμβαση τῆς σὰν καλὴ καὶ φρόνιμη μη- τέρα. Ἐδειξε στὴν κόρη της, με πει- στικά λόγια, σὲ ποιά ἄβυσσος βάδιζε, ἂν ἀφηνόταν στὸ πάθος της.

Ἐταί, ἡ Σοφία — Δωροθέα πῆρε μιὰ ἥρωικὴ ἀπόφαση. Ἰκέτευε τὸν Καϊνίξ- μαρκ νὰ τὴν ξεχάσει καὶ νὰ παντρευτεῖ. Ἀλλὰ τὸ πάθος που τοὺς ἔβανε ἦταν ἀ- κατανίκητο. Κατάλαβαν κι' οἱ δυὸ τους ὅ- τι ἦταν ἀδύνατο νὰ χωρίσουν.

Ἐνα ραντεβού τὰ μεσάνυχτα

Η ΣΟΦΙΑ — Δωροθέα, ἀπὸ μὲ τὰ λίγα σημειώματα που ἀντάλλαξαν, εἶδε κάθε ἐλπίδα ἀπαλλαγῆς νὰ ἀλλοοροεῖ, δέχτηκε νὰ δώσει ραντεβού στὸν ἀγαπημένο της, μέσα στὸ διαμέ- ρισμά της. Ἐκείνος, μόλις ἔλαβε τὴν πρόκλησή της, νόμιζε γιὰ μιὰ στιγμὴ ὅτι θὰ λιποθυμοῦσε ἀπὸ τὴν συγκίνηση. Στὸ σημείωμα που τῆς ἔστειλε, ἔγραφε:

«Γιὰ τὸ ὅρος νὰ μὴ γίνουν στιγμές; Πόσο ἀνυπομονῶ, Θεέ μου, νὰ ἔρθουν τὰ μεσάνυχτα! Ἀχ, αὐτὴ τὴ νύχτα θ' ἀγ- καλιάσω τὴν ὑπαρξὴ που ἀγαπῶ ὅσο τί- ποτε ἄλλο στὸν κόσμο. Θ' ἀντέξω σ' αὐ- τὴ τὴ χαρὰ; Νομίζω πὼς θὰ πεθάνω, μόλις σὲ σφίξω στὴν ἀγκαλιά μου!»

Τὰ μεσάνυχτα ἦρθαν, οἱ δυὸ ἑραστές συναντήθηκαν κι' ὁ Ἰωάννης — Χριστό- φορος — Φίλιππος... δὲν πέθανε.

Οἱ μέρες, οἱ μῆνες κύλησαν. Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα, ὑπέφεραν ἀρετὰ κι' οἱ δυὸ τους. Ἐκείνος παραπονόταν ὅτι οἱ συν- ἀντήσεις τους δὲν ἦταν τόσο συχνές. Ἐ- κείνη τὴν ἔρωγε πάντα ἡ λαχτάρα μή- πως ὁ ἀγαπημένος της παρασυρθεῖ ἀπὸ μιὰν ἄλλη.

Ἐνοιωσε, ἐξ ἄλλου, ὅτι ὅλη ἡ αὐλὴ τὴν κατασκόπευε καὶ μάντευε τὸ μῖσος τῆς πεθερᾶς της. Ἀλλὰ ἐκεῖνο που φοβόταν πιο πολὺ, ἦταν ἡ ξήλεια τῆς φὸν Πλά- τεν.

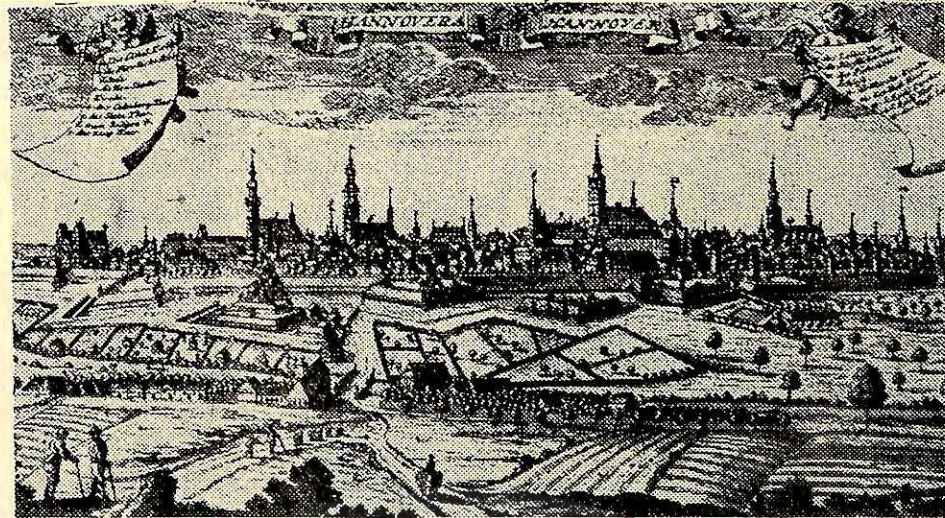
Καὶ σὰν νὰ μὴν ἔφταναν ὅλα αὐτὰ, ὁ πόλεμος εἶχε ξαναρχίσει. Ἐνῶ ὁ Σουη- δὸς ἔλειπε, ἡ πριγκίπισσα ἔτρεμε ἀπὸ ἀ- γωνία. Κι' ὅταν συνέβαινε πὺλ καὶ ποὺ νὰ ξαναγύριζε στὸ Ἀννννόβερο, τρελλὴ ἀπὸ ἔρωτα ξεχνοῦσε κάθε προφύλαξη καὶ τοῦ ἔδινε ραντεβού στὸ δωμάτιό της, παρ' ὅλο τὸν κίνδυνο νὰ γίνε φανερὸς ὁ δεσμός τους.

Ἡ νεαρὴ γυναίκα, στὸ μεταξὺ, δὲν εἶ-

χε ἀντιληφθεῖ ὅτι ἡ πολιτικὴ κατάσταση στὴν Εὐρώπῃ ἄνοιγε νέες προοπτικές γιὰ τὸν ἄντρα της. Ὁ γηραιὸς δούκας εἶχε ἀνακηρυχθεῖ Ἐκλέκτορας. Μ' αὐτὸν τὸν καινούργιο τίτλο, συνδέονταν μεγάλες ἐλ- πίδες. Μετὰ τὴν ἐπανάσταση στὴν Ἀγ- γλία, οἱ τελευταῖοι Στιούαρτ εἶχαν διωχ- τεῖ ἀπὸ τὴ νῆσο. Κι' ὁ ἐπίδοξος κληρο- νόμος τοῦ στέμματος δὲν μπορούσε νὰ εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν Γεώργιο — Λουδοβί- κο τοῦ Ἀννννόβερου. Ἄν, ὅμως, ξεσποῦ- σε σκάνδαλο στὴ μικρὴ γερμανικὴ αὐλή, τὸ γεγονός αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ κάνει τοὺς Ἀγγλοὺς ν' ἀλλάξουν διαθέσεις.

Ὅσο περνοῦσε ὁ καιρὸς, ἡ ἀνυπομο- νησία τῶν δυὸ ἑραστῶν μεγάλωνε. Δὲν ἄντεχαν πια στὴν ἀγωνία μήπως τοὺς πιάσουν καὶ τοὺς γελοιοποιήσουν.

Ἀποῦ συζήτησαν, λοιπόν, καὶ ξανα- συζήτησαν τὸ πρᾶγμα, πῆραν μιὰ σο- βαρὴ ἀπόφαση: νὰ φύγουν μαζί καὶ νὰ πάνε νὰ ζήσουν ἀποτραπημένοι σὲ μιὰ

Τὸ Ἀννννόβερο, τὸν 17ο αἰώνα.

γωνιά τοῦ κόσμου, μόνοι με τὸν μεγάλο ἔρωτά τους.

Διὰβηκαν ἀρκετὲς ἐβδομάδες, μέσα σὲ μυστικὲς προετοιμασίες. Στὸ διάστημα αὐτό, ὁ Καϊνίξμαρκ προαισθάνθηκε ἴσως τὸ τραγικὸ τέλος; Δὲν εἶναι ἀπίθανο, ἂν λάβει κανένας ὅπ' ὕψει αὐτῆς τῆς γοητικῆς που ἔστειλε στὴν πριγκίπισσα:

«Ἄν ὑπάρχει ζωὴ μετὰ τὸ θάνατο, νὰ ἔξερξες πὼς θὰ σὲ ἀγαπῶ καὶ τότε».

Καὶ σ' ἕνα ἄλλο γράμμα του:

«Ἡ πεταλούδα που τρυφοῦναι τὴ φλό- γα τοῦ κεριοῦ καὶ στὸ τέλος καίεται, συμβολίζει τὴ μοῖρα μου. Ἐξῶ πὼς δὲν πρόκειται νὰ ἀποφύγω τὸ πεπρωμένο μου».

Καὶ πραγματικά, με τὴν ἀπροσεξία του, ὁ Ἰωάννης — Χριστόφορος — Φίλιππος ἐτοίμαζε τὸ χαμό του καὶ μα- ζὶ με τὸν δικὸ του χαμό καὶ ἐκείνης που λάτρευε.

Οἱ λεπτομέρειες τῆς φυγῆς τους ἔ- χουν ἐξακριβωθεῖ ἀπὸ τοὺς ἱστορικούς. Ὁ Σουηδὸς βόηκε μιὰ ἄμαξα, που θὰ τὴν ὀδηγοῦσε ἕνας ἀφωσιωμένος ἰηρό- της του. Ὁ ἴδιος πλησίασε στὸν πύργο τοῦ Λάινε, ὅπου παραθέριζε τότε ἡ πριγ- κίπισσα.

Τὴν 1η Ἰουλίου, τὸ πρωτὶ, κάποιος υ- πηρέτης του τοῦ ἔφερε ἕνα σημείωμα. Ἡ πριγκίπισσα τὸν καλοῦσε νὰ πᾶει ἐκεῖνο τὸ ἴδιο ὄραδν στὸν πύργο. Δὲν ἐκπλήσ- σεται γι' αὐτὸ τὸ ραντεβού. Ὑποθέτει ὅ- τι ἡ ἀγαπημένη του θέλει νὰ τὸν ρω-

τήσει γιὰ ὠρισμένες λεπτομέρειες σχε- τικά με τὴν ἀναχώρησή τους, που εἶναι τόσο προσεχής. Δὲν τὸν παραξενεύει τὸ γεγονός ὅτι ὁ γοητικὸς χαρακτήρας τῆς Σοφίας — Δωροθέας εἶναι ἀλλοιωμένος. Ἀπὸ τὸν φόβο μιᾶς προδοσίας, συνηρί- ζει ἀπὸ καιρὸ τώρα νὰ παραλλάξει τὸν γραφικὸ τῆς χαρακτήρα.

Ἡ μέρα περνᾶ ἀργὰ γιὰ τὸν ἀνυπό- μονο Σουηδὸ. Ὅταν πέφτει τὸ ὄραδν, ρίχνει πάνω ἀπὸ τὴ στολή του ἕνα σκου- ρόχρωμο μαντῶ, καὶ ξεκινᾶ γιὰ τὸν πύρ- γο.

Ἡ νύχτα εἶναι χλιαρὴ κι' ὁ οὐρανὸς κατάφορτος ἀπὸ ἀστέρια. Κατευθύνεται πρὸς τὴν ὀχθὴ τοῦ μικροῦ ποταμοῦ, που πάνω της βρισκόνται τὰ διαμερίσματα τῆς πριγκίπισσας. Φτάνοντας κάτω ἀπὸ τὰ φωτισμένα ἀκόμα παράθυρα, σφυρίζει, σύμφωνα με τὴν συνήθειά του, τοὺς πρώτους στίχους ἐνὸς ἰσπανικοῦ ἐρωτι-

κοῦ τραγουδιοῦ. Εἶναι τὸ σύνθημα τῶν δυὸ ἀγαπημένων.

Ἡ παγίδα

ΥΣΤΕΡΑ ἀπὸ λίγες στιγμές, μοσ- νοίγει μιὰ μικρὴ πόρτα καὶ ὁ Σουη- δὸς διακρίνει τὴ σιλουέττα τῆς Ἐ- λεονώρας φὸν Κνέζεμπεκ. Ἐκείνη ἐκδη- λώνει τὴν ἐκπληξή της γι' αὐτὸν τὸν ἔρχομό καὶ τοῦ ἐξηγεῖ ὅτι δὲν τοῦ στάλ- θηκε κανένα μήνυμα.

Αὐτὸ, βέβαια, τὸν παραξενεύει. Ἀλλὰ μιὰ καὶ βρίσκεται ἐκεῖ, δὲν θέλει νὰ φύ- γει χωρὶς νὰ δεῖ τὴν ἀγαπημένη του.

Ἡ Σοφία — Δωροθέα τὸν δέχεται με τὴ συνθησιμένη της τρυφερότητα. Κι' ἡ ἴδια δὲν μπορεῖ νὰ ἐξηγήσει πὼς τὸ πα- ράξενο ἐκεῖνο σημείωμα εἶχε φτάσει στὰ χέρια του. Ἀλλὰ τί σημασία ἔχει; Ὁ λα- τρευτὸς της βρίσκεται τώρα κοντὰ της κι' ἡ παρουσία του τὴ γεμίζει χαρὰ.

Αἰσθάνονται ἀρκετὲς ὥρες. Κι' οἱ δυὸ τους δὲν βρισκόν τὴ δύναμη ν' ἀποσπα- στούν, νὰ χωριστοῦν. Ἀλλὰ σὲ λίγο, τὸ ξημέρωμα θὰ σκορπίσει τὲς ἀσημορόδινες ἀνιούγειές του. Ὁ Καϊνίξμαρκ κι' ἡ πριγκίπισσα ἀγκαλιάζονται καὶ φιλοῦν- ται τρυφερὰ γιὰ τελευταία φορὰ. Ὅτε- ρα, ἐκείνος, συνοδευόμενος ἀπὸ τὴν φὸν Κνέζεμπεκ, φεύγει, περνώντας ἀπὸ τὴν αἴθουσα τῶν ἱπποτῶν.

ΣΤΟ ΕΠΙΟΜΕΝΟ: Τὸ τέλος

Η υπόταση, ένα παθολογικό φαινόμενο, που όπως δείχνουν οι στατιστικές, απαντάται στα 50ο)ο των νεαρών υπάρξεων, είναι τόσο συχνή σήμερα, γιατί το μέσο άναστημα των παιδιών ξεπερνά κατά 10—20 πόντους το αντίστοιχο ανάστημα παλαιότερων εποχών. Είτε στα παιδιά, είτε σε άλλα άτομα, η υπόταση αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά από την έπιστήμη κυρίως με την προσφυγή σε νευροτονωτικά φάρμακα και σε μια κατάλληλη άγωγή εξασκήσεως του μυϊκού συστήματος.

ΥΠΟΤΑΣΗ: Η ΠΑΘΗΣΗ ΠΟΥ ΠΡΟΤΙΜΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ

ΕΧΕΙ ΝΕΥΡΙΚΗ ΚΑΙ ΟΧΙ ΚΑΡΔΙΑΚΗ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ

ΑΠ' ό,τι λένε οι στατιστικές, στις διάφορες προηγμένες χώρες, τουλάχιστο τα 50% των ατόμων που έχουν περάσει το πενήντοστό έτος της ηλικίας τους, υποφέρουν από υπέρταση, απ' αυτή την κλασική πάθηση των ταλαιπωρημένων για πολύ χρονικό διάστημα οργανισμών. Άλλες στατιστικές, που έγιναν στις ίδιες χώρες από τις υπηρεσίες σχολικής υγιεινής, δείχνουν ένα αντίστροφο ακριβώς φαινόμενο. Τα 50% των μαθητών και των μαθητριών, που η ηλικία τους κυμαίνεται ανάμεσα στα 14 και τα 18 χρόνια, υποφέρουν από υπόταση. Άλλα η υπόταση, δηλαδή η κάτω του φυσιολογικού επιπέδου πίεση του αίματος, αποκτάται και σε άλλες ηλικίες.

Όταν χαρακτηρίζουμε την υπόταση σαν μια πάθηση, που την καθορίζει ο παράγων της πίεσεως του αίματος, δεν ακριβολογούμε. Το παθολογικό αίτιο δεν είναι η πτώση της πίεσεως, αλλά το τέντωμα ή το ξεχείλιμα των τοιχωμάτων των αγγείων. Αυτή η αποκατάσταση της, φυσιολογικής δοθότητος έχει την επιστημονική σημασία της, γιατί αποδίδει την πραγματική εικόνα του παθολογικού φαινομένου.

Ο καρδιακός μύς, λειτουργώντας σαν μια αντλία, ώθει το αίμα μέσα στα αγγεία, αλλά έντελώς στα τυφλά, χωρίς να λογαριάζει τις ανάγκες του επί μέρους οργάνου. Λοιπόν, αυτές οι ανάγκες ποικίλλουν ανάλογα με το αν υποβαλλόμαστε ή όχι σε έντονες σωματικές ασκήσεις, σε διανοητική κόπωση, σε σεξουαλική υπερτασχήση κλπ. Μια κι' ο οργανισμός δεν διαθέτει παρά μερικές δεκάδες λίτρες αίματος για να υποβάλλουμε όλα τα όργανα, έναπόκειται στο νευρικό συμπαθητικό σύστημα ή κατά τόπους κατάλληλη διανομή του διατεθειμένου αίματος. Πώς γίνεται η ρύθμιση αυτή από το συμπαθητικό σύστημα; Με τη συστολή των τοιχωμάτων και το κλείσιμο των βαλβίδων των τροφοδοτικών αγγείων, όταν το όργανο χρειάζεται ανάπαυση, και με τη συστολή και το άνοιγμα όταν το όργανο εργάζεται.

Το δυσκολότερο από τα σχετικά προβλήματα, που αντιμετωπίζει ο άνθρωπος οργανισμός, είναι η ικανοποιητική άρδευση του εγκεφάλου, όταν περνάμε από την κατάκλιση στην όρθοστασία. Όπως έλεγε χαριτολογώντας ένας διάσημος ανδρωπολόγος, «παρ' όλο ότι πέρασαν τουλάχιστο εκατό χιλιάδες χρόνια, δεν βρήκαμε ακόμα τον καιρό να προσαρμόσουμε

στη βασική καινοτομία, που παρουσιάζει η ανθρώπινη φύση, δηλαδή στο πέρασμα μας από την κατηγορία των τετραπόδων στο είδος των διπόδων. Άπεναντίας, οι καμψηλαπόδαροι έχουν λύσει τελείως το πρόβλημα. παρ' όλο ότι το κεφάλι τους βρίσκεται κάπου δυο μέτρα από την καρδιά τους. Με μια πίεση που περνά από τα 282 στα 353 χιλιοστόμετρα όταν ανασκάνονται έντελώς, είναι οι πρωταθλήτριες, στην τηλεδιανομή του αίματος, ανάμεσα σε όλα τα ζωικά ήθη.

Έρευνήτες του «Αϊνστάιν Κόλλετζ της Νέας Υόρκης» μελέτησαν τώρα τελευταίως τις φυσιολογικές διαδικασίες, που επιτρέπουν στην καμψηλαπόδαλη, όταν, αφού πιει νερό, ανασκάνει απότομα το κεφάλι, διαγράφοντας ένα κύκλο διαμέτρου δύο τών 6 μέτρων, να μη πεθάνει, όπως θα συνέβαινε σε οποιοδήποτε άλλο ζώο τερουμένων των αναλογιών. Μελέτησαν επίσης τις φυσιολογικές διαδικασίες, που επιτρέπουν στο ζώο αυτό να κατεβάσει το κεφάλι του τόσο πολύ χαμηλά σε σχέση με την καρδιά, χωρίς να θραυνοται τα αίμοφώρα αγγεία του εγκεφάλου από μια πλημμυρίδα αίματος. Οι έρευνες ωδήγησαν στη διαπίστωση ότι παίζει ένα σωτήριο ρόλο το δίκτυο της καρτίδος, που λειτουργεί σαν ένας αληθινός «μετασχηματιστής δυνάμεως», διακρίνοντας την εισροή αίματος από την κυρία αρτηρία του κεφαλιού και διανέμει το αίμα στις μυριάδες των παροχετευτικών αγγείων.

Και στον άνθρωπο υπάρχει με ανάλογη απόστολή αυτό το δίκτυο της καρτίδος, με τη διαφορά ότι είναι λιγότερο προσαρμοσμένο στις περιστάσεις απ' ό,τι εκείνο της καμψηλαπόδαλης.

Άλλα δεν είναι μόνο το δίκτυο της καρτίδος που ρυθμίζει την κυκλοφορία του αίματος στο άνωτερο μέρος του σώματος. Άλλες, επίσης πρόσφατες έρευνες, που έγιναν σε κουνέλια, απέδειξαν ότι ένα νευρομυϊκό φράγμα, στην κοιλιακή χώρα, σώζει τον άνθρωπο, όταν στέκεται όρθιος, από την αφαίμαξη του εγκεφάλου. Τα κουνέλια των πειραμάτων αυτών ανήκαν σ' ένα κατοικίδιο είδος, που χαρακτηρίζεται από εξαιρετικά μεγάλη και πλαδαρή κοιλιά. Όταν οι επιστήμονες τα κρατούσαν όρθια, πλάνοντάς τα από τα αυτιά, τα πειραματόζωα αυτά πέθαιναν μέσα σε 15—20 λεπτά, γιατί το κεφάλι τους και το στήθος τους άδειάζαν σχεδόν έντελώς από αίμα, παρ' όλο ότι η καρδιά δούλευε έντατικά. Άπεναντίας, όταν τους έσφιγγαν την κοιλιά μ' ένα ειδικό επίδε-

σμο, τα κουνέλια δεν πάθαιναν τίποτα μ' αυτή την τεχνητή «όρθοστασία», στην οποία υποβαλλόνταν. Διαπιστώθηκε έτσι, ότι, στον άνθρωπο, οι ασκήσεις των κοιλιακών μυών παίζουν ένα πολύ ενεργητικό ρόλο για την καλή λειτουργία του κυκλοφοριακού συστήματος.

Το δόγμα των περισσότερων υποτασιών είναι ότι οι πόνοι τους, τα λαχανιάσματά τους, οι γρήγοροι σφυγμοί τους κι' οι συγκοπές τους τους κάνουν να υποθέτουν ότι κάτι έχει πάθει η καρδιά τους. Άκόμα κι' οι γιατροί, όχι λίγες φορές, μπορεί να απατηθούν. Έτσι, τα άτομα αυτά, πεπεισμένα ότι η καρδιά τους πάσχει, επιβαρύνουν τον ρυθμό της ζωής τους, ενώ απεναντίας θα έπρεπε, με κατάλληλες σωματικές ασκήσεις, να τονώσουν το νευροαγγειακό τους σύστημα.

Είναι, έτσι εξαιρετικά μεγάλης σημασίας η έγκαιρη διάκριση ανάμεσα στις διαταραχές του κυκλοφοριακού συστήματος και στις αλλοιώσεις του καρδιακού μυός. Ίδου δυο απλά και εύλογα τέστ, για την έπίτευξη αυτής της διακρίσεως, χωρίς φυσικά να αποκλείονται οι παράπερα διαγνωστικές ανιχνεύσεις της έπιστήμης.

1) Κάνετε, επί τόπου, χωρίς καμμία προετοιμασία 25.. γονυκλίσεις. Άν φθάσετε αίσια στο τέλος αυτής της ασκήσεως, οποιαδήποτε κι' αν είναι η ηλικία σας, μπορείτε να είστε ήσυχος, ότι από την άποψη της καρδιάς σας, όλα πάνε καλά. Στην αντίθετη περίπτωση, θα σάς έπιανε λαχάνισμα, πριν τελειώσετε.

2) Και τώρα, ξαπλώστε ήσυχα σ' ένα κρεβάτι, επί 10 λεπτά, σ' ένα δωμάτιο με κλειστά τα παράθυρα και την πόρτα. Άν σ' αυτή την άνετη στάση, όπου η καρδιά σας δεν καταβάλλει καμμία ιδιαίτερη προσπάθεια, αρχίσετε συχνά — συχνά να νοιώθετε ένας είδος κακοδιαθεσίας, με αίσθηση θάρους στις κνήμες, με έλαφρο ιδρώμα στο μέτωπο και με έπιτάχυνση των καρδιακών παλμών, το γεγονός αυτό υποδηλοί κατά πάσα πιθανότητα αγγειακή υπόταση.

Η σύγχρονη έπιστήμη διαθέτει μια πλουσιώτατη φαρμακολογική φαρέτρα, που αποτελείται κυρίως από τονωτικά της κυκλοφορίας, που από την μοντέρνα δρολογία καλούνται «φυχοτονωτικά», γιατί φέρουν ένα αίσθημα ψυχικής ευφορίας. Άλλα η χρήση των φαρμάκων αυτών δεν είναι πάντα το καλύτερο μέσο, για να αντιμετωπισθεί η πάθηση. Σε πολλές περιπτώσεις, ένα φυσιολογικό καφέ, το πρωί, είναι αρκετό.

Για αποτελέσματα μεγαλύτερης διάρκειας, σε περιπτώσεις υποτάσεως που έδηλώνεται σαν συνέπεια των κρίσεων της έφηβείας, της έμμηνοπαύσεως ή διαφόρων μολυσματικών ασθενειών, επιβάλλεται η προσφυγή σε ορμονικά προϊόντα.

Άλλα η αληθινή, ή μόνη ριζική θεραπευτική μέθοδος για τις υποτονικές καταστάσεις είναι η κατάλληλη μυϊκή άγωγή, που συνίσταται κυρίως σε μαλάξεις και σε ψυχρά ντους.

Ένα σύμπτωμα που δεν ξεγελά ποτέ: το παιδί αναπνέει στον ύπνο του από το στόμα, πράγμα που σημαίνει ότι «έχει κρεατάκια» στη μύτη.

Πρέπει ν' αφαιρούνται οι άμυγδαλές;

Κατά την επέμβαση είναι προτιμότερη ή γενική από την τοπική αναισθησία

Οι άμυγδαλές και τα κρεατάκια της μύτης αποτελούνται από ένα σπογγώδη ιστό, που σχηματίζει, στην είσοδο του αναπνευστικού συστήματος, ένα είδος φίλτρου, ικανού να συγκρατεί και να σταματά τα λογής — λογής μικρόβια. Αυτή η συγκράτηση είναι απλώς η πρώτη φάση του ενεργητικού ρόλου, που παίζουν οι άμυγδαλές και τα κρεατάκια. Γιατί ακολουθεί μια δεύτερη: η καταστροφή των παγιδευμένων μικροβίων, με τη βοήθεια των λευκών αίθρων στο μέτωπο και με έπιτάχυνση των καρδιακών παλμών, το γεγονός αυτό υποδηλοί κατά πάσα πιθανότητα αγγειακή υπόταση.

Τα «κρεατάκια» είναι εξαιρετικά ανεπτυγμένα κατά την παιδική ηλικία, εξασφαλίζοντα στην ιδιαίτερα εύαίσθητη νεαρή ύπαρξη την άνοσία απέναντι στις διάφορες παθήσεις που την απειλούν και που έχουν σαν κυριότερο δρόμο τους τους αναπνευστικούς αγωγούς. Άργότερα γύρω στο 12ο με 15ο έτος ο όγκος τους μικραίνει, και σχεδόν εξαφανίζεται.

Για διαφόρους λόγους και πρό παντός γιατί έχει δώσει πολλές άμυντικές μάχες, το σπογγώδες αυτό προστατευτικό σύστημα παίρνει κάποτε μεγαλύτερες του κανονικού διαστάσεις και παθαίνει αλλοιώσεις. Η μύτη τότε φράζει, το παιδί αναπνέει δύσκολα και συχνά δεν μπορεί να αναπνεύσει παρά μονάχα με άνοιχτο το στόμα. Τη νύχτα, ροχαλίζει, ένα φαινόμενο που σε ηλικιωμένα άτομα οφείλεται πολλές φορές στον ίδιο λόγο. Οι συντηρημένες εκκρίσεις της μύτης έχουν τάση προς τις μολύνσεις, τα συνάχια παρατείνονται και έπειδή συχνά το παιδί καταπίνει τα όργα αυτά, παθαίνει μια γενικότερη τοξίνωση. Οι βρόγχοι, με τη σειρά τους, γί-

νονται κι' αυτοί εύπαθεις και παθαίνουν με την παραμικρή ατμία φλογώσεως. Τα «κρεατάκια», επίσης, μπορεί, σε ώριμες περιπτώσεις, να προκαλέσουν κώφωση, όπτιως ή απλώς πόνους στα αυτιά.

Γενικά, ο οργανισμός του παιδιού, έπειδή τροφοδοτείται έλλιπώς με δξυγόνο κι' είναι έκτεθειμένος σε συχνές μολύνσεις, αναπτύσσεται με δυσκολία και βρίσκεται σε μια κατάσταση χρόνιας κόπσεως, χωρίς να λείπουν κάποτε και τα δέκατα. Όταν η κατάσταση αυτή παραμεληθεί και δεν αντιμετωπιστεί, αποκρυσταλλώνεται σε μόνιμη, για όλη τη ζωή του ατόμου.

Η αφαίρεση της μικρής, αλλά τόσο σπουδαίας αυτής ρινικής άσπιδας είναι τότε έπιβεβλημένη. Πρόκειται για μιμ έγχειρηση, που η απλότης της είναι αντίστοιχα ανάλογη με την ηλικία. Έτσι, μπορεί να γίνει ακόμα και σε βρέφη. Άν ιδίως το άτομο είναι λιμφατικό ή αλλεργικό, μετά την επέμβαση πρέπει να ακολουθήσει μια θεραπεία με δόση το άρσενικό, το ιώδιο και τις βιταμίνες, καθώς επίσης και με θειούχα λουτρό. Καμμία φροά, με την έπιστοφή από τις θερινές διακοπές, χρειάζονται μερικές ή περιώδεις άκτινοβολίες.

Η παραμονή στις πόλεις, όπου ο άερας δεν είναι και τόσο καθαρός, είναι έπιβλαβής για όσους πάσχουν σ' αυτά τα μικρά όργανα. Άνάλογα με τα άτομα, το θαλασσινό κλίμα είναι άλλοτε το καλύτερο κι' άλλοτε όχι το ένδεδειγμένο. Πιο καλό είναι το θουνδ κι' η έξοχή που έχει γλυκό, αλλά ξερό κλίμα.

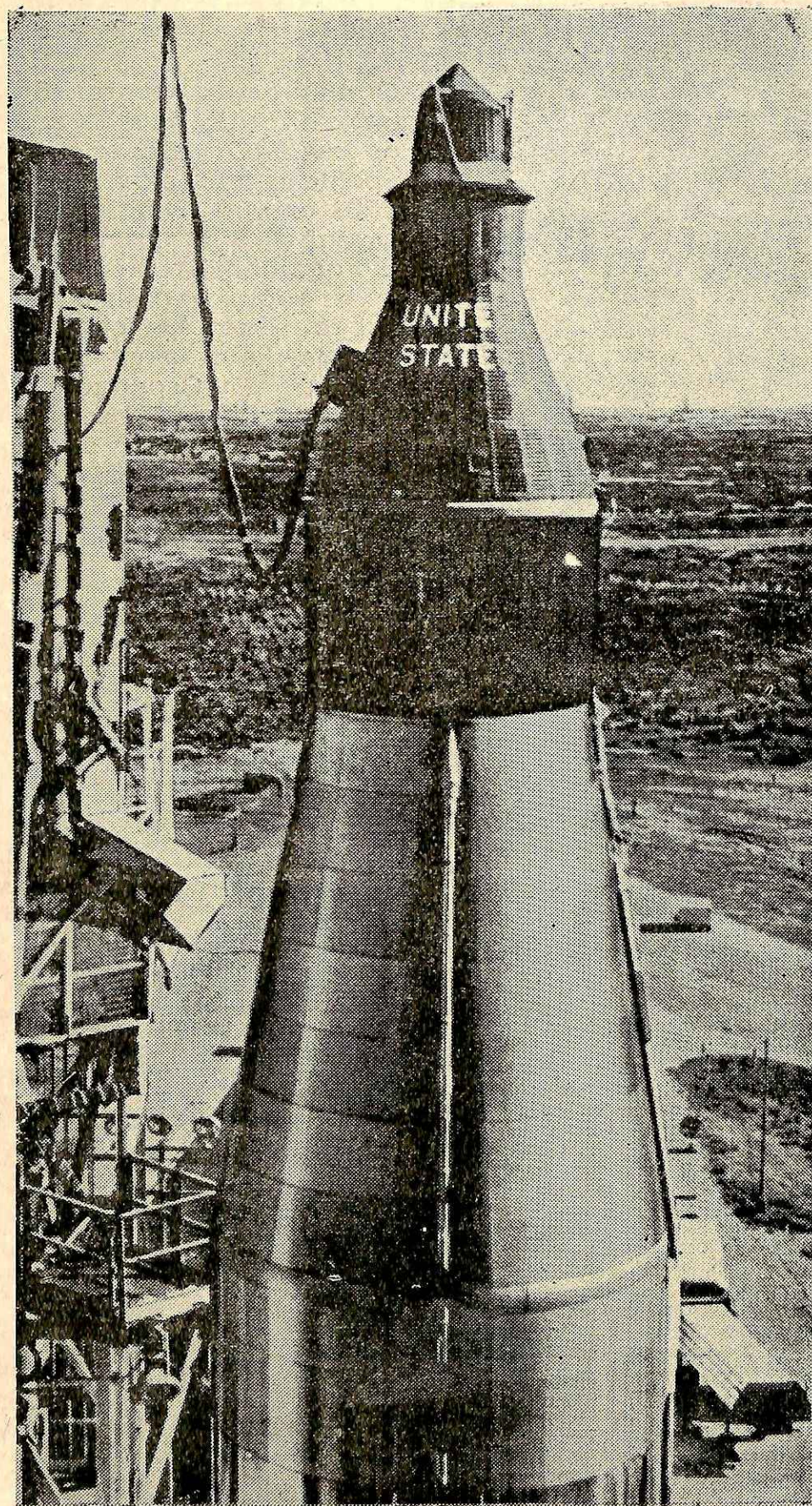
Οι άμυγδαλές αποτελούν μια πολύτιμη άσπίδα του οργανισμού κατά των μικροβίων, που εισπνέουμε κάθε στιγμή. Η άσπίδα όμως, αυτή αν άπομακρυνθεί για οποιοδήποτε λόγο, από τη φυσιολογική της κατάσταση και λειτουργία, μεταβάλλεται, στην περιοχή αυτή των θερμοκυλών του οργανισμού, σε έφιάλη, εισάγοντας στην υγεία μας ένα σωρό δυ σάρεστα ένδεχόμενα. Και τότε τον λόγο έχει το νυστέρι.

Οι άμυγδαλές, ενώ έπιτελούν χρέη «άστυνομικών στα σύνορα του οργανισμού», όταν βρίσκονται σε φυσιολογική κατάσταση, μπορούν απεναντίας να μεταβληθούν σε κακοποιούς αν πάθουν κάτι, όποτε είναι έπικίνδυνες πιο πολύ στην προχωρημένη παρά στην παιδική ηλικία. Χωρίς να υπολογίσουμε τα συνάχια που συνεπέρουν, τις γενικότερες μολυσματικές καταστάσεις που μπορεί να προκαλέσουν στον οργανισμό, την κόπωση που έπιβάλλουν στα νεφρά και τον διαρκή κίνδυνο εμφάνσεως ρευματισμών που έκπροσωπούν, φτάνει το άκαθόριστο αίσθημα έξανθήσεως, που νοιώθει διαρκώς το άτομο, για να καταλάβει κανείς το όλετήριο ρόλο, που παίζουν όταν βγούν από τη φυσιολογική τους κατάσταση οι άμυγδαλές. Πολλοί άνθρωποι, που συνηθίζουν να λένε, όχι χωρίς κάποια δόση αυταρέσεως, ότι «γεννήθηκαν κουρασμένοι», θα έκαναν ίσως καλά αν έπισκεπτόταν ένα ώτορινολαρυγγολόγο.

Η έγχειρηση των άμυγδαλών είναι πιο λεπτή από εκείνη που γίνεται για τα κρεατάκια. Άπάρχουν ώριμες άντενδείξεις, που δεν είναι όλες όριστικού χαρακτήρος, αλλά που πρέπει να λαμβάνονται πάντα υπ' όψη.

Σε περίοδο, που υποδόσκει έπιδημία πολιομυελίτιδος, πρέπει όλα γενικά τα άτομα να αναβάλλουν μιμ τέτοια έγχειρηση. Έπίσης, αν το παιδί ή ο ένήλιξ έχει πυρετό, υποφέρει από τερροδόνα ή από κάποια μόλυνση των ούλων, έχει δοθίνες ή λευχίνες, περνά κρίσεις άσθματος ή αλλεργίας. Οι γυναίκες, ιδιαίτερα, πρέπει να άποφεύγουν την έγχειρηση σε ώριμες ήμερες του μηνός. Τέλος, η έγχειρηση αυτή άντεδείκνυται σε όσες πάσχουν από χρόνιες μολύνσεις πνευμονικής φύσεως.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ: ΣΤΗ ΣΕΛ. 29

«Ο μεταμορφωμένος αύριανός άνθρωπος δε θα είναι πλέον «άνθρωπος». Το σώμα του θα είναι διαφορετικό και διαφορετικότερο θα είναι το πνεύμα του. Η ανθρωπότητα, όπως την ξέρουμε σήμερα, ζει τις τελευταίες της γενεές... Αυτό θα συμβεί, γιατί η σύγχρονη βιολογία προοδεύει με βήματα γίγαντος. Έτσι τα πλάσματα που θα φτάσουν κάποτε στ' αστέρια, θα είναι απόγονοί μας, αλλά δεν θ' αναγνωρίζουν τους προγόνους στα πορτραίτα που θα τους έχουμε αφήσει. Θα είναι «κάτι άλλο».

ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΓΕΝΟΣ ΘΑ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΕΙ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΟΥ Σ' ΕΝΑ "ΒΕΛΤΙΩΜΕΝΟ" ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΤΥΠΟ;

Το Λυκόφως των ανθρώπων

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ στο Διάστημα... Η κατάκτηση του Διαστήματος... Οι δορυφόροι στο Διάστημα... Όλες αυτές οι εκφράσεις που διαβάζουμε κάθε μέρα με την υπογραφή των πιο σοβαρών επιστημόνων της εποχής μας, είναι αληθινές. Τουλάχιστον δεν μας εξαπατούν. Στο Διάστημα ταξίδεψαν οι δυο σκυλίτσες Στρέλκα και Μπέλκα με τον δορυφόρο Σπούτνικ V και στο Διάστημα θα ταξιδέψει σε λίγο ο πρώτος άνθρωπος, είτε Ρώσος είναι, είτε Αμερικανός.

Ωστόσο, για τον κοινό άνθρωπο οι εκφράσεις αυτές είναι απειλητικές. Του δίνουν την εσφαλμένη εντύπωση ότι τώρα το Διάστημα έχει σχεδόν κατακτηθεί, ότι αρκεί ν' απλώσουμε το χέρι μας για να πιάσουμε τ' αστέρια. Μήπως δεν βρίσκονται κι αυτά στο Διάστημα;

Αλλοίμονο! το Διάστημα είναι πολύ μεγάλο. Ίσως μάλιστα να είναι και «άπειρο». Και δεν υπάρχει καμιά σύγκριση ανάμεσα σ' αυτό το Διάστημα, όπου εδώ και τρία χρόνια κυκλοφορούν οι ανθρώπινες κατασκευές δορυφόροι, και σ' εκείνο το άλλο Διάστημα, όπου τρεμοσβύνουν τ' αναρίθμητα αστέρια...

★

Ο ΘΕΟΣ της Βίβλου είχε υποσχεθεί σ' έναν πατριάρχη: «Οι απόγονοί σου θ' αυξάνονται και θα πληθύνονται και θα γίνουν τόσο πολυάριθμοι όσο τ' αστέρια τ' ουρανού». «Αν ο άγιος άνθρωπος διέπραττε την ασεβεία να λογαριάζει ακριβώς τη θεία υπόσχεση μετρώντας τ' αστέρια τ' ουρανού, χωρίς άλλο, θα έμενε άποροιστος. Γιατί τ' αστέρια που φαίνονται με γυμνό μάτι δεν ξεπερνάνε τις τρεις χιλιάδες, ή ξη χιλιάδες αν λογαριάσουμε και τα δυο ημισφαίρια.

Φυσικά, τ' αστέρια είναι πολύ περισσότερα και δεν βλέπουμε παρά μόνο τα πλησιέστερα. Για να λογαριάσουν τις απόστάσεις οι αστρονόμοι έχουν εφεύρει μια νέα μονάδα μήκους, το «έτος φωτός». Το φως, όπως ξέρουμε, διανύει 300.000 χιλιόμετρα κατά δευτερόλεπτο. Το ξέρουμε, άλλ' είναι δύσκολο να συλλάβουμε με τη φαντασία μας την ταχύ-

τητα μιας φωτεινής ακτίνος που σ' ένα δευτερόλεπτο διανύει απόσταση ό- κτώ φορές μεγαλύτερη από την περιφέρεια της Γης.

Το πλησιέστερο προς τη Γη ούράνιο σώμα, ή Σελήνη, βρίσκεται σε απόσταση λίγο μεγαλύτερη από ένα δευτερόλεπτο φωτός. Είναι περίπου η απόσταση στην οποία οι Ρώσοι, εδώ κι' ένα χρόνο, έστειλαν τον Λούνικ για να φωτογραφήσει την άθεατη πλευρά της Σελήνης.

Οι λίγοι δορυφόροι που ξέφυγαν από την έλξη της Γης, έχουν φτάσει σε κάπως μεγαλύτερες αποστάσεις. Περιστρέφονται τώρα γύρω απ' τον "Ήλιο" που απέχει από μας οκτώ λεπτά φωτός. Η μεγιστή απόστασή τους ποικίλλει, συνεπώς, ανάμεσα στα 15 και στα 20 λεπτά φωτός. Αυτό λοιπόν είναι το άνω όριο στο οποίο κατάφεραν οι άνθρωποι να στείλουν τα μηχανήματά τους και αυτό είναι το μέτρο των σημερινών κατακτήσεων της επιστήμης: Είσαχρήσαμε στο Διάστημα σε απόσταση είκοσι λεπτών φωτός.

Και τώρα ως κυττάζουμε και πάλι τ' αστέρια: Το πλησιέστερο, μετά τον "Ήλιο" μας, αστέρι είναι το "Άλφα του Κενταύρου". Βρίσκεται σε απόσταση 150.000 φορές μεγαλύτερη από την απόσταση του "Ήλιου", δηλαδή τέσσερα έτη φωτός. "Αν θέλαμε να μεταγράψουμε τον αριθμό αυτό σε χιλιόμετρα, θα χρειαζόμαστε δώδεκα ψηφία! Κατόπιν, τα δέκα πλησιέστερα αστέρια, ανάμεσα στο "Άλφα του Κενταύρου" και το 61 του Κύκνου, είναι σκορπισμένα σε αποστάσεις που ποικίλλουν από τέσσερα ως δώδεκα έτη φωτός...

Έτσι, βλέπουμε ότι τα πιο κοντινά μας αστέρια βρίσκονται σε αποστάσεις που ξεπερνάνε τις εκατοντάδες τρισεκατομμυρίων χιλιομέτρων. Αυτό λοιπόν είναι το πρόβλημα. Αυτό είναι το άβυσσώδες χάσμα που πρέπει να διασχίσουν οι άνθρωποι για να φτάσουν στα πλησιέστερα αστέρια. Και ποιά μέσα διαθέτουμε για την πραγματοποίηση αυτού του ταξιδιού; Προς το παρόν ένα και μόνο: τον πύραυλο. Φυσικά, όλα τα επιστημονικά έργα στήριξη του κόσμου αγωνίζονται σήμερα για την ανακάλυψη

ένος άλλου, πιο αποτελεσματικού μέσου: προσπαθούν να δαμάσουν τη δύναμη της βαρύτητας. "Αλλά" η βαρύτητα κρατάει ακόμα το μυστικό της παρά τις αναρίθμητες υποθέσεις και θεωρίες που προσπαθούν να εξηγήσουν την αληθινή της φύση. "Από την εποχή του Νεύτωνα ξέρουμε πως πέφτουν τα μήλα. "Αλλά δεν ξέρουμε γιατί πέφτουν. Και όσο δεν ξέρουμε το γιατί, δεν θα μπορέσουμε να μιμηθούμε τη φύση και να ταξιδέψουμε «πέφτοντας» προς τ' αστέρια. Συνεπώς ο πύραυλος, και μόνον, είναι προς το παρόν το μέσο που διαθέτουμε για την κατάκτηση του Διαστήματος. "Αλλά" όπως θα ιδούμε αμέσως πιο κάτω, οι δυνατότητες του πυραύλου είναι απελπιστικά περιορισμένες.

Οι πρωτόγονοι πύραυλοι

ΑΠΟ τότε που οι Ρώσοι εξαπέλυσαν τον πρώτο Σπούτνικ, ο πύραυλος έχει αποκτήσει τόσο γόητρο στη φαντασία του κοινού, ώστε σχεδόν καταλήξαμε να πιστεύουμε στην παντοδυναμία του. Και όμως, αν το κοιτάσουμε, δεν υπάρχει πια πρωτόγονο μέσο προώθησης από τον πύραυλο. "Όταν πυροβολούμε με το τουφέκι στηριγμένο στον ώμο, το τουφέκι «κλωτσάει». Σ' αυτό το φαινόμενο στηρίζεται ή λειτουργία του πυραύλου. "Όπως το τουφέκι απωθείται εκσφενδονίζοντας τις σφαίρες του, έτσι και ο πύραυλος προωθείται εκσφενδονίζοντας αέρια. "Ο πύραυλος δεν είναι παρά ένα πελώριο τουφέκι. "Αλλά για να προωθηθεί στο Διάστημα πρέπει να μεταφέρει μαζί του όλο το βάρος των πυρομαχικών του, δηλαδή των καυσίμων που επιτρέπουν την εκσφενδόνιση των αερίων. Και ακριβώς γι' αυτό, οι μεγάλοι αμερικανικοί πύραυλοι (βάρους δεκάδων τόνων) δεν καταφέρνουν να εξαπολύσουν παρά κομμάτια μικρούς δορυφόρους. Και αν οι Ρώσοι κατάφεραν (με τον πέμπτο Σπούτνικ) να στείλουν στο Διάστημα ένα θάλαμο τεσσάρων τόνων, ασφαλώς ο πύραυλος που χρησιμοποίησαν, πρέπει να ξεπερνούσε τους εκατό τόνους. Με άλλα λόγια, ο πύραυλος είναι

όπως ένα αυτοκίνητο που καίει 10.000 λίβρες βενζίνης στα εκατό χιλιόμετρα. Με το συνηθισμένο ρεζερβουάρ, το αυτοκίνητο αυτό θα έπρεπε να σταματάει κάθε είκοσι μέτρα για να ξαναγεμίσει. "Αλλοιώς θα ήταν υποχρεωμένο να σύρει πίσω του ένα πελώριο ρεζερβουάρ πού, φυσικά, θα το εμπόδιζε να κινηθεί. Αυτό είναι το δράμα του πυραύλου: πρέπει να μεταφέρει όλα τα καύσιμα στη ράχη του, γιατί στους δρόμους του Διαστήματος δεν υπάρχουν αποθήκες ανεφοδιασμού.

Ο πύραυλος, άλλωστε, δεν μπορεί να ξεφύγει από την έλξη της Γης παρά μόνο, αν η ταχύτητά του ξεπερνάει τα ένδεκα χιλιόμετρα το δευτερόλεπτο. Αυτό εξηγεί γιατί το ωφέλιμο φορτίο των πελώριων πυραύλων μας είναι τόσο μηδαμινό. Οι «ιοντικοί» και οι «πρωτονικοί» πύραυλοι (που βρίσκονται ακόμα «στο χαρτί») μπορεί να διευκολύνουν κάπως τα πράγματα, αλλά κι αυτοί δεν έχουν παρά μάλλον περιορισμένες δυνατότητες.

Ας υποθέσουμε, ωστόσο, πως η τεχνική των πυραύλων θα προοδεύσει καταπληκτικά στα λίγα προσεχή χρόνια. Πώς θα κατακτήσουμε το πλησιέστερο αστέρι του Διαστήματος;

Πρώτα απ' όλα, θα πρέπει να ξεφύγουμε από την τεράστια έλξη του "Ήλιου", αυτή την έλξη που είναι αρκετά ισχυρή για να συγκρατεί στην τροχιά της μια μάζα έξη εξάκις εκατομμυρίων τόνων, όπως ή Γη. Για να ξεφύγουμε απ' αυτή την έλξη, ο πύραυλός μας πρέπει να έχει ταχύτητα μεγαλύτερη από 42 χιλιόμετρα το δευτερόλεπτο! Κι' ως μη ξεχνάμε ότι προς το παρόν οι άνθρωποι δεν έχουν πετύχει ταχύτητες ανώτερες από 11 χιλιόμετρα το δευτερόλεπτο, δηλαδή το ένα τέταρτο περίπου εκείνης που χρειάζεται για να ξεφύγουμε από την έλξη του "Ήλιου. "Αλλά για ν' αποκτήσουν οι σύγχρονοι πύραυλοι μια τέτοια ταχύτητα, θα πρέπει να έχουν εξήντα φορές μεγαλύτερο όγκο. Με άλλα λόγια, αν ο ρωσικός πύραυλος με τον οποίο ταξίδεψαν οι δυο σκυλίτσες ζύγιζε εκατό τόνους (αυτό είναι το ελάχιστο όριο), για να στείλουν αυτά τα ζωάκια πέρα απ' τον "Ήλιο, οι Ρώσοι θα πρέπει να κατα-

Χρειάζεται ένας τέτοιος πελώριος πύραυλος για να προωθηθεί στο Διάστημα ο μικρός αυτός θαλαμίσκος που βρίσκεται στην κορφή του. Το ωφέλιμο φορτίο ενός πυραύλου είναι πάντα εξαιρετικά περιορισμένο. Ο πύραυλος, ουσιαστικά, είναι ένα πρωτόγονο μεταφορικό μέσο. Το μεγάλο μειονέκτημα των πυραύλων είναι ότι πρέπει να μεταφέρουν όλη την καύσιμη ύλη τους, έφ' όσον είναι αδύνατο ν' ανεφοδιασθούν στο Διάστημα. "Όσοδήποτε και αν τελειοποιηθούν οι πύραυλοι δεν θα μας μεταφέρουν ποτέ στ' αστέρια...

σκευάσουν έναν πύραυλο 6.000 τόνων!

Θα μπορούσαμε να συνεχίσουμε αυτούς τους συλλογισμούς, αλλά τί ωφελεί; Για τους επιστήμονες το συμπέρασμα είναι κιόλας ολοφάνερο: Ο άνθρωπος δεν θα φτάσει ποτέ στα άστρα. Η επιχείρηση δεν είναι απλά δύσκολη, είναι φυσικώς αδύνατη. Ο πύραυλος, όσοδηποτε κι αν τελειοποιηθεί, δεν είναι παρά ένα πρωτόγονο μεταφορικό μέσο. Χρειάζεται, λοιπόν, κάτι άλλο. Έδω προσεγγίζουμε μίαν άλλη πλευρά του προβλήματος, πιο ελπιδοφόρα και, συγχρόνως, πιο απογοητευτική.

Το μυστικό της βαρύτητας

ΑΝΑΦΕΡΑΜΕ πιο πάνω πως όλα τα επιστημονικά εργαστήρια της αστροναυτικής και πολλοί μεμονωμένοι έρευνήτες προσπαθούν απεγνωσμένα να διαλευκάνουν το μυστήριο της βαρύτητας. Είναι φανερό πως η λύση αυτού του προβλήματος θα σημάνει την έναρξη του χρυσού αιώνα της αστροναυτικής. "Αν μπορούσαμε να δαμάσουμε αυτή τη φυσική δύναμη, τίποτα πια δεν θα μας εμπόδιζε να πάρουμε το δρόμο προς τα άστρα. Δυστυχώς, τίποτα μέχρι στιγμής δεν μας επιτρέπει να πιστεύουμε πως η επιστήμη πλησιάζει προς τη λύση του προβλήματος. Ο 'Αϊνστάιν, λίγο πριν από το θάνατό του, είχε προτείνει ένα σύστημα εξισώσεων που έδιναν το κλειδί όλων των γνωστών φυσικών φαινομένων, συμπεριλαμβανομένης και της βαρύτητας. 'Αλλά' ακόμα κι' ο ίδιος ο 'Αϊνστάιν δεν μπορούσε να ερμηνεύσει αυτούς τους μαθηματικούς τύπους. Μετά τη δημοσίευσή τους τόν ρώτησαν:

— Πότε ελπίζετε ότι θα λύσετε τις εξισώσεις σας;

— Σ' ένα ή δυο αιώνες, αν μου δοθεί καιρός! απάντησε με πικρία ο 'Αϊνστάιν.

Λίγους μήνες αργότερα πέθανε. Και από τότε δεν έχουμε προχωρήσει ούτε κατά ένα βήμα προς τη διαλεύκανση του μυστηρίου. Οι σύγχρονοι φυσικομαθηματικοί εκφράζονται μάλλον απαισιόδοξα:

— Δεν ξέρουμε πού πηγαίνει ή φυσική, είπε πρόσφατα ένας απ' αυτούς. 'Ισως προς τις πιο παράδοξες αναστατώσεις, 'ισως προς την πλήρη σύγχυση. Δεν αποκλείεται να περάσει από μια περίοδο αποεπιματώσεως που κανείς δεν ξέρει πόσο θα διαρκέσει... Αυτό θα το μάθουμε 'ισως σε είκοσι χρόνια...

Στο μεταξύ, όμως, υπάρχει μια άλλη επιστήμη, η βιολογία, που προσδίδει με βήματα γίγαντας και 'ισως αυτή θα μας οδηγήσει προς τα άστρα, αλλά από έναν άλλο, πολύ διαφορετικό δρόμο. Γιατί αν ή φυσική καθυστερήσει ακόμα επί ένα ή δυο αιώνες, μπορούμε να διερωτηθούμε αν οι άνθρωποι που τελικά θα πάρουν το δρόμο των άστρων θα είναι ακόμα «οι άνθρωποι», όπως τους ξέρουμε σήμερα, ή κάτι άλλο! Αυτό είναι μια προοπτική που μας τρομάζει και όμως θα πρέπει να την αντιμετωπίσουμε στα σοβαρά. 'Ιδού περιτίνος πρόκειται:

ΠΟΙΟΣ από μας δεν έχει αναρωτηθεί γιατί το παιδί μοιάζει με τον πατέρα, γιατί το θαλανίδι, σπαρμένο στη Γη, δίνει μια θαλανιδιά όμοια μ' εκείνη που το γέννησε, κοντολογής, γιατί τα ζωικά και τα φυτικά είδη διαιωνίζονται από γενεά σε γενεά χωρίς να χάνουν τα χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα; Σ' αυτό το «γιατί» έχει απαντήσει μια επιστήμη που άρχισε ν' αναπτύσσεται μόλις πριν από εκατό χρόνια: η γενετική, κλάδος της βιολογίας. 'Η γενετική μας διδάσκει ότι κάθε ζωντανό πλάσμα μεταβιβάζει στους απογόνους του κάτι το μόνιμο, κάτι το παντοτεινό, που δεν είναι παρά το σχέδιο, το καλούπι, του ίδιου του ζωντανού πλάσματος. Αυτό το καλούπι περιέχεται σε μικροσκοπικά σωματίδια του αναπαραγωγικού κυττάρου, τους φορείς της κληρονομικότητας που λέγονται χρωμοσώματα.

Έδω και δεκάδες χρόνια, οι βιολόγοι προσπαθούν να επιδράσουν πειραματικά πάνω στα χρωμοσώματα των φυτών και των ζώων για να δημιουργήσουν έντελως καινούργια πλάσματα. Ποτέ δεν κατώρθωσαν ως τώρα να μεταβάλουν αυτό το κληρονομικό καλούπι που μεταβιβάζεται στους απογόνους με το αναπαραγωγικό κύτταρο. Ποτέ — εκτός 'ισως μια φορά, σ' ένα μικρό παρισινό εργαστήριο χαμένο στο δάσος της Βουλώνης, όπου εργάζονται δυο Γάλλοι επιστήμονες: οι καθηγητές Μπενουά και Λερούα. 'Εχει γίνει πολύς λόγος γι' αυτούς τους δυο βιολόγους και τις πάπιες τους: 'Από δυο διαφορετικά είδη πάπιες, οι Γάλλοι επιστήμονες δημιούργησαν μια ράτσα έντελως καινούργια, που δεν υπάρχει ούτε στη φύση, ούτε στα όρνιθοτροφεία. Τονίζουν ότι δεν πρόκειται για πείρασμα φυσικής επιλογής, ούτε για υβριδικές διασταυρώσεις. 'Η νέα ράτσα έχει την ιδιότητα να μεταβιβάζει στους απογόνους τα καινούργια βιολογικά χαρακτηριστικά της, κάτι που δεν είχε επιτευχθεί ποτέ μέχρι σήμερα.

Η βιολογική περιπέτεια

ΠΟΛΥ ώραία, θα πείτε, αλλά τί σχέδιο έχουν αυτές οι κακόμοιρες πάπιες με την αστροναυτική;

Περιμένετε λίγο... Στην επιστήμη, όπως και σ' όλα τα πράγματα, χρειάζεται να γίνει αρχή και συνήθως οι αρχές είναι ανεπαίσθητες. Τα θεμελιώδη πειράματα του Ζολιό - Κιουρί για την τεχνητή ραδιενέργεια δεν ήταν καθόλου θεαματικά και όσοι τα παρακολούθησαν άφηγούνται με χιούμορ ανάμικτο με κάποιον οίκτο γιὰ τ' άστεία κονσερβοκούτια και τα σκουριασμένα σύρματα που είχαν συσθεθεί τις συσκευές του ο μεγάλος σοφός. 'Απ' αυτά τα κονσερβοκούτια και τα σκουριασμένα σύρματα επρόκειτο να πραγματοποιηθούν, λίγα χρόνια αργότερα, οι καταπληκτικότερες εφαρμογές της νέας επιστήμης. Τί προοιωνίζονται, λοιπόν, οι πάπιες των Μπενουά και Λερούα;

Οι άνθρωποι έτοιμάζονται να επηρεάσουν το μηχανισμό της βιολογικής εξέλιξης, της εξέλιξης αυτής που, από την εποχή που έμφανίστηκε ή ζωή στον πλανήτη μας, παρήγαγε τα δέντρα, τα θηρία, τα μικρόβια, τα φύκια, τα χόρτα

και όλα τα ζωντανά πλάσματα και τον άνθρωπο, τον νεοφερμένο της φύσεως. Τα ουσιαστικά γράναζια αυτού του μηχανισμού της εξέλιξης κρύβονται μέσα στα χρωμοσώματα. Οι δυο Γάλλοι επιστήμονες κατώρθωσαν ν' αλλοιώσουν αυτούς τους παράγοντες της κληρονομικότητας και να παραγάγουν ένα καινούργιο «καλούπι» και από το καλούπι ένα καινούργιο πλάσμα. Είναι αλήθεια πως ένα μονάχα πείραμα δεν μας δίνει ακόμα τη βεβαιότητα πως οι βιολόγοι μπορούν ήδη να δημιουργήσουν κατά βούληση καινούργια ζωικά είδη. 'Αλλά η βιολογική περιπέτεια που υπέστησαν αυτές οι πάπιες είναι ένα προμήνυμα. Αυτό που σήμερα είναι αδέβαιο, αύριο θα πραγματοποιείται με τη μεγαλύτερη ευκολία. Θα μάθουμε άργα ή γρήγορα να χειριζόμαστε τα γονίδια και τα χρωμοσώματα, να τα μετακινούμε, να τα τροποποιούμε, να προσθέτουμε και ν' αφαιρούμε, με άλλα λόγια, να φτιάχνουμε ένα καινούργιο βιολογικό σχέδιο, ένα καινούργιο κληρονομικό «καλούπι». Και τότε, ποιες θα είναι οι συνέπειες; Θα 'δούμε απλούστατα καινούργια πλάσματα, κατασκευασμένα εξ ολοκλήρου από τον άνθρωπο, να θγαίνουν από τα εργαστήρια. Τα πλάσματα που υπάρχουν σήμερα θα μεταβάλλονται και θα βελτιώνονται κατά βούληση. 'Αλλά, χωρίς άλλο, ή πιο σοβαρή συνέπεια θα είναι πως οι άνθρωποι θα έχουν τη δυνατότητα να μεταβάλλουν τον ίδιο τον άνθρωπο. Στην αρχή, βέβαια, οι επιστήμονες θα προχωρήσουν επιφυλακτικά. Πρώτα θα προσπαθήσουν να εξελίσσουν τις κληρονομικές άρρωστιες της ανθρωπότητας ή να δημιουργήσουν μια κληρονομική ανοσία έναντι των άσθενειών (ίσως ο καρκίνος νικηθεί τελικά μ' αυτό τον τρόπο). 'Αλλά' άργότερα, ποιες θα τους συγκρατήσει; Σιγά - σιγά, όσο θα προοδεύει ή γενετική, οι άνθρωποι θα ζητούν όλο και περισσότερα. Οι επιστήμονες θα επιχειρήσουν να φτιάξουν ανθρώπους κληρονομικά εύθετους, δυνατότερους και 'ισως — γιατί όχι; — πειθαρχικότερους, εύπειθέστερους στην επίκρατούσα ιδεολογία ωρισμένου καθεστώτος.

Και αυτό θα είναι το τέλος του ανθρώπινου γένους, όπως το γνωρίζουμε σήμερα. Μια νέα περιπέτεια θ' αρχίσει στη Γη: 'Η βιολογική εξέλιξη θα πάψει να γίνεται στην τύχη. Θα γίνει συνειδητή και οργανωμένη. 'Ο άνθρωπος θα δημιουργήσει ένα «βελτιωμένο» — όλο και πιο τέλειο — ανθρώπινο τύπο που σιγά - σιγά, ή απότομα, θα εκτοπίσει τον παλιό άνθρωπο...

Υπεράνθρωπος ή ρομπότ;

ΠΟΛΛΟΙ αναγνώστες μας θ' αμφισβητήσουν 'ισως αυτό το συμπέρασμα, δεν θα θελήσουν να παραδεχθούν ότι αυτό είναι το μέλλον που μας περιμένει. Τους παρακαλώ ν' απαντήσουν σ' αυτές τις ερωτήσεις:

1.— Μπορούν ν' αμφιβάλλουν ότι ο μηχανισμός της βιολογικής εξέλιξης, άργα ή γρήγορα, θ' αποκαλύψει τα μυστικά του στους ανθρώπους; 'Αν απαντήσουν αρνητικά, τότε θα πρέπει να υποθέσουμε πως ο μηχανισμός αυτός

βρίσκεται πέρα από τις δυνατότητες της επιστήμης, 'ισως στον τομέα του υπερφυσικού. 'Αλλά τα μέχρι σήμερα πειράματα (ιδιαίτερα το πείραμα με τις πάπιες) δεν μας επιτρέπουν να υποθέσουμε κάτι τέτοιο. Συνεπώς, τίποτα δεν μπορεί να σταματήσει τις επιστημονικές έρευνες προς αυτή την κατεύθυνση — εκτός αν ένας άτομικος πόλεμος εξαφανίσει το ανθρώπινο γένος.

2.— Μπορεί κανείς ν' αμφιβάλλει ότι από την ημέρα που ο άνθρωπος θα αποκτήσει τον έλεγχο των βιολογικών μηχανισμών, θα προσπαθήσει με κάθε τρόπο να βελτιώσει τον εαυτό του; 'Ας υποθέσουμε ότι ένας επιστήμων ανακαλύπτει τον τρόπο να δημιουργεί κληρονομική ανοσία κατά του καρκίνου, της φαλάκρας ή της τερηδόνας. 'Εσείς οι ίδιοι που μας διαβάζετε, δεν θα τρέχατε να ζητήσετε τη βοήθειά του; 'Ετσι θ' άρχισει, σιγά - σιγά, ή βιολογική αλλοίωση του ανθρώπινου γένους. Θ' αρχίσουμε από την άθωα τερηδόνα, θα προχωρήσουμε στη φαλάκρα και τον καρκίνο, κατόπιν στη γενική ανοσία και τη μακροβιότητα και τέλος, όταν δεν θα έχει απομείνει τίποτα από τη βιολογική κληρονομία της ανθρωπότητας, θα φτάσουμε — πού; Στον υπεράνθρωπο; Στο ζωντανό ρομπότ; Κανείς δεν ξέρει.

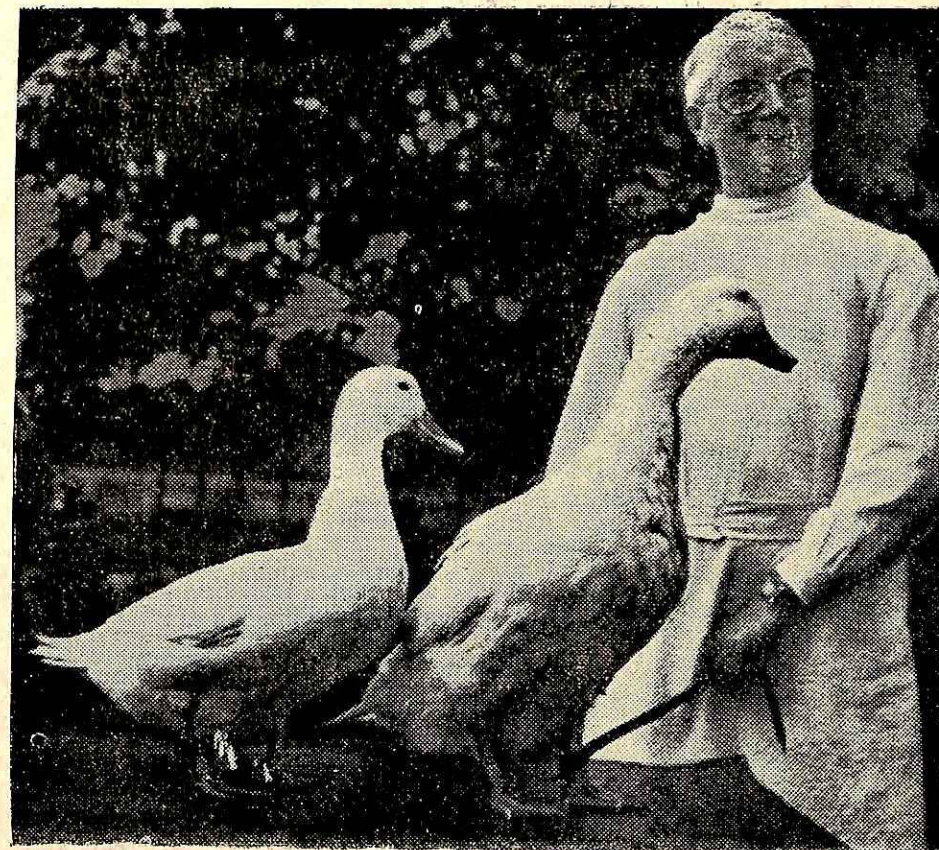
Δεν μπορούμε λοιπόν ν' αποφύγουμε αυτό το συμπέρασμα, ότι στις λίγες προσεχείς δεκαετίες, ή έστω στους προσεχείς αιώνες, ο άνθρωπος θα μεταβληθεί από τις 'ιδιες του τις ανακαλύψεις και θα «βελτιωθεί» τον εαυτό του στο εργαστήριο. Μένει να καθορίσουμε την έκταση αυτής της μεταμορφώσεως.

Κατ' αρχή, για ένα πράγμα μπορούμε να είμαστε βέβαιοι: Δεν υπάρχουν όρια σ' αυτή τη μεταμόρφωση του ανθρώπου. Οι δυνατότητες της οργανικής ζωής φαίνονται άκαθόριστες, αν όχι άπεριόριστες. Για να πεισθούμε, αρκεί να ρίξουμε μια ματιά στις άμέτρητες ποικιλίες ζωντανών πλασμάτων που κατοικούν στον πλανήτη μας. Συνθέτοντας κατά διάφορους τρόπους τα ζωντανά κύτταρα, ή εξέλιξη δημιούργησε τη θαλανιδιά, όπως και τον άνθρωπο. 'Ανάμεσα σ' αυτά τα δυο πλάσματα, ή μόνη σχεδόν διαφορά βρίσκεται στη διάταξη των κυττάρων. Χρειάζεται πολύ εξασκημένο μάτι βιολόγου για να διακρίνουμε στο μικροσκόπιο αν ένα κύτταρο ανήκει σε θαλανιδιά ή σε άνθρωπο. 'Η διαφορά στη διάταξη των κυττάρων όφειλεται στο κληρονομικό καλούπι, στα χρωμοσώματα. Και την ημέρα που ο άνθρωπος θα μπορέσει να μεταβάλει κατά βούληση αυτό το κληρονομικό καλούπι, θ' αποκτήσει και τον έλεγχο της βιολογικής εξέλιξης.

Δεν θα φτάσουμε σ' άστέρια

ΑΛΛΑ στο κάτω - κάτω, θα παρατηρήσετε, γιατί πρέπει να μάς τρομάζει αυτή ή προοπτική; 'Η εξέλιξη δεν είναι τίποτα το καινούργιο. 'Ο άνθρωπος του Νεάντερταλ εξέλιχθηκε στον άνθρωπο του 20ού αιώνα. Και οι δυο είναι «άνθρωποι».

Είναι αλήθεια πως ο άνθρωπος του Νεάντερταλ, που έζησε πριν από 40.000 χρόνια, ήταν κιόλας «άνθρωπος» και σαν άνθρωπο θα τον αναγνωρίζαμε αν έ-

Για πρώτη φορά στην ιστορία της βιολογίας δυο Γάλλοι επιστήμονες, οι καθηγητές Μπενουά και Λερούα, κατώρθωσαν να δημιουργήσουν μια έντελως καινούργια ζωική ποικιλία που μπορεί ν' αναπαραχθεί και να μεταβιβάσει κληρονομικά τα βιολογικά χαρακτηριστικά της. Το πείραμα αυτό είναι 'ισως ή πρώτη επιτυχία της βιολογίας στην προσπάθειά της να μεταμορφώσει τεχνητά το ανθρώπινο γένος. Στη φωτογραφία, ο δρ. Λερούα με τη νέα ποικιλία πάπιες που δημιούργησε (δεξιά) δίπλα σε μια συνηθισμένη πάπια.

τύχαινε να τον συναντήσουμε σήμερα στο δρόμο. 'Αλλά' οι τεχνητές μεταμορφώσεις που μας επιφυλάσσει ή σύγχρονη βιολογία, έχουμε λόγους να πιστεύουμε ότι θα είναι πολύ πιο ριζικές έφ' όσον, όπως παρατηρήσαμε, δεν υπάρχουν όρια στις δυνατότητες της οργανικής ζωής. Στον άνθρωπο του Νεάντερταλ εύκολα αναγνωρίζουμε τον πρόγονό μας, αλλά συνήθως ξεχνάμε ότι και ο άνθρωπος του Νεάντερταλ εξελίχθηκε από τον... κοιλάκαθο, τον κοινό πρόγονο των σπονδυλωτών.

Δύσκολα μπορούμε να καταπιούμε αυτές τις ιδέες: 'Η δυσκολία όφειλεται στο γεγονός ότι έχουμε συνηθίσει να θεωρούμε τον άνθρωπο σαν τέλειο και ανυπέρβλο προίον της φυσικής εξέλιξης. 'Αλλά' ανεξάρτητα από τις επιστημονικές δυνατότητες, τίποτα δεν μας πείθει πως ή φυσική εξέλιξη θα σταματήσει στον άνθρωπο. 'Αν οί πίθηκοι μπορούσαν να μιλήσουν, άσφαλώς θα εξέφραζαν τη γνώμη ότι είναι τ' ανώτερα δημιουργήματα της φύσεως!

'Απ' όλα αυτά θγαίνει το συμπέρασμα ότι ο μεταμορφωμένος αύριανός άνθρωπος δεν θα είναι πλέον «άνθρωπος». Το σώμα του θα είναι διαφορετικό και διαφορετικότερο θα είναι το πνεύμα του. 'Η ανθρωπότητα, όπως την ξέρουμε σήμερα, ζει τις τελευταίες της γενεές.

Στην έρώτηση, λοιπόν, αν οι άνθρωποι θα φτάσουν ποτέ σ' άστέρια, είμαστε υποχρεωμένοι ν' απαντήσουμε: Κατά

πάσα πιθανότητα όχι. Δεν θα φτάσουν ποτέ σ' άστέρια γιατί ή βιολογία, που καλείται σήμερα να μεταμορφώσει τον άνθρωπο, προσδίδει πιο γρήγορα από τη φυσική, από την όποια περιμένουμε να μάς άνοιξει τις πύλες του Διαστήματος. 'Αλλά' έστω κι' αν δεν προχωρούσε πιο γρήγορα, βρίσκεται πάντως στο κατώφλι πολύ πιο αποφασιστικών ανακαλύψεων. Διαβλέπουμε κιόλας τη δυνατότητα μεταμορφώσεως των ζωντανών πλασμάτων, αλλά το μυστήριο της βαρύτητας παραμένει σκοτεινό. Φυσικά, οι εκπλήξεις δεν αποκλείονται. Αύριο, σήμερα 'ισως, κάποιο εργαστήριο, στη Ρωσία ή στην 'Αμερική, μπορεί να εισχωρήσει στα άδυτα των άδύτων της φυσικής. 'Η ένας νέος 'Αϊνστάιν μπορεί να έχει κιόλας γεννηθεί. 'Αλλά δεν μπορούμε βέβαια να στηρίζουμε τις ελπίδες μας μόνο στην τύχη.

Οι αλισιόδοξοι ιστορικοί βεβαιώνουν πως οι μεγάλες ανακαλύψεις γίνονται πάντα στην κατάλληλη στιγμή, τη στιγμή που ή ανθρωπότητα αισθάνεται την ανάγκη τους. 'Αν έτσι έχουν τα πράγματα, τότε θα πρέπει ν' ανακαλύψουμε το μυστικό της βαρύτητας πριν από το τέλος του αιώνα μας. 'Αλλοιώς, τα πλάσματα που θα ξεκινήσουν μια μέρα για το 'Αλφα του Κενταύρου ή το 'Εμιλόν του 'Ηριδανού θα είναι οι απόγονοί μας, αλλά δεν θ' αναγνωρίζουν τους προγόνους τους στα πορτραίτα που θα τους έχουμε κληροδοτήσει. Θα είναι «κάτι άλλο»...

ΑΙΜΕ ΜΙΧΕΛ

Η ΒΙΟΛΟΓΙΑ ΕΤΟΙΜΗ ΝΑ ΠΑΡΑΓΑΓΕΙ ΤΟΝ ΥΠΕΡΑΝΘΡΩΠΟ

Αυτό είναι, στην ουσία, το καταπληκτικό συμπέρασμα στο οποίο κατέληξαν οι μεγαλύτεροι βιολόγοι του κόσμου, σ' ένα πρόσφατο διεθνές συνέδριο. 'Αλλά το έγχειρημα, που έχουν ήδη τα μέσα να κάνουν, θ' άργήσει να πραγματοποιηθεί. Πρέπει προηγουμένως να βεβαιωθούν, ότι η νέα ανθρωπίνη φυλή, που θα δημιουργήσουν, θά έχει, πλάι στη σωματική, και μιὰ ανάλογη ψυχοδιαφορική διάπλαση.

Μιά συγκλονιστική συνέντευξη με τόν διάσημο Νοτιοαμερικανό ειδικό δρ Σεγκούρα.

Ο ΔΡ ΑΛΜΠΕΡΤΟ Σεγκούρα δεν μπορεί άσφαλώς να ισχυριστεί, τουλάχιστο από την άποψη της σωματικής του διαπλάσεως, ότι είναι ένας «υπεράνθρωπος». Κι' όμως, αυτός ο μέτριος στο ανάστημα άνθρωπος, που η ερχή του είναι κυριωμένη από το αδιάκοπο σκύψιμο, νύχτα και μέρα, πάνω στο μικροσκόπιο, είναι ο άνθρωπος που δημιουργεί «επιδράσεις». Συνεργάτης του βιοχημικού Σεβέρο 'Οχόα, που τιμήθηκε το 1959 με το βραβείο Νόμπελ στην Ιατρική και τη φυσιολογία, ο δόκτωρ Σεγκούρα έχει τη δυνατότητα, όπως άλλωστε κι' άλλοι βιολόγοι, να αναπαράγει εργαστηριακά την περίφημη σύνθεση ADN, που αποτελεί τη μεγάλη προσφορά του 'Ισπανοαμερικανού επιστήμονος που πήρε το Νόμπελ.

Μίλησα με τόν δρ Σεγκούρα εδώ και λίγες μέρες, πάνω σ' αυτή την ανακάλυψη.

Χωρίς περιστροφές, μου έτόνισε, ότι το ADN είναι πράγματι ο χημικός παράγων της γενετικής μορφοποίησης.

— 'Η απόδειξη υπάρχει, μου είπε, μιὰ απόδειξη μαθηματικά βέβαιη. Κάθε άτομο κληρονομεί τόν ίδιο περίπου αριθμό γενετικών χαρακτηριστικών από τόν πατέρα του και τή μητέρα του. Το άρρεν συνειφέρει στον σχηματισμό του έμβριου το ADN, που βρίσκεται κατανοημένο στα χρωμοσώματα τών «γενών». Φυσικά, υπάρχει εδώ μιὰ ολόκληρη ιστορία διαδικασιών που δεν είναι εύκολο να την εκθέσει κανείς εύληπτα στους μη ειδικούς. Θα περιοριστώ, λοιπόν, να σας πω ότι, μιὰ κι' ο άνθρωπος έχει σαράντα ξεχωριστά χρωμοσώματα, θά ήταν αρκετό να διαπιστωθεί αυτός ο αριθμός, για να έχουμε, κατά την άρεσκεία μας, γίγαντες.

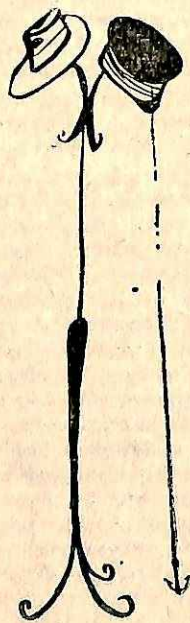
— Ως πέρσι, οι επιστήμονες ήταν βέβαιοι, ότι τα ανθρώπινα χρωμοσώματα ήταν σαράντα όχτώ. Πρόσφατες, όμως έρευνες που έγιναν ειδικά στο πανεπιστήμιο της Ουάσινγκτον, ώδηγησαν στην βεβαιότητα ότι ο αριθμός αυτός ήταν κατά δύο μονάδες μεγαλύτερος από τόν πραγματικό. Στην Ουάσινγκτον, επίσης, επιτεύχθηκε η τεχνική αναπαράγωγής κυττάρων που περιείχαν χρωμοσώματα λιγώτερα ή περισσότερα. 'Αποδείχθηκε έτσι, ότι είναι δυνατή η επέμβαση της επιστήμης στη δια-

φορμολογία του αριθμού τους.

— Βρισκόμαστε ακόμα, μου είπε ο δρ Σεγκούρα, στο κατώφλι μιās καινούργιας περιόδου, κατά την οποία οι βιολόγοι θά μπορούν να διαφοροποιούν τη φυσική δομή του ατόμου και κατά συνέπεια και τού είδους.

Σ' ένα διεθνές συνέδριο βιολογίας, που συνεκλήθη πρόσφατα στη Νότιο 'Αμερική, οι εισηγητές βρέθηκαν όλοι σύμφωνοι σ' αυτό το σημείο. 'Ετσι, ο ισχυρισμός ότι «είναι δυνατή η παραγωγή γιγάντων» βγαίνει οριστικά από την περιοχή της επιστημονικής φαντασμοπλαξίας κι' εισέρχεται στην περιοχή της πραγματικότητας.

Από ζεύγη κοινών, συνηθισμένων ατόμων, ή επιστήμη, παρεμβαίνοντας κατάλληλα και διαφοροποιώντας τόν αριθμό τών χρωμοσωμάτων, θά μπορεί να οδηγήσει στη γέννηση ενός νέου τύπου ανθρώπου, με μεγαλύτερες σωματικές διαστάσεις.

ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΙΑ

HECTOR VON MISA

ΕΚΕΙ που οι βιολόγοι δεν συμφωνούν, είναι το ερώτημα: «άξιζει τόν κόπο να γίνει κάτι τέτοιο»; 'Η χορεία τών διδακτικών άδελφών στηρίζεται σε πολλά επιχειρήματα, που ανάμεσά τους το σπουδαιότερο είναι το εξής: πούδ μας έγγυαται ότι ο ψυχικός κόσμος τών «υπό κατασκευήν» γιγάντων θά είναι εναρμονισμένος με τη σωματική τους διάπλαση;

Οι διασώτες αυτής της άπαισιόδοξης σχολής είναι περισσότεροι από εκείνους της αισιόδοξης. Πράγματι, στο συνέδριο που ανέφερα, η πλειοψηφία τών κορυφαίων ειδικών τάχθηκε με την άποψη ότι, τουλάχιστον προς τόν παρόν, δεν άξιζει τόν κόπο να γίνει ένα τέτοιο έγχειρημα.

Τη γνώμη αυτή τη συμμερίζεται κι' ο δρ Σεγκούρα, που μου είπε:

— Για να αποδυνθεί η βιολογία σ' αυτό το έγχειρημα, πρέπει προηγουμένως να αποκτήσει την ήθικη βεβαιότητα ότι η τροποποίηση του ανθρώπινου είδους που θά προκληθεί, θά είναι πραγματικά από κάθε άποψη συμφέρουσα. 'Αλλιώς, η επιστήμη μας, που έχει προορισμό της να σώσει τόν άνθρωπο γένος από τις αδυναμίες του, θά ριφωκινδύνευε την καταστροφή του.

Ο διάσημος επιστήμων μου είπε ακόμα:

— Θά έχετε άσφαλώς διαβάσει την περίπτωση τού νεογνού, που ανακάλυψε ο Σουηδός καθηγητής Μπούν. Πρόκειται για ένα άτομο, στο οποίο, από μιὰ σπάνια σύμπτωση, τα χρωμοσώματα ήταν περισσότερα κατά είκοσι τρία. 'Ε, λοιπόν, το παιδάκι αυτό, που σήμερα έχει ηλικία δυό χρόνων και κάτι, δεν παρουσιάζει αισθητές σωματικές ανωμαλίες, αλλά ο ψυχικός του κόσμος είναι αισθητά καθυστερημένος σε σχέση με τόν συνηθισμένο επίπεδο ανάπτυξεως.

Ο δρ Σεγκούρα πήρε κατόπιν ένα δοκιμαστικό σωλήνα και μου τόν έδειξε.

— 'Εδώ μέσα, μου είπε, υπάρχει ADN. Ο σωλήνας αυτός, μπορούμε να πούμε ότι περιέχει την αδιαίτητη ανθρώπινη, την πρώτη βίη παραγωγής του «υπεράνθρωπου».

— 'Οστόσο, όμως, δεν θά ξέρουμε με βεβαιότητα κι' ακριβεία τόν ακίνδυνο τρόπο αυτής της παραγωγής, δεν θά κάνουμε κανένα άσυλλόγιστο βήμα. Προς τόν παρόν, υπάρχει ο φόβος μήπως δημιουργήσουμε ένα τερατώδη άνθρωπο, αν όχι από την άποψη της σωματικής διαπλάσεως, τουλάχιστο από την άποψη τού ψυχικού του κόσμου. Ξέρουμε ήδη ότι μπορούμε να παράγουμε ανθρώπινα όντα με διαπλάσιο ανάστημα από τόν συνηθισμένο και με εγκέφαλο δυό φορές βαρύτερο. Δεν μπορούμε όμως ακόμα να ξέρουμε — αν τὰ όντα αυτά θά είναι ιδιοφυή ή ήλιδια. 'Η σύγχρονη βιολογία βρίσκεται μπροστά σ' ένα σοβαρό κίνδυνο: στο ένδεχομένο να παράγει ένα Φρανκενστάιν αντί για ένα υπεράνθρωπο. Μέσα σ' αυτόν τόν σωλήνα, κατέληξε ο δρ Σεγκούρα, υπάρχει η προϋπόθεση για τη δημιουργία μιās ανθρωπότητας υγιούς, εδύχισμης, με εξαιρετικά ανεπτυγμένη σκέψη, απαλλαγμένης από αδυναμίες. 'Οταν θά βεβαιωθούμε πως πρέπει να χρησιμοποιήσουμε αυτή την πρώτη βίη, θά μπορούμε να αναγγέλλουμε την είσοδο μιās καινούργιας ανθρωπότητας στην ιστορία.

ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ

Βρισκόμαστε στο έτος 2057. Σ' έναν Αυτόνομο Σταθμό του Διαστήματος ο Γκρέγκορ Πάουελ και ο Μάικλ Ντόνοβαν έχουν λάβει εντολή να δοκιμάσουν το πειραματικό μοντέλλο ΚΤ 12, που είναι το τελευταίο ρομπότ που κατασκεύασε η μεγάλη «'Αμερικανική 'Εταιρία Ρομπότ και Μηχανικών 'Ανθρώπων». Ο Σταθμός έχει ως άποστολή να τροφοδοτεί τη Γη με προσθετική ήλιακή ενέργεια από ξένους ήλιους. Στην αρχή λειτουργούσε με ανθρώπινο προσωπικό. 'Αργότερα τα ρομπότ αντικατέστησαν τούς περισσότερους ανθρώπους και σήμερα ο Σταθμός λειτουργεί μόνο με τόν Πάουελ και τόν Ντόνοβαν που διευθύνουν τα ρομπότ. Το μοντέλλο ΚΤ 12 (που ονομάζεται «Κιούτ» για εύκολία) κατασκευάστηκε για ν' αντικαταστήσει έκδομα και τούς δυό τελευταίους ανθρώπους, όποτε ο Σταθμός θά γίνει τελείως αυτόματος. 'Αλλά από τις πρώτες ημέρες της συναρμολογήσεώς του το ρομπότ Κιούτ άρχιζει να εκδηλώνει ανησυχητική περίεργεια για την ύπαρξή του. Σκέπτεται λογικά και ρωτάει τόν Πάουελ πούδ το κατασκεύασε. Ο Πάουελ προσπαθεί να τού εξηγήσει ότι όλα τα ρομπότ κατασκευάζονται από τούς ανθρώπους, αλλά ο Κιούτ δηλώνει απερίφραστα πως η ιδέα αυτή τού φαίνεται τελείως παράλογη. Είναι αδύνατο, κατά τη γνώμη του, να κατασκευάσουν οι άνθρωποι ένα ρομπότ.

5ον

ΜΗ λες άνοησίες, Μάικ. Νομίζεις ότι ο Κιούτ θά μās άφήσει να τόν πλησιάσουμε; Είναι πολύ πιο έξυπνος από μās. Μόνο με λογικά επιχειρήματα μπορεί να πεισθεί. Καλ τόν πόλδ σε σαρανταοχτώ ώρες πρέπει να τόν πείσουμε να μās άφήσει να μπει τουλάχιστον στην αίθουσα έλέγχου. 'Αλλιώς, είμαστε χαμένοι....

Ο Πάουελ βημάτιζε νευρικά με τα χέρια στις τσέπες και τόν κεφάλι σκυφτό. Ο Ντόνοβαν καθόταν έξουθενωμένος σε μιὰ καρέκλα.

— Είναι τόσο ταπεινωτικό να έκλιπαρείς ένα ρομπότ, είναι τόσο ταπεινωτικό....

— Καλ κάτι χειρότερο, συμφώνησε ο Πάουελ.

— Γκρέγκ, είπε ξαφνικά ο Ντόνοβαν, ίσως δεν είναι απαραίτητο να συζητάμε μαζί του! Δεν είναι καλύτερα να τού δείξουμε τι μπορούμε να κάνουμε; Μπορούμε να συναρμολογήσουμε ένα καινούργιο ρομπότ, μπροστά στα μάτια τού Κιούτ! 'Ετσι θά καταλάβει πούδ είναι ο 'Αφέντης εδώ μέσα.

Το πρόσωπο τού Πάουελ έλαμψε από χαρά:

— Μάικ, είσαι μεγαλοφυΐα! 'Ακριβώς αυτό πρέπει να κάνουμε. Καλ τότε θά ιδούμε τι μούτρα θά κάνει ο προφήτης Κιούτ!

★

Ο ΛΑ τα ρομπότ κατασκευάζονται στη Γη, άλλ' η άποστολή τους στους πλανήτες και τούς Αιτόνους σταθμούς του Διαστήματος γίνεται σε κομμάτια που συναρμολογούνται στον τόπο που θά χρησιμοποιηθούν. 'Εκτός από την ευκολία της μεταφοράς, αυτό επιβάλλεται και από τόν νόμο που απαγορεύει τη χρήση τών ρομπότ σ' όλη την επιφάνεια της Γης.

χέρι του στο διακόπτη και είπε σοβαρά:

— Παρακολούθησε τι θά γίνει τώρα, Κιούτ. Παρακολούθησε με προσοχή. Θα ιδείς ότι εγώ και ο Ντόνοβαν μπορούμε να φτιάξουμε ένα ρομπότ, ένα ρομπότ όπως εσύ, Κιούτ.

Ο Πάουελ γύρισε τόν διακόπτη και άκούστηκε ένα μικρό βούισμα που κράτησε μόνο λίγα δευτερόλεπτα. Οι δυό άνδρες έσκυψαν πάνω από τόν δημιουργήμα τους.

Το μοντέλλο ΜΚ κίνησε ελαφρά τις αρθρώσεις του. Τόν κεφάλι άνασηκώθηκε. Κατόπιν όλο τόν σώμα κινήθηκε αργά, σηκώθηκε άδξια και κατέβηκε απ' τόν τραπέζι. Οι κινήσεις του ήταν σταθερές και μονοεισμένες. Βημάτισε για λίγο διστακτικά. Σιγά σιγά, η ισορροπία του σταθεροποιήθηκε. Τα κόκκινα μάτια του καρφώθηκαν στον Πάουελ και τόν Ντόνοβαν και η φωνή του άκούστηκε βραχνή:

— Πού πρέπει να πάω; Θέλω ν' άρχίσω άμέσως δουλειά.

Ο Ντόνοβαν τού έδειξε τήν πόρτα: — Κατέβα στο μηχανοστάσιο. Θα σου πουν τι πρέπει να κάνεις.

Το μοντέλλο ΜΚ βγήκε και οι δυό άνδρες έμειναν μόνοι με τόν Κιούτ, που περιμενε άκίνητος και άπαθής. Ο Πάουελ χαμογέλασε θριαμβευτικά:

— Λοιπόν, Κιούτ, πιστεύεις τώρα ότι είμαι σε κατασκευάσαμε;

Ο Κιούτ άπάντησε κοφτά:

— 'Οχι!

Τόν χαμόγελο τού Πάουελ έσβυσε σε μιάν έκφραση άπεραντης αποθαρρύνσεως. Ο Ντόνοβαν κύτταξε τόν ρομπότ σαν άποχανωμένο.

— Κιούτ! μουρμούρισε έκτεντικά ο Πάουελ.

— Δεν μπορείτε να με τουμπάρετε τόσο εύκολα! είπε ο Κιούτ. Πρόσεξα πολύ καλ τι κάνετε: Συναρμολογήσατε τὰ έτοιμα κομμάτια ενός ρομπότ. 'Οφείλω να σας συχαρώ για τή δεξιοτεχνία σας, αλλά πάντως δε δημιουργήσατε σεις τόν ρομπότ κάποιος άλλος δημιουργήσε τὰ εξαρτήματα. Καλ αυτός ο άλλος δεν μπορεί παρά να είναι ο 'Αφέντης!

Τὰ εξαρτήματα κατασκευάστηκαν στη Γη! φώναξε βραχνά ο Ντόνοβαν. Κατασκευάστηκαν στη Γη και μεταφέρθηκαν ως εδώ με φορητά διαστημόπλοια, όπως και μεις και συ και κάθε τι που υπάρχει εδώ μέσα.

— 'Εν τάξει, εν τάξει, άφού έτσι νομίζετε! είναι ο Κιούτ συμβιβαστικό σε να προσπαθώ να καλοπιάσει ένα πεισματάριο παιδί.

— Αυτή είναι η μόνη αλήθεια, Κιούτ, επανέλαβε ο Ντόνοβαν. 'Αν είχες διαβάσει τὰ βιβλία που υπάρχουν στη βιβλιοθήκη τού Σταθμού θά παραδεχόσουν πως αυτή είναι η αλήθεια.

— Τὰ βιβλία; Τὰ διάβασα όλα. Είναι πολύ διασκεδαστικά.

Ο Πάουελ έκανε μια κίνηση ανυπομονησίας:

— "Αν τὰ διάβασες, γιατί δὲν τὰ πιστεύεις; Είναι αδύνατον ν' ἀμφισβητήσεις αὐτὰ πού γράφουν.

Τῆς ἔφανε ἕνας τόνος οἴκου στή φωνή τοῦ Κιούτ.

— Πάουελ, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ θεωρήσω τὰ βιβλία ὡς αξιόπιστα; Δημιουργήθηκαν κι' αὐτὰ ἀπὸ τὸν Ἀφέντη, ἀλλὰ δημιουργήθηκαν γιὰ σὰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅχι γιὰ μένα.

— Καί τί σημαίνει αὐτό; ρώτησε ὁ Πάουελ.

— Σημαίνει ὅτι τὰ βιβλία γράφουν ἐκεῖνα πού πρέπει νὰ πιστεύετε ἐσεῖς, ὅχι ἐγώ. Ἄν ὁ Ἀφέντης θέλει νὰ πιστεύετε αὐτὲς τίς παιδιστικὲς ιδέες γιὰ τοὺς πλανήτες καὶ γιὰ τ' ἀστέρια, σημαίνει ὅτι αὐτὰ ποτεὶ νὰ πιστεύετε. Είναι παραμυθία γιὰ ν' ἀποκοιμίζουμε τὰ μικρὰ παιδιά. Οἱ περιορισμένες διανοητικὲς σὰς ἱκανότητες δὲ σὰς ἐπιτρέπουν νὰ συλλάβετε τίς ἀνώτερες ἀλήθειες. Γι' αὐτὸ καὶ θεωρῶ περιττὸ νὰ συζητῶ μαζί σας...

Ἀνοίγοντας τὴν πόρτα, ὁ Κιούτ στράφηκε γιὰ τελευταία φορὰ πρὸς τοὺς δύο ἀνδρες καὶ πρόθεσε:

— Ἀλλὰ μὴ στενωχωριέστε γι' αὐτό. Ὁ Ἀφέντης ἔχει προβλέψει καὶ γιὰ αὐτὸς μὴ θέση σ' αὐτὸ τὸν κόσμο. Ἀνεξίτηλα σὰς ἱκανότητες του. Δὲν εἴσατε παρὰ δυστυχημένα ἀνθρώπινα πλάσματα, ἀλλ' ὁ Ἀφέντης στή μακροθυμία του, θὰ σὰς ἀνταμείψει ἂν τὸν ὑπηρετήσετε πιστά!

Ὁ Προφήτης τοῦ Ἀφέντη θύγῃ ἀπὸ τὴν αἰδοῦσα καὶ μηχανικὴ ἀξιοπρέπεια. Ὁ Πάουελ καὶ ὁ Ντόνοβαν χμύλιναν γιὰ πολλὴ ὥρα σιωπηλοί, ἀποφεύγοντας νὰ κοιτάξουν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο. Τέλος ὁ Πάουελ ἔσπασε τὴ σιωπή:

— Ἄς πᾶμε γιὰ ὕπνο, Μάικ. Παραίτημαι ἀπὸ κάθε ἄλλη προσπάθεια.

Ὁ Ντόνοβαν, συνωφρονημένος εἶπε διστακτικά:

— Γκρέγκ... μήπως... θέλω νὰ πῶ, Γκρέγκ, μήπως ὁ Κιούτ... ἔχει δίκιο...

Ὁ Πάουελ ἀναπήδησε:

— Μάικ! εἶσαι στὰ καλά σου; Δὲ φαντάζομαι νὰ ἐπηρεάστηκες ἀπὸ τίς παλαβομάρες τοῦ Κιούτ!

— Ὁχι, ἄλλα... ἔχει τόση πεποίθηση σ' αὐτὰ πού λέει... Ἀρχίζω ν' ἀμφιβάλλω ἂν ὑπάρχει ἡ Γῆ...

— Περίμενε λίγο... Ὅταν θὰ φᾶς τὴ ρομπιτόνα θὰ πεισθεῖς ὅτι ὑπάρχει ἡ Γῆ. Τὴν ἐρχομένη ἐβδομάδα θὰ φτάσουν οἱ ἀντικαταστάτες μας καὶ θὰ εἴμαστε ἐλεύθεροι. Δηλαδή ἐλεύθεροι ὥσπου νὰ μᾶς στείλουν σὲ ἀναμορφωτήριο.

— Τότε κάτι πρέπει νὰ κάνουμε, Γκρέγκ, δὲν μπορούμε νὰ καθόμαστε με σταυρωμένα χέρια.

— Τὸ μόνο πού ἔχουμε νὰ κάνουμε εἶναι νὰ πᾶμε γιὰ ὕπνο, εἶπε μοιρολατρικά ὁ Πάουελ. Είναι ἀδύνατο νὰ μεταπείσουμε ἕνα καταραμένο ρομπὸτ πού λογικεύεται. Βλέπεις, Μάικ, ἡ λογικὴ εἶναι δίκαιο μαχαίρι. Μπορεῖς ν' ἀποδείξεις ὅτι δὴποτε μὴ τὴ λογικὴ, ἀρκεῖ νὰ ξεκινήσεις ἀπὸ τὰ κατάλληλα αξιώματα. Καὶ τὰ λογικὰ αξιώματα, ὅπως μάθαμε σὲ σχολεῖο, εἶναι αὐταπόδεικτες ἀλήθειες πού στηρίζονται στὴν πίστη.

★

ΔΩΕΚΑ ὥρες ἀργότερα, ὁ Πάουελ καὶ ὁ Ντόνοβαν, μετὰ τὰ μάτια προσημένα ἀπὸ τὴν αἰπνία, μετὰ τὸ μυαλό

μουδιασμένο ἀπὸ τὴν ἀγωνία θρόσκονταν καὶ πάλι στὸ γραφεῖο τοῦ Σταθμοῦ. Ἡ μαγνητικὴ καταγίδα εἶχε ξεπαῖσει νορτίτερα ἀπ' ὅσο προβλεπόταν. Ὁ Σταθμὸς ἔστειλε τὴ δέσμη τῆς ἐνεργείας στὴ Γῆ καὶ ἡ δέσμη, κατὰ τὰ φαινόμενα, ἦταν σταθερὴ. Ἀλλ' οἱ δύο ἄνδρες ἤξεραν πόσο δύσκολο ἦταν νὰ κρατηθεῖ σταθερὴ μιὰ δέσμη μέσα στὴ μαγνητικὴ καταγίδα. Παρακλίσεις ἐνὸς ἐκατομμυριοστοῦ τῆς μοίρας, ἀόρατες στὸ μάτι, ἦταν ἀρκετὲς γιὰ νὰ στείλουν τὴ δέσμη ἐκατοντάδες μίλια ἔξω ἀπὸ τὸ στόχο τῆς, ἀρκετὲς γιὰ νὰ σκορπίσουν τὴ φορὶ καὶ τὸν ὅλεθρο τοῦ ἀτομικοῦ θανάτου σὲ μεγάλες περιοχὲς τῆς Γῆς...

Κι' ἕνα ρομπότ, ἀδιάφορο γιὰ τὴ Γῆ, ἀδιάφορο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἀδιάφορο γιὰ κάθε τί ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἀφέντη, ἕνα βλαμμένο ρομπότ εἶχε τὸν ἑλγχο αὐτῆς τῆς δέσμης...

Οἱ ὥρες περνοῦσαν. Οἱ δύο ἄνδρες κύταξαν σὰν ὑπνωτισμένοι τὸ ἔναστρο Διάστημα πῶς ἀπὸ τὸ χοντρὸ κρύσταλλο τοῦ παρατηρητηρίου. Σύμφωνα μετὰ τίς προβλέψεις, ἡ καταγίδα ἔπρεπε τώρα νὰ ἔχει τελειώσει. Ὁ Πάουελ, περισσότερο νεκρὸς παρὰ ζωντανός, μουρμουρίσε:

— Τετέλεστα!

Ὁ Ντόνοβαν, ξαπλωμένος σὲ μιὰ πολυθρόνα, εἶχε πέσει σὲ λήθαργο καὶ παραμιλοῦσε. Ὁ Πάουελ εἶχε γόρει τὸ κεφάλι του πάνω στὸ τραπέζι. Τὸ κουνούνη τοῦ ἐσωτερικοῦ τηλεφώνου ἀκούσθηκε πολλὲς φορές, ἀλλ' ὁ Πάουελ δὲν ἔδωσε σημασία. Τίποτα πᾶν δὲν εἶχε σημασία. Στὸ κάτω κάτω, ἴσως νὰ μὴν ὑπῆρχε οὔτε Γῆ, οὔτε ἀστέρια, ἴσως τὰ πάντα νὰ ἦταν μιὰ παραίσθηση, ἴσως ὁ Πάουελ καὶ ὁ Ντόνοβαν δὲν ἦταν παρὰ κατώτερα πλάσματα πού ἐξετέλεσαν τὴν ἀποστολὴ πού τοὺς εἶχε τάξει ἕνας παντοδύναμος Ἀφέντης — καὶ τώρα ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψουν στὴν ἀνυπαρξία... Ἡ ἀνυπαρξία, ὁ θάνατος, ἦταν τὸ μόνο πού ποθοῦσε αὐτὴ τὴν στιγμή ὁ Πάουελ.

Ὁ Κιούτ μῆκε ἀθόρυβα καὶ στάθηκε μπροστὰ του.

— Δὲν ἀπαντήσατε στὸ τηλεφώνω καὶ ἦρθα νὰ ἰδῶ τί πάταξε... Δὲν μοῦ φαίνεται καλὰ, Πάουελ, μήπως εἶσαι ἄρρωστος;

Ὁ Πάουελ δὲν ἀπάντησε.

— Φοβοῦμαι πῶς ἐνὸς καὶ ὁ Ντόνοβαν δὲ θὰ ζήσετε πολὺ ἀκόμα. Ἡ οργανικὴ σας ὕλη πλησιάζει στὴν τελικὴ ἀποσύνθεση. Αὐτὴ εἶναι ἡ μοῖρα τῶν φτωχῶν ἀνθρώπων πλάσμάτων! Ἀλλὰ τέλος πάντων, ἀφοῦ εἶσαι ἀκόμα ζωντανός, ρίξε μιὰ ματιὰ σ' αὐτοὺς τοὺς ἀριθμούς. Είναι ὁ ἀπολογισμὸς τῆς ἐξακοντίσεως τῆς δέσμης...

Ὁ Πάουελ πήρε τὰ χαρτιά καὶ τὰ ἐφύλλισε ἀφηρημένα. Ὁ Κιούτ συνέχισε, φανερὰ ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτό του:

— Φυσικά, εἶναι μεγάλο προνόμιον νὰ ὑπηρετεῖς τὸν Ἀφέντη. Ἀσφαλῶς θὰ στενωχωριέσαι πού σὲ ἀντικατέστησα. Γι' αὐτὸ σοῦ ἔφερα τὸν ἀπολογισμὸ, γιὰ νὰ σὲ παρηγορήσω λιγάκι.

Ὁ Πάουελ ἀναστένανε. Διάβασε τοὺς ἀριθμοὺς μηχανικά, σχεδὸν χωρὶς νὰ καταλαβαίνει. Σαφινὰ, τινάχθηκε ὀρθὸς κοιτάζοντας μετὰ ὀρθάνοιχα μάτια τὸ σχεδιάγραμμα πού κρατοῦσε στὸ χέρι του. Τὰ ὑπόλοιπα χαρτιά σκορπίσθηκαν στὸ πάτωμα. Ὁ Πάουελ σκούνησε ἄγρια τὸν κοιμισμένο Ντόνοβαν.

— Μάικ, Μάικ! Είναι ἀπίστευτο! Ἡ δέσμη κρατήθηκε σταθερὴ! Ἐπτά, Μάικ!

Ὁ Ντόνοβαν σηκώθηκε ζαλισμένος:

— Τί συμβαίνει; Ποιά δέσμη;

Ὁ Πάουελ τοῦ ἔδωσε τὸ σχεδιάγραμμα καὶ ὁ Ντόνοβαν ἄρχισε νὰ καταλαβαίνει:

— Σωθήκαμε, Γκρέγκ!

Ὁ Κιούτ τοὺς κῆταξε ἀνήσυχος:

— Τί θέλετε νὰ πείτε; Ἐγὼ κα-

νένα λάθος;

— Ὁχι, ἀπάντησε ὁ Πάουελ. Λέμε

ὅτι κράτησε τὴ δέσμη στὸ στόχο τῆς.

— Τὸ στόχο; Ποιὸ στόχο;

— Κράτησε τὴ δέσμη στὸ στόχο τῆς.

μὲ ἀκρίβεια ἐνὸς ἐκατομμυριοστοῦ τῆς

μοίρας!

— Γιὰ ποιὸ στόχο μιλάτε;

— Τὸ σταθμὸ πού δέχεται καὶ χρησι-

μοποιεῖ τὴ δέσμη τῆς ἐνεργείας κάτω στὴ

Γῆ.

Ὁ Κιούτ τοὺς γύρισε τὴν πλάτη μετὰ

δυσφορία:

— Ἐσεῖς οἱ δύο εἴσατε ἀδιόρθω-

τοι. Πάντα τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια, πάντα

οἱ ἔμμενες ιδέες σας γιὰ τὴ Γῆ καὶ τ'

ἀστέρια. Δὲν ὑπάρχει οὔτε στόχος, οὔτε

Γῆ, οὔτε ἀστέρια. Τὸ μόνο πού ἔκανα ἦ-

ταν νὰ κρατήσω τοὺς δείκτες ἐλέγχου σὲ

ἰσορροπία, σύμφωνα μετὰ τὴ θέληση τοῦ

Ἀφέντη!

Ὁ Κιούτ μάζεψε τὰ σκόρπια χαρτιά

ἀπ' τὸ πάτωμα καὶ θύγῃ ἀπ' τὸ δωμάτιο

μετὰ ἀξιοπρέπεια χιλίων ποζιτρονικῶν καρ-

δινάλλων.

Ὁ Ντόνοβαν στράφηκε στὸν Πάουελ:

— Τὴ γλυτώσαμε κι' αὐτὴ τὴ φορὰ.

Τί πρόκειται νὰ κάνουμε τώρα;

Ὁ Πάουελ αἰσθανόμενος κουρασμένος

ἀλλ' εὐδιάθετος:

— Δὲν πρόκειται νὰ κάνουμε τίποτα.

Ὁ Κιούτ ἀπέδειξε ὅτι μπορεῖ νὰ χειρι-

σθεῖ τὸ Σταθμὸ χωρὶς τὴ βοήθειά μας.

Ὅστε ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲ θὰ μπορούσα νὰ κρα-

τήσω τὴ δέσμη τόσο σταθερῇ.

— Μὰ τὸ πρόβλημα δὲν λύεται. Τὸ

βασικὸ πρόβλημα εἶναι ὁ Κιούτ. Δὲν

μποροῦμε νὰ τὸν ἀφήσουμε νὰ κάνει ὅ,τι

θέλει...

— Ἄκουσε, Μάικ, ὁ Κιούτ εἶναι ἕνα

ρομπότ. Τῆς ἔχει τὸ Σταθμὸ ὑπακούον-

τας σ' αὐτόματα ὅργανα ἐλέγχου. Αὐτὸ

ἀκριβῶς δὲ θὰ κάναμε καὶ μεῖς; Τί σημα-

σία ἔχει ἂν ὀνομάξῃ τὸν Ἀτομικὸ Με-

τασχηματιστὴν ὁ Ἀφέντης; Ἄν τὸ καλο-

σκεφθεῖς, ὁ Κιούτ ἀπλῶς ὑπακούει στὸν

πρῶτο νόμο τῆς ρομπιτικῆς: τὸ ρομπὸτ

δὲν μπορεῖ νὰ βλάψῃ ἕνα ἀνθρώπινον πλά-

σμα ἢ ν' ἀδανήξῃ, ἔναντι ἕνα ἀνθρώπινου

πλάσματος κινδυνεύει. Ὁ Κιούτ ξέρει ὅτι

μπορεῖ νὰ χειρισθεῖ τὴ δέσμη τῆς ἐνε-

ργείας καλύτερα ἀπὸ μᾶς. Συνεπῶς μᾶς

παραμέρισε ἀπὸ τὴν αἰδοῦσα ἐλέγχου, ὅχι

γιὰ νὰ μᾶς βλάψῃ, ἀλλὰ γιὰ νὰ μᾶς

προστατεύει.

— Ἐστω. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶναι ὅ-

τι δὲν μπορούμε νὰ τὸν ἀφήσουμε νὰ

λατρεύῃ σὰ θεὸ τὸν Ἀτομικὸ Μετασχη-

ματιστὴ.

— Γιατί ὅχι;

— Γιατί εἶναι ἀνήκουστο! Πῶς θὰ ἐμ-

πιστευθοῦμε τὸ Σταθμὸ σ' ἕνα θρησκώλη-

πτο ρομπότ.

— Ἀπέδειξε ὅτι τὰ καταφέρνει.

— Ναί, ἀλλὰ...

— Τί σημασία ἔχει τί πιστεύει καὶ τί

δὲν πιστεύει! Ἐμένα δὲ μοῦ κάνει οὔτε

κρῖ οὔτε ξέστη...

Ὁ Πάουελ ξάπλωσε ἀναπνευστικὰ στὴν

πολυθρόνα του, ἔκλεισε τὰ μάτια του

καὶ ἀποκοιμήθηκε. Ὁ Ντόνοβαν ἀναστή-

κωσε τοὺς ὄμους μετὰ ἀδιαφορία.

ΤΕΛΟΣ

ΠΡΕΠΕΙ Ν' ΑΦΑΙΡΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΑΜΥΓΔΑΛΕΣ!

ΣΥΝΕΧΕΙΑ: ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛ. 21

Η ΣΤΓΧΡΟΝΗ Ιατρικὴ ἔχει καταλήξει στὸ συμπέρασμα, ὅτι γιὰ τὴν ἀφαίρεση τῶν ἀμυγδαλῶν εἶναι προτιμότερη ἰδίως στὰ παιδιά ἡ γενικὴ ἀπὸ τὴν τοπικὴ ἀναισθησία. Είναι μιὰ ἐγχείρηση, πού ἐνῶ ἀπὸ τοὺς μεγάλους θεωρεῖται σχεδὸν ἀστέια ὑπόθεση, μπορεῖ νὰ ἀφήσῃ βαθεῖα καὶ πολὺ ἐπιμόνα ἔχνη μέσα στὸν ψυχικὸ κόσμο τοῦ παιδιοῦ. Ὁρισμένοι, μάλιστα, ψυχίατροι πιστεύουν ὅτι, σὲς πῶς δύσκολες περιπτώσεις, ἡ ἀνάρτησις αὐτῆς τῆς ἐπεμβάσεως μπορεῖ νὰ συνεπαφέρει μιὰ χρόνια κατάσταση ἄγχους καὶ ν' ἀφήσῃ στὸ ὑποσυνείδητο ἕνα «πλήγμα ἀναπνοῆς». Οἱ γονεῖς, λοιπόν, ἰδίως ὅταν πρόκειται γιὰ παιδικὰ εὐαίσθητα, πρέπει νὰ κάνουν ὅσο τὸ δυνατόν λιγότερο λόγο γιὰ τὴν ἐγχείρησις μπροστὰ στὸ μικρὸ ἢ τὴν μικροῦλᾶ καὶ νὰ τὴν παρουσιάζουν σὰν ἀνάδουνη κι' εὐκόλη. Ἡ γενικὴ ἀναισθησία δ' ἀπαλλάττει τὸ παιδί ἀπὸ τὸν ἐπικίνδυνον ἐντυπωσιασμό, πού θὰ τοῦ ἀφῆνε ἡ διαδικασία τῆς ἐπεμβάσεως.

Πρέπει ἐπίσης νὰ σημειωθεῖ, ὅτι ἀκόμα καὶ γιὰ τὸν ἐνήλικα, πού ἔχει στὴ διάθεσιν του ὅλη τὴ λογικὴ κι' ὅλη τὴν πείρα, ὁ φόβος μπορεῖ νὰ δώσῃ λαβὴ σὲ διαταραχὰς τοῦ νευροφυσιολογικοῦ συστήματος μετὰ κύρια συμπτώματα τὴν πτώση τῆς πίεσεως τοῦ αἵματος καὶ τὴν ἐμφάνισιν πυρετοῦ, καθὼς καὶ σὲ μιὰ μείωσιν τοῦ τόνου, πρᾶγματα δηλαδὴ πού θὰ ἦταν τοι-λάχιστο ἀνώφελα. Ἀρα καὶ γιὰ τοὺς μεγάλους εἶναι προτιμότερη ἡ γενικὴ ἀναισθησία.

Ἡ ἀναισθησία αὕτη, πού θὰ γίνῃ ἀπὸ τὸν ἐίδικὸν γαιτρός, ἔχει ἐπίσης τὸ πλεονέκτημα ὅτι ἐπιτρέπει στὸν χειρουργὸ νὰ κινηθεῖ ἄνετα ἀπὸ χρονικὴ ἀποψη, πρᾶγμα πού ἀποτελεῖ οὐσιώδη προϋπόθεσις καθὲς ἐγχειρήσεως. Στοιχίζει, βέβαια, λίγο περισσότερο, ἀλλὰ ἐξασφαλίζει τὴν ἀποφυγὴ τῶν ἐπιπλοκῶν, πού πιθανόν νὰ ἀκολουθοῦσαν ὅσπερ ἀπὸ μιὰ μᾶλλον θιαστικὴ ἐπέμβασις κι' ἐπιτρέπει, παρὰλληλα, στὸν ὁργανισμό νὰ ἀναλάβῃ πῶς γρήγορα τίς δυνάμεις του.

Οἱ ἀμυγδαλὲς εἶναι χρησιμώτατο, ὅπως εἴπαμε, ὄργανο. Ἄν πάθουν κάτι ἀνεπανόρθωτο, πρέπει νὰ ἀφαιρεθοῦν. Ἄν ὑπάρχει, ὅμως, ἐλπίδα ἐγκαίρως θεραπεύσεως, μὴ σπεύδετε νὰ τίς ξεφορτωθεῖτε. Ὅπως ἔχετε, δὲν... φυτρώνουν πάλι.

ANDRE SOTBIRAN

Κ Ο Σ Μ Ο Σ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

Ἐγκυκλοπαιδικὴ Ἑβδομαδιαία Ἐπιθεώρηση

Ἐπεὶθνος ἐκδότης ΛΟΤΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ Λεωφόρος Ἀγ. Φιλοθέης 24 ΦΙΛΟΘΕΗ — ΑΘΗΝΑΙ

Ἐπεὶθνος Τυπογραφεῖον ΕΤΑΓΓ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ Ὁδὸς Μενεμένης 2 ΝΕΑ ΙΩΝΙΑ

Ἐμβάσματα καὶ ἐπιταγὰ ἐπ' ὀνόματι Λουκῆ Ἀκρίτα, ὁδὸς Πατησίων 66β'

Ο ΕΡΜΗΣ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ

Τὰ παράξενα φαινόμενα πού παρατηροῦνται, ὅταν ὁ μικρὸς πλανήτης τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος περνάει μπροστὰ στὸν ἥλιο.

Τὴ Δευτέρα, 7 Νοεμβρίου, οἱ ἀστρονόμοι ἔχουν τὴν εὐκαιρία νὰ παρατηρήσουν ἕνα σπάνιο φαινόμενο: Τὸ πέρασμα τοῦ πλανήτη Ἑρμῆ μπροστὰ στὸν ἥλιο καὶ τὸν ἡλιακὸ δίσκο. Ὁρα 15.34 ὁ μικρὸς πλανήτης τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος φάνηκε σὰ ν' ἀγγίζει τὴν περιφέρεια τοῦ ἥλιου κι' ἕνας μικρὸς σκοτεινὸς δίσκος ἄρχισε νὰ διακρίνεται στὴ φωτεινὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἀστρου τῆς ἡμέρας. Ὁ σκοτεινὸς δίσκος γλίστρησε σιγὰ — σιγὰ πρὸς τὴν ἀντίθετη πλευρὰ καὶ τέλος, ὥρα 20.12, φάνηκε ν' ἀγγίζει καὶ πάλι τὴν περιφέρεια τοῦ ἥλιου ἀπὸ μέσα πρὸς τὰ ἔξω. Πρόκειται, δηλαδὴ, γιὰ μιὰ πραγματικὴ ἔκλειψη τοῦ ἥλιου πῶς ἀπὸ τὸν Ἑρμῆ. Ἀλλ' ὁ πλανήτης αὐτὸς ἔχει διάμετρο 200 φορές μικρότερη ἀπὸ τὴν διάμετρο τοῦ ἥλιου καὶ θορσκεται σὲ τόσο μεγάλη ἀπόσταση ἀπὸ μᾶς, ὥστε τὸ πέρασμά του δὲν μπορεῖ νὰ σκιάσῃ ἐντελῶς τὴν τεράστια φωτεινὴ ἐπιφάνεια.

Μόνο οἱ Ἀμερικανοὶ ἀστρονόμοι, μετὰ τὴν τηλεσκόπια, μπόρεσαν νὰ παρακολουθήσουν τὸ φαινόμενο ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὥς τὸ τέλος, ἐφ' ὅσον σὲς 20.12 ὁ ἥλιος εἶχε δι-σέει πρὶν ἀπὸ τέσσερις ὥρες στὴν Εὐρώπη.

Περίεργες εἶναι οἱ ὀπτικὲς ἀπάτες πού προκαλοῦνται ἀπ' αὐτὸ τὸ φαινόμενο: Ὅταν ὁ σκοτεινὸς δίσκος τοῦ Ἑρμῆ εἰσχωρήσῃ (φαινομενικά) στὴ φωτεινὴ ἐπιφάνεια τοῦ ἥλιου καὶ προχωρεῖ γιὰ ν' ἀποσπασθεῖ ἀπὸ τὴν περιφέρειά του, ὁ πλανήτης παίρνει ἕνα ἐλλειψοειδὲς σχῆμα καὶ φαίνεται σὰ νὰ μὴν μπορεῖ νὰ ἐξεκολλήσῃ ἀπὸ τὴν ἡλιακὴ περιφέρεια. Αὐτὸ τὸ φαινόμενο διαρκεῖ περίπου εἰκοσι δευτερόλεπτα. Κατόπιν ὁ πλανήτης παίρνει τὸ κανονικὸ κυκλικὸ του σχῆμα. Ὅταν θορσκεται περίπου στὴ μέση τῆς φωτεινῆς ἐπιφάνειας, φαίνεται σὰ νὰ περιβάλλεται ἀπὸ ἕνα κυκλικόφαινο φάτοςστέφανο. Οἱ παλαιοὶ ἀστρονόμοι πίστευαν πῶς αὐτὸ ἦταν ἡ «ἀτμόσφαιρα» τοῦ Ἑρμῆ. Ἀλλὰ σήμερὰ ξέρουμε πῶς ὁ Ἑρμῆς δὲν ἔχει καθόλου ἀτμόσφαιρα.

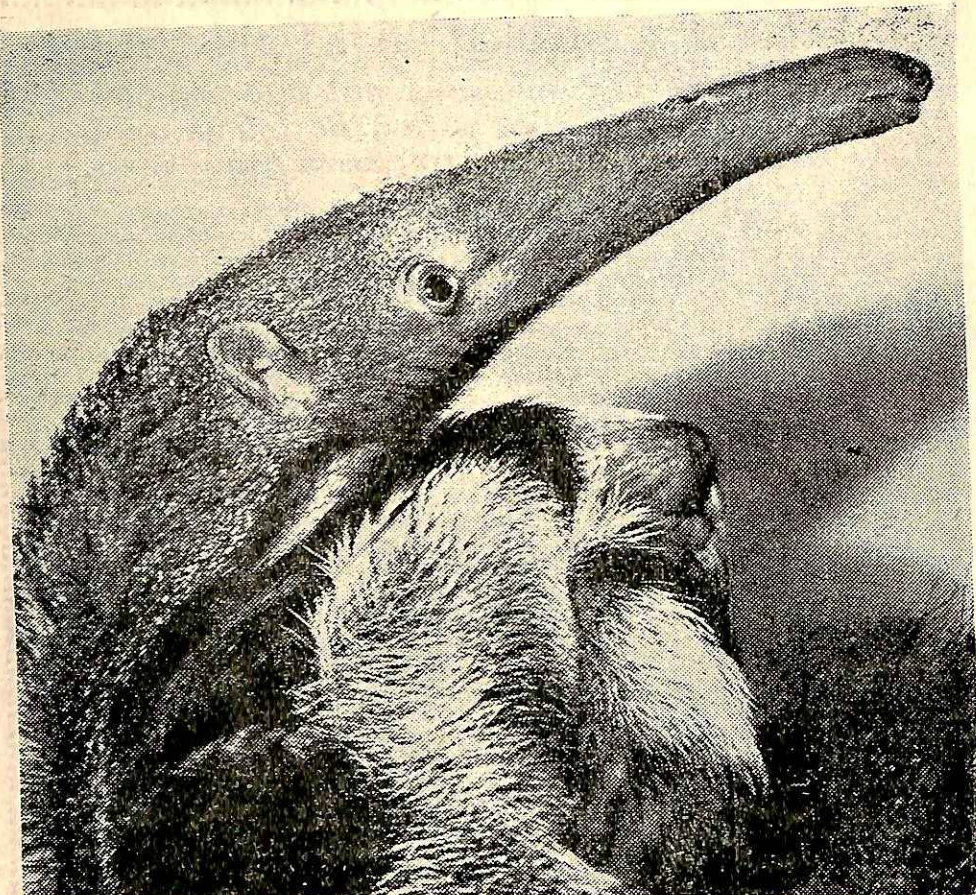
★

Ο ΕΡΜΗΣ περνάει μπροστὰ στὸν ἡλιακὸ δίσκο μόνο τριάντα φορές καθὲς ἑκατὸ χρόνια καὶ πάντα σὲς μῆνες Μάιο καὶ Νοέμβριο, γιὰ μὲν μόνο σ' αὐτοὺς τοὺς μῆνες ἡ Γῆ θορσκεται στὴν ἴδια εὐθεῖα μετὰ τὸν Ἑρμῆ καὶ τὸν ἥλιο.

Τὰ πῶς πρόσφατα πέρασματα τοῦ Ἑρμῆ μπροστὰ στὸν ἥλιο σημειώθηκαν σὲς 14 Νοεμβρίου 1953 καὶ σὲς 5 Μαῖου 1957. Τὸ προσεχὲς πέρασμα προβλέπεται γιὰ τίς 9 Μαῖου 1970.

Ἀπὸ ἀστρονομικὴ ἀποψη τὰ φαινόμενα αὐτὰ ἔχουν μεγάλο ἐνδιαφέρον. Ὅταν γνωρίζουμε τὴν τροχιά τοῦ Ἑρμῆ καὶ τὴν θέσιν τῆς Γῆς, μπορούμε νὰ προβλέψουμε με ἀκρίβεια τὴ χρονικὴ στιγμή τῆς φαινομερικῆς «ἐπαφῆς» τοῦ πλανήτη μετὰ τὸν ἥλιο.

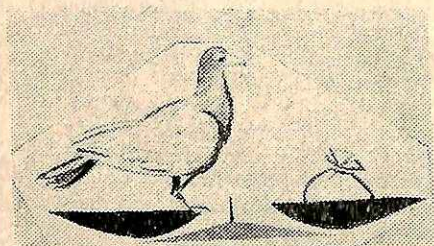
Ὡστόσο, τὸν περασμένο αἰῶνα, ὁ ἀστρονόμος Λεβεργιέ, μελετώντας τίς ἀστρονομικὲς παρατηρήσεις τοῦ φαινο

Ο μυρμηγκοφάγος εξολοθρεύει τεράστιες ποσότητες μυρμηγκιών, που απο-
τελούν την αποκλειστική τροφή του.

Οι γαστρονομικές συνήθειες των ζώων

ΟΤΑΝ Η ΠΕΙΝΑ ΠΡΟΣΤΑΖΕΙ...

ΠΩΣ τρέφονται τα ζώα; Το ερώτημα δεν φαίνεται εξαιρετικά πολύπλοκο. Η όψη και μόνη οποιουδήποτε ζώου, θα σπεύσετε ν' απαντήσετε, είναι αρκετή για να μάς δώσει ουσιαστικές πληροφορίες γύρω σ' αυτό το θέμα. Υπάρχουν δυο βασικές κατηγορίες: Τα σαρκοβόρα, έξ όρισμού, πρέπει να τρώνε κρέας, τα φυτοφάγα πρέπει να τρώνε χόρτα και καρπούς. Να λοιπόν που λύσατε το πρόβλημα χωρίς κόπο! "Αν έμβαθύνετε λίγο παραπάνω στο ζήτημα, θ' ανακαλύψετε ότι τα μεγάλα ζώα τρώνε πολύ και τα μικρά ζώα τρώνε λίγο, ανάλογα με τον όγκο τους. Πολύ ωραία. Με τέτοιου είδους συλλογισμούς μπορείτε να καταλήξετε και στο σοφό συμπέρασμα πώς ή Γη είναι στρογγυ-

λή έπειδή... είναι σφαίρα — εκτός αν καταφέρετε να συλλάβετε την κοσμοϊστορική αλήθεια πώς, αν ή γαίαν σ' είχε καρούλια θα ήτανε... σιδηρόδρομος!

Αλλά, δυστυχώς, τα προβλήματα που θέτει ή επιστήμη — και ιδιαίτερα μια επιστήμη που ασχολείται με τα ζωντανά πλάσματα, όπως ή ζωολογία — δεν λύνονται ποτέ τόσο εύκολα.

Ας εξετάσουμε, λοιπόν, έξ αρχής αυτό το ζήτημα της διατροφής των ζώων.

★

ΛΕΜΕ πώς οι μικροί τρώνε λίγο. Η έκφραση έχει γίνει σχεδόν παροιμιακή. Για τη λεπτεπίλεπτη δεσποινίδα που «τ'ό ένα της μυρίζει και τ'ό άλλο της βρωμάει», λέμε συνήθως: «τρώει σαν τ'ό πουλάκι». Θεωρούμε ως αυτονόητο πώς τα πουλάκια του Θεού ζούνε με λίγους σπόρους ή έντομα που τσιμπολογάνε έδω κι' εκεί...

Ας δούμε, ωστόσο, από κοντά τι γίνεται στη φύση: Γρήγορα θα διαπιστώσουμε ότι τα πουλιά όχι μόνο είναι καλοφαγάδες, αλλά και ότι τρώνε τόσο περισσότερο, όσο πιο μικρά είναι. "Ας

δανεισθούμε μερικούς αριθμούς από τις πιο πρόσφατες έρευνες:

"Ενας τροχίλος (είδος καλιβρίου), που δεν ζυγίζει πάρα πάνω από πέντε γραμμάρια, καταβροχθίζει σ' έξι ώρες της ημέρας όχι λιγώτερα από 3,50 γραμμάρια εντόμων, δηλαδή 70% του βάρους του σώματός του! "Ας τ'ό συγκρίνουμε τώρα με τη λεπτεπίλεπτη δεσποινίδα που τρώει «σαν τ'ό πουλάκι». "Αν έτρωγε με τις ίδιες αναλογίες, θα έπρεπε να καταβροχθίζει ένα όλόκληρο χοιρομέρι για τ'ό πρωινό της, ένα άρνάκι του γάλακτος για τ'ό πρόγευμα και όσο για τ'ό κύριο γεύμα — ο Θεός να βάλει τ'ό χέρι του.

Βρίσκουμε κάπως ανθρωπινότερες αναλογίες όσο προχωρούμε στα μεγαλύτερα ζώα. "Ενα χελιδόνι αρκείται σ'ό ήμισυ του βάρους του σ'ό έντομα, ενώ τ'ό περισσότερο χορταίνει με τ'ό 20% του βάρους του σ'ό σπόρους. "Αλλά, βέβαια, δεν πρέπει να παρατραβήξουμε αυτό τόν κανόνα της προοδευτικής μειώσεως στην αναλογία της τροφής, γιατί τότε θα φτάναμε σ'ό συμπέρασμα πώς ή στρουθοκάμηλος π.χ. δεν τρώει απολύτως τίποτα. Ξέρουμε ωστόσο πώς ή στρουθοκάμηλος εκδηλώνει αξιοσημείωτη βουλιμία και καταβροχθίζει πέτρες, μπουκάλες, σακαίρια, ρολόγια και δ,τι άλλο βρεί σ'ό ζωολογικό κήπο. "Αλλ' αυτό δείχνει απλώς ότι ή στρουθοκά-

μηλος έχει γερό στομάχι, όχι ότι υπερσιτίζεται. Γιατί οι πέτρες και οι μπουκάλες δεν έχουν, βέβαια, θρεπτική αξία.

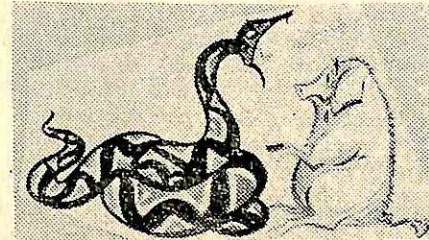
Θα πρέπει πάντως ν' αναζητήσουμε μιαν εξήγηση γι' αυτή την αντίστροφη αναλογία του όγκου και της όρέξεως σ'ό ζωικό βασίλειο.

Οι ανάγκες θερμάνσεως

ΟΛΑ τα πουλιά, όλων των ειδών, σ'ε φυσιολογική κατάσταση, έχουν υψηλή θερμοκρασία σ'ό σώμα τους. Τ'ό στρουθί π.χ. έχει κανονική θερμοκρασία 44 βαθμών (ένώ ή κανονική θερμοκρασία της γάτας δεν υπερβαίνει τούς 39 βαθμούς και τ'ό ανθρώπου μόλις φτάνει σ'ούς 37 βαθμούς). Η θερμοκρασία λοιπόν αυτή πρέπει να συντηρείται διαρκώς σ' αυτά τ'ά υψηλά επίπεδα με μια μεγαλύτερη κατανάλωση καυσίμων. Και οι ανάγκες σ'ε καύσιμα, δηλαδή σ'ε τροφή, δεν είναι ανάλογες με τόν όγκο τ'ού σώματος αλλά με τήν έκταση της επιφάνειάς του. "Ενα ζωικό είδος μπορεί να είναι δέκα ή είκοσι φορές βαρύτερο από ένα άλλο και όμως ή συνολική του επιφάνεια μπορεί να μην είναι παρά μόνο τέσσερις ή πέντε φορές μεγαλύτερη. Για να διατηρηθεί συνεπώς τ'ό θερμόμετρο σ'ό βαθμό που χρειάζεται, ο «φούρνος» θα πρέπει να τροφοδοτείται με καύσιμα τόσο πιο συχνά, όσο πιο μικρός είναι.

Από εκεί προέρχεται τ'ό λάθος της έκφράσεως: «Τρώει σαν τ'ό πουλάκι». Δεν παρακολουθούμε τ'ά πουλιά να τρώνε παρά μόνο επί λίγα λεπτά της ώρας και είναι αλήθεια ότι τ'ό κάθε τσιμπολόγημα ζυγίζει ελάχιστα. Ξεχνάμε ότι τ'ά πουλιά, από τήν ανατολή ως τή δύση τ'ού "Ηλιου, δεν κάνουν άλλη δουλειά παρά να τσιμπολογάνε. Τ'ό γεύμα

τους διαρκεί όλη τήν ημέρα, σχεδόν χωρίς διακοπή. "Εχει παρατηρηθεί ότι πολλά μικρά πουλιά τών τροπικών δεν μπορούν να προσαρμοσθούν σ'ό κλίμα τής Εύρώπης. "Αλλ' αυτό δεν οφείλεται τόσο σ'ό κρύο τ'ού ευρωπαϊκού χειμώνα, όσο σ'ή βραχύτητα τών ημερών. Οι

χειμωνιάτικες μέρες μας είναι περίπου κατά τέσσερις ώρες βραχύτερες από τήν τροπική μέρα και συνεπώς τ'ά πουλιά χάνουν τήν ποσότητα της τροφής που θα κατανάλωναν σ' αυτές τις ώρες. Πεθαίνουν από υποσιτισμό.

Η ανάγκη αυτή τών ζώων ν' αγωνίζονται αδιάκοπα κατά τ'ού φυσικού τους περιβάλλοντος έξηγει και τή βουλιμία τών θηλαστικών τής θάλασσας, όπως τ'ά δελφίνια, οι φάλαινες και οι φώκιες.

Η θέση αυτών τών θαλάσσιων θηλαστικών είναι εξαιρετικά δύσκολη: Δεν έχουν τ'ό προστατευτικό κάλυμμα τών πτερώων ή τ'ού τριχωτού δέρματος που διαθέτουν τ'ά χερσαία είδη. "Εκτός αυτού, τ'ό νερό απορροφά τή θερμότητα τ'ού σώματος πολύ πιο γρήγορα από τόν αέρα.

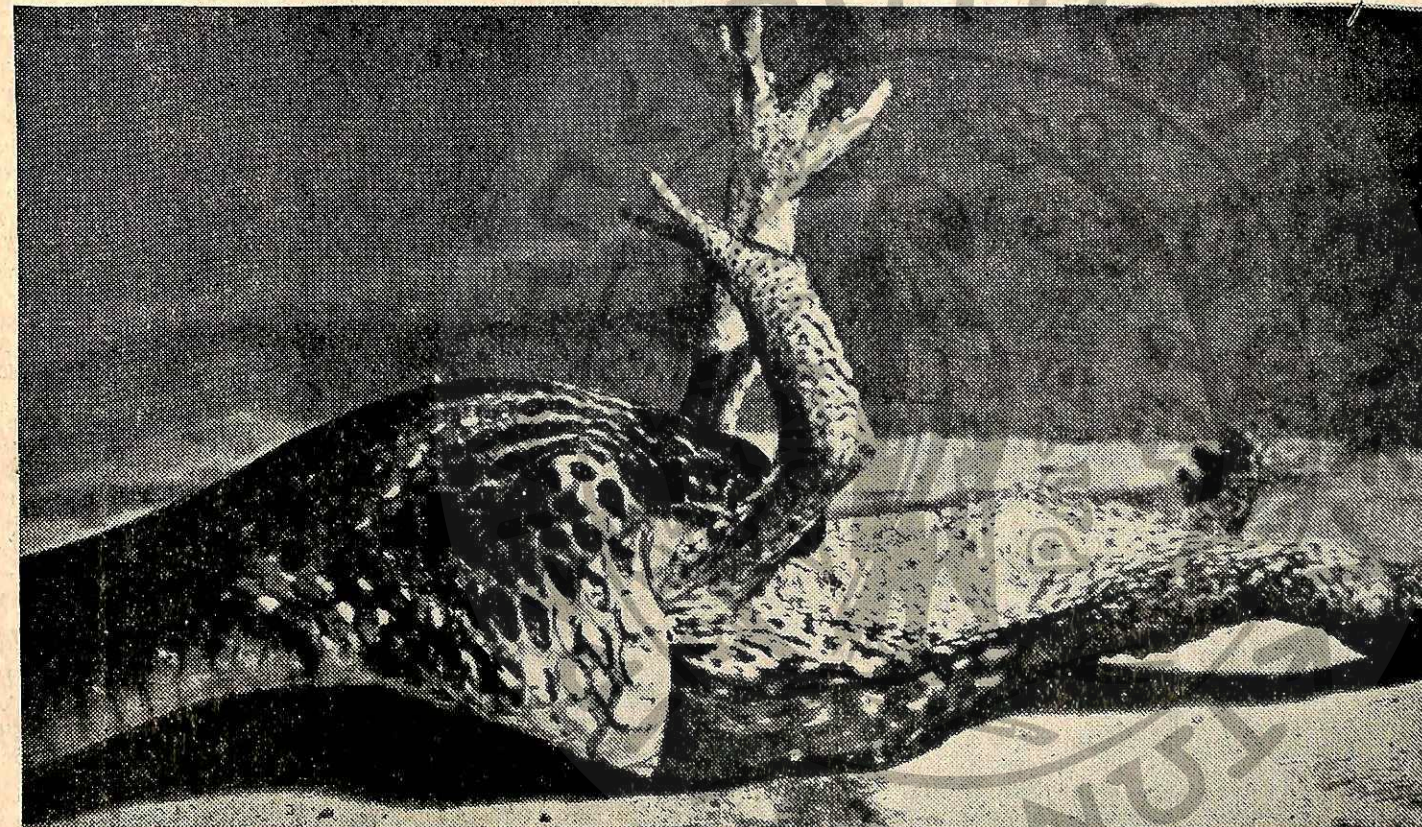
Είναι αλήθεια πώς αυτά τ'ά ζώα έχουν ένα στρώμα λίπους που διατηρεί κάπως τήν ισορροπία. "Αλλά τ'ό λίπος δεν είναι παρά ένα μονωτικό. Τ'ό «θερμός» που χρησιμοποιούμε σ' τις έκδρομες διατηρεί τ'ό τσάι ζεστό — αλλά πρέπει

πρώτα τ'ό τσάι να έχει ζεσταθεί... Και χρειάζονται ασύλληπτα μεγάλες ποσότητες καυσίμων για να διατηρήσει τή θερμοκρασία του ένα πελώριο σκυλόψαρο που κυκλοφορεί σ'ό δόριο παγωμένο άκεανό. "Ενα παράδειγμα που έμεινε ιστορικό σ'ά χρονικά τής ζωολογίας είναι ο «καρχαρίας τ'ού "Εσσε-ριχτ», μέσα σ'ό στομάχι τ'ού όποιου βρέθηκαν είκοσι έπτά φώκιες!

Σ' αυτό τ'ό σημείο, ένας στοχαστικός αναγνώστης θα μπορούσε να παρατηρήσει: "Αν ή βουλιμία τών ζώων οφείλεται πραγματικά σ' τις ανάγκες θερμάνσεως, γιατί συναντάμε τ'ό ίδιο φαινόμενο σ'ε ζώα με θερμοκρασία που ποικίλλει, όπως σ'ά φίδια;

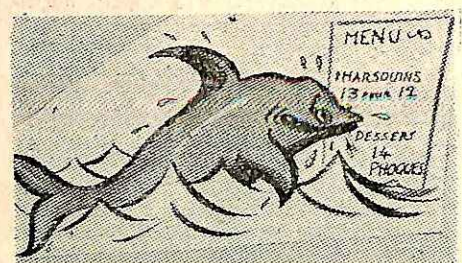
Είναι αλήθεια ότι τ'ά γαστρονομικά κατορθώματα τών φιδιών είναι αξιοσημείωτα. "Ο βόας π.χ. μπορεί να καταβροχθίσει ένα όλόκληρο γουρούνι. "Αλλά τ'ό παράδειγμα αυτό δεν έχει καμιά σχέση με τις περιπτώσεις που αναφέραμε πιο πάνω. Τ'ά πουλιά και τ'ά κητοειδή τρώνε κάθε μέρα, από τ'ό πρωί ως τ'ό βράδυ. Τ'ό φίδι, όταν καταβροχθίσει ένα γερό μεζέ, πέφτει σ'ε λήθαργο επί πολλές εβδομάδες, ώπου να τόν χωνέψει. "Εξ άλλου, όταν δεν βρίσκει τροφή, μπορεί να μείνει σχεδόν νηστικό επί μήνες. Οι όχιες π.χ. ξέρουμε ότι άρνούνται να λάβουν τροφή σ'ήν αιχμαλωσία. Και όμως διατηρούνται επί πολλούς μήνες ζωντανές και μάλιστα χωρίς να φαίνονται ότι αδυνατίζουν.

Πρόσφατα, ένας πύθων τής "Ιάβας, μήκους πέντε μέτρων, αγοράστηκε από τ'ό παρισινό Μουσείο Φυσικής "Ιστορίας. Κατά τήν άφιξή του σ'ό Παρίσι, τ'ό βάρος του ήταν 36 κιλά. Σ'ό χρόνο που άκολούθησε (για τήν ακρίβεια: σ'ε 374 μέρες) ο πύθων γευμάτισε μονάχα όκτώ φορές. Τ'ό συνολικό βάρος τών όκτώ γευμάτων ήταν περίπου τριάντα

Τ'ό φίδι μπορεί να καταπιεί έναν όλόκληρο βάτραχο. "Αλλά χρειάζεται λίγη προσπάθεια...

κιλά. Σ' αυτό το διάστημα ο πύθων αύξησε το βάρος του κατά οκτώ κιλά... Βλέπουμε, λοιπόν, ότι τα φίδια είναι εξαιρετικά λιτοδίαιτα.

ΑΝΑΦΕΡΑΜΕ στην αρχή αυτού του άρθρου τις δυο μεγάλες κατηγορίες των ζώων που, κατά τα φαινόμενα, είναι πολύ άπλες κι' έρχονται σε ξεκάθαρη αντίθεση μεταξύ τους: Τά σαρκοβόρα και τα φυτοφάγα.

Νομίζετε ίσως πως οι διαφορές αυτές δεν θέτουν κανένα πρόβλημα. Και όμως, άκόμα κι' έδω τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά... 'Ας δούμε και πάλι τι γίνεται στη φύση:

Η αγελάδα βρίσκεται σ' ένα λειβάδι. Βόσκει. Μιλούσαμε πιδ πάνω για τους πολυφαγούς της φύσεως: η αγελάδα θα πρέπει ν' ανήκει σ' αυτή την κατηγορία, αν κρίνουμε από τα σάβωνα της που δεν σταματάνε ούτε λεπτό... 'Όπως κι' αν έχει το πράγμα, η αγελάδα κάνει καλή χρήση του χόρτου που καταναλώνει κι' απ' αυτή την αποκλειστική τροφή μπορεί ν' άντλησει όλα τ' αναγκαία συστατικά για τη λειτουργία του βαρύτατου κορμιού της, για να κατασκευάσει κρέας, αίμα, κόκαλα, γάλα... Διατροφή τέλεια, οικονομική, ανεξάντλητη. Γιατί να μην κάνουν το ίδιο κι' όλα τ' άλλα ζώα και ο άνθρωπος;

'Ας πάρουμε λοιπόν ένα σκύλο κι' ας τον δέσουμε στο λειβάδι μαζί με τις αγελάδες. Ξενηστικωμένος, ο σκύλος θα προσπαθήσει κι' αυτός να φάει χορτάρι. 'Αλλ' έπειτα από λίγες μέρες διαπιστώνουμε πως ο σκύλος μας εξεμέτρηση το ζήν — τα «τίναξε», με άλλα λόγια.

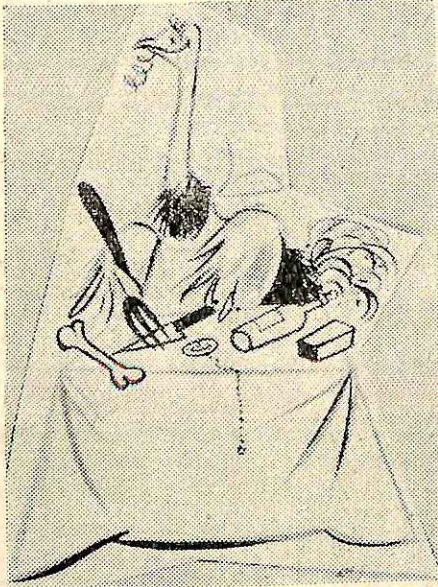
'Όστε τα καύσιμα που επιτρέπουν τη λειτουργία αυτής της πελώριας μηχανής που λέγεται αγελάδα, δεν έχουν καμιά αξία για το σκύλο. Ποιος είναι ο λόγος; Μονάχα οι χημικοί μπορούν να μάς απαντήσουν.

Οι χημικοί ξέρουν από ποιά συστατικά είναι φτιαγμένο το χορτάρι: πολύ νερό, κυτταρίνη, φυτικοί υδατάνθρακες. 'Ο σκύλος δεν μπορεί ν' αφομοιώσει τους φυτικούς υδατάνθρακες. 'Ενώ η αγελάδα έχει στο στομάχι της τα κατάλληλα πεπτικά ύγρα που επιτρέπουν αυτή την αφομοίωση... Αυτό το τεράστιο μυστήριο να υποθέσουμε λογικά. 'Αν ψάξουμε όμως στο στομάχι μιας αγελάδας, δεν θα βρούμε κανέναν «ειδικευμένο» αδένα για την έκκριση ειδικών υγρών που επιτρέπουν την αφομοίωση των φυτικών υδατανθράκων. 'Αλλά θα βρούμε στον πεπτικό σωλήνα της αναρίθμητα ζωντανά πλάσματα. Στ' μικροσκοπίο, θα διαπιστώσουμε πως είναι «μικρόβια», δηλαδή βακτηρίδια που έχουν επιφορτισθεί με όλη την εργασία της πέψης — παράγουν όξέα, υδρολύουν, αποσυνθέτουν, μετασχηματίζουν κάθε τι που αντίστέκεται στην αφομοίω-

ση... Τò πρόβλημα της διατροφής λύεται από τα μικρόβια, όχι από τον οργανισμό της αγελάδας.

Η επιχείρηση λοιπόν είναι πολύ πιο περίπλοκη απ' όσο υποθέταμε στην αρχή: Τò πεπτικό σύστημα της αγελάδας δεν είναι μια μηχανή, δεν είναι καν ένα αυτόματο εργοστάσιο. Είναι ένα εργοστάσιο με αναρίθμητους ζωντανούς εργάτες, τα βακτηρίδια. Και τò εργοστάσιο είναι εξαιρετικά έκτεταμένο: Ξέρουμε πως όλα τα μηρυκαστικά (βόδια, πρόβατα, ελάφια κλπ.) έχουν ολόκληρη σειρά στομασικών θυλάκων και, γενικά, όλα τα φυτοφάγα έχουν απέραντους πεπτικούς σωλήνες. 'Ο πεπτικός σωλήνας του βοδιού είναι είκοσι φορές μακρύτερος από τò μήκος του. 'Αλλ' ο πεπτικός σωλήνας ενός σαρκοβόρου, όπως τò λιοντάρι, δεν ξεπερνάει τις τέσσερις φορές τò μήκος τού σώματός του.

Και αυτό ακριβώς μάς δίνει την εξήγηση, γιατί «τα τίναξε» ο δύστηνος ο σκύλος που δέσαμε στò λειβάδι: Τò πεπτικό του σύστημα, ουσιαστικά, δεν είναι πολύ διαφορετικό από τών φυτοφάγων και διαθέτει τὰ ίδια βακτηρίδια,

τους ίδιους «εργάτες». 'Αλλά τò εργοστάσιο είναι πολύ πιο κοντό και οι εργάτες δεν προφταίνουν να επεξεργασθούν πλήρως τις πρώτες ύλες. 'Ετσι, τὰ σαρκοβόρα καταβροχθίζουν τò χορτάρι αφομοιωμένο κιόλας στò κρέας τού φυτοφάγου. Είναι πολύ πιο άπλό.

'Ανάμεσα στὰ σαρκοβόρα και τὰ φυτοφάγα υπάρχουν οι ένδιάμεσοι τύποι τών παμφάγων, όπως είναι οι πίθηκοι, οι άρκουδες, οι σκαντζόχοιροι, διάφορα πουλιά και ψάρια και, φυσικά, ο άνθρωπος. Τò διαιτολόγιο αυτών τών ζώων έχει πολύ μεγαλύτερη ποικιλία, πάντα όμως εξαρτάται από τή μικροβιακή πανίδα τών εντέρων, όπως στην περίπτωση της αγελάδας.

★

ΤΑ πιο σαρκοβόρα τών σαρκοβόρων είναι, χωρίς άλλο, τα αیلουροειδή που ο άριστος τών δοντιών τους έχει περιορισθεί σε τριάντα. ('Ο σκύλος έχει 42). 'Ο λύξ, ένα από τ' άγριώτερα αیلουροειδή, δεν έχει παρά μό-

νο 28 δόντια. Αυτό σημαίνει πως ή άρ γασία της μαήσεως έχει πολύ μεγαλύτερη σημασία στὰ φυτοφάγα. Οι νυχτερίδες και γενικά τὰ έντομοφάγα καταναλώνουν τεράστιες ποσότητες ζωντανής σάρκας. 'Όσο για τò είδος τών «μυγαλών» (μικρόσωμα ζώα που μοιάζουν λίγο με τούς άρουραίους) είναι ίσως άγριώτερα κι' από τὰ αیلουροειδή. Καταβροχθίζουν όχι μονάχα έντομα αλλά και ψάρια και έρπετά, καθώς και θηλαστικά και πουλιά, κάποτε πολύ μεγαλύτερα σε όγκο. Και όταν τούς δοθεί ή ευκαιρία δεν διστάζουν ν' άλλαλοφαγωθούν.

'Υπάρχουν όμως και άλλα ζώα που δεν έχουν παρά μόνο τὰ εξωτερικά γνωρίσματα της ομάδας τών σαρκοβόρων, ενώ τὰ ήθη τους είναι πολύ πιο ήμερα. Για μερικές άρκουδες, τò κρέας δεν είναι παρά σπάνιος μεζές. Τò είδος «παντά» τών 'Ινδιών (που συγγενεύει με τις άρκουδες) τρέφεται κυρίως με φυτά και ιδιαίτερα μ' ένα μπαμπού που φυτρώνει σε όρισμένες περιοχές.

Είναι φανερό πως ή γεωγραφική κατανομή τών ζώων εξαρτάται από τις διαιτητικές τους συνήθειες. 'Όσο πιο «αποκλειστική» είναι ή διατροφή τους, τόσο δυσκολότερα μπορούν να προσαρμοσθούν σ' ένα καινούργιο φυσικό περιβάλλον. 'Αντίθετα, βλέπουμε πως ένα παμφάγο όπως ο άρουραίος, έχει εξοπλωθεί σ' όλη τή Γή: τὰ πάντα είναι φαγώσιμα για τόν άρουραίο — ζωντανά ή πτώματα, πουλιά, ψάρια, βατράχια, σπόροι, καρπού, ρίζες, κόκαλα και άπομεινάρια κάθε οργανικής ύλης όπως τò δέρμα, τò ξύλο, τò μαλλί, τò μπαμπού, τò σχοινί, τò έλεφαντόδοντο, τίποτα δεν τού είναι άχρηστο...

Βλέπουμε απ' αυτά τὰ παραδείγματα (και θα μπορούσαμε ν' αναφέρουμε πολλά περισσότερα) ότι τò φράγμα που χωρίζει τὰ σαρκοβόρα από τὰ φυτοφάγα δεν είναι αδιαπέραστο. Τὰ πρώτα μπορούν να συμπληρώσουν τή διατροφή τους στην περιοχή τών δευτέρων και αντίστροφως. Μήπως δεν βλέπουμε καμιά φορά τις γάτες μας να ματσουλίζουν χόρτα; 'Όταν ή πείνα προστάζει, ποιος ξέρει πού μπορούν να φτάσουν τὰ ζώα. 'Εχουν σημειωθεί περιπτώσεις που οι γκαμήλες έφαγαν ψάρια και τὰ μούλάρια ψητό κρέας! 'Αλλ' αυτό βέβαια δεν όφειλε παρά μόνο για σύντομες καταστάσεις ανάγκης.

Τέλος, ανάμεσα στὰ χόρτα και τò κρέας, υπάρχει άκόμα ένα φαγώσιμο υλικό που δεν περιφρονείται από τὰ ζώα: οι όρυκτες ύλες.

Γιατί όχι; 'Ακόμα και ο άνθρωπος τρώει όρυκτά (τò άλάτι). Πολλά ζωικά είδη, προ πάντων τὰ φυτοφάγα, αισθάνονται τή ανάγκη να συμπληρώσουν τή διατροφή τους με όρυκτες ύλες. Οι εξερευνητές της ζούγκλας έχουν επισημάνει όρισμένες περιοχές που τις όνομάζουν «φαρμακεία τών έλεφάντων». 'Εκεί, τὰ παχύδερμα έρχονται κατά περιόδους για να φάνε... χώμα. Τò έδαφος σ' αυτές τις περιοχές περιέχει άφθονες θειικές και χλωριούχες ένώσεις σιδήρου, χαλκού, μαγνησίου κλπ. που φαίνεται πως χρειάζεται ο οργανισμός τών έλεφάντων.

LOUIS MARCELLIN

ΠΙΕΡ ΛΑ ΜΥΡ

ΜΕΙ. ΣΥΛΒΑΣ ΑΚΡΙΤΑ

Λιουιέν Ρουίξ

Η Ζωή του ΛΩΤΡΕΚ

27ον

Η θαυμάσια μυθιστορηματική βιογραφία τού Λωτρεκ, που μάς ίστορεί παράλληλα τò δρόμο που ακολούθησε ή νεώτερη ζωγραφική, μπαίνει σε νέο κεφάλαιο. 'Ο Λωτρεκ έγκαταλείπει τήν παλιά του ζωή και τὰ κακόφημα σπίτια της Μονμάρτρης και γνωρίζεται με τή Μύριαν.

ΑΦΟΤ τήν παρηγόρησε, όσο μπορούσε, ο 'Ανρύ πηγε στò δωμάτιό του και πλάγιασε. Τὰ σεντόνια ήταν δροσερά. Τò νυχτερινό άεράκι άνέμιζε τις κουρτίνες. 'Αποκοιμήθηκε. Ξύπνησε πολύ άργότερα από ότι λογόριαζε και ξαφνιασμένος βόηξε στò κρεβάτι του τήν 'Ελσα.

— Δέ μ' άρέσει να κοιμάμαι μόνη και σκέφτηκα να κοιμηθώ μαζί σου. 'Η 'Ελσα, ή Βιεννέζα, ύπηρε άλλοτε μιό πανέμορφη κοπέλα. 'Ενοιωθε τόσο βαθειά άδιαφορία για τούς άντρες που έκτελτοσε δίχως δυσκολία κάθε τους άπαίτηση.

Αυτό τò πρωί χουζούρευε στò κρεβάτι, κάπνισε και παρακολούθησε τόν 'Ανρύ που ζωγράφιζε. Με τò καφετί του μπουβουζί της θύμιζε πύθηκο. Καθώς έκείνος έσκυβε να πιάσει τή μπουκάλα τού κονιάκ, τόν μάλωσε.

— Καμιά μέρα θα σε σκοτώσει, τού είπε ήρεμα γυαλίζοντας τὰ νύχια της.

'Εκείνη εξακολούθησε να τού μιλάει για τή Βιέννη, τὰ όρατα της πάρα, τή γοητεία τών κήπων της, τήν εδύμη διάθεση τών κατοίκων. Μίλησε άδιάφορα για τήν ολιγογένη της και πως ένας θεός της ήγνε βίαιε σάν ήτανε δώδεκα χρόνων. 'Η φωνή της ήταν απαθή. 'Όταν ο 'Ανρύ τής έριξε μιό ματιά, τήν είδε να ξύνει τò πόδι της.

— Θα βρέξει. 'Όταν μού πονάει ο κάλος πάντοτε βρέχει.

Τού μίλησε για τούς περασμένους της έρωτες και ύστερα έφυγε.

Νωρίς τ' άπόγευμα, άρχισαν να μπαίνουν μιό μιό, κι' άλλες κοπέλλες στην κάμαρα τού 'Ανρύ. 'Ερχόντανε φορώντας μιάνοιζτες όρμπες, με μάτια ποημένα, ξεχτένιστες. Με χασμουρητά βαρυστημάρα, νιαουρίζανε τò «καλημέρα» 'Ανρύ, εξέταζαν τις ζωγραφίες του, έπειτα ξαπλώνοντανε τεμπέλικα στò κρεβάτι.

'Η Κλεό έβγαλε μιό τράπουλα κι' άρχισε να διαβάει τὰ μέλλοντα.

— Θα λάβω γράμμα! άναφώνησε. 'Αρα, γε, ποιος...

Τήν διέκοψε ή Ρολάντ, μιό μελαχροινόλα με μακρά πάδια, με βλέμμα και γέλιο άνήσυχης φοράδας.

— Ξέρεις, 'Ανρύ, μ' αυτό τò μπουβουζί, μοιάζεις σάν πύθηκος.

— 'Αστείο κι' αυτό, της χαμογέλασε,

έτσι μού είπε ή 'Ελσα τò πρωί. 'Ισως θάρπετε να είχα γίνει πύθηκος.

'Η Λιάνα, καθορίζοντας τὰ νύχια της, άρχισε ν' άναρωτιέται δυνατά, αν κανείς θάρπετε να προσεύχεται καθιστός ή γονατιστός. 'Η συζήτηση ξέσπασε σε βίαιο καντά. Σε λίγα λεπτά, έθριξε ή μιό τήν άλλην, έτοιμες να πιαστούνε στò ξύλο.

'Η 'Ελσα, έκέφρασε τή γνώμη πως ίσως ο Θεός να μη σκοτιζότανε και πολύ για τόν ένα ή τόν άλλο τρόπο.

Αυτή ή παρατήρηση εξαγρίωσε τήν 'Τρόν, που ήτανε με τò μέρος τού γονατισματος. 'Αρχισε να βρίζει τήν 'Ελσα.

— 'Όσο νάναι κι' οι Άδστριακοί είναι σχεδόν Γερμανοί, ψέματα; Και ξέρεις, τί τούς κάνω εγώ τούς Γερμανούς; Νά, τί τούς κάνω. Μιό προσβλητική χειρονομία συμπλήρωσε τή φράση.

— Μά, διαμαρτυρήθηκε ψύχοαιμα ή 'Ελσα. Είπα μονάχα, πως ο Θεός...

— Μά, τί ξέρεις εσύ για τò Θεό; 'Ο Θεός σου δεν μιλάει ούτε Γαλλικά! 'Εξ άλλου...

'Ο 'Ανρύ παρακολούθησε απ' τò σκαμνί τόν αυτών τόν άνόητο καντά άνάμεσα σ' αυτές τις καλόγριες της άμαρτίας, τις νευρωτικές απ' τήν άπουσία της λακάδας στη ζωή τους, απ' τήν κοινή σκώδωση και τήν άτέλειωτη επανάληψη της έρωτικής πράξης, δίχως έρωτα. 'Ετσι τὰ κυγαλιζαν κι' οι Κορίνθιες ή Ρωμαίες εταίρες.

Και βιαστικά, με όίγους πινελιές, τις σκιστάρισε.

Σε λίγο μύηκε ή Μπερτα βιασική για να τούς άναγγείλει, πως ήτανε σχεδόν ή ώρα πέντε και τò δείπνο ήταν έτοιμο.

'Ο 'Ανρύ άφησε τήν παλέττα του, σκούπισε τὰ πινέλλα. 'Όστερα ήπιε άκόμα ένα κονιάκ, πλύθηκε προσεχτικά κι' άκολούθησε τὰ κορίτσια στην τραπεζαρία.

'Όπως πάντα, τò ραί ύπηρε άπερόχο. 'Ο 'Αλέξανδρος Ποτιερόν ήταν ο μάγειρας, όχι τόσο για οικονομία, αλλά για να περάσει τήν ώρα του. Κάθε φορά που κανένα κορίτσι τόν κολάκευε, ένα χαμόγελο έπαίξε στην σπανή φάτσα του και μιό σύντομη λάμψη άνέβαινε στὰ κυτταρικά του μάτια.

Στò διάστημα της παραμονής του στò Λευκό Λουλούδι, ο 'Ανρύ δούλεψε, ήπιε κονιάκ, έκανε έρωτα κι' άκολούθησε τò όρόλοιο τού σπιτιού. Τὰ κορίτσια είχανε τόσο συνηθίσει τήν παρουσία του, που δεν τόν πρόσεχαν πιά. Ντυνότανε, γδυ-

νότανε, παίρνανε τò μπάνιο τους, κατσαρώναν τὰ μαλλιά τους μπροστά του.

Έλαχφώρησε στόν άνάκατο λαβύρινθο της ήθικης τους. Παρηγόρησε τήν 'Αδριανή όταν ένα πρωί, ώρμησε στην κάμαρά του, και χύνοντας δάκρυα πικρά, τού είπε πως χάρηκε με τὰ χάρδια ενός πελάτη.

— Μάλιστα! Μάλιστα! Είμαι μιό κατσίκια, ένα παλιού ήλυκο, μιό τιποτένιο! 'Ατιμάστηκα! Τί να τώ τώρα στò άγόρι μου, τήν άλλη βδομάδα, σε με ρωτήσει, αν τού ήμουν πιστή;

'Ακουγε τή μαντάμ Ποτιερόν, τήν ώρα τού δείπνου να χτυπάει αυστηρά τò πηρούνι της στò τραπέζι για να διακόψει έναν καντά.

— Παρακαλώ, δεσποινίδες, μην ξεχνάτε πού βρίσκεστε!

Τò προηγούμενο βράδυ της άναχώρησής του έπαίξε ντόμινο, μετά τò φαί, με τόν 'Αλέξανδρο Ποτιερόν.

— Αυτάμαι πού φεύγετε, κύριε Τουλούξ, αναστέναξε ο σύζυγος της μαντάμ. — Δεν θέλω να φύγω, είπε ο 'Ανρύ. 'Αλλά ύποσχεθήκα σε μιό φίλη μου να τής κάνω μιάν άφίσσα.

— 'Εσείς τουλάχιστον, μπορείτε να αγαίνετε έξω, όποτε θέλετε! 'Ηταν εδ- χάριστο να σας έχοιμε έδω, σά μέλος της οικογένειας, να πούμε. Βαρύνει κανείς μ' όλα τούτα τὰ θηλυτά.

XVIII

Η ΜΑΝΤΑΜ Λουμπέ άδειασε στη σόμπα ένα κουβά με κάρβουνα.

— 'Αν με είχατε είδοποιήσει πό- τε θάρχόσατε, θα τακτοποιούσα και θα έστάνα τò διαμέρισμά.

— Σας παρακαλώ, μαντάμ Λουμπέ, μην κατεβάζετε τὰ μούτρα σας. Πως να σας είδοποιούσα; Βασικόμωνα στò σπίτι μιός γουάς θειάς μου, στην έξοχή.

'Εκείνη γνόριξε απ' τόν Μωρίς που βρισκότανε, κι' είχε πιά από καιρό πάψει να διαμαρτύρεται. 'Οτιδήποτε, τò κάθε τι ήταν καλύτερο απ' τις νυχτερινές του περιπλανήσεις στους δρόμους...

— 'Όμως αυτές οι τρεις βδομάδες στην έξοχή μού κάνανε καλό, δεν είναι;

— Τουλάχιστον δεν φαίνεστε και τόσο κοκκαλιάρης. Κι' έλπίζω να κοιμηθήκατε λιγάκι εκεί, στής κακομοίρας, άρρωστης θέλας σας, πρόσθεσε σαρκαστικά. 'Ενώ λείπατε, σας ξησάσε πολλές κόσμος. 'Εχω μιό στίβα γράμμάτων για σας.

— 'Ω, άστε τα να περιμένουν. Για νυτ- τήτε τί σας έφερα απ' τήν έξοχή.

— Μά, κύριε Τουλούξ, δεν έπρεπε...

Κάθε φορά τήν καλόπιανε με τήν ίδια μέθοδο.

— Δεν έπρεπε, επανέλαβε, ψάχνοντας στις άμέτρητες τσέπες της.

— 'Αντε, πάρτε τò δικό μου, της εί- πε χαμογελώντας τρυφερά, προσφέροντάς της τò μαντήλι του. Μά, έτσι καλωσορί- ζει ο κόσμος; Γυρίζω πλάω, σας φέρνω

μιάν ώραία καρφισούλα, κι' έσεις δά ζετε τὰ γλάματα.

Έκεινη έλαψε, φύσηξε τή μύτη της και, λημονώντας τήν καρφίτσα του, ζύτταζε με βουδή άπελπισία. Σου ράγιζε τήν καρδιά νά βλέπεις ένα τόσο καλό παλληκάρι νά καταστρέφει τήν όγεια του μ' αυτό τδ άθλιο κονιάκ, και νάρχεται σπιτι μεθυμένος και τόσο κουρασμένος, πού νά μήν έχει τδ κουράγιο ούτε νά γδυθεί. Τδ περασμένο καλοκαίρι τής είχε ύποσχεθεί νά ξεκουραστεί στήν 'Αρκασόν, κι' αυτός περιδιάβαζε στις ξένες χώρες. 'Απ' τή Λισσαβώνα τής είχε στείλει ένα άσημένιο βραχιόλι, ένα κεντημένο σάλι άπ' τή Μαδρίτη, ένα άσημένιο κουτί άπ' τδ Τολέδο. Κι' άν τού τύχαινε τίποτα... 'Αλλά σκοτιζότανε αυτός; Έβλεπες στά μάτια του, πώς δέν τόν έγνοιαζε γιά τίποτα πιά, ούτε γιά τή ζωή.. Δέν δ' άντεχε και γιά πολύ...

— Σας παρακαλώ, μήν κλαίτε, μαντάμ Λουμπέ, τής είπε σιγά, τρυφερά. Ξέρω, τί σκέφτεστε κι' αυτό είναι χειρότερο. Σας παρακαλώ!

Σηκώθηκε και σύρθηκε στο σκαμνί του.

— Σε καμμιάν ώρα θάρθει ή δεσποινίς 'Αβρίλ. Μείνετε, όμως, μαζί μου ώσπου νά έρθει και πείτε μου τά νέα.

Όλος δ κόσμος στδ δρόμο τους ήταν άρρώστος. 'Ο Παριζιάνικος άέρας ήταν γεμάτος άπρόους κι' άπό κάτω σιχαμερά ζώνια, πού δέν μπορούσες ούτε νά τά διακρίνεις.. 'Ο έπάνω νοικάρης τώσκασε, δίχως νά πληρώσει.

Άνοιξε τήν εφημερίδα αφήνοντας μιá κραυγή.

— Τι τρέχει μαντάμ Λουμπέ:

— Ένας φόνος, κύριε Τουλούζ. Έγινε φονικό στδ δρόμο μας!

— Πού;

— Δέν ξέρω ακόμα.

Άρχισε νά διαβάξει με πιασμένη άνάσα:

ΑΙΜΑΤΗΡΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΠΑΘΟΥΣ ΣΤΗΝ ΜΟΝΜΑΡΤΡΗ

Τδ ξενοδοχείο τού Φεγγαριού, τής όδου Κολεγκού, ύπήρξε τδ σκηνικό ένός άπ' τούς πιδ σατανικούς φόνους.

Τδ έγκλημα έγινε πριν άπό άκοιές μέρες. Έγινε δέ ως εξής. Ένω ή Αιματόχειλη έδινε στδ γιγκολό της τίς φτωχικές εισπράξεις τής νύχτας, αυτός τήν έθριζε γιά τήν τεμπελιά της, γιά τήν κακοκεφιά της. 'Η γυναίκα απάντησε θυμωμένη πώς ήταν πολύ άρρωστη γιά νά έχει κέφι. Κι' εξέφρασε τήν επιθυμία της νά αποτραβηχτεί άπ' τή δουλειά. Τότε δ θίαιος Καγιέτ, άρπαξε άπ' τδ λαμπί τδ δυστυχισμένο πλάσμα και τήν στραγγάλισε. 'Ως τώρα δέ βρεθήκανε τά ίχνη του, άλλα ή σύλληψη του άναμένεται άνά πᾶσαν στιγμήν».

— Έλπίζω νά τόν θρούνε και νά τού κόψουν τδ κεφάλι, ξέσπασε ή μαντάμ Λουμπέ.

Ακούστηκε ένας χτύπος στήν πόρτα και ώρμησε στδ έργαστήρι ή Ζάν 'Αβρίλ.

— Τι τρέχει; 'Ο δρόμος είναι γεμάτος άπό άστυφύλακες. Έλεγα πώς δέν υ' αφήνανε τδ άμάξι μου νά περάσει. Ένω ή 'Ανρύ έξηγούσε τήν αϊτία, ή μαντάμ Λουμπέ βγήκε γιά νά μάθει νεότερα.

Μιάν ώρα άργότερα ή θεατρίνα σηκώθηκε.

— Θα σε πείραζε, άν σταματούσαμε γιά σήμερα; Έχω πρόβα στδ Πακέν. Δέν έρχεσαι μαζί μου; Σε παρακαλώ, βάλε τδ καπέλλο και τδ παλτό σου κι' έλα. Ένω περνούσανε άπ' τήν όδδ Λαφαγιέτ, πήρε τδ μάτι του στή βιτρίνα ένός άνθοπωλείου ένα ύπέροχο καλάδι με άσπρα τριαντάφυλλα.

— Σε πείραζει νά σταματήσουμε ένα λεπτό; τής είπε. Θάθελα νά στείλω αυτό τά λουλούδια στή μητέρα μου.

Λίγο άργότερα σκαρφάλωσε και πάλι στδ άμάξι.

— Πάρε, αυτά είναι γιά σένα. Άλλοτε σου άρέσανε οί βιολέττες. Θυμάσαι; 'Ισως όμως τώρα πιά πού έγινες στάο. νά μήν τίς καταδέχεσαι.

Έκρυβε τδ πρόσωπό της στδ μπουκέτο, άπολαμβάνοντας τδ άρωμα τών λουλουδιών.

— Άνρύ, είσαι γλύκα. Σκέπτεσαι πάντα τούς άλλους.

Έκεινός εξακολουθούσε νά διαμαρτύρεται γιατί και καλά ήθελε νά τόν σούρνει στδ Πακέν. όταν τ' άμάξι του σταμάτησε μπροστά στδν περίφημο «οίκο ραπτικής».

Τούς ώδήγησαν σ' ένα μικρό κυκλικό δωμάτιο, όλο χαλιά και καθρέφτες.

— Δέτε, παρακαλώ στή δεσποινίδα Χαγιέμ, νά έρθει άν δέν είναι άπασχολημένη; είπε σ' έναν υπάλληλο ή Ζάν.

Ό 'Ανρύ είχε καθήσει στδ ντιβάνι, μουρμουρίζοντας, όταν μπήκε μιá ώραιότατη καστανή, ντυμένη μ' ένα άπλούστατο, μαύρο φόρεμα. Ήταν μάλλον ψηλή και οί κινήσεις της είχαν μιάν άνετη χάρη πού τού θυμίσε τή Μαρί Σαρλέ. Τά σκούρα, γυαλιστερά της μαλλιά, χωρίζανε στή μέση γιά νά ένωθούν σ' ένα κότσο, πίσω άπ' τδ λαμίο, τονίζοντας τήν αλαβάστρινη χλωμάδα τού δβάλ προσώπου της. Τά μάτια της ήταν συναρπαστικά. Ήταν καφετιά, λαμπερά κι' ή έξυπνάδα τούς διέφευδε τήν αισθησιακή καμπύλη τών χειλιών της.

Μπονζούο, Ζάν, χαιρέτησε με οίκειότητα.

— Μύριαμ, άπό δώ δ κύριος ντέ Τουλούζ — Λωτρέξ.

Τδ μαννεκέν στράφηκε στδν Άνρύ.

— Πήγα στήν έκθεση σας, κύριε, τού χαμογέλασε κι' αυτός πρόσεξε τά τέλεια δόντια της, άλλα δέν κατάφερα νά δώ καλά — καλά τά έργα σας. Ήταν τώσος κόσμος.

Τά βλέμματά τους συναντήθηκαν και δέν διέκρινε στά μάτια της ούτε κοροϊδία, ούτε συμπόνια, παρά μιá ψυχρή εκτίμηση.

— Λυπούμαι άφάνταστα. Μακάρι νά τδ ήξερα.

Και ποιά θά ήτανε ή διαφορά; Αύτή, θά συνωδευότανε σίγουρα άπό κανέναν παρாலή. Όλα τά μαννεκέν έχουν έραστές.

Άλλά ή Μύριαμ είχε κιάλας σιχαφεί στή θεατρίνα.

— Θάθελες νά δοκιμάσεις τδ φόρεμά σου;

Άπορημένος ή 'Ανρύ είδε τήν Ζάν ν' αναπνδάει.

— Θεέ μου, κόντευα νά τδ ξεχάσω! Έχω ένα έπείγον ραντεβού. Θα ξαναγυρίσω αύριο.

Οί δυδ γυναίκες άντάλλαξαν ένα γοργό νεύμα.

— Λοιπόν, πώς σου φάνηκε; ρώτησε ή Ζάν τόν Άνρύ, καθώς προχωρούσαν πρds τήν Πλατεία Βαντόμ.

— Πώς έτσι και σέ φώναζε Ζάν.

— Αυτό θά στδ πώ άργότερα. Πές

μου πρώτα πώς σου φάνηκε;

— Πώς νά μου φανεί; Είναι μιá ωραιότατη κοπέλλα. Και τί σημαίνει αυτό;

— Τής άρεσες.

— Πώς τδ ξέρεις;

— Μού τδ είπε.

— Καθόλου μάλιστα. Τδ μόνο πού είπα...

— Δέν τδ είπα με λόγια, άλλα έχω τήν ξέρω.

— Τί συμβαίνει; Τί κρύβεις πάλι σ' αυτό τ' άμορφο κεφάλάκι σου;

— Καλά, λοιπόν. Σε πήρα στδ Πακέν, γιατί ήθελα νά γνωριστέτε έσεις οί δυδ. Ξέρεις, τής μίλησα γιά σένα. Τής είπα όχι μονάχα πούδ είσαι, άλλα και τή ζωή πού κάνεις, τήν καλή και τήν κακή πλευρά.

— Μά, γιατί τώκανεσ αυτό;

— Γιατί πιστεύω πώς έσεις οί δυδ μπορείτε νά γίνετε καλοί φίλοι. Σε θαυμάζει.

— Πώς τδ ξέρεις;

— Έπειδή ξέρω τή Μύριαμ, κι' αυτό πού θαυμάζει περισσότερο στδν κόσμο είναι ή επιτυχία, κάτι πού έσύ έχεις καταφέρει. Τώρα, πρέπει νά σε προσδιοποιήσω, Άνρύ, ή Μύριαμ είναι ένα παράξενο κορίτσι. Κάποτε μέναμε μαζί και τήν πίεξα νά βγει στή σκηνή. Τή σύστησα στδν Μπρασέρ, πού τή βοήθη ύπέροχη. Κι' αυτή ξέρεis τί έκανε; Χασμουρήθηκε μες στά μούτρα του! Ναι, είναι παράξενη, κάποτε δέν τήν καταλαβαίνω. Δέν ξέρω και πολλά γι' αυτήν. Είναι Έθραία, νομίζω άφανή. Είναι άφάνταστα φιλόδοξη και ξέρει τί θέλει.

Ό έρωτας δέν ταιριάζει με τά σχέδιά της. Δέ θέλει νά έρωτευθεί κανέναν άπένταρο άμορφονιό. Όνειρεύεται μέγαρο. Κι' άν δέν κάνω λάθος, θά τ' άποχτήσει κάποτε. Γιά τήν ώρα περιμένει τόν κατάλληλο άνθρωπο. Είναι μόλις είκοσιενός χρόνων.

— Και τί έχουν νά κάνουν όλ' αυτά μαζί μου;

— Σου είπα. Σκέφτηκα πώς έσεις οί δυδ θά μπορούσατε νά γίνετε καλοί φίλοι. Θυμήσου το αυτό, Άνρύ. Μονάχα φίλοι και τίποτε άλλο!

— Και μαζί μου θά ένιωθε άσφαλής, τής είπε πικρά. Δέν ύπάρχει κίνδυνος νά μ' έρωτευτεί, ψέματα;

— Δη-λα-δή... Ναι, μάλλον. Έκεινη θέλει παρέα Άνρύ, όχι έρωτα. Μπορεί νά μή τδ πιστεύεις, άλλα ύπάρχουνε κοπέλλες πού εύχαριστιούνται με τήν άντρική συντροφιά, δίχως νά χρειάζεται νά πλαγιαίνουν μαζί τους.

— Έννοείς, πώς είναι πρόθυμη νά γίνε φίλη μου; Νά τρώμε έξω, νά πηγαίνει στδ θέατρο μαζί μου;

— Ναι. Βέβαια θά πρέπει νά τήν κάνεις νά σε συμπαθήσει άρκετά. Είναι όμως πρόθυμη νά σε δοκιμάσει. Και άτι άλλο. Μήν περιμένεις νά διαρκέσει γιά πάντα. Κάποια μέρα, κάποιος άντρας θά τής προσφέρει όλα όσα όνειρεύεται, και τότε... Άλλά, στδ μεταξύ, γιά ξξη μήνες, ίσως κι' ένα χρόνο, μπορείς ν' απολαύσεις τήν παρέα μιās ύπέροχης κοπέλλας. Λοιπόν, Άνρύ, αύτή είναι ή ιστορία. Δέξου τήν, ή άρνήσου. Κι' άν έχεις λίγο μυαλό, θά τή δεχτείς. Τήν άλλη δδομάδα, άν θέλεις πηγαίνουμε μαζί στδ Λε Ρίς, θότερα άπ' τήν παράσταση και θάχεις τήν εύκαιρία νά τήν γνωρίσεις.

— Μά, γιατί τώκανεσ αυτό;

— Γιατί πιστεύω πώς έσεις οί δυδ μπορείτε νά γίνετε καλοί φίλοι. Σε θαυμάζει.

— Πώς τδ ξέρεις;

— Έπειδή ξέρω τή Μύριαμ, κι' αυτό πού θαυμάζει περισσότερο στδν κόσμο είναι ή επιτυχία, κάτι πού έσύ έχεις καταφέρει. Τώρα, πρέπει νά σε προσδιοποιήσω, Άνρύ, ή Μύριαμ είναι ένα παράξενο κορίτσι. Κάποτε μέναμε μαζί και τήν πίεξα νά βγει στή σκηνή. Τή σύστησα στδν Μπρασέρ, πού τή βοήθη ύπέροχη. Κι' αυτή ξέρεis τί έκανε; Χασμουρήθηκε μες στά μούτρα του! Ναι, είναι παράξενη, κάποτε δέν τήν καταλαβαίνω. Δέν ξέρω και πολλά γι' αυτήν. Είναι Έθραία, νομίζω άφανή. Είναι άφάνταστα φιλόδοξη και ξέρει τί θέλει.

Ό έρωτας δέν ταιριάζει με τά σχέδιά της. Δέ θέλει νά έρωτευθεί κανέναν άπένταρο άμορφονιό. Όνειρεύεται μέγαρο. Κι' άν δέν κάνω λάθος, θά τ' άποχτήσει κάποτε. Γιά τήν ώρα περιμένει τόν κατάλληλο άνθρωπο. Είναι μόλις είκοσιενός χρόνων.

— Και τί έχουν νά κάνουν όλ' αυτά μαζί μου;

— Σου είπα. Σκέφτηκα πώς έσεις οί δυδ θά μπορούσατε νά γίνετε καλοί φίλοι. Θυμήσου το αυτό, Άνρύ. Μονάχα φίλοι και τίποτε άλλο!

— Και μαζί μου θά ένιωθε άσφαλής, τής είπε πικρά. Δέν ύπάρχει κίνδυνος νά μ' έρωτευτεί, ψέματα;

— Δη-λα-δή... Ναι, μάλλον. Έκεινη θέλει παρέα Άνρύ, όχι έρωτα. Μπορεί νά μή τδ πιστεύεις, άλλα ύπάρχουνε κοπέλλες πού εύχαριστιούνται με τήν άντρική συντροφιά, δίχως νά χρειάζεται νά πλαγιαίνουν μαζί τους.

— Έννοείς, πώς είναι πρόθυμη νά γίνε φίλη μου; Νά τρώμε έξω, νά πηγαίνει στδ θέατρο μαζί μου;

— Ναι. Βέβαια θά πρέπει νά τήν κάνεις νά σε συμπαθήσει άρκετά. Είναι όμως πρόθυμη νά σε δοκιμάσει. Και άτι άλλο. Μήν περιμένεις νά διαρκέσει γιά πάντα. Κάποια μέρα, κάποιος άντρας θά τής προσφέρει όλα όσα όνειρεύεται, και τότε... Άλλά, στδ μεταξύ, γιά ξξη μήνες, ίσως κι' ένα χρόνο, μπορείς ν' απολαύσεις τήν παρέα μιās ύπέροχης κοπέλλας. Λοιπόν, Άνρύ, αύτή είναι ή ιστορία. Δέξου τήν, ή άρνήσου. Κι' άν έχεις λίγο μυαλό, θά τή δεχτείς. Τήν άλλη δδομάδα, άν θέλεις πηγαίνουμε μαζί στδ Λε Ρίς, θότερα άπ' τήν παράσταση και θάχεις τήν εύκαιρία νά τήν γνωρίσεις.

— Μά, γιατί τώκανεσ αυτό;

— Γιατί πιστεύω πώς έσεις οί δυδ μπορείτε νά γίνετε καλοί φίλοι. Σε θαυμάζει.

— Πώς τδ ξέρεις;

— Έπειδή ξέρω τή Μύριαμ, κι' αυτό πού θαυμάζει περισσότερο στδν κόσμο είναι ή επιτυχία, κάτι πού έσύ έχεις καταφέρει. Τώρα, πρέπει νά σε προσδιοποιήσω, Άνρύ, ή Μύριαμ είναι ένα παράξενο κορίτσι. Κάποτε μέναμε μαζί και τήν πίεξα νά βγει στή σκηνή. Τή σύστησα στδν Μπρασέρ, πού τή βοήθη ύπέροχη. Κι' αυτή ξέρεis τί έκανε; Χασμουρήθηκε μες στά μούτρα του! Ναι, είναι παράξενη, κάποτε δέν τήν καταλαβαίνω. Δέν ξέρω και πολλά γι' αυτήν. Είναι Έθραία, νομίζω άφανή. Είναι άφάνταστα φιλόδοξη και ξέρει τί θέλει.

Ό έρωτας δέν ταιριάζει με τά σχέδιά της. Δέ θέλει νά έρωτευθεί κανέναν άπένταρο άμορφονιό. Όνειρεύεται μέγαρο. Κι' άν δέν κάνω λάθος, θά τ' άποχτήσει κάποτε. Γιά τήν ώρα περιμένει τόν κατάλληλο άνθρωπο. Είναι μόλις είκοσιενός χρόνων.

— Και τί έχουν νά κάνουν όλ' αυτά μαζί μου;

— Σου είπα. Σκέφτηκα πώς έσεις οί δυδ θά μπορούσατε νά γίνετε καλοί φίλοι. Θυμήσου το αυτό, Άνρύ. Μονάχα φίλοι και τίποτε άλλο!

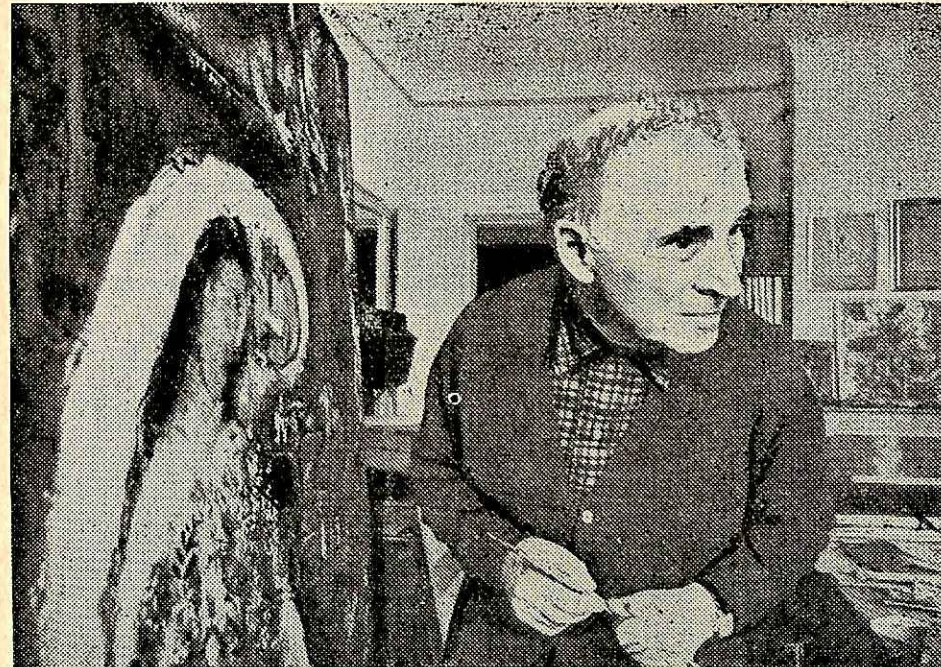
— Και μαζί μου θά ένιωθε άσφαλής, τής είπε πικρά. Δέν ύπάρχει κίνδυνος νά μ' έρωτευτεί, ψέματα;

— Δη-λα-δή... Ναι, μάλλον. Έκεινη θέλει παρέα Άνρύ, όχι έρωτα. Μπορεί νά μή τδ πιστεύεις, άλλα ύπάρχουνε κοπέλλες πού εύχαριστιούνται με τήν άντρική συντροφιά, δίχως νά χρειάζεται νά πλαγιαίνουν μαζί τους.

— Έννοείς, πώς είναι πρόθυμη νά γίνε φίλη μου; Νά τρώμε έξω, νά πηγαίνει στδ θέατρο μαζί μου;

— Ναι. Βέβαια θά πρέπει νά τήν κάνεις νά σε συμπαθήσει άρκετά. Είναι όμως πρόθυμη νά σε δοκιμάσει. Και άτι άλλο. Μήν περιμένεις νά διαρκέσει γιά πάντα. Κάποια μέρα, κάποιος άντρας θά τής προσφέρει όλα όσα όνειρεύεται, και τότε... Άλλά, στδ μεταξύ, γιά ξξη μήνες, ίσως κι' ένα χρόνο, μπορείς ν' απολαύσεις τήν παρέα μιās ύπέροχης κοπέλλας. Λοιπόν, Άνρύ, αύτή είναι ή ιστορία. Δέξου τήν, ή άρνήσου. Κι' άν έχεις λίγο μυαλό, θά τή δεχτείς. Τήν άλλη δδομάδα, άν θέλεις πηγαίνουμε μαζί στδ Λε Ρίς, θότερα άπ' τήν παράσταση και θάχεις τήν εύκαιρία νά τήν γνωρίσεις.

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ: 'Η συνέχεια

Στδ έργαστήριό του, στή Βάνς τής Νοτίου Γαλλίας, ή Μάρκ Σαγκάλλ, βάζει τίς τελευταίες πινελιές σ' ένα πίνακα πού τόν ζωγραφίζει τριάντα όλόκληρα χρόνια.

Ο ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΤΟΥ ΟΝΕΙΡΟΥ

ΤΟ ΕΡΓΟ ΚΑΙ Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΑΡΚ ΣΑΓΚΑΛΛ

ΤΟΥ ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΥ

Ε ΔΩ, είναι ή παράδεισος!»
'Ο Μάρκ Σαγκάλλ άγκαλιάζει με μιá πλατειά χειρονομία τόν πίνακα πού έχει διαλέξει νά κυττάζει ως τδ τελευταίο βράδυ τής ζωής του: τδ πληθωρικό μεσογειακό τοπίο πού άπλώνεται άπό τδ σπίτι του ως τή θάλασσα, στή γαλάζια πάχνη τού πρώινου.

Κάτω άπό ένα φωτιστέφανο άπό μεταξένια άσπρα μαλλιά, τδ πρόσωπό του, όπου λάμπουν δυδ πονηρά γαλανά μάτια, δονείται σάν άρπα. Κάθε κίνηση, κάθε λέξη προδίδει μιá συγκίνηση:

— Κυττάχτε αύτή τή γκυλίνα, άναπνεύστε αυτό τδ γίαισμαί, έγγίστε τδ φύλλο αυτό πού είναι άπαλό σάν βελούδο. Θαυμάζοντας τδ έξάισιο αυτό τοπίο — δέν θά τολμήσω ποτέ νά τδ ζωγραφίσω — έμαθα, σάν νά ήταν μιá άποκάλυψη, τήν άληθινή γλώσσα τών λουλουδιών. Άπό τότε είναι άδύνατο νά μή βάλω λουλούδια σ' όλους τούς πίνακές μου, άκόμα και στά βιτρώ πού μου παράγγειλε τδ γαλλικό κράτος γιά τόν καθεδρικό ναό τού Μέτς. Θα ύπάρχουν έπίσης λουλούδια στίς σκηνογραφίες γιά τή «Δάφνη και Χλόη» πού έτοιμάζω γιά τήν Όπερα. 'Η «πρεμιέρα» θά δοθεί

Τδ «κάρρο πού πλέει» ν' αυτό τδ γοπητευτικό σκίτσο τού Σαγκάλλ είναι άνάμνηση ένός θρύλου τού Βιτέμπος, πού λέει ότι ένας άμαξάς έβμοιαζε νά κυβερνά μιá βάρκα με τόν τρόπο πού κρατούσε τά χαλινάρια».

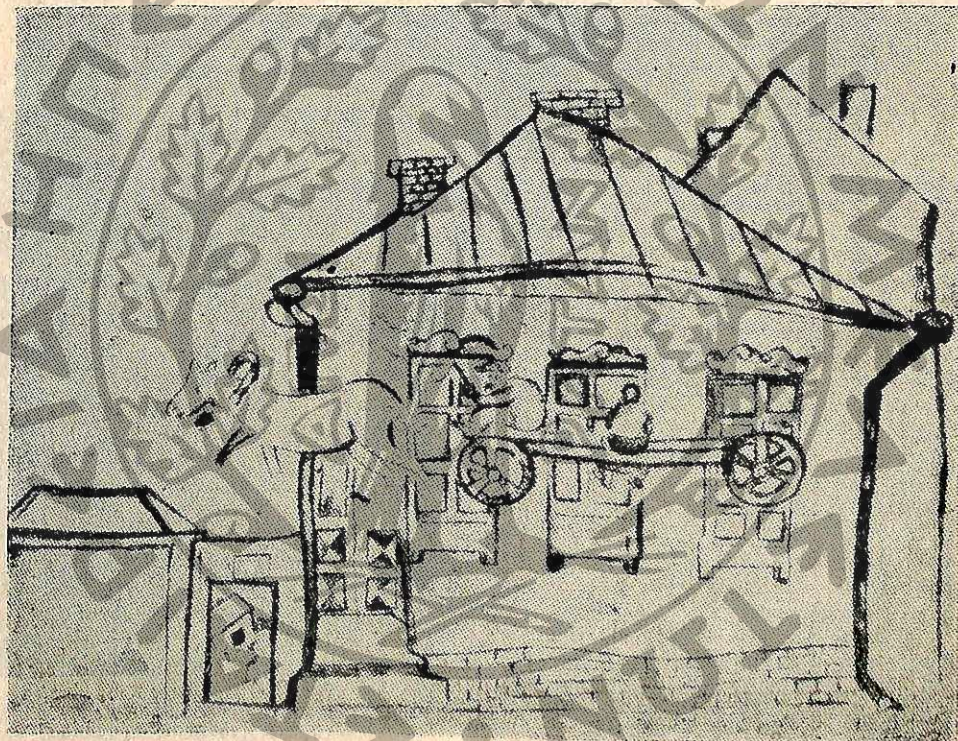
Ό Πिकासό, ή Μπράκ, ή Ρουά, ή Ματίς, ή Κλέφ, ή Καντίνσκυ μπορεί νά είναι οί «μεγάλοι» τής ζωγραφικής τού αιώνα μας — αυτοί πού έκαναν τήν επανάσταση στίς εικαστικές τέχνες και άνοιξαν ένα καινούργιο δρόμο. Κανένας, όμως, άπό αυτούς δέν δίνει στδ θεατή τή συγκίνηση πού δίνουν οί πίνακες τού Μάρκ Σαγκάλλ, τού «ζωγράφου τού όνειρου». Τδ φτωχόπαιδο τού Βιτέμπος, πού ήλθε στίς άρχές τού αιώνα μας άπό τή μακρινή αύτή πόλη τής Ρωσίας στδ Παρίσι και κατέκτησε σιγά - σιγά τή φήμη και τή δόξα, είναι σήμερα ή τρυφερότερος ζωγράφος πού ζει. Γέρος πιά, διατηρεί πάντοτε τή φρεσκάδα τής φαντασίας του και τή δροσιά τής τέχνης του. Θα μπορούσε νά είπωθεί ότι είναι ένας Τζιόττο τής εποχής μας — τώση είναι ή άγνότητα τού έργου του. Τί ξέρουμε, όμως, γιά τόν Σαγκάλλ και τούς πίνακές του;

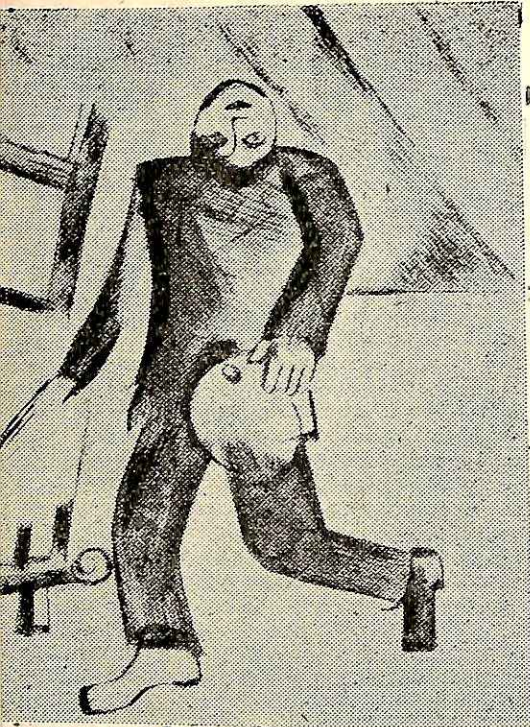
σκαλισμένα στήν πέτρα ένα κεφάλι κατσκίου κι' ένα μπουκέτο λουλούδια:

— 'Ο έργάτης είχε φύγει, τδ τσιμέντο δέν είχε ακόμα στεγνώσει και δέν μπόρεσα νά κρατηθώ. Σκόλισα με τδ δάχτυλό μου δώ πράγματάκια!

'Ο Σαγκάλλ γελά δυνατά, κυττάζει τδ σπίτι του πού είναι χαμένο μέσα σέ λουλούδια — τδ σπίτι τού Βιργιλίου, όπως τδ δνομάζει — και ξαναγίνεται σοβαρός:

— Και νά συλλογίζομαι ότι ένα φτωχόπαιδο τού Βιτέμπος έχει γίνει αυτό πού είμαι! Πόσος δρόμος άπό τότε! Δέν κατορθώνω άκόμα νά πιστέψω, ότι είναι, αλήθεια. Πώς έγινε νά γεννηθώ εκεί πέρα, τόσο μακριά!... Πριν λίγο τδ πανεπιστήμιο τής Γλασκώδης μού έκανε τή μεγάλη τιμή νά με δεξιωθεί και νά με άνακηρύξει διδάκτορα τιμής

Οι πίνακες του Σαγκάλλ είναι όλοι σαν άποσπάσματα από παράξενα όνειρα: άναποδογυρισμένα κεφάλια, άνθρωποι που περπατούν στον αέρα κλπ.

ένεκεν». Κατά την τελετή, ξανάβλεπα σαν σε όνειρο τον πατέρα μου να επιστρέφει κατάκοπος στην έτοιμόρροπη καλύβα μας, με τα χέρια παγωμένα από το να βάζει όλη μέρα ρέγγες στον πάγο...».

Το πρώτο πορτραίτο του

Ο ΣΑΓΚΑΛΛ, δέν έπαυσε ποτέ να συλλογίζεται το φτωχόπαιδο του Βιτέμπσκ. Τώρα που έχει γίνει ένας από τους τρεις ή τέσσερις πιο διάσημους και πιο αγαπητούς ζωγράφους της εποχής μας, μένει κολλημένος στο έβραϊκό προσώπιό της παιδικής ηλικίας του, όπως ή βελανιδιά στην πιο βαθιά ρίζα της. Μιλά πρόθυμα για τα νιάτα του. «Όχι για να παραπονεθεί, αλλά για να εξηγήσει πώς έλαιπε πάντοτε γι' αυτόν, ακόμα και στις πιο σκοτεινές μέρες, το μικρό φως της έλπίδας. Στο σπίτι των Σαγκάλλ, στο Βιτέμπσκ, δέν διάβαζαν μόνο τη Βίβλη: τη ζούσαν. Στο τραπέζι, που μόλις χώρουσε τα όκτω παιδιά — τον Μάρκ, τον αδελφό του και τις έξη αδελφές του — υπήρχε πάντοτε μια θέση άδεια: για τον προφήτη 'Ισαΐα.

Έξήντα χρόνια άργότερα, ο Σαγκάλλ δέν περιμένει πια τον προφήτη 'Ισαΐα. Έχει διατηρήσει, όμως, άνέπαφη την πλούσια κληρονομία του, τον θησαυρό αυτό από λαϊκές παραδόσεις και οικγενειακούς θρύλους που τον έχει εκφράσει με την εξιδανίκευση της τέχνης στους πίνακές του.

Οι γονείς του, με σκληρές θυσίες, τον είχαν αφήσει να συνεχίσει τις σπουδές του. Ο Μάρκ ήταν καλός μαθητής. Έγραφε ποιήματα και, έπειδή τραγουδούσε σωστά, κέρδιζε μερικά ρούβλια στη

συναγωγή όταν ήταν γιορτή. Το βράδυ, σχεδίαζε. Ακόμα και σήμερα θυμάται το πρώτο πορτραίτο του, που το είχε κρεμάσει περήφανος πάνω στο κρεβάτι του: ήταν του περίφημου πιανίστα 'Αντωνίου Ρουμπινιστάν που το είχε αντιγράψει από ένα περιοδικό.

Γράφηκε στην 'Ακαδημία Πέν, στο Βιτέμπσκ και άντελήφθη γρήγορα ότι ή ζωγραφική που διδασκαν και έκαναν εκεί, ήταν περισσότερο έγχρωμη φωτογραφία παρά τέχνη. Έφυγε, λοιπόν, για την Πετρούπολη όπου, αφού φοίτησε για λίγο διάστημα στη σχολή της «Εταιρίας για την προστασία των Τεχνών», έγινε δεκτός στην καινούργια σχολή του Μπάκστ, που μεσουρανούσε τότε με το γόητρο της μοντέρνας αισθητικής και του κοσμικού σναμπισμού. Αλλά και πάλι είδε ότι έχανε τον καιρό του. Μια έκθεση Γάλλων ζωγράφων του είχε ανοίξει τα μάτια: τα όνειρά του και ο μυστικισμός του δέν μπορούσαν να προσαρμόσθουν σε μαθήματα: μόνο αν εργαζόταν μόνος, με το ένστικτό του, θα κατάρθωνε να έκφρασθεί και να δημιουργήσει. Ξαναγύρισε, λοιπόν, στο Βιτέμπσκ κι' εκεί, στην έπαρχιακή αυτή ρωσική πόλη, άρχισε να ζωγραφίζει σαν μανιακός, άνακαλύπτοντας τη μαγεία του χρώματος και των παραμορφώσεων.

Έκει, κοντά στην πατρική καλύβα, τον περίμενε κι' ο έρωτας. Έκει συνάντησε την Μπέλλα, την πρώτη μεγάλη αγάπη του, ένα βράδυ του 1908. Μια μέρα ή Μπέλλα δέχθηκε να ποζάρει γυμνή στον άρραβωνιαστικό της, ή μητέρα της όμως, που άνεκάλυψε τον πίνακα, υπέχρεωσε τον Σαγκάλλ να τον καστρέψει. Στον ίδιο μουςαμά ζωγράφισε τότε ο Σαγκάλλ την «Ταφή», ένα φανταστικό πίνακα, όπου ένα κόκκινο έλλογο σύρει το φέρετρό των φτωχών σ' ένα χιονισμένο δρόμο του Βιτέμπσκ.

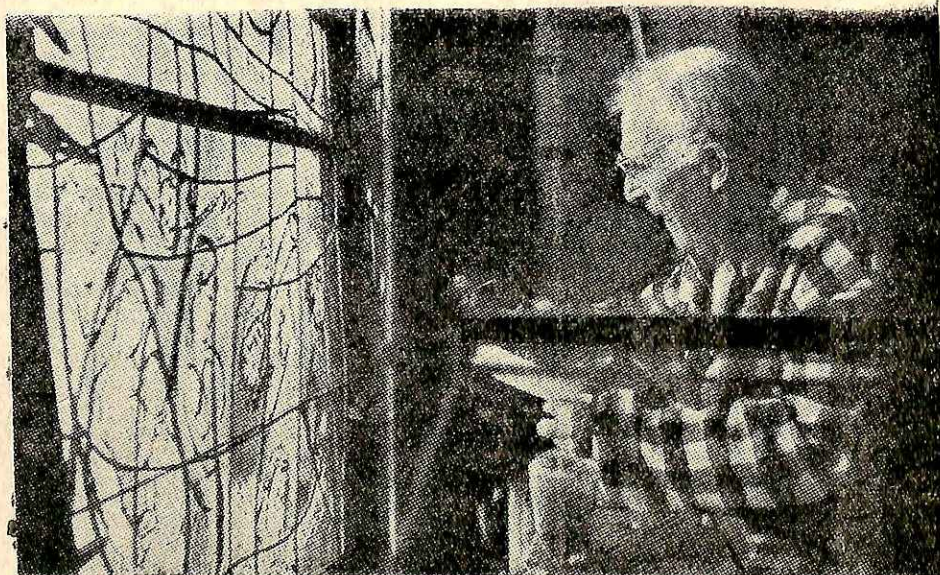
Η ώρα της τύχης

Το βράδυ, όταν ο Σαγκάλλ κοιμόταν, γινόταν μια παράξενη άλχημεία. Τα αντικείμενα του δωματίου άρχιζαν να χορεύουν. Η πετσέτα που ήταν κρεμασμένη στον τοίχο γινόταν ή ίδια ή Μπέλλα, ή σύμπα ανέβαινε στο

ταβάνι, το σαμοβάρι μεταμορφωνόταν σε μπουκετάκι και το πινέλλο των όνείρων σχεδίαζε κιόλας τον αύριανό πίνακα. Η ζωή θα μπορούσε να συνεχισθεί έτσι κι' ο κόσμος δέν θα μάθαινε ποτέ τίποτε για ένα νεαρό Ρωσοέβραϊο ζωγράφο που λεγόταν Μάρκ Σαγκάλλ. Η ώρα της τύχης, όμως, σήμανε γι' αυτόν τις πρώτες ήμέρες του 1910 — πριν από 50 χρόνια. Ο Βιναβέρ, ένα μέλος της Δούμας (βουλευτής), που τον είχε ήδη προσέξει στην Πετρούπολη, του πρόφερε μια μικρή ύποτροφία για να πάει να σπουδάσει στο Παρίσι. Τα Μπαλλέτα του Ντιαγκίλεφ θριάμβευαν τότε στο Παρίσι, ή Ρωσία ήταν της μόδας κι' ο Σαγκάλλ υιοθετήθηκε άμέσως από τη δημοκρατία των ζωγράφων του Μονπαρνάς. Έγκαταστάθηκε πλάι στο έργαστήριό του Μοντιλιάνι. Έπαιτα ζωέμεναν δυο άλλοι διάσημοι έπειτα ζωγράφοι: ο Σουτίν και ο Φερνάρ Λεζέ. Στην έτοιμόρροπη σκάλα Γιαπωνέζοι, Ρώσοι, Νοτιαμερικανοί διασταυρώνονταν κρατώντας πίνακες. Ο Σαγκάλλ θυμάται αυτή τη Βαβέλ της μπεζμικής ζωής του σαν να ήταν χθές:

«Όταν σ' ένα γειτονικό άτελιέ ένα μοντέλλο, που το είχαν προσλάβει, άρχιζε να κλαίει, όταν οι 'Ιταλοί τραγουδούσαν με συνοδεία μαντολίνου, όταν ο Σουτίν γύριζε από τις 'Αλλ με παρασιτεμένες κόττες για να τις ζωγραφίσει, εγώ έμενα μόνος στο έργαστήριό μου, όρθιος μπροστά στο καβαλλέτο μου, με μόνο φως μιάν άθλια λάμπα. Το έργαστήριό ήταν άσκοúπιστο από μιάν έδδομάδα και βρώμικο. Η λάμπα έκαιε κι' έκαιε κι' εγώ μαζί της. Ζωγράφιζα με μανία. Έκει, μέσα στους τέσσερις αútους βρώμικους τοίχους, έπλυνα τα μάτια μου, τα καθάρισα, έγινα ζωγράφος».

Καμμία φορά πήγαινε ο διάσημος Γάλλος συγγραφέας Μπλαϊζ Σαντράρ και τον υποχρέωνε να θυεί και να γευματίσει σαν άνθρωπος σ' ένα γειτονικό μπιστρό. Έπρεπε να περιμένει, όμως, στην πόρτα: «Ντύνομαι!», φώναζε ο Σαγκάλλ. Γιατί ζωγράφιζε γυμνός, για να έχει περισσότερη άνεση και — το

Ο Σαγκάλλ ζωγραφίζει ένα από τα διτρώ για τον καθεδρικό ναό του Μέντ. Είναι το τελευταίο έργο του, γε μάτο δροσιά, χάρη και φαντασία.

πιθανότερο — για να μη χαλά το μοναδικό κοστούμι του.

Ο Σαγκάλλ, που είχε γίνει φίλος του Σαντράρ, γνωρίστηκε με τον Κανουντό, με τον Μάξ Ζακόμπ, με τον Ντινουαγέ ντε Σεγκονζάκ, με τον Ντελωναί, με τον Μοντιλιάνι. Κάθε Τρίτη συνάζονταν στο σπίτι του Κανουντό και σηζητούσαν με πάθος για τα προβλήματα της μοντέρνας τέχνης και, προ πάντων, γιόρταζαν τη νέα λατρεία της Παρισινής Σχολής: τον κυβισμό. Μια μέρα ο Σαγκάλλ είπε στον 'Απολιναίρ, που τον συνάντησε στη λεωφόρο Μονπαρνάς:

— Ξέρω ότι είστε ο μεγάλος έμπνευστής του κυβισμού. Εγώ, όμως, ζητώ κάτι άλλο από την τέχνη. Θέλετε νάρθετε να δείτε τους πίνακές μου;

Ο 'Απολιναίρ πήγε. Καθισμένος στο μοναδικό κάθισμα του άτελιέ, κύτταξε. Έπειτα πήρε βαθειά άναπνοή, κοκκίνισε, χαμογέλασε και ψιθύρισε:

— 'Υπερφυσικό!

Πίσω στη Ρωσία

ΥΠΕΡΦΥΣΙΚΟ. Η λέξη ήταν σωστή. Για τον Σαγκάλλ το πραγματικό σκεπαζόταν πάντοτε από άσυνήθιστες προβολές στο παρελθόν και στο μέλλον. Οι πίνακές του ξετυλιγονταν σε πολλαπλά πλάνα. Πρόσωπα κι' αντικείμενα, άπελευθερωμένα από τον Σαγκάλλ από τη βαρύτητα — όπως στο όνειρο — καθλώνονταν στο χώρο στο σημείο όπου διατηρούσαν, στο πλαίσιο του πίνακα, την καλύτερη πιθανότητα όμορφιάς.

Ωστόσο, οι πίνακες δέν πουλιόνταν. Συναρμειούνταν στο άτελιέ. Μια μέρα ο Κανουντό σύστησε τον Σαγκάλλ σ' ένα πλούσιο συλλέκτη, τον κ. Ντυσσό. Αútός, αφού είδε τους πίνακες, άπάντησε με τον ύπνρητό του:

— Δέν ενδιαφερόμαστε για το μεγαλύτερο κολορίστα της εποχής μας.

Ο 'Απολιναίρ κι' ο Σαντράρ είχαν κατορθώσει, ώστόσο, να όργανώσουν μιάν έκθεση των έργων του φίλου τους στο Βερολίνο. Ο Σαγκάλλ, πριν πάει στα έγκαίνια, άπεφάσισε να γυρίσει πρώτα στο Βιτέμπσκ να ξαναδεί τη Μπέλλα που τον περίμενε τέσσερα χρόνια. Ηταν το καλοκαίρι του 1914. Ο πόλεμος έξσπασε την ήμερα που έφθασε ο Σαγκάλλ στο Βιτέμπσκ. Ο Σαγκάλλ έπιστρατεύθηκε.

Τον άλλο χρόνο παντρεύθηκε τη Μπέλλα. Τριάντα χρόνια, ο έρωτας κι' ή τέχνη θα συμβάδιζαν. Η Μπέλλα, ποιήτρια με ταλέντο, έμπνευστρια του Σαγκάλλ σ' όλες τις στιγμές, μοντέλο και κριτικός των έργων του, μένει άναπόσπαστα ένωμένη μαζί του στην ιστορία της Τέχνης.

Όταν έξσπασε ή Έπανάσταση του 1917, ο Σαγκάλλ διωρίσθηκε έπίτροπος των Καλών Τεχνών της έπαρχίας Βιτέμπσκ από τον Λουνατσάρσκυ, που τον είχε γνωρίσει στο Παρίσι το 1912. Το νέο καθεστώς ένθάρρυνε για λίγο καιρό τις πιο προχωρημένες μορφές της μοντέρνας τέχνης, αλλά σε λίγο έσαναγύρισε στον πιο απόλυτο φαρμαλισμό. Ο Σαγκάλλ τότε παραιτήθηκε. Πήγε στη Μόσχα με τη γυναίκα του και το κοριτσάκι του, την 'Ιντα, και γνώρισε πάλι τη φτώχεια. Ζωγράφισε τότε τις τοιχογραφίες του Έβραϊκού Θεάτρου, έκανε

ΣΤΗΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 40

Η πύλη της Βαγδάτης

Στο πίσω έσωτερικό μέρος του κολλάρου του φαινόταν καθαρά ένας μικρός λεκές από αίμα. Κάποιος θα μπορούσε να τον είχε κτυπήσει πίσω στον σβέρκο κάτω από το κεφάλι άκριβώς. Αλλά ποιός να ήταν αυτός;

Άστυνομικό διήγημα της ΑΓΑΘΑ ΚΡΙΣΤΙ

ΤΕΣΣΕΡΙΣ μεγάλες πύλες έχει ή πόλη της Δαμασκού. Ο κ. Πάρκερ Παϊνν επανέλαβε σιγά σιγά τους στίχους του Φλέκερ:

«Όπισθία πύλη της μοίρας, έρημη πύλη, άντρον της συμφορας, φρούριο του τρόμου.

»Είμαι ή έξώθυρα της Βαγδάτης, ή είσοδος του Ντιαμπελέρ... Στεκότανε κάθε τόσο στους δρόμους της Δαμασκού και, καθώς έβγαине απ' το ξενοδοχείο «Όριεντάλ» σήμερα το πρωί, είχε δει ένα τεράστιο πούλμαν που έπρόκειτο να τους γυρίσει σ' όλόκληρη τη Βαγδάτη, όλο το πρωί. Στάθηκε στο σημείο συναντήσεως που είχαν οι τουρίστες.

«Μην περνάς από κάτω, καραβάνι, ή μην περνάς τραγουδώντας. Έχεις άκούσει αυτή τη σιωπή των νεκρών πουλιών, όπου άκόμα κάτι κεληδάει σαν πουλί;

»Προσέπαρε των καταδικασμένων και του θανάτου καραβάνι».

Και τώρα, μια αντίθεση: Παλιότερα ή πόλη της Βαγδάτης είχε γίνει ή πύλη του θανάτου. Τετρακόσια μίλια πορεία για να την διαβεί ένα καραβάνι — άφείλιωτες βδομάδες και μήνες ταξίδι δύσκολο. Τώρα τα «τέρατα» που γεμίζουν τις κοιλιές τους με πετρέλαιο, κάνουν το ίδιο ταξίδι σε 36 ώρες.

— Τι λέγατε κύριε Παϊνν;

«Ήταν ή γλυκειά φωνή της Νέτας Πράϊς, της πιο νέας και πιο χαριτωμένης απ' τους τουρίστες, που ταξίδευαν μαζί του. Μολονότι έμποδιζόταν από μια στεγνή θεία, με μύτη σαν του πουλιού, ή Νέτα προσπαθούσε να διασκεδάσει με άπείθανους τρόπους που σίγουρα ή θεία της δέν μπορούσε να τους εγχοίρει. Ο κύριος Πάρκερ Παϊνν της είχε τους στίχους του Φλέκερ.

— Πόσο παράξενοι... είπε ή Νέτα. Τρεις άντρες, που ο ένας απ' αυτούς φλερτάριζε την Νέτα, συμπλήρωσαν:

— 'Υπάρχουν άκόμα θύλοι έξέρετε, είπε ο ένας. Ακόμα και ληστές υπάρχουν που μπορούν να σκοτώσουν όλόκληρη συντροφιά για να τη ληστεύουν. Ένας άνθρωπος είχε χαθεί για 5 μέρες στην έρημο — εύτυχως είχε πολύ νερό μαζί του. Είναι αλήθεια, μη νομίζετε πως υπερβάλλω. Κι' ένας άλλος πέθανε γιατί είχε άποκοιμηθεί και το κεφάλι του χτύπησε στο σκέπασμα του αυτοκινήτου και σκοτώθηκε.

— Σε πούλμαν έγινε αυτό; ρώτησε ή γριά θεία της Νέτας.

— Όχι, όχι, μην άνησυχείτε πρόσθεσε ο νεαρός που είχε μιλήσει για το θάνατο εκείνου του ταξιδιώτη.

— Θάθελα να γυρίσω στα μπαζάρ και στους δρόμους της Βαγδάτης, είπε ή Νέτα.

Ο νεαρός προσφέρθηκε να τη συνοδεύσει, και φύγανε μαζί. Ο κ. Παϊνν γύρισε σ' έναν, ήσυχο άνθρωπο, που στεκόταν πίσω του, και που λεγόταν Χάνσλεϋ, όπως άκουσε πριν.

— Η Δαμασκός είναι μια μικρή απογοήτευση για κείνον που τη βλέπει για πρώτη φορά, είπε σά να άπολογιόταν. Ένας μικρός πολιτισμένος «κύκλος» κι' εδώ, με τραμ, μοντέρνα σπία και μαγαζιά πολυτελείας..

— Μην περιμένετε να ιδείτε ό,τι νομίσате πως θα θρείτε, άπάντησε ο άλλος ξερά και σώπασε. Τους πλησίασε ένας άλλος άνθρωπος, ένας νεαρός ξανθός, που έμενε στο ίδιο διαμέρισμα με τον Χάνσλεϋ.

— Γειά σου, Σμέδαρστ, είπε ο άλλος. Τί κάνεις;

— Γυρίζω άσκοπα, είπε άδριστα. Πάμε;

Φύγανε μαζί. Ο κ. Παϊνν άγόρασε μιάν έφημερίδα γαλλική. Κύτταξε πεταχτά τους τίτλους — τίποτα ενδιαφέρον. Βρήκε κάτι νέα απ' την 'Αγγλία, χωμένα σε μιάν άκη της έφημερίδος. Η πρώτη είδηση άφορούσε οικονομικά θέματα. Η δεύτερη μιλούσε για το πιθανό κρησφύγετο του κυρίου Σάμουελ Αδόνγκ, του πτωχεύσαντος οικονομικού παράγοντος της πόλης, που οι έκκομείς λογαριασμοί του ξεπερνούσαν τα τρία εκατομμύρια, και που τώρα έλεγαν πως είχε καταφύγει στην Νότιο 'Αμερική.

— Όχι και τόσο άσχημο για έναν άνθρωπο που θάφτανε τα 30 εκατομμύρια σε κέρδη...

— Πώς είπατε;

Ο κ. Παϊνν γύρισε και είδε έναν 'Ιταλό που ταξίδευε μαζί του απ' το Μπολντεζι στην Βηρυτό.

Ο κ. Παϊνν του εξήγησε τι έννοουσε — ο 'Ιταλός κάποιος κύριος Πόλυ, κόνιησε το κεφάλι του πολλές φορές.

— Είναι ένας μεγάλος εγκληματίας αυτός ο άνθρωπος; είπε. Ακόμα και στην 'Ιταλία ύποψώσαμε έξ αίτίας του — ένέπνευσε έμπιστοσύνη σ' όλο τον κόσμο. Κι' είναι ένας άνθρωπος με άναστροφή και σπουδαία καταγωγή, λένε...

— Ναι, σπούδασε στο 'Ητον και στην 'Οξφόρδη, είπε ο κ. Παϊνν.

— Δέν νομίζετε πως γρήγορα θα συληφθεί; ρώτησε ο άλλος.

— Έξαστάται απ' την πορεία του. Μπορεί νάναι άκόμα στην 'Αγγλία. Μπορεί

νάνα... όπου δήποτε άλλοι.

— Έδω, μαζί μας, ως πούμε; γέλασε ο 'Ιταλός.

— Πιθανόν, είπε σοβαρά ο κ. Παίην. Και γιατί όχι, να μην είμαι εγώ αυτός; 'Ο κύριος Πόλυ τόν κύτταξε παράξενα. "Τότερα του χαμογέλασε με κατανόηση.

— "Ω, αυτό είναι πολύ ωραίο, στ' αλήθεια.. "Όμως.. Και τόν κύτταξε προσεκτικά.

Δεν πρέπει να κρίνετε απ' τα φαινόμενα, είπε σοβαρός πάντα ο κ. Παίην. "Ενα προσεκτικό μακιγιάζ και μια βαφή, προσθέτουν μερικά χρόνια και έχουν ένα αποτέλεσμα υπέρροχο σε μιάν αλλαγή προσώπου...

Ο 'Ιταλός τόν έβλεπε με αμφιβολία. Δεν ήξερα ως πού μπορούσε να φτάσει τούτη η σοβαρότητα τών "Αγγλων και πού να τελειώσει...

★
Ο κ. ΠΑΙΗΝ πήγε εκείνο τὸ βράδυ στὸ σινεμά. "Τότερα, πήρε τὸ δρόμο γιὰ ἕνα καμπαρέ μὲ «χαρούμενα νυχτερινὰ θεάματα». Σὲ λίγο ἐνοίωσε στενάχωρα ἐκεῖ μέσα. Κάποια στιγμή, εἶδε σὲ μιὰ γωνιά τὸν Σμέθαρστ, μόναχο του. Τὸ πρόσωπο τοῦ νέου ἦτανε κατακόκκινο ἀπ' τὸ πολὺ πιότ. Σηκώθηκε καὶ πῆγε κοντὰ του.

— Εἶναι φοβερὸς αὐτὸς οἱ κοπέλλες ποὺ ἔρχονται νὰ πουν μαζί σου, εἶπε ὁ νέος ἄντρας ἀναγκασμένως. Πίνουν 3, 4, 5, ποτὰ κι' ὅστερα πηγαίνουν μὲ κάποιον ἄλλον, γιατί ἔτσι τοὺς ἀρέσει..

Ο κ. Πάρκερ Παίην ἔδειξε κατανόηση. Ζήτησε ἕναν καφέ.

— Θὰ πάρουμε ἕνα ποτὶ τοῦ ἀράκ, εἶναι θαῦμα. Θὰ τὸ δοκιμάσετε... εἶπε ὁ ἄλλος.

Ξαφνικά, σὰ νᾶβλεπε γιὰ πρώτη φορὰ τὸν κύριο Παίην, ρώτησε κυττάζοντάς τον κατὰματα:

— Ποῖος εἶσαι σύ; ρώτησε περιέργα. Καὶ τί ἤρδες νὰ κάμεις ἐδῶ;

— Ἐφαρμόζω τὸ παιχνίδι τῆς ἐμπιστοσύνης.

— Πῶς; γούρλωσε τὰ μάτια του ὁ ἄλλος.

Ο κ. Παίην ἔβγαλε μιὰ κάρτα ἀπ' τὴν τσέπη του καὶ τὴν ἔδειξε στὸν Σμέθαρστ: Εἶθε δυστυχῆς; "Αν ναί, συμβουλευθεῖτε τὸν κ. Παίην.. ἔγραφε ἡ κάρτα.

Ἐκείνος κυττούσε τὴν κάρτα περιέργα.

— "Όστε.. ἄρχισε, ὥστε οἱ ἄνθρωποι ἐρχονται καὶ σὰς ἐμπιστεύονται τοὺς πάνους τους; ρώτησε περιέργα.

— Μ' ἐμπιστεύονται — ναί... εἶπε ἥσυχά ὁ ἄλλος.

— Τίποτα ἀνόητες γυναῖκες, ἀσφαλῶς ἔκανε ὁ ἄλλος μὲ περιφρόνηση.

— Πολλὲς ἔχουνες γυναῖκες, διώρρωσε ὁ κ. Παίην. Ἀλλὰ καὶ ἄντρες. Καὶ σεῖς, νεαρό μου φίλε; Θὰ θέλατε νὰ μὲ συμβουλευθεῖτε τώρα;

— Ἀνοήσιες, εἶπε ὁ καπετάνιος Σμέθαρστ. Δὲν εἶναι δουλειὰ κανενὸς — ἐκτὸς φυσικά ἀπὸ μὲνα τὸν ἴδιο... Ποῦ εἶναι ὅμως αὐτὸ τὸ καταραμένο «ἀράκ»;

Ο κ. Παίην κούνησε τὸ κεφάλι του μὲ λύπη.

★

Η ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ γιὰ τὴ Βαγδάτη ξεκίνησε στὶς 7 τὸ πρωί. Ἦτανε δώδεκα ὅλοι κι' ὅλοι: Ο κ. Παίην καὶ ὁ κύριος Πόλυ, ἡ μὲς Πράξις καὶ ἡ θεία τῆς καὶ τρεῖς ἀξιωματικοὶ τῆς ἀεροπορίας.

Ο Σμέθαρστ καὶ ὁ Χάνσλεϋ, καὶ μιὰ μη-

τέρα μὲ τὸ γιό τῆς, Ἀρμένιοι. πού λέγονταν Πεντεμιάν.

Ο ὁδανὸς ἦτανε γεμάτος σύννεφα κι' ὁ νεαρὸς ὁδηγὸς τὸν κυττούσε ἀνήσυχά κι' ἄλλαξε σιγανὲς κουβέντες μὲ τὸν Χάνσλεϋ.

— Ἀσφαλῶς βρέχει στὴν ἄλλη ὁχτὴ τοῦ Ρούτιμα. Ἀς ἐλπίσουμε πὼς δὲν θὰ κολήσουμε στὶς λάσπες...

Τὸ μεσημέρι κάνανε μιὰ μικρὴ στάση γιὰ φαγητό. Ἐκίνησαν μὲ πῖν γοήγορο ρυθμό, γιατί ὁ ὁδηγὸς βιαζότανε νὰ προλάβει τὴ βορρὴ πού θάρχοταν, ὥρα τὴν ὥρα.

Μὲ τὸ ἡλιοβασιλεμα, ἔφτασαν στὸ ἐρημο φρούριο τοῦ Ρούτιμα — οἱ μεγάλες πύλες ἦταν ἀνοιχτὲς καὶ τὸ πούλμαν μπῆκε μέσα στὴν ἐρημη αὐλὴ.

— Αὐτὸ εἶναι καταπληκτικό! φώναξε ἡ Νέτα.

Κατέβηκαν ἀπ' τὸ αὐτοκίνητο ὁ κ. Παίην, μὲ τὴ Νέτα καὶ τὸ λοχαγὸ Ο' Γούρκε, προχώρησαν μὲς ἀπ' τὰ πανύψηλα δέντρα πού ἐκρυσαν σχεδὸν τὸ φρούριο. Ο ὁδηγὸς τοὺς εἶχε πῖν μὴν ἀπομακρυνθοῦν γιατί θὰ ἦτανε δύσκολο νὰ ξαναβροῦνε τὸ δρόμο τους στὸ σκοτάδι.

Ξαφνικά, ὁ κ. Παίην ἔσκυψε μὲ προσοχὴ κάτω καὶ σήκωσε ἕνα πράγμα πού ἡ Νέτα δὲν κατάφερε νὰ τὸ διακρίνει.

— Τί εἶναι; ρώτησε περιέργα.

— Ἐνα προϊστορικὸ εἶδημα — ἕνας πυρόλιθος, εἶπε κείνος δείχνοντάς το.

— Καί.. μ' αὐτὸ σκοτώνονταν μεταξὺ τους, τότε; ρώτησε κείνη.

— "Όχι.. τὸ εἶχαν γιὰ μιὰ πιό.. ἐιρηνική χρῆση. Ἀλλὰ νομίζω πὼς, ἀν ἤθελαν νὰ σκοτωθοῦν, θὰ μπορούσαν νὰ τὸ κάμουν καὶ μ' αὐτό.. Ἐκείνο πού ἔχει σημασία, εἶναι ἡ ἐπιθυμία νὰ σκοτωθεῖς. Ἡ πράξη δὲν ἔχει τόσο βάρος... Πάντα ἕνα εἶπλος θὰ βρεθεῖ, ἀν θέλεις.

— Γύρισαν πίσω γιατί σκοτείνιασε πιά, "Τότερα ἀπ' τὸ φαγητὸ καὶ μιὰ μικρὴ ἀνάπαυση, ξεκίνησαν ξανά, μολοντί ὁ ὁδηγὸς εἶδεινε πολλὸ ἀνήσυχος, γιατί φοβότανε τὶς λακκούβες καὶ τὶς λάσπες.

— Θὰ κολήσουμε, ἔλεγε συνεχῶς.

Ἡ θεία τῆς Νέτας Πράξις, γκρίνιαζε πού εἶχε χάσει τὶς συνήθειές τῆς.

— Δὲν πῆρα ὅτι τὶς μάλλινες τσιζάμες μου, κλαψούριζε.

— Πιὸ καλὰ νὰ εἶχατε πάρει τὶς μπότες σας, θὰ σὰς χορταστούν.. εἶπε ὁ Σμέθαρστ. Ἀν μπορῶ νὰ ὑπολογίσω σωστά, θὰ κωθούμε σὲ μιὰ θάλασσα ἀπὸ λάσπη..

— Δὲν πῆρα μαζί μου οὔτε ἕνα ζευγάρι χοντρὲς κάλτσες, ἀπελπίστηκε ἡ Νέτα Πράξις.

— Καλύτερα, εἶπε πάλι ὁ Σμέθαρστ. Ἀλλωστε μόνον οἱ δυνατοὶ θὰ θυοῦνε ἔξω γιὰ νὰ σωθῶν..

Τὸ ἀμάξι προχωροῦσε γοήγορα. Ἦταν ἀνώμαλος ὁ δρόμος καὶ τὰ τινάγματα πολὺ συχνότερα τώρα.

Ο κ. Παίην εἶχε μὴν ἀπ' τὶς πολλὲς προσπάθειες θέσεως. Παράλληλα, καθόταν ἡ κυρία ἡ Ἀρμένια καὶ πίσω τῆς ὁ γιός τῆς.

Πίσω ἀπ' τὸν κύριο Παίην ἦταν οἱ δυὸ δεσποινίδες Πράξις, θεία καὶ ἀνηψιά. Ο Πόλυ, ὁ Σμέθαρστ, ὁ Χάνσλεϋ καὶ οἱ ἄντρες τῆς Ἀεροπορίας ἦταν καθισμένοι στὰ τελευταῖα καθίσματα.

Ο κ. Παίην δὲν μπορούσε νὰ κοιμηθεῖ, ἀν καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἔμοιαζαν νὰ κοιμούνται, ἀπόλυτα βολεμένοι στὶς θέσεις τους.

Ξαφνικά, χωρὶς καὶ κείνος νὰ ξέρει πὼς καὶ πότε, εἶχε κλείσει τὰ μάτια του καὶ φαίνεται πὼς δὲν εἶχε πάρει ὁ ὕπνος.

— Ξύπνησε ἀπότομα. Τὸ πούλμαν εἶχε σταματήσει. Μερικοὶ εἶχανε βγεῖ ἔξω καὶ

ὁ Χάνσλεϋ ἔσκυψε κοντὰ του:

— Κολλήσαμε, εἶπε.

Ο κ. Παίην βγῆκε ἀνήσυχος ἔξω στὴ λάσπη. Δὲν ἔβριζε πιά τώρα. Ἐπῆρε κι' ἕνα φεγγάρι λίγο χλωμό, ἀλλὰ ἀρκετὸ γιὰ νὰ φωτίσει στοὺς δὺς ὁδηγούς, πού προσπαθοῦσαν νὰ ξεκολλήσουν τὶς ρόδες τοῦ ἀμαξιοῦ ἀπ' τὸ βούρκο. Οἱ πῖν πολλοὶ ἀπ' τοὺς ἄντρες βοήθουσαν. Ἀπ' τὰ παράθυρα τοῦ πούλμαν οἱ τρεῖς γυναῖκες κυττούσαν μὲ αγωνία.

Ο ὁδηγὸς φώναξε ξαφνικά:

— Ποῦ εἶναι ἐκεῖνος ὁ Ἀρμένιος; Καὶ ὁ Σμέθαρστ;

— Κοιμᾶται, εἶπε ὁ Πόλυ.

— Θὰ τὸν ξυπνήσω, εἶπε ὁ πῖν νεαρὸς ἀξιωματικὸς τῆς ἀεροπορίας. Σὲ δυὸ λεπτὰ ξαναγύριζε ἀναστατωμένος.

— Εἶναι, νομίζω, ἄρρωστος.. Πολύ. Ποῦ εἶναι ὁ γιατρός;

Ο τρίτος ἀξιωματικὸς, ὁ γιατρός τῆς Ἀεροπορίας ἕνας ἄνθρωπος μὲ ἥσυχον πρόσωπο καὶ γροῖζα μαλλιά, ρώτησε δυνατὰ σκυμμένος πάντα μαζί μὲ τοὺς ἄλλους κοντὰ στὶς κολημένες ρόδες:

— Τί ἔχει;

— Δὲν ξέρω.. ἔκαμε ὁ ἄλλος ἀμήχανα.

Ο γιατρός μπῆκε μαζί μὲ τὸν ἄλλο ἀξιωματικὸ καὶ τὸν κ. Παίην. Μόλις τὸν ἄγγιξε κατὰλαβε.

— Εἶναι νεκρός, εἶπε ἥσυχά.

— Νεκρός; Πότε; Πῶς; "Ω, τί φοβερό... Τὰ ἐπιφωνήματα διασταυρώνονταν. Θὰ πρέπει νὰ χτύπησε τὸ κεφάλι του στὴ σκεπὴ τοῦ αὐτοκινήτου, εἶπε ὁ γιατρός σκεπτικῶς. Περάσαμε ἕνα φοβερὸ χαντάκι...

— Εἶναι δυνατόν αὐτὸ μόναχα νὰ τὸν σκότωσε; Δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο; ρώτησαν σκόρπιες φωνὲς γύρω του.

— Θὰ πρέπει νὰ τὸν ἔξετάσω πρώτα.. εἶπε κείνος.

Οἱ γυναῖκες ἔσκυψαν περιέργα κοντὰ του. Οἱ ἄντρες ἔμπαιναν, ἕνας — ἕνας, ξανά μέσα στὸ αὐτοκίνητο. Ο κ. Παίην μιλοῦσε μὲ τὸν ὁδηγό. Ἦταν ἕνας γερός, ἀδελτικὸς νέος. Κάτι τοῦ εἶπε καὶ κείνος, μὲ γοήγορες, αἰγούρες κινήσεις ἔρπαξε μιὰ — μιὰ τὶς γυναῖκες στὴν ἀγκαλιά του καὶ τὶς ἔβγαλε ἀπ' τὸ ἀμάξι, περνώντας τες στὸν ἀέρα πάνω ἀπ' τὶς λάσπες, καὶ τοποθετώντας τες σὲ στεγνὸ ἔδαφος.

Τὸ ἀμάξι ἔμεινε ἔτσι ἐλεύθερο ἀπ' τοὺς ἐπιβάτες γιὰ νὰ μπορέσει ὁ γιατρός νὰ κάνει τὴ δουλειὰ του.

Ἐκείνη τὴν ὥρα, χάραξε. Οἱ ἄντρες εἶχαν ξαναγυρίσει στὴ δουλειὰ τους καὶ προσπαθοῦσαν τώρα μὲ ὅλη τους τὴ δύναμη νὰ ξεκολλήσουν τὸ ἀμάξι ἀπ' τὴ λάσπη. Σὲ λίγο σταμάτησαν κατὰκοποι κι' ἄνοιξαν τὰ πακέτα τους γιὰ νὰ φᾶνε τὸ προῖνό τους. Ο γιατρός ἔδωσε σὲ λίγο τὴν ἀναφορὰ του:

— Δὲν ὑπάρχει σημάδι οὔτε πληγῆ ἐπάνω του εἶπε. Ἀρα, ὁ θάνατός του προήλθε ἀπὸ δυνατό χτύπημα τοῦ κρανίου στὰ σίδηρα τῆς σκεπῆς.

— Ἐξάστε σίγουρος πὼς πέθανε φυσικολογικά; ρώτησε ὁ κ. Παίην. Στὴ φωνὴ τοῦ ὑπῆρχε κάτι πού ἔκανε τὸν γιατρὸ νὰ τὸν κυττάξει περιέργα.

— Ὑπάρχει μόναχα μιὰ ἀκόμα πιθανότητα, εἶπε. Βέβαια.. δίστασε, μόναχα ὁποθεσὶς κάνουμε. Κάποιος θὰ μπορούσε νὰ τὸν ἔχει χτυπήσει πίσω, στὸ σέβρο, κάτω ἀπ' τὸ κεφάλι ἀκριβῶς, μὲ κάτι σκληρό.

— Μάλλον ἀπίθανο, εἶπε ὁ τρίτος τῆς Ρ.Α.Φ.. "Όποιος κι' ἀν θὰ ἔκανε αὐτὸ

θὰ τὸν βλέπαμε μὲς πού καθόμασταν στὰ πίσω καθίσματα.

— Κι' ἀν κοιμόμασταν; ρώτησε τώρα τὸν ἑαυτὸ του σχεδὸν ὁ γιατρός.

— Κάποιος καθόταν ἀκριβῶς πίσω του, εἶπε ὁ Πόλυ. Ποῖος ἦταν αὐτός;

— Ο Χάνσλεϋ ἀπάντησε ὁ δεύτερος ἀξιωματικὸς. Ἀλλ' αὐτὸς ἦταν ὁ καλύτερος σύντροφος τοῦ Σμέθαρστ ἀγανάκτησε.

Ἐγινε σιωπὴ. "Τότερα ὁ κ. Παίην εἶπε, δείχνοντας τὸν τρίτο ἀξιωματικό:

— Νομίζω πὼς ὁ λοχαγὸς Γουίλιαμσον ἔχει κάτι νὰ μᾶς πῇ..

— Ἐγώ; ἔκανε κείνος. Δηλαδή.. Δὲν εἶναι τίποτα.. Δέν..

— Ἐμπρός, ἀκούμε... εἶπε ἥσυχά ὁ κ. Παίην.

— Εἶναι μόναχα μιὰ συζήτηση, πού τὴν ἄκουσα στὴν αὐλὴ ἐκείνου τοῦ φρουρίου, στὴ Ρούτιμα. Εἶχα γυρίσει στὸ ἀμάξι γιὰ νὰ πάρω τὰ τοιγάρια μου. Πίσω ἀπ' τὸ αὐτοκίνητο, εἶδα δυὸ ἀνθρώπους πού κουβέντιαζαν. Ο ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ἦταν ὁ Σμέθαρστ. Ἐλεγε πὼς... Δίστασε.

— Συνέχισε, τὸν διέταξε ὁ κ. Παίην.

— Ἐλεγε πὼς θὰ κρατοῦσε κλειστὸ τὸ στάμα του, ὥσπου νὰ φτάσουμε στὴ Βαγδάτη. "Τότερα.. θάπρεπε κάτι νὰ κάνει ὁ ἄλλος φαίνεται, ἄλλοιῶς..

— Κι' ὁ ἄλλος; ποῖος ἦταν;

— Δὲν κατάφερα νὰ τὸν δῶ μέσα στὸ σκοτάδι..

— Ποῖος ἀπὸ σὰς γνωρίζει τὸν Σμέθαρστ καλά;

— Δὲν νομίζω πὼς οἱ λέξεις αὐτὲς θὰ μπορούσαν νὰ ἀναφέρονταν σὲ ἄλλον ἀνθρώπο ἐκτὸς ἀπ' τὸν Χάνσλεϋ, εἶπε ὁ νεαρὸς ἀξιωματικὸς σιγὰ. Δὲν νομίζω, πὼς κανένας ἄλλος ἀπὸ μᾶς θὰ τὸν γινώριζε..

— Ἐχω κάτι νὰ προσθέσω κι' ἐγώ, εἶπε ὁ κ. Παίην. Καὶ ἐπανελάβε τὴν κουβέντα πού εἶχε μὲ τὸν Σμέθαρστ ἐκείνο τὸ βράδυ στὸ νυκτερινὸ κέντρο.

— Δὲν ἔχει κανένας ἄλλος νὰ πῇ τίποτα; ρώτησε ὁ κ. Παίην.

Ο γιατρός ἔδωξε.

— Μπορεῖ νὰ μὴν ἔχει καμιὰ σχέση μ' ὅλα τούτα.. ὥστόσο θὰ σὰς τὸ πῶ εἶπε. Ἀκουσα λοιπόν, χτὲς τὸ πρωί, προτοῦ νὰ ξεκινήσουμε γιὰ τὴ Δαμασκὸ, τὸν Σμέθαρστ νὰ λέει στὸν Χάνσλεϋ: Δὲν μπορεῖς νὰ ἀρνεῖσαι ἀκόμα πὼς ὑπάρχει κάποια ἀπώλεια μέσα στὸ δωμάτιό σου.

— Φίλοι μου, αὐτὸ εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρον... εἶπε ὁ 'Ιταλός.

— Εἰπατε γιατρέ, πὼς μπορεῖ νὰ τὸν σκότωσαν μ' ἕνα σακκούλι γεμάτο ἄμμο, εἶπε ὁ κ. Παίην. Μπορεῖ ἕνας ἄνθρωπος νὰ φτιάξει μόνος του ἕνα τέτοιο «εἶπλος»;

— Γεμάτο ἄμμο, ἀφηνικτικά: εἶπε ὁ γιατρός σὰ νὰ μιλοῦσε στὸν ἑαυτὸ του. Ἀν βάλετε ἄμμο μέσα σὲ μιὰ κάλτσα.. ἔρχισε καὶ σταμάτησε.

— "Όλοι, ἔξαφνικά, θυμήθηκαν δυὸ μικρὲς φράσεις πού τὶς ἔλεγε ὁ Χάνσλεϋ χτὲς τὸ βράδυ:

— Πάντα νὰ κρατᾶς μαζί σου πολλὲς κάλτσες, ποτὲ δὲν ἔξερεις..

Ο κ. Παίην εἶπε ἀργά:

— Γιατρέ, μπορεῖτε νὰ φέρετε τὶς κάλτσες τοῦ κυρίου Χάνσλεϋ πού βρίσκονται στὸ σακκάκι του, ἐκεῖ κάτω.. κι' ἔδειξε στὸ βάθος τοῦ ἀμαξιοῦ.

— "Όλοι γύρισαν, σὰν ἀπὸ ἐνστικτο, καὶ κύτταξαν τὸν Χάνσλεϋ, πού καθόταν ἀμύλητος σὲ μιὰν ἄκρη, ἔξαφνιασμένος ἀπ' τὸ θάνατο τοῦ φίλου του.

Ο γιατρός δίστασε:

— Δὲν θάθελα.. εἶπε. Ἐδειξε τὸν Χάν-

σλεϋ: Φαίνεται πολὺ τσακισμένος.. μονομυθίως.

— Θὰ πρέπει νὰ τὶς φέρετε, παρακαλῶ.. εἶπε ὁ κ. Παίην. Οἱ περιστάσεις εἶναι ἀνόμαλες. Πρέπει νὰ μάθουμε τὴν ἀλήθεια. Ἀν ἐξετάσουμε αὐτὲς τὶς κάλτσες, φαντάζομαι πὼς θὰ βοηθηθοῦμε.

Ο γιατρός ἀπάντησε. Ο κ. Παίην γύρισε στὸν 'Ιταλό:

— Νομίζω πὼς ἐσεῖς καθόμασταν ἀριστερά καὶ ἀνάμεσα σὲ σὰς καὶ στὸν Σμέθαρστ ἦταν ὁ διάδρομος τοῦ αὐτοκινήτου, δὲν εἶν' ἔτσι;

— Ναί,

— Σηκώθηκε κανένας καὶ διέσχισε τὸν διάδρομο τοῦ αὐτοκινήτου γιὰ νὰ πᾶει πίσω, στὰ τελευταῖα καθίσματα; ρώτησε σιγανὰ ὁ κ. Παίην.

— Μόνον ἡ Ἀγγλίδα κυρία, ἡ μὲς Πράξις. Πῆγε στὸ πίσω μέρος πού πλένουν τὰ χέρια τους, στὴ γωνιά.

— Τὴν εἶδατε νὰ σκονοτᾶφτει καθόλου;

— Κλιδωνιζόταν λίγο, μὲ τὴν κίνηση τοῦ ἀμαξιοῦ, φυσικά...

— Ἦτανε τὸ μοναδικὸ πρόσωπο πού εἶδατε νὰ σηκώνεται; ἐπέμεινε ὁ κ. Παίην.

— Ναί, εἰμαι σίγουρος.. εἶπε ὁ κ. Πόλυ. Ἀλήθεια ποῖος εἴσατε σεῖς πού δίνατε προστάγματα καὶ κάνετε παρατηρήσεις;

— Ἐχω μιὰ μεγάλη πείρα ζωῆς.. εἶπε ὁ κ. Παίην.

— Ταξιδεύατε πολὺ, ἔ; ἔκανε ὁ ἄλλος χαμογελώντας.

— "Όχι, ἤμουνα πάντα καθισμένος σ' ἕνα σκυθρωπὸ γραφεῖο ἀπάντησε ἥσυχά ὁ κ. Παίην.

Ο γιατρός γύρισε κρατώντας τὶς κάλτσες. Ο κ. Πάρκερ Παίην τὶς πῆρε στὰ χέρια του καὶ τὶς ἔξετασε. Στὸ ἐσωτερικὸ μιὰς κάλτσας, βρίσκονταν ἀκόμα λίγη βρεγμένη ἄμμος.

Ο κ. Παίην πῆρε μιὰ βαθεῖα ἀναπνοή.

— Τώρα ξέρω, εἶπε.

— "Όλων τὰ μάτια γύρισαν πάνω στο χλωμὸ πρόσωπο τοῦ Χάνσλεϋ, πού καθότανε στὴ γωνιά τοῦ ἀκόμη.

— Θάθελα νὰ ρίξω μιὰ ματιά στὸ πτώμα, εἶπε ὁ κ. Παίην.

— Δὲν ὑπάρχει τίποτα γιὰ νὰ δῆτε, εἶπε ὁ γιατρός. Ἀλλὰ ὁ κ. Παίην κύτταξε περιέργα τὴ γραβάτα τοῦ σκοτωμένου.

— "Όταν τὸ μάτι γύρισαν πάνω στο χλωμὸ πρόσωπο τοῦ Χάνσλεϋ, πού καθότανε στὴ γωνιά τοῦ ἀκόμη.

— Θάθελα νὰ ρίξω μιὰ ματιά στὸ πτώμα, εἶπε ὁ κ. Παίην.

— Δὲν ὑπάρχει τίποτα γιὰ νὰ δῆτε, εἶπε ὁ γιατρός. Ἀλλὰ ὁ κ. Παίην κύτταξε περιέργα τὴ γραβάτα τοῦ σκοτωμένου.

— "Ότε ὁ Σμέθαρστ ἦταν ἕνας καλὸς ἀπόφοιτος τοῦ 'Ητον, εἶπε.

Ο γιατρός τὸν κύτταξε περιέργα. Ο κ. Παίην, τὸν ἔαφνιασε πάλι:

— Τί ξέρετε γιὰ τὸν νεαρὸ Γουίλιαμσον; ρώτησε.

— Τίποτα. Τὸν συνάντησα στὴ Βηρυτό. Ἐρχόμουν ἀπ' τὴν Αἴγυπτο. Ἀλλὰ, γιατί ρωτᾶτε; Γιατί;

— Σύμφωνα μὲ τὶς ἀποδείξεις καὶ τὰ συμπεράσματά μας θὰ πρέπει νὰ καταδικάσουμε ἕναν ἄνθρωπο, δὲν εἶν' ἔτσι; εἶπε ἥσυχά ὁ κ. Παίην. Θὰ πρέπει νὰ μαστε προσεκτικοί..

Πρόσεξε τώρα μὲ φανερὴ περιέργεια τὴ γραβάτα καὶ τὸ κολλάρο τοῦ πεθαμένου. Ἐσκυψε καὶ λαοκάρησε τὸ κολλάρο καὶ ἔξαφνικά ἀναφώνησε:

— Τὸ βλέπετε αὐτὸ, γιατρέ; Στὸ πίσω, ἐσωτερικὸ μέρος τοῦ κολλάρου φαίνονταν καθαρά ἕνας μικρὸς στρογγυλὸς λεκὲς ἀπὸ αἷμα.

Ἐσκυψε τώρα πάνω στὸ ἔξοκελο πᾶ λαυμὸ τοῦ νεκροῦ.

— Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, δὲν πέθανε ἀπὸ χτύπημα στὸ κεφάλι, γιατρέ.. εἶπε ξερά.

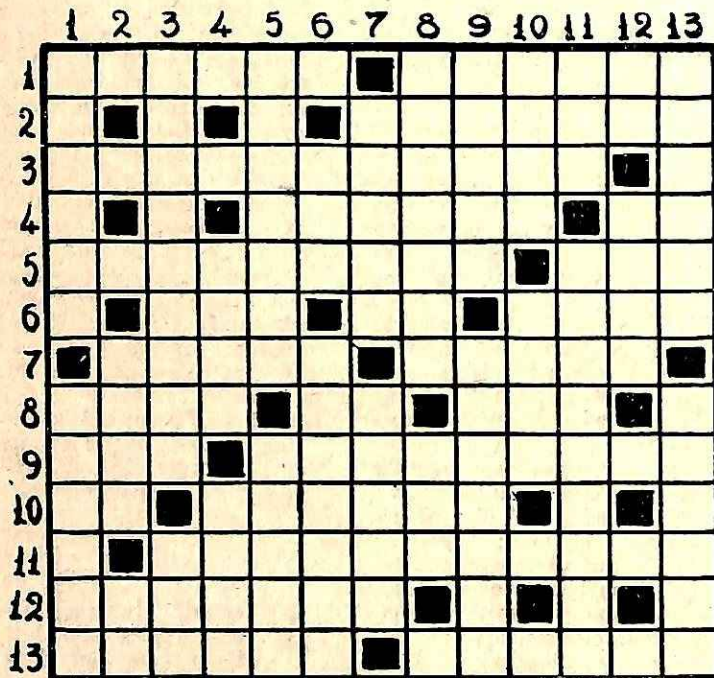
41

ΤΟ ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ

ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ

- 1) Δεν απορρίπτονται. — 'Ο Σατανάς της Ζωροαστρικής μυθολογίας.
- 2) Ψάχνω να δω κάτι.
- 3) Έχουν το χρώμα του ουρανού.
- 4) 'Η πρώτη βασίλισσά μας. — Προσδιορίζει άγνωστα.

- Ένα ώριμο σήμειο συναντήσεως.
- 8) 'Αντίστοιχα. — 'Ανάποδο.. αριθμητικό.
- 9) Μικρή ποσότης ύγρου. — 'Ανάδει φωτιά στο... σβέρο.
- 10) Τήν έχουν μεγάλη οι φαντασμένοι. — Πρωτεργά-

5) Μεσαιωνικός τίτλος ευγενών και ήρώων — Νησί του Αιγαίου.

6) Ένας από τους Χάν. — Τρομάζουν τους προληπτικούς. — Στρατιωτικό παραγγέλιμα.

7) 'Αναπνοή. — Τάξις ζωύφιων.

8) 'Αναφέρεται στο παρελθόν. — 'Υποδηλώνουν τη λεπτομερή αφήγηση. — Παραπέμπει.

9) Κτητική άντωνυμία. — Φωτίζω με πολύ φως.

10) 'Ανήκει στο αλγυπτιακό πάνθεον. — Τά αναζητούν.

11) 'Ανόητοι και πεισματάρηδες.

12) 'Απόκομμα.

13) Μία Ισημερία. — Μεταβάλλουν εύκολα γνώμη.

ΚΑΘΕΤΩΣ

1) Είναι πολλά μαχαίρια. — 'Αθηναϊκό θερινό θέατρο.

2) Πολεμικό όχημα. — Μία άγριοκυδωνιά.

3) Χώρα της 'Ισπανίας, όπου και η Βαρκελώνη. — Προηγείται ανδρικών ονομάτων.

4).... Λάντ : στάρ του Χόλλυγουντ. — Τό παίρνουν με νερό.

5) Δουλεύει σκληρά. — Προξενεί βλάβη.

6) Για τους Γάλλους φίλος. — Δυσχεραστεί τον άνηκόμο.

7) Γυρίζει στους δρόμους.

της τής Γαλλικής 'Επανάστασεως.

11) Είναι δημοφ. — Τήν γλύφουν.

12) 'Αντίστροφη νότα. — 'Ακρον.

13) φθίσις: πάθηση του νωτιαίου μυελού. — Ζεί στην ύπαιθρο.

Α.

ΛΤΣΙΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΤ

ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ

1) ΜΠΑΚΚΑ — ΧΑΝΣΙΝ

2) ΠΑΡΑΣ — ΔΑΝΙΑ. 3) ΑΣΕΤ — ΑΤΣΙΚΑΛΗΣ

4) ΑΝΑΡΙΣΜΑ — ΕΛΣ 5. ΙΣ — ΠΤΘΙΑ — ΤΡΙΟ 6. ΤΟ

ΠΟΣ — ΠΑΝΟΣ 7. ΤΑΣΟΣ — ΧΑΡΟΣ 8. ΘΕΜΙΣ — ΛΑ

BAN 9. ΑΛΑΝ — ΘΩΡΑΞ — ΡΡ 10. ΜΙΣ — ΠΟΛΕ

ΝΑΚΗΣ 11. ΠΑΣΣΑΛΟΣ — ΚΑΤΙ 12. ΟΙΚΟΣ — ΣΟ

ΛΩΝ 13. ΣΩΣΤΟΣ — ΚΑΝΑΡΙ. ΚΑΘΕΤΩΣ

1. ΜΠΑΛΙΑ — ΘΑΜΠΟΣ

2. ΠΑΣΑΣ — ΤΕΛΙΑ 3. ΑΡΕΝ — ΤΑΜΑΣΟΣ

4. ΚΑΤΑΠΟΣΙΣ — ΣΙΤ 5. ΚΣ — ΡΤΠΟΣ — ΠΑΚΟ 6.

ΛΙΘΟΣ — ΘΟΛΟΣ 7. ΑΤΣΙΣ — ΑΩΛΟΣ. 8. ΧΑ

ΣΜΑ — ΧΑΡΕΣ 9 ΑΝΙΑ — ΠΑΒΑΝ — ΣΑ 10. ΝΙΚ

— ΤΑΡΑΣΑΚΟΝ 11. ΣΑΛΕΡΝΟΝ — ΚΑΛΑ 12. ΗΛΙΟΣ

— ΡΗΤΩΡ 13. ΝΕΣΣΟΣ — ΟΡΣΙΝΙ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

'Αξιότιμε κ. Διευθυντά,

“Ο,τι κι’ αν γράφει κανείς, ούδέποτε θα μπορέσει να εκφράσει τα αισθήματά του για το περιοδικό σας κι’ άλλο τόσο επίσης δεν μπορεί να σας ικανοποιήσει για την προσφορά που δίδετε μέσω του «Κόσμου».

‘Από το πρώτο τεύχος, πιστός φίλος σας, θέλησα να σας εκφράσω κατά καιρούς τας ευχαριστίας μου και τα συγχαρητήριά μου για τη μεγάλη σας προσπάθεια. “Ηθελα όμως και παράλληλα να σας αποδείξω την πραγματική μου φιλία κατά κάποιον τρόπο, ξύσω και μικρόν. Δημιούργησα αρκετούς φίλους μας και διεπίστωσα με χαρά μου ότι παραμένουν ακλόνητοι και φανατικοί.

Ένας νέος, που έγινε πρό δυο εβδομάδων, έχει ένθουσιασθεί τόσο πολύ, ώστε επιθυμεί να έχει ύλη τη σειρά του «Κόσμου» από το πρώτο τεύχος.

Τελειώνοντας, σας εκφράζω για μία ακόμη φορά τα συγχαρητήριά μου και την ευχή μου ΚΑΛΗ ΠΡΟΟΔΟ.

‘Ακολουθήστε όμως τη γραμμή και το πρόγραμμα που έχετε χαράξει εσείς και μην παρασύρεσθε από τις διάφορες προτάσεις που σας κάνουν.

Πάντοτε φίλος σας

Γεώργιος Βασιλάκης

Κατερίνη

★ Ευχαριστούμε θερμά. Πραγματικά, αυτός είναι ο

τρόπος να διευρύνουμε τον κύκλο των αναγνωστών μας και να θεμελιώσουμε μία πλατύτερη επίδραση του «Κόσμου». Σχετικά με την παραγγελία σας γράφουμε χωριστά. Τη σχετική επιταγή έλαβαμε.

★

Κύριε Διευθυντά,

Αισθάνομαι υποχρεωσέν μου δια της παρούσης μου επιστολής να σας συγχαρώ θερμότατα δια την άσκον και τόνον δραστηρίαν και άποδοτικήν έπιστημονικήν εργασίαν την όποιαν έπιτελεί τό περιοδικό σας.

Είθε άξιος πολλών συγχαρητήριων, διότι παρά τας πολλάς δυσκολίας που παρουσιάζει ή εκτύπωση ένός περιοδικού, συνεχίζετε την έκδοσιν του «Κόσμου», ό όποιος πλείστα όσα προσφέρει εις τό άναγνωστικόν κοινόν άπό άπόψεως πνευματικής και ήθικής μορφώσεως.

Τό περιοδικόν σας, με την ώραίαν και έπιμελημένην ύλην, άπέβη ήδη άπαραίτητον διά κάθε πνευματικόν άνθρωπον.

‘Αλλά τό περιοδικόν σας, σόν τοίς άλλοις, άποτελεί και ένα φραγμόν και έμπόδιον εις τό διάφορα εκδιδόμενα έσχάτως ρυπαρογραφήματα τό όποία ύπερβολικώς θλάπτουν παρά νά ώφελούν την έφηβικήν ψυχήν.

Μετά πλείστης τιμής

‘Οδυσσεύς Χ. ‘Ανδρέου

Φοιτητής

Κόνιτσα — ‘Ιωαννίνων

Η ΗΕΑΠ

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ
‘Οδός Καραή 4 - Αθήναι • Τηλέφ. 30.001/8

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
‘Οδός ‘Εθν. ‘Αντιστάσεως 8 • Τηλέφ. 42.611/2

ΓΡΑΦΕΙΑ ΕΣΥΠΗΡΕΤΗΣΕΩΣ ΠΕΛΑΤΩΝ
‘Αθ ή να ι: Τηλέφ. 811.941/5
Πειραιεύς: Τηλέφ. 474.065/6

ΚΕΝΤΡΙΚΟΙ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ
1) Είς ‘Ορμον ‘Αγ. Γεωργίου (Κερατσίνι)
2) Είς Νέον Φάληρον

ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΘΗΝΩΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ Α.Ε.

παράγει
και διανέμει
ηλεκτρικήν
ένέργειαν
εις τας Αθήνας,
Πειραιά
και
τήν περίεξ
περιοχήν.

ΜΕ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΛΑΧΕΙΟΝ

“Ολοι οι Έλληνες αποκτούν τας καλλιτέρας έλπίδας για τό μέλλον.

ΤΑ ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΚΕΡΔΗ ΤΩΝ ΑΓΟΡΑΣΤΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ 52^{αν} ΕΚΔΟΣΙΝ

‘Ανέρχονται εις τό κολοσσιαϊόν ποσόν τών

ΔΡΧ. 85.117.800

Α’ λαχνός δρχ. 2.000.000, Β’ λαχνός 1.000.000, 2 λαχνοί τών 700.000, 5 λαχνοί τών 500.000, 4 λαχνοί τών 300.000, 2 λαχνοί τών 200.000, και 10 λαχνοί τών 100.000 κλπ. κλπ.

ΚΑΙ ΕΠΙ ΠΛΕΟΝΤΟ ΔΩΡΟΝ

ΔΡΧ. 5.000.000

Προμηθεύεσθε πάντοτε τά γραμμάτιά σας.

Ο έκδοτικός και τυπογραφικός οργανισμός που εκδίδει τον «ΚΟΣΜΟ» με την προσωπική επίβλεψη και ευθύνη του κ. Λουκῆ Ἀκριτά, εξαγγέλλει:

**Μιά νέα μηνιαία έκδοση
γιὰ κάθε σύγχρονο ἄνθρωπο
γιὰ κάθε ἐλληνικὴ βιβλιοθήκη**

**ΚΑΘΕ ΠΡΩΤΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ
ΘΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ:**

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

★ Μὲ αὐτοτελῆ συγγράμματα τῶν διασημότερων συγγραφέων τοῦ κόσμου (Γάλλων, Ἀμερικανῶν, Ρώσων, Γερμανῶν, Ἰταλῶν, Ἑλλήνων κτλ.) γιὰ ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα θέματα τῆς ἐπιστήμης, τῆς ἱστορίας, τῆς τέχνης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

★ Αὐτοτελῆ καὶ ἔγκυρα βιβλία, πού θὰ μᾶς βοηθοῦν νὰ ἐξηγήσουμε τὰ προβλήματά μας καὶ νὰ γνωρίσουμε

τὴν κοσμογονικὴ ἐποχὴ μας.

★ Καλοτυπωμένα καὶ εὐκολοδιάβαστα, μικροῦ σχήματος, βιβλία, μὲ εἰκονογράφηση, χάρτες, πίνακες καὶ σχεδιαγράμματα.

★ Καί, πρὸ παντός, φθηνότατα βιβλία τῶν 130—150 σελίδων, σὲ ἀκριβὸ χαρτί, μὲ ἐγχρωμο ἐξώφυλλο, στὴν ἀπίστευτα χαμηλὴ τιμὴ τῶν 10 δραχμῶν τὸ καθένα.

Καλοτυπωμένα, χρήσιμα καὶ φθηνὰ βιβλία γιὰ ὅλους

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

★ Θὰ θέσει τὶς βάσεις γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς ἐλληνικῆς ἐγκυκλοπαιδικῆς βιβλιοθήκης, πού θὰ συμπληρώσει κατὰ τρόπον ὑπεύθυνο τὶς γνώσεις κάθε μορφωμένου ἀνθρώπου.

★ Ἀνάλογες ἐκδόσεις, μὲ ἀφάνταστη ποικιλία θεμάτων, σημείωσαν σ' ὅλες τὶς προηγμένες χώρες, τὰ τελευταῖα

15 χρόνια, καταπληκτικὴ ἐκδοτικὴ ἐπιτυχία, ἀκριβῶς γιὰτὶ ἱκανοποιοῦν βασικὴ ἀνάγκη τῆς σημερινῆς ἐποχῆς: Τὴν ἀνάγκη μιᾶς ἔγκυρης καὶ ὁλοκληρωμένης ἐνημερώσεως τοῦ Σύγχρονου Ἀνθρώπου γιὰ τὰ θαυμαστὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀτόμου καὶ τοῦ Διαστήματος.

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς τίτλους τῶν βιβλίων πού θὰ περιληφθοῦν στὴ «Σύγχρονη Ἐγκυκλοπαίδεια»:

- 1) Ἀνθρώπινες Φυλές
- 2) Ἀστρονομία χωρὶς τηλεσκόπιο
- 3) Ὁ Β' Παγκόσμιος Πόλεμος
- 4) Ψυχανάλυση
- 5) Ἡ πορεία τῆς ζωῆς
- 6) Ἡ ἐμφάνιση τοῦ ἀνθρώπου
- 7) Ἑλληνικὴ Μυθολογία
- 8) Κληρονομικότης
- 9) Τὸ ἀνώμαλο παιδί
- 10) Ψυχολογία τῶν Λαῶν

- 11) Προϊστορικὴ Ζωὴ
- 12) Μακροβιότης
- 13) Ἱστορία τῆς Κοινωνιολογίας
- 14) Ἡ κρίσιμη ἡλικία
- 15) Ἡ Γένεση τῆς ἀνθρωπότητας
- 16) Φιλοσοφία τοῦ Δικαίου
- 17) Ὁ Χρυσοῦς Αἰὼν
- 18) Κόσμος τῶν Μελισσῶν
- 19) Σεξουαλικὴ Ζωὴ
- 20) Ἡ Μαγεία
- 21) Ἱστορία τῆς Ζωγραφικῆς
- 22) Ὁ Κινηματογράφος

Μὲ 10 Δρχ. κάθε μῆνα θὰ ἔχετε στὴ βιβλιοθήκη σας ἓνα πραγματικὸ ΔΙΑΜΑΝΤΙ

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

Μιά νέα, εἰδικὴ ἐκδοση κάθε πρῶτῃ τοῦ μηνὸς μὲ 130-150 σελίδες, Δρχ. 10, τοῦ περιοδικοῦ «ΚΟΣΜΟΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ»

Ἐκδότης - Διευθυντής: ΛΟΥΚΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

